

IOANNIS MESVÆ DE PURGANTIVM

MEDICAMENTORVM

Simplicium Castigatione Speciatim.

LIBER SECVNDVS.

QVEM DE SIMPLICIBVS VOCANT.

ANTIQA VERSIO.

IACOBI SYLVII VERSIO.

DUTELAVIMVS vsque A
huc intentionem, & mo-
dos rectificationum me-
dicinarum solutionem
facientium in sermone
vniuersali. Et posuimus
distinctiones in intentio-
nibus, & modis cum cō-
ditionibus solennibus, vt

inueniatur ex principio relationis scrutiniij no-
stri summa præclara, ag-
gregans res intentioni huic
necessarias. Volumus au-
tem nunc de singulis ea-
rum singularia explicare
capitula, quicquid de esse
earum, & posse, & emen-
datione malitiarum in ip-
sis, aut redundantium in
corpore per eas, comple-
ctentia. in quorum com-
plemento complebitur li-
ber totus. Auxiliatorem
igitur petamus Deum, ad
quem cuncta respirant, &
a quo misericordiae omnes
prodeunt, qui sit benedi-
ctus. & ponamus in prin-
cipio inter particularia so-
lutiua singularia capitula
de medicinis benedictis,
in quibus non est veneno-
sitas, quæ non ponunt
operationes suas, vt cadat
per eas in corpus nocu-
mentum. Et preponam
omnibus capitulum de
Aloe.

do idoneo exploret, an conditiones illas celebri-
ores habeant, idque scrutan-
di principio à nobis breui-
ter, ac pulchre tradite. in
eo autem theorematum qua-
tuor ad hanc rem necessaria
pertractaui. Nunc vero
consilium est, singula pur-
gantia medicamenta seor-
sum explicare, & in ho-
rum quouis substantiam,
facultatem, castigationem
noxarum corpori ab ipsis
impendentium. quibus ab-
solutis, librum finierimus.
Deum igitur adiutorem im-
ploremus, ad quem con-
spirant omnia, & a quo mi-
sericordia omnis proficisci-
tur, qui sit benedictus.
Incipiamus autem à medi-
camentis purgantibus, quæ
ob id benedicta vocamus,
quod harum actio nullam
corpori noxam imprimit:
horumque primam Aloem
ipsam statuamus.

ALOE.

De Aloe. Cap. I.

ANT. **A**loe est de melioribus, & sublimioribus
VER. medicinis, habens prærogatiuam su-
pra alias medicinas. Quanquam enim
intentio solutiui secundum plurimum sit debi-

litare virtutes, & membra, quæ sunt minere vir-
tutum, & afferre eis nocumentum propter il-
lud quod diximus, cadit hæc intentio ab aloë.
Non solum enim non nocet, sed inuenitur ad
confortationem membrorum debiliū addere,
& ad reditionem eorum in proprias virtu-
tes

DE SIMPLICIBVS.

tes conferre: neque ad aliud nisi ad vnum videtur nocuum. † Aperit enim orificia venarum apertione sanguinem manare faciente. Et ipse est aliarum medicinarum rectificator bonus. Mixtus enim cum ipsis, & proprie cum eis, quæ solutionem faciunt dissoluendo, medicinas ipsas rectificat, & nocumenta earum remouet. Et neque expoliandæ sunt à permixtione eius cum ipsis, est enim regulans, & rectificans eas, & illud ideo, quoniam ex parte substantiæ suæ, opponitur subtilitati, & acumini earum. Et ex parte sui effectus eas in soluendo iuuat. Et ex parte proprietatis suæ, quod de ipsarum malitia est, in membra à facili imprimi remouet, ipsum tamen in se est tarde solutionis.

ELECTIO. Aliud est, quod fit in Succutri. Aliud in Persia. Aliud in Armenia. Aliud in Arabia. Et melius ex eis est Succutrinum post illud Persicum. deinde Armenicum. Et deterius est Arabicum. Verificatores autem in quinque proprietatibus laudauerunt perfectum aloem. in colore, odore, sapore, pondere, & substantia, cum conditionibus in ipsis. † In colore quoque, ut sit coloris citrini declinantis ad rubedinem, in qua sit claritas. * Et si sit in eo densitas cum colore hoc, sicut est color hepatis declinauit eius bonitas ab illo, quod est clarum. Et oportet, ut sit odoris boni proprii, non extranei acquisiti per adulteriū. Et sapor eius secundum conuenientiorum modum considerationis eius, debet sentiri in primo gustu dulce, declinans ad amaritudinem: & sit pondere leue, & quanto est lenius tanto melius: & sit in substantia sua tenerum, habile ad frangendum: & quocumque est ab his proprietatibus remotius, tanto deterius. Antiquum autem denigrat tempus. Et tua interest cognoscere, quod in ipso cadit de adulteratione. Sophistæ enim lauant ipsum lotionem, qua partes eius immundæ, & crassæ separantur. deinde lauant in aqua maris, & pauci croci lotionibus pluribus. deinde permittunt exiccare, acquirentes ei per hoc luciditatem, & colorem citrinum, & odorem bonum. Verum odor eius de occultat fallaciam.

COMPLEXIO, & proprietas. † Est autem complexionis calidæ in secundo gradu, sicæ in tertio, & est exiccatum sine mordicatione. consumptiuum superfluitatum, & præseruans à putrefactione. & cum hoc sit ei proprium, † aperit tamen orificia venarum. † & dicunt quidam, quod lædit hepar aliquando ipsum, & videtur, quod illud sit propter apertionem, quam efficit in venis: verum rectificatio acquirit ei, ut conferat hepati. Et in aloem, quidem loto minoratur solutio, & additur ei, ut sit † stomachi confortatiuum: in non loto vero est, e contrario, & etiam † mixtum cum melle est, minoris solutionis, & minoris attractionis, & est maioris abstersionis partium, per quas illi est transitus.

RECTIFICATIO. † Tria sunt in eo, quibus cadit correctio, quoniam est de tarde solutionem facientibus: quare oportet, ut sumens ipsum cibari differat: & quia sua operatio non multum extenditur in corpore: † vix enim per-

transit hepar, nisi in quantitate exuberet: & quia venarum orificia apertione sanguinem spargente aperit. Et nos obuiauius his tripliciter rectificando ipsum. Acquirimus enim ei citam, & facilem operationem cum speciebus alefanginis subtilibus, & acumen habentibus: sicut verbi gratia, cum mace, nuce muscata, cinnamomo, spica, calamo aromatico, cubebe, schanantho, assaro, mastice, caryophyllis, de quibus partes æquales, & croci pars media, bulliant in sextuplo earum aquæ, usque ad tertiam eius cum facilitate, & accipe pro qualibet libra illius aquæ aloes drach. vj. & permitte sicari in umbra prius, & perfice exiccationem eius in sole. Quidam autem ex bene rectificandis faciunt simile cum speciebus picæ Galen. citat enim eius operationem, hyssopus, cinnamomum, & casia. Et quidam dant infusionem aloes in aqua specierum, & citatur effectus eius. Et acquirimus ei, ut extendatur operatio eius ad partes remotas, cum rebus, quæ addunt ad vigorem eius: sicut colocynthis proprie, & turbith, & similia, addantur in aqua specierum, & fiat ut diximus. aut fiat illud in aqua casei. aut fiant ex eis trochisci, & pilulæ. aut cadant ea, cum eo, in confectionibus simul. Remouemus autem, ab eo nocumentum, quod imprimit in venas, rectificando ipsum cum administratione bdellii cum eo, aut tragacanthi, aut mastice, & similibus. In aloem autem est, quod elongatum est, & declinat à proprietatibus bonis, magnificantur hæc tria, quæ diximus, & adhuc etiam est conturbatiuum faciens dolorem ventris, & nocens stomacho, & hepati, & soluendo imprimit laborem in stomacho, & visceribus: & aliquando virtus eius remanet in eis, & facit in solutione exire sanguinem, & est maxime nocens hæmorrhoidibus, & ano. & nos rectificamus huiusmodi lauando lotionem qua partium immundarum fiat abstersio, & infundendo in aquis specierum, & adiungendo ei, quæ cito lubricationem faciunt. Et nihil est tam magnificum ex rectificandis, sicut bdellium, & tragacanthum. Et si super ipsum bibatur aqua hordei cum oleo nucum, aut decoctionis passularum, aut aqua tepida, & mel, transmittit audaciam eius à corpore.

POSSIBILITAS. † Solutione educit choleram, & phlegma, & mundificat caput ab eis, & stomachum. Et confert iuuamentum magnum doloribus eorum. Et confert inflammationi stomachi, & siti, & doloribus eius ex cholera factis. † Et qui assiduam acceptionem eius diebus continuis, non videt in corpore suo, neque in instrumentis sensuum suorum ægritudinem, quæ non sit habilis sanari. Et præseruat à putrefactione ita, quod etiam cadauera, & proprie mixtum cum myrrha. Mixtum vero cum sanguine draconis, & myrrha, sanat vlcerum putrida mala. exiccatur enim sine mordicatione. & ablutio infusionis eius in vino, aut aqua rosata, aut succo sceniculi preparato abstergit oculos, & addit in visum, & stringit lachrymas, & ipsum quidem acuit sensus, & rationem, & confert hepati, & aufert icteritiam. Nocet tamen hæmorrhoidibus, & ano. Qua-

* Ita in im-
presso Me-
dici. & in
manus. cod.

Quapropter caueant ab eius acceptione patientes lesionem in ipsis. † Caue ergo dare aloem in temporibus frigidis. Excorticat enim & solutione educit sanguinem.

Dosis. Eius est ab aur. 3. vsq; ad drach. 2. Et infusionis ab aur. 1. vsque ad drach. 3.

De Aloe. Cap. I.

YLV.

Aloe medicamentorum purgantium præstantissima, & ob suam quandam prærogatiuam excellentissima. Cum enim cætera purgantia partes nostras principes, & ex his, seu fontibus profectas facultates nostrum corpus dispensantes, vel actionis vehementia lædant, [vel nihil iuuent,] Aloe sola eas partes imbecillas roborat, & ad functiones suas reducit, nulla omnino actione noxia, præterquã quod venarum ora tantum aperit, vt per hæc sanguis effluat. Ad has eius dotes accedit, quod cæteris purgantibus, & his præsertim, quæ vacuando corpora dissoluunt, aloem mista, hæc ipsa corrigit, & noxis eorum prohibitis meliora reddit. Nam sua crassiore substantia tenuem illorum, acremque naturam frangit, & noxam partium ab his prompta celeremque proprietate quadam substantiæ inhibet, sua denique purgandi tarditate, horum celeritatem contemperat, purgationemq; auget. His igitur ipsis nunquam non miscenda aloem. Eam vero mittunt India, Persia, Armenia, Arabia. Optima

† Syriaca nō bona, Calensyriaca, & Arabica melior, Indica optima Gal.

autem est † Indica, post hanc Persica, tertio loco Armenia, Arabica ignobilissima. Bonitatem eius præcipuam declarant color, odor, sapor, pondus, consistentia, & in singulis conditiones quædã spectandæ. Colore enim est flauo in rubrum inclinante, hepatis modo, ac perspicuo, & splendente. opaca enim, & obscura est deterior, & quæ vetustate nigrescit. Odor vero inest bonus quidẽ, sed suus, non autem per adulterium acquisitus. Sapor autem primo gustatu dulcis, subamarus [mox valenter amarus.] Substantia deniq; sit tenera, friabili, [pura, doli experte, rara,] ob id leui, quoque leuior, eo præstantior, & quanto a dictis conditionibus abest longius, tanto est deterior. Adulterantes eam insitiores, ac sophistæ, partes eius crassas, et impuras, lotionem secretas, aqua marina paucũ crocum habente aliquoties lauant, & siccant, donec lucida, colore flauo, odore bono euadat, sed odor

† Calida, & ordine inter se, vel a remissa Gal.

† Ve. Aloe. cui experientia subscribit in hepate ca putre, et sic gita.

croci doli prodiit. † Calfacit ordine secundo, siccatur tertio, sed tamen sine morsu: ob id excrementa consumit, & a putredine vindicat etiam cadauera, præsertim myrrhæ mista. sanguini vero draconis, et myrrhæ iuncta, sanat vlcera putrida, et maligna, quia vt dixi, sine morsu siccatur. ora tamen venarum aperit, præsertim hepatis. Quapropter hepar ab ea lædi † quidam putauerunt, vtque ipsum potius iuaret correctione effecerunt. Ad hæc † aloem lota, minus aluum subducit, stomachum magis roborat: non lota contra. Postremo melle excepta mi-

A nus trahendo quidem purgat, magis autem partes quas permeat, tergendõ. † Bilem, pituitamq; purgat, ob id affectibus ventriculi, & cerebri, & reliquarum partium, inde natis, vt dolori, inflammationi, sic præcauet, vt eius creber † vsus sensu instrumenta, & corpus reliquum, nullo insanabili affectu tentari sinat, sed sensus acuat, cogitationem reddat meliorem. Hepati confert, icterum tollit, hæmorrhoidibus, & sedi nocet, ob id vitanda his, quibus istæ partes dolent: & aere frigidus, quia tunc sumpta excorticatis sanguinem educit. Vinum autem, vel aqua rosata, vel succus sceniculi, quo aloem fuit macerata, oculos lotionem terget, visionem acuit, delachrymationem sistit. Datur ab aur. 1. ad drach. 2.

B Infusa autem ab aur. 1. ad drach. 3. Veruntamen cū & tardius purget aloem, ob id diu ante cibum sumenda; & tam imbecilliter, vt eius facultas purgatrix hepar vix transeat, nisi largior fumatur, cum denique adeo venarum ora patefaciat, vt inde sanguis emanet, his eius incommodis hac ratione occurrimus. In primis tarditatem purgandi aloem ipsi celebramus, si cum aromatis essentia tenuioris, & acribus, vt mace, nuce muschata, cinnamomo, spicanardi, calamo aromatico, cubebis, schœnantho, asafœtida, mastiche, caryophyllis portione pari, croco autem portione dimidia, in aquæ sextuplo igni læto, ad aquæ eius tertiam, coquantur, aloes drachmæ 6. in libras aquæ singulas: post siccantur in umbra primum, deinde in sole. Idem alij similiter efficiunt per aromata sex, quibus cum aloem mistis Galenus

C hieram picram componit. Eius enim actionem talia citatiorem reddunt, & præterea hyssopus, cinnamomum, cassia, & alia plurima. Sunt qui celeritatem purgandi aloem acquirant, macerantes aqua illa, cui incocta sunt aromata, deinde expressum potui dantes. A partibus autem remotis, trahendi potestatem aloem conciliamus, alijs purgantibus valenter (qualia sunt colocynthis, turbiti, & similia) mistis: vel in decocto illo aromatum, vel in fero lactis, vel in trochiscis, vel catapotijs, vel in alia medicamenti forma. Postremo venas aperire definit aloem, bdellio, aut tragacantho, aut mastiche, aut simili permista. Hæc autem tria eius incommoda nõ modo maiora habet aloem, dictas bonitatis notas egressa, sed præterea ventrem totum torminibus dolorificis conturbat, ventriculum, & hepar, & viscera alia lædit molesta adeo vacuatione, vt su virtute illis hærente, interdum sanguinem quoque vacuet. Hæmorrhoidibus, & sedi eadem maxime nocet. Lotione igitur partes huius impuræ separantur, & quod purius est, aromatum decocto maceretur, & his misceantur, quæ ipsam prompte lubricando per intestina deturbent, qualia sunt aqua hordei, cum oleo nucum, aut vuarum passerum decoctum, aut aqua tepida cum melle. Bdellium autem, & tragacanthum, præter cætera, omnem aloem castigant, & emendant.

D

Mesua,

E IOAN

† Gal. lib. 7.

Metu.

† Hæc inter

pretatio Me

sue Gale. 7.

Mer. conciliat.

† Vide Gal.

6. simpl. &

lucram eius

picram. li.

bro 7. Meth.

† lib. 6. cõ.

pp. & lib. 6.

san. tuen.

Tota est fri-

gidu. & in-

midu, siccis

vt bibet in

uenit, et se

ribus vsu

multo, &

crebro est no

xia. Calida

legedum vi

detur, quia

calida siccis

calidis siccis

corporibus i

afferte noxia

In tempera

tura ventri-

culi siccis ca

lida, et siccis

frigida. &

lib. 6.

Galen. lib. 6.

san. tuen. &

lib. 7. Meth.

DE SIMPLICIBVS.
IOAN MANARDI
FERARIENSIS
ANNOTATIO.

De Aloe.

APERIT orificia venarum.) Hoc nō dicit antiqui, sed contrarium potius: dicit enim Dioscorides, quod sanguinem sistit per ora venarū ani manantem, & Plinius vndeunque fluentē. Dicendum igitur, si aperit, eo id facere, quod acres humores mouet, vt ex Galeno colligitur lib. 7. Aphor. 47. nec esse hoc ei magis peculiare, quā ceteris purgatorijs medicinis: immo forte id minus facit quā reliqua, quā astringendi vim purgatoriæ coniunctam non habet. Verum Mesue hoc sumpsit ab Auicenna. Scio tñ quid pro vtroque dici possit, sed sat sit nunc locum signasse. **ELECTIO.** aliud est, quod sit in Succutri, & reliq. Ait Dioscorides, in India plurimam generari, & in Asia, Arabia, maritimisq; quibusdam locis, ac Insulis, vt Andro, Galen. in Syria nō bona, in Cœlesyria, & Arabia melior, in India optima. In colore quoque, vt sit coloris citrini. Eligit Dioscorides subflauam, resplendentem, non lapidosam, aut arenosā. Et sapor eius declinans ad amaritudinem. Galen. saporis esse dicit parum adstringentis, & multum amari. Quod præter Galen. auctoritatem, ipse quoque sensus demonstrat. In substantia tenerum. Facile humescere eam quæ bona sit, ait Dioscorides. **EST** autem complexionis calidæ in secundo. Calidam in primo ordine extenso, vel secundo remisso, dicit Galen. **APERIT** orificia venarum. Cum scribat Dioscorides, quod arcet sputum sanguinis, negare videtur, quod ora venarum aperit. **ET** dicunt quidam, quod lædit hepar. Dixit hoc Auicenna, cui parum in hac parte credendum: & sapore eius, & antiquis auctoribus, contrarium potius attestantibus, nisi calidum, vel siccum supra modum hepar intelligamus. **STOMACHICI** confortatiuum. Tantum in hoc ei tribuit Galenus, vt nulli cedere medicamini dicat, maxime si lota fuerit. **ET** mixtum cum melle, est minoris solutionis. Maioris potius, vt ratio, auctoritas, & experientia contestantur. **VIX** pertransit hepar. Si quantitate exuperet, ad hepar vsque attingit, inquit Galenus: non tamen totum corpus euacuat, nisi valde multa detur, ait Pau. **TRIA** sunt in eo, in quibus cadit correctio. Adde ex Galen. quod nocet temperaturæ ventriculi calidæ, & siccæ, & ei quoque siccæ, quæ cum frigiditate ad tabem ducit. **SOLUTIONE** educit choleram, & phlegma. Probe intellige: siquidem crassos humores, etiam qui sint in ventriculo, trahere ob imbecillitatem nequit, Galeno teste: sed bili, & humiditatibus, quæ ventriculus imbibit, optime facit. Paulus. Datur quibus caput graue est, lippientibus, siticulosus, imaginabundis in somno, absque febre horroribus, acres inflationes excrementibus, morsum in intestinis patientibus, atque ventriculi incendium. **ET** qui assiduam acceptionem eius diebus continuis, non videbit in corpore suo ægritudinem quæ non sit habilis. Ne quid dicam de iuuenibus interim, certe senes, si Galeno magis, huic quā viro crediderint, non nisi magna urgente necessitate, Aloe vtentur. **CAVE** ergo dare Aloem in temporibus frigidis. Cauenda mihi magis videntur temporibus calidis, cum sit vt tu scribis, calida & sicca in secundo ordine, & calidæ, & siccæ noceat temperaturæ, vt superius notatum est: nisi forte quia bilem vacuat, quæ hyeme non abundat, ideo eo tempore danda non sit.

*Aloe hepar
non lædit.*

*Aloe crasso
machum
ne confortat.*

*Aloe ob im-
becillitatem
crassos hu-
mores nō pur-
gat.*

*Senes nō tu-
to Aloe utun-
tur.*

*Cauenda a-
loe calidis re-
peribus.*

Aloe ouī albumine dissoluta euadit emplastica, tuncque sanguinem non ex venis hæmorrhoidibus solis, sed vndeunque fluentem per ora, vel diuisionem venarum: atque adeo per arteria apertam sistit, rupto quoque, vel eroso, vel hiantē in pulmonibus vase, si liquore idoneo soluta, faucibus diu, & sæpe contineatur. Sic enim foris quoque vas sanguine fluentibus admouetur, & si hæmorrhoidib; immodice fluentibus, similiter soluta adhibetur, adiuvante talem ipsius actionem facultate aloes adstrictoria, & nō minimum sarcotica, cuius gratia præcipue id a Galeno commendatur in hæmorrhagia lib. 5. Method. Deuorata vero multa, & sæpe, & in hepar, aliaque partes distributa, calore suo; & crassa substantia venas tum hepatis, tum hæmorrhoidas aperit: Anastomotica enim sunt maxime quidem calida, crassa, acra, & mordacia, non minimum tamen calida, crassa, qualis aloes. Quod autem calore, & crassitie sanguinem efficit melancholicum magis, id etiam nō parum ad vasorum apertionem facit, vi adstrictoria eius leuicula, hoc opus ob imbecillitatem prohibere non potente. Quam rem experientia quoque confirmat. Vñ enim crebro catapotiū aloem multam excipientium hæmorrhoides multis tumere ceperunt, & quibus iam prius aliquoties fluxerant, frequentius, & largius, & periculosius fluunt. Vt verissimum sit Galen. theorema, nihil sumptum, & admotum vires habere easdem, sed quædam genere etiam contraria, alia maioris, & minoris tantum ratione, vt in methodo componendi medicinæ probauimus. Quod symptoma, venarum scilicet apertionem, si aloes facit per se, vt Mesues velle videtur; aut per humorum acrium vacationem, qui intestini recti finem mordeant; & calfaciant, quod & medicamentis melanogogis Galenus tribuit aphor. 47. libro 6. id quia longiore eget oratione, in præfens omitto. Aloem Succutrinam Auicenna, & Mesues præferunt, Dioscor. & Haly abbas hepaticam.

SYLV.
Li. 5. Meth.

Lib. 5. fmg.

Lib. 3. rpn.

Aloe notissimus est succus, & planta, ex qua colligitur, notissima Italia hortis. eam aluit hortulus noster Lauda plures annos cum caule, ac floribus, et talis passim Venetis spectatur. Succus plantæ nomen retinuit, & triplex nostro tempore affertur, Succutrina probatissima, hepatica Succutrina inferior, & caballina vilissima. In medicina vsus hepatica frequentissime venit ab hepatis colore, ita denominata: quæ Succutrina dicitur a Succutri Sinarū regni vrbe, rara est: caballinam, cuius copia est magna, Veterinaria & coriaria ars vsurpat. Hactenus persuasum est omnibus non differre plantas triplicem hunc ferentes succum, sed ex sordidiori expressi succi parte caballinam fieri, ex puriori hepaticā, ex purissima talem, qualis est Succutrina. audio tamen a quibusdam, licet eadem facie planta sint, ex quibus hi succi omnes, spectari nihilominus colore longe vario: vnde & succo diuersus est color. Sed hæc res quo tandem pacto se habeat, parum me dicinæ interest. Illud pro certo habebunt studiosi præter vulgatam aloes speciem, aliam itidem esse, folijs facie, crassitudineque illi quidem non dissimilem: sed foliorū ambitus multo magis serratus, spinisq; horridus est, apex vero aculeus est oblongus, atque adeo durus, vt eum sagittis præfigere Indos asserant. Est huius generis planta Patauy apud Iacobum Antonium Cornesium nobilem virum, et de naturali historia, quantum vllus ætate nostræ alius, benemeritum. succus ex eadē, vt a vulgata colligitur, facultate etiam quantum experiri hactenus licuit, non dissimili.

COST.

Cap. 4.

Aperit enim orificia venarum, &c.) Hoc & Auicenna. secundo Canon. in aloes historia. At contra, Dioscor. aloem sedis venas occludere, & cohibere sanguinem testatur. & Plinius quoque lib. 27. vndeunque fluentem sanguinem hac ipsa suppressi ait. mire ergo hi inuicem dissident. Sane Manardus suis in hunc librū adnotationibus, nec non in Epistolarum libris passim, Mesuem acriter hac de re carpit. sed Manardi alioqui doctissimi calumniam refellere hoc pacto licet. Aloem id ipsum præstare, quod Mes. ait, affirmat,

mat. & Auicem. & Serapion ex Pauli, & Aben Me-
sui authoritate, licet in Paulo hoc non legamus: con-
firmat vero etiam experimentum. hoc certe docetur;
cum eos, quibus turgere sedis vena consueuerunt, aloë
etiam modica assumpta, aut turgere, aut reserari: tum
qui hac frequenter vtuntur in id hæmorrhoidium vitiū
labi; tum muliebres menses euocari. quo fit, vt Mes. ve-
ra scripserit. Non ille tamen, aut Dioscoridi aduersa-
tur, qui de aloë exterius admota verba fecit, aut Plin-
io, quamuis de ea deuorata sit loquutus: quando eorū
neciter aloem prestare id quod Mes. ait; negat: sed con-
trarios eiden rei effectus ascribunt. quod quidem si Ma-
nardo absurdum videatur, at nobis fidem facit experiē-
tia a quā tamen, & exemplum, & ratio non est aliena.
myrrham enim eodem pacto sanguinem scētarium par-
tium cohibere vides, & ciere muliebria, atque hoc, &
centaurio, & pluribus alijs est commune. cuius quidē
rei causam, quum alijs ad occultam proprietatem refe-
rant, alijs ad manifestas qualitates; nobis vtrunq; non
probari non potest. occultæ equidem proprietatis hoc
videtur esse opus, quando nulla in aloë insignis acrimo-
nia, aut alia euidentis qualitas inest, cui iure actio hæc
deferri debeat, quam tam prompte obit. etsi enim ama-
ritudo, quæ qualitas in aloë præcellit, absterforiā vim
efficacem inesse illi ostendit, præpollet tamen in acerbis
absterforia quoque facultas, quorum multa licet sum-
me acris sanguinem non educunt; tale piper, zingi-
ber, & pirethrum est. immo neque amarissima omnia
id præstant. absinthium nempe aloë non multo amaro-
re inferius, & agaricum itidem amarissimum sanguinē
ex venis non euocant. Inest ergo aloë vis hæc non ex
manifesta qualitate: quando non quæ insigniter abster-
gunt omnia sanguinem eliciunt: sed totius substantiæ
proprietas, vt etiam cantharidibus. cum hoc tamen
verisimile etiam est, partes, quibus amaror inest, multi
in hanc rem esse vsus, pluris vero etiam, quibus adiun-
cta est acrimonia: hac enim ratione, non ob amaritudi-
nem solum, centaurium, elaterium, taurinum fel, erui,
tam prompte ipsa quoque sanguinem proliciunt, pri-
mo tamen actionis huius momento ex totius substantiæ
proprietas facta, vt dicebamus. Hæc quum ita se ha-
beant, quo pacto eadem aloë, & recludere, & occlude-
re venas, proritare, & cohibere sanguinem possit, par-
uo negotio patet. educet sanguinem, aut totius substan-
tiæ proprietate, aut certe sui amaritudine, atq; acrimo-
nia abstergendo, eundem fluentem coarctabit adstric-
toria, atque agglutinatoria facultate astringendo, seu
etiam candentis ferri modo operculum sui calore gi-
gnendo. atqui contraria ex eadem re effecta prodire
hoc pacto, diuersa scilicet ratione, neque absurdum, ne-
que aduersus naturæ est institutum. quare neque contra
Mesuem Manar. quicquam habet. Illud vero etiam ex
his constat. neque aloë tantum praua, educendi sangui-
nis inesse vires, quod Manard. ex lib. Cano. vniuers. Me-
suen velle putat, est enim hoc aloë omni proprium licet
malam insignior noxa subsequatur: neque per accidens
hoc euenire ob feruentium humorum educationem sedis
venas erodentium, vt ex Gal. 6. aph. idem Man. refert,
quando educunt feruidos humores plura alia, vt rosa,
fena, epithymum quæ sanguinem tamen non proliciunt.
Sed de hac re satis.

Et sapor eius, &c.) Hoc & de agarico scribet, sed
tantum in his præstat dulci amaror, vt non nisi ab eo
qui ex ætissimo sensu præditus sit, deprehendi possit.

A Et dicunt quidam, quod lædit hepar aliquando ipsū,
&c.) Hic antiqui duo codices, alter manuscriptus, al-
ter impressus Mediolani, legunt pro aliquando (eli-
quando.) Quæ lectio si genuina est, vt nobis videtur,
non aduersatur hoc in loco Mes. Auicem, vt quidam
putant, neque ab eorum sententia discedit, qui lædi iecur
hoc medicamento existimant, sed eos refutat, qui pro-
pterea lædi ipsum aloës vsu affirmant, quod hæc ipsum
eliquet, vultque Mes. non eliquationis causa, sed ob ve-
narum apertionem hepar offendi. quæ res veritati con-
sentanea est, quando in aloë tantus non est calor, cui col-
liquandi vis ascribi possit. Sed quid de ijs dicendum,
qui aloës vsu iecori innoxium contendunt? Docendi
hi profecto sunt experimento, sed & ratione adducen-
di, vt id credant. aloë, quum venarum ora aperiat, san-
guinis etiam fluxum importunum promouet, hic vero
immutatum iecinoris calorem obtundit, ex quo iecur offen-
di necesse est. hoc ipsum Mes. innuit. Videtur tamen
iecur aloës vsu alia quoque offendi posse ratione: nempe
quum iecur vniuersim omne insigniter sit calidum, in
quo scilicet sanguificandi vis inest, quis neget calidi, &
crassi medicamenti adh. vsu ipsam magis quam pro eius
natura opportuniū sit, calefcere? Est ergo fortasse ve-
ra Auicem. sententia, non de calidiori tantum, & sic-
ciori iecinore, vt Manardus arbitratur, sed etiam de
temperamento. Alioqui vero, quod amara iecori sem-
per prosint, vt quidam putant, tantum abest, vt cre-
dam; vt potius, nisi aliquid sit, quod quia obstruit, ab-
stergi postulat, obnoxia esse existimem, vel ob id quod
sanguinem amarore, & naturæ nostræ aduerso sa-
pore inficiunt, vt iecur neque recte ali, neque alijs
partibus idoneum, quo nutriantur, alimentum queat
ministrare.

C Et est mixtum cum melle, &c.) Hoc & Aui. 2. Can.
Quæ ventrē tergēdo subducit, sicuti exsiccat vi adiu-
natur, ita adstricoria potius prohiberi, ego profecto di-
xerim. Quare qui aloem sola deterforia vi soluere existi-
māt causam et ignorare nec esse est, cur ea melli admista
minus soluat, quod tamen deterforias insignes habet vi-
res. Quidā aiunt igneā aloës facultatē mellis lentore in-
crassari, & frangi. Sed hos erroris redarguit tum aloës
caliditas, quæ secundū vix ordinē pertingens ignea dici
non potest: tum mellis lentor, qui tātus non est, vt obscura-
re aloës facultatē debeat, præsertim quando in melle
deterforia facultas visciditate longe est maior: cuius cā
solutricē aloës facultatem adiunari oporteat, non immi-
nui, si modo solutio deterforie sit sola. Pācis ergo, quū
aloe non alia quā propria, et totius substantiæ vi soluat,
humores videlicet biliosos trahat; prohiberi quidē mel-
lis admistione attractoria, id est solutrix eius vis potest:
adiunatur tamen deterforia, & (vt ita dicam) sterco-
rum educoria, seu subducoria, quam certe facultatem
a solutoria differre satis constat, quādo ea, quicquid ob-
nium est, tergendo subducit, soluendi autem vis non nisi
certū excrementū spectat. Quare, quum biliosos humo-
res ad aluum ducat, id quod non nisi totius substantiæ pro-
prietate agit: melli tamen admista crassiores etiam fe-
ces, et excrementa quæ vis occurrentia valentius potest ex-
tergere, absterforia mellis vi sibi adiuncta. Hoc Mesuē,
et Auicem intellexisse existimarim. Mirandū ergo de Ma-
nardo, & Fuchsio, qui hoc rationi, experiētiæ, & autho-
ritati antiquorum repugnare contendunt. Et si n. quod
Fuchsio obijcit, & Hippoc. lib. de morbis, mel supramo-
dū purgare testatur, et Gal. 3. de alim. fac. c. 38. ipsū ait
E 2 habere

habere amaritudinem, qua ad egestionem excitat ventrem, Dioscor. vero lib. 2. cap. 73. inflari alium scribit: Paulus quoque lib. 1. cap. 96. mel coctum magis alere, quam alium subducit, non coctum autem contra, quod & Alex. Apho. 2. probl. 66. & Idem Paulus libro 1. cap. 6. melle vititur ad deiciendam alium puerorum, et Psellius 1. de victus ratione, damascenis, & alijs, ut alium plus subducant, mel adijci precipit. Et si etiam Dioscor. loco antea citato, aloen cum resina, aqua ve, aut cocto melle exceptam, alium soluere testatur, quod & Plinius, lib. 27. cap. 4. Constat tamen arbitror hac tot illustrium virorum testimonia nihil probare aliud, quam subducentiam vim aloes, melle adiunari; attractricem tamen, & solutricem non imminui numquam probant. Sed quid de ijs dicas, qui quum medicamenta nulla alia vi quam deterforia subducere, neque vllum humorum delectum habere contendat, Gale. ut ipse videtur, suffulti opinione: ijdem tamen aloen melli commistam minus soluere, & minus attrahere aiunt, sed valentius detergere, ita ut experientia, quod aloem melli permista ventrem magis exoneret, deterfioni potius, quam solutioni referatur, accepta? Videant docti, quam hi sibi ipsis consentiant. nos vero ad alia sermonem conuertamus.

In aloem autem est, quod elongatum est, & c.) legendum ex manuscripto codice antiquissimo, & ex impresso Mediolani. (In aloem autem, quod elongatum est, & declinat a proprietatibus bonis, & c.) ut de impura aloem verba faciat, quam lotionem, & partium impurarum abstersionem corrigi statim subiungit. pura enim vitia tria antea enumerauit, & castigari docuit. Hoc pacto si intelligas, labuntur Eufisii rationes, quum Gal. obijcit laudantem. 6. simpl. aloem, ut pra omnibus gratam stomacho: & Diosc. qui purgatoria alia ex huius missione minus noxia euadere pronunciat: & Oribasium in comp. medic. ubi hanc stomacho aptissimum purgatorium esse ait: & Plin. qui lib. 27. stomachum aloem confirmari scribit, ita ut nulla vis contraria infestet. Hae certe omnia dici de optima aloem constat; quum hic de praua sit sermo. propterea quae nulla Mesuae cum alijs erit controuersia, si ita intelligas. Quod si de bona agi contendas; de non lota aloem huius scriptoris sententia erit: Galeni vero, Diosc. Oribasii, & Plinij, de lota. Alioqui certe dici non potest, ut quidam aiunt, aloem vniuersim etiam probatam, ob amaritudinem stomacho esse noxiam, gratam vero ob astrictionem: atque ob id veteres aloem abluisse, ut amaritudine imminuta stomacho gratificarentur. amaramque, & adstringentia omnia grata esse scribit Galenus, quamuis lingua ingrata sint. Est vero etiam lota aloem non minus, quam non lota amara, neque alia ratione utilior stomacho censenda est, quam quia purior, & medicamentosi minus retinet. Non possum vero etiam id probare, quod aiunt, aloem non lotam propterea, quia subducit, stomacho esse ingratam, alias non subduceret, lotam vero gratam esse, quia roborat, lota enim aloem, quam gratam esse stomacho non negant, non leniter subducit, quamuis imbecillius, quam antea. Neque pro constanti illud acceperim, aloem, nisi ingrata esset, non subducitur: quum multa, vel gratissima, & lingua, & stomacho alium subducant, ut mel, casia nuncupata, mel aerem, & sexcenta alia, quae dulcia sunt. Erit ergo, ut paucis repetam, intelligenda Mesuae sententia de aloem, vel praua, vel probata quidem, sed non lota.

Non lota equidem quantumuis probatissima, impuri, medicamentosi; habet nonnihil, quod lotionem segregatur. ex quo stomacho gravior euadit, quamuis solutoria, & subducentia vis lotionem fiat imbecillior.

Solutione educit, & c.) Aloe bilis praesertim e ventriculo excernitur. praeterea vero etiam tenuia in eo collecta excrementa pituita naturam referentia, ut Manardus quoque aduertit, crassos vero humores ob purgatricis facultatis imbecillitatem trahere non potest. de composit. medic. per loc. Simpseri nonnulli argumentum ex hoc loco carpenti Mesuae, qui, quum purgatoriam medicamentis facultatem inesse putet ex proprietate totius substantiae, trahi ab aloem, & bilem, & pituitam scribat. hoc certe si ita habeat (aiunt) aloem binos succos specie diuersos trahere nullo modo potest, alioqui aloem forma plures essent, non una: quippe ab uno, ut vnum, specie diuersa proficisci nequeunt. Sed ad hos paucis. Quae ratione medicamenta binos, vel plures succos ex eorum proprietate trahere habeant, abunde sumus libra Canon. vniuersa. prosequuti. nunc vero ab aloem bilem tantum ex proprietate substantiae trahi, pituitosa vero excrementa, & intestinorum faeces, extersoria; non etiam ea, quam solutricem proprie vim nuncupamus, excerni existimamus, ut propterea diuersa ratione, non una, aloem diuersos humores trahat.

Et qui assiduat, & c.) Quum aloem abstersione sua ventriculum, & vniuersa alimentorum coctionis focum expurget, corroboretque astrictione: praeterea vero putredinem, ita oppugnet, ut etiam cadauera praeseruet a corruptione: cui mirum eos qui hac frequenter vtantur, (quum scilicet vti est opus, & ventriculus prauis humoribus scatet) a magnis, ac putridis praesertim morbis vindicari, & seruari? Sed non negem tamen frequentius, vel importunius assumptam siccioribus ventriculis, corporibusque, & etatibus obesse. neque nisi magna urgente necessitate senibus etiam exhiberi tutum crediderim, quod ex Galen. Manardus obijcit. non hoc tamen Mesuae auctoritati derogat, tunc aloem proponentis generatim, ubi est opus, non etiam importune.

Caue ergo, & c.) Hoc & Anicenna secundo Cano. Si aloem bilem educit, redundatque; haec astiuo tempore magis, quam hyeme, cauendam ego certe ipsam dixerim frigido magis tempore, quam calido, ne non peccantem humorem purgemus. propterea enim cholagoga medicamenta quouis anni tempore praeterquam hyeme recte vsurpari, docet Paulus libro septimo. neque autem huius medicamenti temperies, aut aeris calor aestate assumi ipsam prohibeat, ut Manardus putat, quando vix iecur pertingit eius vis, & calor. Sed alia etiam ratio est, cur Mesuae cauendum hyemem praecipiat. nempe quod ijs, qui haemorrhoidarum venarum profluvio assueverunt, frigido tempore deuorata venas recludat, & sanguinem soluendo educat, quod & Anicenna. Huius autem rei, quae sit causa, dignum animaduersione est. Videtur autem id in atri humoris crassi, & grauis copiam referendum, qui si villo tempore, post aestatis calores autumnis, ac hyeme praesertim redondat. quare & sedis venarum frigidis frequentius, quam calidis temporibus sunt profluvia, quod interdici aloem vsus videtur, ne spontaneum naturae impetum sua facultate irritam in maius aliquod discrimen inducat.

De myrobalanis citrinis, & nigris, & Indis.

Cap. II.

ANT.

Xistimauerunt quidam, quod myrobalani citrini, & nigri, & Indi, & chebuli sunt ab eadem editi arbore, & quod citrini sunt immaturi, & nigri, & Indi sunt, in quibus iam peruenit complexio, & maturatio. Et dixerunt, quod arbor eorum est de his ferentibus, & quod citrini sunt de primo germine, & nigri similiter, chebulos vero germen secundum tulit: & quidam dixerunt, quod de diuersis nascuntur arboribus, & est illud, quod creditur, etenim eorum diuerse etiam sunt operationes. Ipsi quoque de medicinis benedictis sunt. Non enim debilitant cum solutione sua, immo confortant stomachum, & proprie viscera, & preparant, & coadunant partes eorum, & confortant cor, & hepar, & corpus totum. Neque enim nisi ad unum videntur nociui. Acquirunt enim preparatis ad hoc per eos oppilatio, & proprie paratis cadere in ipsas. Sunt autem de perfecte rectificandis medicinis, quae habent acuitatem, & purgant dissoluendo. Magnifice autem adinuenit, qui eos, proprie citrinos cum scammonia miscuit. Reprimunt enim eam propter obuiationem substantiarum, & qualitatem inuicem, & eam in soluendo iuuant.

ELECTIO. Citrinos in quinque proprietatibus laudauerunt sapientes, in colore, ut sint citrini multae citrinitatis declinantis ad viriditatem, & sint in pondere graues, & densi, & ut in confractis suis inueniatur sicut gummositas, & ut sint crassi, & ut cortex eorum sit spissus, densus, complectens ossa parua. Et laudauerunt chebulos in quatuor proprietatibus, ut sint crassi, & quanto crassiores tanto meliores, & sint subnigri declinantes ad rubedinem, & sint graues in pondere, citae submersionis in aqua, & sint habentes spissitudinem corticum suorum. Nigros quoque Indos in quinque laudauerunt proprietatibus, ut sint nigri, & confracti, densitatem habentes substantiae, & sint crassi, & graues, & carentes ossibus. quanto autem ab his elongantur proprietatibus, tanto sunt a bonitate remoti.

COMPLEXIO, & proprietas. Omnes frigidae sunt complexionis in primo gradu: sicci in secundo: & sunt exiccatiui, & consumptiui superfluitatum putridarum. preparatiui, & coadunatiui partium, in quibus cecidit laxitas, & mollificatio.

RECTIFICATIO. Tria sunt in eis, propter quae in ipsis cadit correctio. Faciunt enim cadere in oppilationem, & proprie preparatos cadere in illam, & quia facile adherent in villis stomachi, & partibus intestinorum, & quia dimittunt vestigia corrugationis in ipsis. Et nos emendamus, quod timetur de eo, quod diximus, primo prohibentes penitus exhibitionem eorum in ipsis, & omnibus paratis cadere in oppilationes: & in non paratis miscenda sunt ea cum ipsis, quae oppilationem fieri prohibent,

A sicut aliqua ex diureticis notis. Et infusio eorum in aqua casei remouet hoc nocuum ab ipsis: & succus fumiterrae valet similiter, & similiter absinthium, & agaricus, & rhabarbarum, & spica, & similia. Et emendamus, quod potest provenire de eo, quod diximus in 2. & 3. miscendo cum eis quae remoucant ab ipsis adhaerentiae intentionem, & acquirant eis lenitatem, sicut si confortentur cum oleo amygdalarum dulcium, aut cum oleo rosaceo, aut cum oleo violaceo aut sesamino. Aut saltem conterantur cum oleis amygdalae dulcis. Passulae quoque, & mel earum lenificant eos, & confortant operationes eorum, & sunt proprii iuuamenti cum eis. Simile acquirit eis casia fistula, & violae conditae, & tereniabin, & tamarindi, & similia. Quidam autem dixerunt, quod non est bona permixtio eorum cum medicina lubricatiua, & lenitiua, quoniam operationes eorum in id ipsum se perimunt. Et ego non video illud. Immo remouetur ab eis per ipsas adhaerentiae, & corrugatio, & acquiritur solutio facilis. Et scito, quod decoctio acquirit eis vehementiorem oppilationem, quam sola infusio. Et infusio minus facit esse oppilatiuos, quam coctio. Et assatio minorat eis solutionem, faciens ipsos constipatiuos plus: & adhuc magis combustio. Et contriti quidem plus soluunt, plus dimittunt vestigia constipationis in vijs. infusi vero minus faciunt illa. Et infusio quidem eorum competit, quando solum quaeritur solutio: & eorum contritorum exhibitio, quando quaeritur constipationis impressio: & quanto magis conteruntur etiam, ut sint sicut alcohol, melius celebrabitur illud. Et chebuli quidem conditi minoris solutionis sunt, & maioris confortationis membrorum nutritionis, & non conditi faciunt contrarium. Modus rectificationis eorum satis utilis, acquirens eis saporem bonum, & emendans quaecunque timentur de eis, est ut sumatur de myrobalanis contritis quantitas quam volueris, & sit hoc in aestate, & funde super eos olei amygdalarum dulcium quantitatem, qua confricando leniantur in umbra, exiccantur in sole, & semper modice confricando super irrorentur oleo, & fiat illud per triduum, deinde denuo per triduum cum aqua zuccari, aut aqua casei cum paucis zuccaro conterantur in sole, semper eos ante modice cum aqua praedicta rorando, deinde fac trochiscos ex eis, & siccantur in umbra. Et sunt quidam qui separant in eis, quod est secundum speciem ab eo, quod est secundum materiam, & est modus solennis. Infundunt enim eos in aqua casei, quod sumptum est ex capris postcontritionem eorum, & ponunt ponderis eorum partem unam, & aquae casei partes xij. & ponunt in vase vitreo stricti orificij, & dimittunt per dies vij, postea decoquunt bullitione una, deinde postquam manibus confricauerint, colant, & dimittunt aquam illam siccari, & faciunt trochiscos, vel pilulas, & sunt qui addunt cum eis de medicinis benedictis, quas volunt secundum exigentiam intentionis eorum, & faciunt similia.

Mesua.

E 3

milia,

DE SIMPLICIBVS.

milia, Et eis est opus magni magisterij.

MODVS condiendi chebuli. Accipe ex eis humidis, si haberi possunt, vel humectatis secundum artem, qua humectari possunt, quantitatem quam volueris, & stilo punge eos vndique, & decoque eos in aqua cum facilitate, usque dum sufficit. Post hæc dimitte eos per diem vnum super tabulam, & exprime aquam eorum, & submerge eos in aqua mellis, et per dies duos dimitte eos tunc coque eos lento igne, & postquam cocti fuerint, reconde eos in vase vitreo, da post sex menses.

ARS autem in humectando eos auxiliatur hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radijs Solis per dies viij. deinde accipe magnum vas sicut dolium, vel saltem fiat fouea in terra in loco humoso, ut inter multam arenam humidam, disiunctam sepeliantur sæpe, ac sæpe aquam desuper infundendo, & inno-uando arenam de tertio in tertium diem usque dum tumescant, & humectentur. Hic erit modus humectationis eorum.

POSSE. Myrobalani sunt ex rebus, quæ faciunt vtentes se iuuenescere, & acquirunt eis colorem bonum, & bonitatem odoris oris, & sudoris, & generant gaudium, & hilaritatem, & confortant stomachum, cor & hepar, & conferunt tremori cordis, & confortant, & præparant, & mundificant stomachum, etiam conferunt hæmorrhoidibus, & extinguunt inflammationem cholerae. Sed citrinorum operatio in hoc est præcellens. Ipsi enim solutione educunt eam, & conferunt complexionem calidas habentibus. Et eorum fricatio cum aqua acresta, aut aqua rosata, aut succo sceniculi abstergit oculum, & auferit supercalefactionem eius, & facto exinde alcohol stringit lachrymas, & confert mollificationi oculorum, & conferunt tertianæ, & febribus cholerae, & contriti quidem cum mastice sanant vlceres, & desiccant ea.

Chebuli quoque solutione ducunt phlegma, & addunt in ratione, & clarificant visum, & proprie conditi, & mundificant stomachum, & confortant ipsum, & conferunt hydropisi, & febribus antiquis. Nigri autem in dissolutione educunt melancholiam, & choleram adustam, & conferunt melancholiam, & tremori, & clarificant colorem, & conferunt lepræ, & remouent tristitiam, & conferunt quartanæ.

DOSIS. Potio citrinorum tritorum est a drach. 2. usque ad v. & infusorum a drach. v. usque ad xx. et potio chebulorum tritorum est a drach. 2. usque ad 4. & infusorum a drach. 4. usque ad 10. Potio indorum est sicut chebulorum. Ille autem, qui sumit eos, timeat boream superbientem. Et pisces abhorreat.

De Myrobalanis, citrinis, nigris, & Indis. Cap. I.

SYLV.

Myrobalanus, vnguis variaglanis. Hæc autem genera quoniam Græci

Myrobalani citreæ, nigrae, cepulae, eiusdem arboris fructus quibusdam videntur, ut immaturi sint citreæ, maturi nigrae. Cumque arbor ea his authoribus sit bifera, primi partus sunt citreæ & nigrae, secundi ve-

ro cepulae. Alijs diuersarum arborum fructus videntur, idque creditur, quod eorum facultates, & opera variant. Sunt autem etiam hæc medicamenta benigna. Tantum enim abest, ut purgando vires deiciant, ut etiam cor, ventriculum, hepar, corpusque reliquum confirmant, cogendoque in vnum roborent, quare vnica his incommodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, hæc enim excitant. Præterea medicamentis acerbis, & purgando exoluentibus, ut scammonio perfecte corrigendis recte miscentur, sed huic præsertim citrinæ sunt miscendæ. Id enim contraria tum substantia, tum qualitate frangit, & purgationem iuuat. Citrinæ autem colore sunt multum citrino, in viridem inclinante, graues, quia magnæ, & carne multa densæ, si frangitur gummosa, osse exiguo. Cepulae subnigrae in rubrum inclinant, quo maiores, eo meliores, carne multa, ob hæc etiam graues, adeo ut aqua mergantur. Indæ sunt nigrae, magnæ, carne densa, graues, tamen exossæ. A quibus notis quo harum singulae absunt longius, eo sunt deteriores, hæc autem omnes sunt frigida primo gradu, sicca secundo. Siccando enim excrementa partium putrida valenter absument, mollesque partes & laxas durant, & densant, multaque adstrictione cogunt. Cor, stomachum, reliquumque ventriculum, & hepar roborant, quapropter exhilarant, colorem cutis, odorem oris, & sudoris commendant, corpus floridum & iuuenile diu tuerentur, tremori cordis conferunt, hæmorrhoidibus commodant. Purgant ventriculum bile, ab eaque tertianam, & reliquas febres biliosas, & ardorem extinguunt, præsertim citrinæ. Hæc enim præter cæteras sunt cholagogæ, ob id calidis, & biliosis naturis salubres. Eadem omphacio, vel aqua rosarum, vel succo sceniculi macerata, co fricata, oculum tergent, intemperiem eius calidam auferunt. Earum quoque puluis tenuissimus, per se quidem de lachrymationem stringit, oculum ab humore multo laxiorem iuuat, cum mastiche vero vlceres siccando sanat. Cepulae vero sunt phlegmagogæ, ventriculum purgant, & roborant, rationalem animæ partem vegetant, visum, [& sensus alios] acuiunt, præsertim condita, hydropi, & febribus diuturnis conducunt. Nigrae melancholiam purgant, & bilem vltam, tremori, tristitiæ, lepræ, quartanæ, & cæteris affectibus melancholicis profunt, coloremque cutis viuidum efficiunt. Quia vero dictæ myrobalani omnes obstructionem promp-
te excitant, in corpore obstructioni opportuno, & villis ventriculi, & intestinorum facile adherentes, & ceu rugis quibusdam ea exasperant, non datur obstructioni obnoxij, alijs vero dentur cum diureticis, vel infusæ sero lactis, vel succo fumarie, vel cum absinthio, agarico, rhabbarbo, spica nardi. Oleo autem amygdalarum dulcium, vel rosato, vel violato, vel sesamino imbutæ, & confricatæ, vel cum amygdalis dulcibus, aut vuis passis, aut harum melle trita, vel cum casia, vel manna, vel tamarindis, vel violis conditis, vel alio leniente medicamen-

indica, prunorum, aut prunorum generis sunt, quam glandium.

Temperatura & facultas. Chrysebalanus Gal. cum calore digeratur, esse nequit myrobalanus citrinus.

Castigatio.

dicamento sumptæ, ventriculum, & intestina le-
niunt, & cito per ea lubricant, etiam si quibusdam
aliter visum est, neque amplius his adherent, aut
rugas inducunt. Hæc vero ipsarum incommoda sic
emendabis, & saporem delicatum acquies. Tritas
ætate merges oleo amygdalarum dulcium, confri-
cabis, & lubricas reddes in vmbra, siccabis sole, af-
fusoque identidem oleo confricabis, idque triduo
cum feceris, altero deinde triduo aqua saccharata,
vel sero lactis parum saccharato, aliquandiu mer-
fas, in sole iterum siccabis, affusoq; frequenter eo-
dem liquore cōfricabis, coges in trochiscos, in vm-
bra siccabis. Alij ipsarum tritarum partem vnam
diebus octo, macerant sero lactis caprini, in vase
vitreo oris angustii, deinde semel serues faciunt, ma-
nibus confricant, colant, aqua deinde siccata tro-
chiscos, vel catapotia fingunt. Hisq; addunt non-
nulli medicamenta purgatiua benigna. Hæc vel il-
la pro scopis & indicationibus varijs. Datur citri-
narum tritarum pulvis à drach. ij. ad drach. v. mace-
ratarum vero expressum à drach. v. ad drachm. xx.
Indarum & cepularū pulvis à drach. ij. ad drach.
iiij. expressum insusarum à drach. iiij. ad drach. x.
Ne sume flante borea, & his sumptis, piscibus ab-
stine. Veruntamen harum decoctum promptius,
& valentius obstruit, quàm maceratarum expres-
sum. Assæ item ipsæ minus purgat, potentius con-
stipant, & adstringunt, & his magis vstæ. Harum
quoque tritatarū pulvis quo tenuior, eo vehe-
mentius adstringit, maceratarum vero expressum,
minus adstringit, omnium maxime purgat. Ob id
eas infundimus, quando solam vacuationem ex-
petimus. Cepulæ vero conditæ purgant quidem
minus, partes nutritorias roborat magis: non con-
ditæ contra. Condiuntur autem, vel recentes, si
harum est facultas, vel siccæ, sed industria hume-
ctatæ. Recentes quidem, densæ, stylo confixæ, po-
stea igni lento coctæ, quantum sufficit, aqua dein-
de expressa, vno die super tabulam siccantur, post
multa biduo macerantur, igni lento percoquun-
tur, vase vitreo recoduntur, post sex menses ven-
dæ: si vero siccæ sint, aqua sub sole dies octo ma-
cerentur, deinde in dolio, vel alio vase magno, vel
fossa in arenis humidis tertio quoq; die mutandis
secretas, identidē aqua irrigabis, donec tumefiant.
reliqua vt prius persequere.

De Myrobalanis.

M ANA. **N**omen, glandem vnguentarium designat: res au-
tem ipsæ, ad pomorum potius genus spectant.
Proprium de eis caput non scripsit Diosc. sed nec Gale-
nus, licet inter remedia aliquando nominis meminerit.
Quare sane intelligendum quod ab Auerrhoe dicitur, Ga-
lenum de ijs non scripsisse. Plin. quidem de Myrobalano,
loquens, rem (vt inferius explicabitur) ab ijs diuer-
sam intellexit, & quæ ad genus palmæ referatur, sicuti &
ea de qua Diosc. scripsit libro 1. Bene igitur examinanda
sunt, quæ de viribus ab hoc homine scribuntur, quoniā
nullum habuit, quem sequeretur bonum ducem: præfer-
tim cum Gal. libro 8. de compos. med. secundum loca,

A Chryfobalanum vim habere discutiendi scribat, quæ
proculdubio calorem ostendit.

DE Myrobalanis Arabes tantum, nusquam Græci, COST.
vno excepto Actuarius Græcorum medicorum no-
uissimo, qui de his sub myrobalani nomine in lib. de An-
tidotis quandoque meminit, quum tamen myrobalanū
antiquorum Græcorum, & Chryfobalanum lōge ab his
differat. Et examinanda certe diligenter sunt, quæ ab
hoc authore dicuntur, sicuti & quæ ab alio quouis scri-
buntur, in tanti momenti arte: sed quod propterea rei-
ciendi myrobalani sint, quia eos Græci non nouerint, ne-
que ego vnquam ausim dicere, neque prudēs vllus me-
dicus, qui non autoritatibus tantum, sed etiam rationi
& experimento nitatur. Scripsere de his præter Me-
suen, Serapion, Auicē. & Auerroes magni nominis,
& autoritatis viri, & ea, vt ego quidem dixerim, quæ
à veteribus Arabibus medicis per manus tradita ha-
buere, & quibus assilipulari, aut rationem, aut experi-
mentum animaduertere. Non ergo erit vt tātōpere ho-
rum fructuum vsū vereamur, aut suspectum Mesuen
habeamus, quia Græcos non habuerit, quos veluti cer-
tos duces sequeretur, vt Manardus & Manardi simia
obijciunt. sed cum maiorum nostrorum fide, quibus ex-
plorata hæc sunt omnia tuto, sicuti, casia atque id genus
multis, quæ Græci non norunt, vti, adhibita tamen di-
ligentia, licebit.

Omnes frigida sint complexionis, &c.) Discrepant
hic inter se Arabes de myrobalanorum temperamen-
to. Auicē. Auerroes, Serapion. Author libelli de vi-
ribus cord. sicuti & hic author, frigidos primo ordine
faciunt. At rursus Xarch Indus Serapione recitante
calidos vniuersim myrobalanos existimat. Item Au-
cē. siccos secundo ordine esse ait, vt etiam Mes. At
Auerr. 5. Coll. in tertio ordine statuit: Author vero li-
bri de virib. cord. eos laudat, qui emblicum myrobalano-
num frigidum, & humidum existimant. cui assentiri, &
Auerroes videtur loco citato de emblicis myrobalanis
agens. ait nempe, augmentant coitum: ergo videtur,
quod habeant aliquantulam humiditatem. Ceterum,
quod ad actiua qualitates pertinet, si gustatu explo-
res, indicat astrictio insignis frigiditatem, non calorem;
si modo vera est Gal. regula in libris de simpl. med. fac.
Et si autem ijs inest acredinis etiam quidam sensus,
astriictoria tamen vis longe qualitibus alijs omnibus
præualeat: vt recte inter frigida reponantur, neque ta-
men iniuria à Xarch Indo calidi dicantur, acredinis vi-
delicet mediocris gratia. Alioqui etiam, quod aliqui
ex recentioribus obijciunt Mesuæ, purgantia omnia,
qua purgant, calida esse authore Galeno, propterea quæ
myrobalanos si purgant, frigidos dici non posse: hoc, in-
quam, minimi faceret Mesues, qui purgandi vires, vt
alibi diximus, non tam manifestis, quam occultis quali-
tatibus, & specificæ formæ ascribit. De passiuis autem
qualitatibus satis cuiq; patet ex sapore, præterea vero
etiam ex effectis, exiccare myrobalanos insigniter, non
humectare: idcirco non esse authori eius libelli hac in
re assentiendum. Quamquam autem, vt ait Auerr. em-
blici veneri suppetias ferunt, ex quo humiditatis ali-
cuius participes videntur, cuius gratia excitare flatus
possint, qui Venerem maxime excitant; arbitrari tamē
licet excremento, & actuali humore, non tempera-
mento proprio id præstare, quo pacto etiam vinum, quod
potestate, & proprio temperamento exiccat, actuali
tamē humiditate humectat, flatus excitat, & spirituum
copiam

Id repetitum
auditu.

Cap. 55.

lib. 8.

copiam parit, quibus adiunatur Venus. Quod verò alij secundo, alij tertio ordine desiccare asserant: facile conciliabis, si secundo quidem ordine siccos dixeris, sed qui ad tertium quàm proxime accedant.

Quidam autem dixerunt, &c.) Auerroem innuit 3. Coll. vbi de myrobalanis hæc scribit (& medici miscent eos cum casia fistula, & turbit, sed nesciunt modum medendi.) Quem vero his verbis Auerroes accuset, incertum est nobis. Sed tueretur eum vsus Mesues adiuncta ratione, cui & experientia astipulatur.

Et sunt quidam qui separant in eis, &c.) Quid sit separare, quod est secundum speciem, ab eo quod est secundum materiam, videtur paulò obscurius. Non ignoro aliquos quintam chymistarum essentiam in medium asserere: hoc nomine, scilicet nuncupantes id seri sedimentum, quod post macerationem myrobalanorum, vi ignis humiditas partes absumentis veluti cinis quidam relinquitur, quod artificium dilucide hic docet Mesues. Ex ipso tamen Mes. (vt interea demus à chymistis tale sedimentum quintam essentiam vocari, quod illos scimus nolle) generalius quiddam esse separari, quod est secundum speciem ab eo, quod est secundum materiam, discernere licet lib. Can. vniuers. quum de elixatione agit, nempe si scammonium quis in succo aliquo incoquat, velut in sapa; transfertur scammonij vis in sapani, hanc autem translationem separationem rei secundum speciem à re, quæ est secundum materiam, vocari ait. Itaq; elixationi, & macerationi communis hæc erit nuncupatio, quarum scilicet opera vires rei, quæ elixatur, maceraturve, in alienam materiam transeunt.

Ipsi enim solutione, &c.) Hic adduci nolunt quiddam, vt credant myrobalanos citrinos bilem, & chebulos pituitam, nigros atram bilem trahere. propterea quod (aiunt) neque intestina excedit myrobalani, neque calore idoneo sunt præditi. Nos vero experientia comprobatum scimus, singulos myrobalanos singulos purgare humores, quos hic author scribit. Quod vero obijciunt, hos intestina non excedere, verum sanè est, neque enim purgatorium medicamentum vllum intestina excedit: sed in ventriculo, aut intestinis moram trahit. eius tamen qualitates, ac vires in vniuersum corpus extenduntur, ac vt Hipp. 1. de natura hum. id trahit primum, quod maximè per naturam potest, stirpium more, dehinc vero etiam alia. ita & myrobalani quum ventrè non excedant, ex vniuerso tamè corpore singuli humores proprios ducunt. De calore autem idoneo, quo aiunt myrobalanos præditos non esse, vt trahant, non est, vt plura dicam. adiunat certe non in his solum, sed in purgatorijs omnibus tractionem innatus singulorum calor, neque vllus magis idoneus calor exigitur in naturali hac attractione, quæ sequitur specificam formam.

Et febribus antiquis, &c.) Admirantur hic rursus Mesue aduersarij, quo pacto myrobalani febribus antiquis opitulentur, quæ ab obstructione pendent, quum hi obstruendi astrictione sua insignem vim habeant. Nobis vero neque hoc videtur à ratione alienum, vt expurgatis pituitosis, & crassis humoribus, à quibus longè febres dependent, simul vero etiam viscerum substantia, quæ flaccescere longa excrementorum colluie solet, corroborata, ne excrementa, vel aliunde suscipiant, vel ipsamet gignant; non, inquam, videtur à ratione alienum, vt his præsidij diuturnæ curentur febres. hoc chebuli myrobalani commode præstant, castigati præsertim, & ab omni eorum noxa emendati, sicut author antea do-

cuit. neque enim his, vel alijs vt licet non castigatis, vt imprudentes quidam medici faciunt. Non erit ergo, vt in febribus myrobalanorum vsus vereamur, vbi obstructionis noxam eo ingenio auerterimus, quod hic Mesues docuit. præsertim si opportunitatem exhibendi eos tempus obseruemus: hoc est, vt ego quidem existimo, si coctionis nota appareant. Animaduertimus sanè Avicennam lib. 4. fen. 1. tract. 4. myrobalanos citrinos in febribus putridis non nisi obita coctione laudare, quia obstruant. at vbi concocti iam prauis humoribus sunt, educi apte hoc medicamento posse videntur, quod præter purgationem viscerum, etiam ventriculi scilicet, & iecinoris substantiam, ob excrementorum cumulum laxiorem, & gignendis nouis excrementis aptam, corroborarent sui astrictione.

De Emblicis. Cap. III.

Emblici sunt ex medicinis confortantibus stomachum, & cor, & hepar, & viscera.

ELECTIO. Meliores ex eis sunt habentes frusta crassa, & densa, & grauiora, & qui minus crescunt in ossibus, & plus in carne. Rari quoque non habent spiritum.

COMPLEXIO & proprietates. Sunt complexionis parum frigida, & sicca in primo gradu. Et ipsi sunt confortatiui membrorum laxorum. & coadunatiui partium eorum, & sunt de extinguentibus calorem in stomacho, & hepate.

RECTIFICATIO. Emblici nutriti sunt maioris operationis, & minoris corrugationis sunt.

MODVS nutriendi emblicos. Accipe ex eis quantitatem, quam volueris & submerge in aqua, & expone soli vsq; dum tument, & humectentur, & post exprime, & pone in aqua mellis, & per dies duos dimitte parum refrigerari, & adde cum eis mellis tabazet, sicut quartam totius, & reconde. Et quidam supercondiunt cum speciebus aromaticis, & confortatiuis sicut cinnamomo, & xyloaloe, & gallia, & cardamomo, & croco, & similibus. Et modus faciendi seremblach. Infunde emblicos in lacte dulci, & mutetur super eo lac mane, & sero, & hoc per triduum, & exiccetur in vento, & in umbra, & recondantur.

POSSE. Solutione educunt phlegma, & sunt ex rebus valde confortantibus cerebrum, & nervos, & augent intellectum, & confortant cor, & conferunt tremori eius, & mundificant stomachum à phlegmate, & putrefactione, & confortant ipsum, & preparant, & sedant furorem in eo, & auferunt sitim, & addunt in appetitu, & sedant vomitum.

DOSIS. Eorum tritorum potio est ab aur. i. vsque ad iij. Infusorum ab aur. iij. vsque ad vj.

De Emblicis. Cap. III.

Emblicæ parum frigent, siccant ordine primo pituita etiam putri ventriculum purgant, eumq; & cerebrum, nervos, cor, hepar, & partes laxas constringendo roborant, ob id tremori cordis conferunt, appetentiam

rentiam inuitant, vomitum sistunt, furorem, & latratus eius cohibent, vim animæ rationalem augent, calorem viscerum insigniorem, & inde nata sitim extinguunt. Præstantiores sunt magnæ, carnis multæ, densæ, graues, ossium paruorum. Largius purgant, & rugis ventriculo minus incommodant, si aqua in sole macerentur, donec humectatæ tument, postea expressæ mullâ biduo macerantur, igni lento coquantur. vbi coctæ refrigerint, mellis albisimi parte quarta exceptæ reconduntur. aromatis quoque, cinnamomo, xyloaloe, cardamomo, croco, gallia, & similibus nonnulli condiunt. Eæ et laetæ mane, & vespere mutato, macerantur triduo. siccantur vento, & in vmbra, & reconduntur.

De Bellirici. Cap. IIII.

ANT. **B**ellirici sunt ex medicinis benedictis. Expectatur enim per eos confortatio.

ELECTIO. Meliores sunt crassi, & spissi, & ponderosi, & densi cortice.

NATURA frigidi sunt in primo, sicci in secundo.

IN POSSE autem, & proprietatibus alijs sunt sicuti emblici.

De Bellerici. Cap. IIII.

SYLV. **B**ellericæ etiam sunt benignæ, & roborant, frigida primo gradu, sicca secundo, cætera emblicis viribus proximæ. Optimæ sunt magnæ, multa, densa carne, graues.

RHABARBARVM

De Rhabarbaro. Cap. V.

Rhabarbarum * est ex medicinis benedictis, & solemnibus, in quo aggantur multæ ex intentionibus, quæ quaruntur in re faciente mundificationem, quas postea dicemus.

ELECTIO. Ex speciebus rhaued, aliud est quod nascitur in India, & est rhaued barbarum, & aliud est rhaued turchicum, & melius eorum est rhaued sceni. Post illud in bonitate est barbarum, & minus in bonitate est turchicum. † Et laudatur magis ex eis, quod est subnigrum, declinans ad rubedinem, quod est graue cum raritate sua, & in quo etiam in contractis suis inuenitur disgregatio ex rufo, & glauco. & quod est crocæ tincturæ, & quod est recens. Et non prætermittas, quin scias, quod in ipso cadit de adulteratione. Accipitur enim ex eo integro, sicut est, quantitas magna, & submergitur in aqua per dies quinque, & dimittitur aqua illa siccari, & fiunt inde trochisci, & sunt ipsi medicina regum, rhabarbarum vero siccatur, & veditur, sicut est, quod iam perdidit animam. Et cognoscitur, quoniam illud, in quo non cecidit adulteratio, est rarum, & minoris stypticitatis, & est crocæ tincturæ. Adulteratum vero habet contrarium horum, & varietatem, quam habere debet in contractis suis, amisit, immo subnigrescit in eis.

COMPLEXIO & proprietates. Calidæ complexionis est, & sicca in secundo gradu, & dicitur quod est in primo. Sed illud est verius. † Conuenerunt autem in permixtione eius aqueitas, & terreitas, dantes ei stypticitatem, & substantiâ, & aereitas dans ei raritatem substantiæ, & est in eo igneitas perficiens, quod per actionem eius in terreitatem ipsius ipsum fecit esse amarum. Verum terreitas est secundum profundum eius, & igneitas est in superficie ipsius, quapropter infusio separat inter substantias ipsius, & complexio operationis solutionis in oppilationem per ipsum est per dominium calidi in superficie eius, & consecutio contractionis per ipsum est à substantia sua terrea styptica.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocuum apparen, & datur in omni tempore, & in omni ætate, ita quod etiam pueris, & prægnantibus. & de elegantioribus, & melioribus, quæ iuncta cum eo magnificant operationem eius, est aqua lactis, & proprie quod sumptum est ex capris, & similiter magnificatur infusio eius in aqua endiuia, & apij prius bullitis, & colatis, aut in aqua plantaginis. † Et non prætermittatur, quin cadat in societate sua spica. Est enim proprii iuuamenti cum ipso. Neque prætereas additionem modici vini albi odoriferi, & clari in infusionibus eius, & proprie, quando in emendatione oppilationum propinatur. Et scito, quod in adulterato non remansit aliquid de virtute solutiua, de quo sit curandum. Et eius quidem quod purum est, infusio competit, quando solum queritur abstersio, & solutio, & oppilationum apertio; & ipsius contriti exhibitio, quando quæ-

do quæritur, vt post illam in visceribus vestigia contractionis remaneant. Verum ex eo quod assum est, vehementius fit illud, & adhuc vehementius ex adusto. Et quod ex eo est purius, sustinet quod oportet, & de contritione meretur: In raro autem, & laxo vehemens contritio resoluit virtutem. † Decoctio etiam similiter resoluit in eo virtutem, qualiscunque sit.

POSS. † Solutione educit choleram, & phlegma. † Et maior eius proprietas est mundificare, & confortare hepar, & stomachum, & conferre doloribus punitiuis eorum, & clarificare sanguinem, & auferre oppilationes. & morbos, quorum mater est oppilatio, sicut hydropisim, & icteritiam, & crassitiem splenis, & febres oppilationum, & similia. † Ex parte substantiæ suæ proprietas est ei conferre spūto sanguinis, & manationi eius vndecunque sit. Et conferre casui, & percussioni, & sanare rupturas intrinsecas, & extrinsecas, & proprie eius drach. i. & mumia grana duo, & rubiæ tinctorum granum vnum, & medium cum vino styptico, & est dosis vna.

Et confert inunctio olei eius concussionibus, & contractionibus lacertorum, & doloribus eorum. & ipsum quidem est medicina singultus, & est medicina bona dysenteria, & proprie, quod ex eo est assum, & bibitum cum succo plantaginis, & pauco vino styptico. & confert febribus periodicis, & febribus oppilationum, & febribus antiquis.

DOSIS. † Potio eius infusi est à drach. i. & 5. vsque ad 10. & potio contriti à drach. i. vsque ad 3. Et ipsum conseruatur per annos tres, vel quatuor, & præseruatur à putrefactione, & corruptione, si superliniantur ei cera, & terebinthina liquefacta, aut cera sola, aut si sepeliatur in melle tabarzet, aut si sepeliatur in psyllio, aut in milio. Conseruatur enim esse ipsius ex tempore extenso.

De Rhabarbaro. Cap. V.

SYLV.

Rhabarbarum hoc à rhabarbarum diuersa res est præcis incognita, Paulo tamē in podagra huius adhibetur.

Rhabarbarum etiam clemens, & excellēs est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maxime expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potius, quàm primo. substantia duplici constat, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda, altera aerea, & ignea (à quararum efficitur) superficialia, quæ suam terream essentiam adurendo amaram effecit, & purgatoriā, & obstrueta liberantem. Has autem substantias macerando separamus, vt calida, & purgatrix in humorem transferatur, terrea vero adstringens remaneat. Bilem vero, pituitamque illa vacuat, præcipue à ventriculo, & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructions liberat, & affectus inde natos sanat, icterum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas, etiam diuturnas, dolorem hypochondriorum puncturum. Hac vero hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarum partium sistit, ex casu quoque, aut ictu contusa, rupta, fracta, inter-

Rheo sua vteret gratiam purgatricem non ascripserunt Mumia, & quibus non ita valentius medicamentum mensura

na, & externa sanatur, si eius drachm. j. cum mumia granis duobus, & rubiæ tinctorum grano vno, & dimidio, & vino austero bibatur. Oleum quoque eius contusis, & contractis musculis vtiliter illinitur, singultum item, & dysenteriam sanat, præcipue assum, & cum succo plantaginis, & pauco vino, & austero potum. Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum generis nomine appellatum, tertium Turcicum, omnium ignobilissimum, vt Indicum est præstantissimum, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinans: si rarum, tamen graue, si fractum, ex rufo, & glauco, alternat. si mansum, vel aliquo liquore solutum, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum vero est siccatum, sed iam exanimatum, & vi purgatrice tota, aut prope tota priuatum, venale ad nos transmittunt. Hoc autem est densum: valenter adstringens, croci colore non inficit, contrafactum intus nigricat, amissa colorum dicta varietate. Innoxium est rhabarbarum, omni tempore tuto datur, omni est ætati salubre, atque adeo pueris, & prægnantibus. Efficacius autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim caprini, aqua quoque intybi, & apij, vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idque omnino cum spica nardi, actionem eius in primis iuuante, expressumque. Quod si ad liberandas obstructions propinandum est, vini albi, puri, & odori, modicum macerando admisceatur, expressumque eius tunc sumatur, & cum deterfione, ac purgatione opus est. Quod si post purgationem viscera adstringendo roborari volumus, puluis eius triti datur. si adstrictior expetitur, assum datur; si maxima, vstum. Rhabarbarum legitimum, & integrum aliquandiu teri, coquique viribus integris potest; rariori autem, & laxiori vehemens contritio, & coctio, virtutem resoluit. Datur expressum à sesqui drach. ad drach. iij. † tritū vero, à drach. i. ad drach. iij. Annos tres, aut quatuor integrum, in corruptumque; seruatur, si cera sola, vel cera cum terebinthina liquata circumlinatur, aut melle albo, aut psyllio, aut milio mergatur.

† Trevis Me fur legendū puto, nec tā stupidus fuit, vt ad drach. iij. daret, vt omnes ei coctices habet.

De Rhabarbaro.

MANA. Rhecama, de quo Pli. lib. 27. si recte legitur, & Rheon, de quo Diosc. alia res est à vocato nunc rhabarbaro, vt quadam nostra ad Leonicenum epistola demonstratum est. Ex speciebus rhaues aliud est, quod nascitur in India. Cum dicat Dioscor. quod nascitur in locis supra Bosphorum, & Plin. supra Pontum, taceantque Indiam, cognouisse Indicum non videntur. Pau. in duobus ad podagram compositis medicaminibus barbarici meminit, & r. laudatur magis subnigrum. Similem costo nigro facit Plinius minorem tantum, & paulo rufiorem. Diosc. Centaurio magno, sed minorem, nigro quidem colore, sed Crocum aliquo pacto, dum mādatur, referente. CONVENIUNT in permixtione eius aqueitas, & terreitas. Clarius Gal. sic loquens ad verbū: Mixta est temperatura, habet enim quid terreum frigidum, quod ex adstringente eius sapore demonstratur, & caloris aliquid, quem vbi multum masticatum fuerit, acedine

acredine quadam ostendit: tenuis & aerea potestatis esse participem, laxitas, & leuitas declarant. Et non pratermittatur cum eo spica.) Ego spicam hanc pratermittito, tum quod ea egere non videtur ob commixtas, vt diximus ex Galeni sententia, vires: tum quod vera spica caremus, & ea, qua vtimur, horribilis valde saporis est. **SOLVTIONE** educit, & reliqua.) Antiqui suo Rheo vim purgandi non ascribunt, sed nec Auicem. Auerois Gal. & alios medicos taxans, qui adstringere scripserunt, purgare asseruit: quod experientia quoque ipsa in vitroque, Pontico videlicet, & Indico attestatur. **DE COCTIO** etiam similiter resoluit in eo virtutem.) Non intelligas, vt plerique, non esse propterea coquendum: nam & ipse Mesue, & alij eius decocto vtiliter vtuntur, sed in ipsa radice, qua decocta fuerit, virtutem esse resolutam, & in eo liquore, in quo fuerat decocta, remansisse. **ET** maior eius proprietas.) Alias quoque vires suo ascribunt antiqui. Dioscorides enim valere ait hepaticis, nephriticis, torminibus, lieni, pectoris, & vesicae vitij, atque ventriculi dolori, imbecillitati, & inflationi. **EX PARTE** substantia.) Adde ex Dioscor. quod inflammationes cum aqua illitum, dissoluit, & ex Plin. quod vulnera, & mali moris vlcera sanat, epiphoraque, & purulentas excretaiones, lassitudinem quoque, & dolores, & ex Galeno, quod valet asthmati, orthopnea, colicis, ischiadicis, vteri morbis, & ferarum moribus, & cum aceto illitum, impetigines auferit, ac peliomata. Et proprie eius drach. j. mumiae grana duo, Rubiae granum vnum, & medium. Manifestum est hoc loco error, quam enim vim hac in re habere potest tam exigua mumia, & rubiae quantitas? Sed & Auicem, quem in multis est hic secutus, capite de Rubia, drachmam integram cum rhabarbaro miscet, & similiter libro tertio, in cura apostematis calidi hepatis. Porio eius infusi, a drachm. ij. sed ad drachm. x. Excellit nimis haec quantitas, nec possunt sine discrimine x. drach. semel dari, vt cum malo suo, nobilis quidam Panosnensis expertus fuit.

COST. **EX** speciebus Rhaued.) Specierum nomine, differē-
tias intellige a loco desumptas. Non meminit autem de Pontico, quod stirps alterius sit speciei. differre enim specie Ponticum a ceteris, confessus est quicumque legitimum rha Ponticum viderit, quod nunc demum Venetijs capit apparere. nulla prorsus ex ijs, quas illi ascribit Dioscor. repugnante nota, & a rha Barbaro magnitudine, odore, sapore insigniter diuersum. Hoc quia nouit Mes. vt putamus, ob id Pontici non meminit, licet ipsum quoque rhei nomine nuncupetur. Iis igitur, qui Turcici appellatione Ponticum intelligi existimant, cur assentiri quis debeat, non video. est a Turcarum regione diuersa Pontus, neque hoc ipsum Mesuen ignorasse probare vllus potest. suspicari certe non temere id ipsum quis potest, quia apud Turcas rheon aliquod nasci non est literis commendatum. Verum neque omnia literarum monumentis sunt tradita, neque explorata sunt omnia, aut Turcarum tractus obseruati omnes, an alicubi rha proueniat, aut alias prouenerit, aut aliunde aduectum culturam admisit, quae omnia explorasse cum oportet, qui errasse hic Mesuen sit professurus.

Complexio, & proprietates, &c.) De omni planè rheo Indo, Barbarico, & Turcico intelligit, de quo verba facit, neque Turcicum, vt aiunt quidam, excludit. non enim tam solidum Mesuen puto, qui haec si distinctione esset opus, in vnum confunderet. Sed hic controuersia est. Mesues rha calidum, & siccum facit secundo ordine: At Auic. lib. 3. fen 16. in curatione fluxus ventris absolute, inter frigida medicamenta cum malicorio, galla, acacia, & alijs eiusmodi enumerat. Verum paucis. non aliud loco citato Auicem intelligit, quam rheon

A Ponticum. scripsisseque ipsum nihil aliud puto, quam rhaued; quamvis hanc vocem interpretes rhabarbarum sit interpretatus.

Et non pratermittatur, &c.) Aueroes 5. Coll. tationem rha Barbaro tribuit, vt vnum hoc inter medicamenta omnia suapte natura castigatum scribat, & nulla egens correctione. Inualuit tamen vsus admiscendi spicam longa iam obseruatione, quam ego non parui facio: Videtur profecto (quod Galen. etiam animaduertit) rei cuique inesse noxium nomihil, quod indiget emendatione. Sed esto vt rhabarbarum castigatissimum sit, est tamen ob terrestrium partium mistionem pigra in expurgando actionis, quam accelerare spica suarum partium tenuitate fortasse potest. Non est ergo Mesue consilium respuendum. Cum ijs autem, qui carere vera spica nos dicunt, non est vt contendamus, quando & Indam, & Celticam videre Venetijs passim licet: quamvis Indam raro probatissimam habeamus. Sed optima tamen Celtica copia est, quam Indae loco video a peritis vsurpari, quos ego libenter sequor.

Solutione educit choleram, &c.) Ex hoc constare potest, quantum aberrant, qui rha Ponticum Graecorum, rha Barbarum esse contendunt. Nos certe, vbi hoc, vbi rha Pontici notas a Dioscor. scriptas, vbi vires perpendimus; non possumus ijs assentiri, qui rha Ponticum rha Barbari esse speciem putant. praesertim etiam, quam videam Pau. lib. 7. vbi de simpl. agit, Pontico ea solum ascribere, quae Galen. 8. de simpl. med. fac. quae Dioscor. Cap. 3. lib. 3. de purgatrice autem vi, ne verbum quidem facere, quam tamen rheo assignat libro 1. vbi leniendae alui gratia cum terebinthina eius momentum commiscet, per hoc nihil aliud intelligens, quam Barbarum, quum

C Ponticum non expurget. Quod enim Barbaricum etiam norit Paulus, videre est lib. 7. vbi de Diacorallo, antidoto Agapeti, & Compositione Attalos verba facit. Sed huius tam vulgati erroris causa iudicio nostro fuit Auerr. maximus ille quidem medicus, sed in simplicium fortasse historia non multum versatus, qui rha Barbari vires describens 5. Coll. Galenum, & medicos alios erroris accusat illi astringendi, non etiam soluendi facultatem assignantes, ac si Galenus id ipsum norit. Nos vero adduci non possumus, vt Gal. materia medica accuratissimum obseruatorem rha Barbarum nouisse credamus, de quo nusquam locorum meminit. Ita etiam Auicem. quum 2. lib. Canon. de rhaued historiam scribit, de Pontico verba facere, & fere Dioscor. emulari, sicuti & Serapio facit, nulli dubium esse potest, qui rem perpendit. praesertim quando in tota Auicem. medicina rha Barbaricum purgatorij medicamenti loco nusquam fortasse vsurpetur.

Et proprie eius drach. i. & mumiae grana duo, & rubiae tinctorum granum vnum, & medium, cum vino styptico, & est dosi vna, &c.) Ita legunt antiqui codices oēs, quos viderim, & manuscriptus noster, & impressi alij. Putat tamen doctissimus Manardus subesse mendum. nempe, quam (ait) vim hac in re habere potest tam exigua mumia, & rubiae quantitas? praesertim quum Auic. lib. 1. cap. de rubea tinctorum, rubiae drach. 1. cum rha barbari drach. 1. commisceat, & lib. 3. fen 14. in curat. apostematis calidi hepatis, rubiae drach. 1. cum rha barbari drach. 11. commisceat, & exhibeat. Sanè si modo hic est error (neque enim fortasse nimis exigua est mumia, aut rubiae quantitas cum drachma vna rhei barbari) Monachi Mes. Commētores in antiquo suo exemplari

Traa. 1.
cap. 12.

DESIMPLICIBVS.

plari legunt rubi & grana quindecim, qui error sequitur arithmeticas notas vulgares videtur. signari enim solet hoc pacto. 15. Ex hac etiam coniectura putant aliqui recentiores, quum prioribus verbis legitur (mumie grana 11.) legendum grana vndecim. significat enim nota hæc (11.) modo duo, modo vndecim. Caterum (ne de Monachorum lectione aliquid dicam) quom. Aulic. lib. 2. ubi de mumia agit, collapsis in pectus, stomachum, & iecur, vnius tantum Kirat. 1. granorum trium, aut secundum quosdam, quatuor pondere, mumiam exhibeat cum duobus danieb, idest, granis sex, aut secundum aliquos septem, sine octo luti armeni, & alio danieb, croci cum aqua solani: non video ego certe quantum huic coniecturæ sit fidendum.

Cap. 475.

Potio eius infusa est à drach. 1. & 5. vsque ad drachmas 10. Excellit profecto hæc rhabarbari mensura, si quotidianam experientiam animaduertimus. Quare Manardus non temere de errore commonuit. Testantur quidam in antiquiss. codice legisse drach. 4. Nos vero in nostro manuscr. scriptum inuenimus drach. 10. romana, & obseruata apud medicos pro denario numero nota. putamus autem pro V. nota, quæ germana erat lectio, & pro quinario numero ponitur, X. denarii numeri notam scriptoris oscitantia irrepsisse, atque hoc pacto ex eo errore pro quinque drach. 10. fuisse deinceps repositas. Hic autem error ut pro V. reponatur X. litera, quam in scribendo sit facilis, nullus non videt.

De casia fistula. Cap. VI.

ANT.

Casia fistula est de medicinis, in quibus est fiducia iuuamentorum, & est sine nocumento, carens acuitate, & mordicatione, & omni excessu lædente, super cuius exhibitione præsumitur in omni ætate, ita quod pueris, & prægnantibus.

ELECTIO. Electio eius constat in sex proprietatibus. Ut sit arundo, eius crassa, plena, splendens, & multi ponderis. & sit pulpa eius splendens, & pinguis, & hausta ex arundine conseruata in valis pigritatur.

COMPLEXIO. & proprietates. Est æqualis declinans ad latus caliditatis, et est humida in primo gradu, & est lenitiua, resolutiua, clarificatiua sanguinis, sedatiua acuitatis eius, & cholerae rubrae.

RECTIFICATIO. Non est in ea nocumentum apparens præter, quod nocet debilia habentibus viscera, & lubrica. Remouetur ab ea hoc nocumentum in permixtione myrobalanorum, & rhabarbari cum ea, & aqua mastichis, & spicæ, cum ea, & similiter est medicamentum bonum. & quandoque necesse est ei lubricitatem addere, & proprie in desiccatione viscerum, quare sapientes admiscuerunt cum ea oleum amygdalarum dulcium. Diuretica quoque faciunt eam declinare ad vias vrinae, quare necessaria est eorum permixtio, quando oportet membrum secundæ expulsiõis conferre. Et ipsa est de tarde, & debilitate solutionem facientibus, propter quod miscenda cum ea sunt quædam ex rebus acuitatem habentibus, sicut alhafee, & hyssopus, vigorant enim eius solutionem. Et magis adhuc siccum quoddam ex ventrem soluentibus miscetur. Et ipsa quidem cum aqua casei est nobilis operationis.

POSSA. Mundificat sanguinem, & compescit omnem acuitatē, & sedat sitim, & proprie cum succo endiuie, aut solatri, aut tarasacō, in quibus aduenit iam depuratio secundum artem. & ipsa quidem mundificat stomachum, & educit cholera, & phlegma, & operatur illud sine nocturno, & excessu, caret enim mordicatione. & ipsa quidem lenit pectus, & guttē, & resoluunt apostemata acuta in eis. & confert calefactioni renū supra cū diureticis, & infusione liquiritiæ, & phibet generationē lapidis in eis, & confert febribus calidis.

De casia fistula. Cap. VI.

SYLV.

Casia fistula calido frigido temperata, nisi quod paulo est calidior, humida primo gradu, clementer & innoxie à ventriculo bilem, & pituitam purgat leniendo, febribus inde ortis cōfert, sanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius sanguinis, & bilis flauæ acrimoniam frāgit, resoluunt thoracis, & pulmonis, & asperæ arteriæ phlegmonas, easque partes lenit ipsa morsus expers, sitim sedat, præsertim sumpta cum succo intybi, vel cichorii, vel solani, arte deputato. Intemperiem denique renū calidam mitigat, cum diureticis sumpta, & glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Deligenda est fistula insigni, plena, ob id graui, splendente foris, ac etiam in pulpa pingui, quæ recens sumēda est potius, quàm valis seruata. si autem viscera sunt sicciora, casia lubricitas augenda est oleo amygdalarum dulcium: si debilia, & lubrica sint, minuēda myrobalanis, vel rhabarbaro, vel aqua cum mastiche cocta, vel spica addita. si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vretica misceantur. Quoniam vero tardius, & imbecillius purgat, acre aliquid (quale thymum, hyssopum,) actionem eius intendens misceatur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium, efficaciusque purgat hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum, & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati, & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tuto sumatur.

De casia fistula.

Hæc non scripserunt antiqui, sed fistularem illam vocauerunt, quam nunc casiam ligneam vulgus appellat, res tamen nobilis est hæc Mesuæ casia, & quæ ad aluum leniendam, & sani, & agrotantes, siue mane, siue parum ante cibū, tuto vtuntur. Condiri cœpit, & saccharo recens in eundem vsū, in quem semina quoque efficacia sunt, longèque magis, quam intraneus liquor.

Huius dosim Mesues omisit; quod sit medicamentum tuillimum, hodie datur, cortice, membranis, & seminibus per cribrum purgata, ab vncia dimidia ad fescunciam, vel drach. 10. mane, vel ante cenā sed paulo ante passus duos, tres, proximos, etiam drach. 2. 3. 4. dantur his, quibus est aluius natura pigrior, in quæ vsū quibuldam inuendit est pulpam lata cultelli cuspide exceptam, denotare, Conditum saccharo ab indigenis, dum recens est, ostendunt Veneti, & Lusitani. Quam autem vim purgatoriam tribuit Manardus semini ipsius, maiorem, scilicet, quam pulpa ipsi, non recipiendam confirmat Musa suo multiplici experimento. Cortex vero huius ad menses mouendos, aut parui iugandum mellificior est multo, quam casia aromatica, quæ nos in simplicibus.

Casia

COST. **C**asia fistula vocem antiqui Gal. testimonio. 1. de Antidotis, lignea, & odorata casia assignabāt. Sed hæc nigra est Actuarij casia, de qua, & Auic. lib. 2. & Serapion, a nigra casia Theophrasti longe diuersa, contra quam existimant aliqui. Hæc quoniam ex Memphi, & Damiat, & occidentalibus insulis ad nos perferatur, occidentalis alium magis lenit, alijs tamen vilior putatur, & minoris venditur, ob id fortasse, quod cortice, & semine constat crassiore, & pauciori medulla. Datur generatim cortice, seminibus, & membranis expurgata: à quibusdam tamen etiā simul contunduntur membrana purgationis, & absterfionis maioris gratia. purgant enim, & membrana, & ipse etiam cortex aliquibus ad ducendos menses usurpatur, sed inefficaciter, errore ex vocis similitudine ducto, quod, s. Græci suam casiam odoratam in eum usum maxime probant. Num aduertit hic autor, quā ait. (Non est in ea nocumentum, &c.) obesse ait Casiam habentibus intestina debilia, & lubrica. At contra Auic. & Mesue ipsemet ad huius capitis finem, soluere casiam absque nocumento, & mordicatione testantur, ita ut prægnantibus conueniat.

Existimant aliqui, quod hic scribitur Casiam obesse habentibus debilia intestina, dici ob ventris tormina, & flatus, quibus huius vsu torqueri multos quotidie animaduertimus. Verū quā noxiam eam esse dicat debilia, & lubrica intestina habentibus, moxq; id vitij mirabiliorū, rheibarbati, mastiches, & spicæ miltione emendari doceat, quæ astringūt omnia, neq; insignem discutiendi vim habent, quam flatu postularent: videtur id vitij huic ascribere, non quod flatu faciat, sed quod nimis leuia reddat intestina ijs, qui sponte leuia habuerint. solet enim, id nonnunquam accidere aliquibus, ut assumpto, vel leuissimo medicamento aliis per dies multo reddatur lubrica, ac si intestinorū leuitate laborent. hoc ergo velle hūc putamus, quare etiam his docet ferri auxiliū astringentibus admittis rebus. Hoc autem Mesue id docet, quod statim scribit, nonnunquam esse opus ut lubricitatem casia addas in viscerū siccitate: quasi opus superiori contrariū proponēs, sicut enim in viscerū lubricitate astringētia; ita in siccitate leniētia, oleū, videlicet, amygdalarū dulciū præcipit commisceri. Sūt tamen, qui posteriorem hanc Mesue animaduersionem de commiscendo oleo casia in viscerū desiccatione minimi estimant, quādo (aiūt) vix tanta esse potest intestinorū ariditas, quæ casie atramento humectari nequeat. Quasi vero in febribus, & aridis corporibus sepiissime id non accidat. in quibus siccissima, & cū multa angustia reddi alui excrementa solēt. At scio equidē, vbi id accidat, multo validius viscerū robur causari, ex quo medicamentū natura familiare in alimentū cōuertatur. Sed est sepe numero siccitati viscerū, non robori ascribēda culpa, cuius nulla habita fuerat ratio. Ceterū, ut ad propositum redeamus, quid de controuersia inter Mesuen, & Auicennan? Nostra equidem sententia, controuersia nulla est. etsi enim imbecillia, & lubrica intestina habentibus casia noxia est, ut ait Mes. vbi tamen hoc non obstat, clementer soluit, & sine mordicatione, ut Auic. & ipsemet Mes. ad huius capitis finem affirmat. Sed, quid dicendum de torminibus, quæ ex huius medicamento vsu quotidie accidunt, vsu & experientia comprobante, contra quā & Auic. & Mes. dicant? Casia, ut ego quidem puto, si ad nos recens deferretur, nō faceret tormina, nisi forte per accidens, ut medicamenta alia. Sed quis ignorat mercatorum, & pharmaco-

pæorum industriam in madida arena, & humidis locis ipsam seruantibus, ut pinguior, & minime vetusta appareat? Itaq; mirandum non est, si excrementitio eo humore oppleta status postmodum, & tormina excitet, quos aniso discuti oportet. neque item de Auic. aut Mesue admirandum, si absque mordicatione casiam expurgare sunt testati, quæ recentiori, & nullo dolo depranata uti ijs forte licuit, nobis modo non licet.

De Tamarindis. Cap. VII.

Tamarindi sunt dactyli acetosi, & sūt ex fructibus palmarum syluestriū in India. Ipsi quoq; sūt ex medicinis nobilioribus, in quibus nō est excessus.

ELECTIO. Laudantur in sex proprietatibus, ut sint nigri, non veræ nigredinis, cum luciditate, & teneri, & mixti cum villis, quæ sunt sicut radices, & sunt recentes, & pingues absque desiccatione, & sunt cum dulcedine acetositaris pauca, vini puri non permixti. sunt & ex adulteratoribus, qui eos falsificant cum carne prunorum. sed de occultat fallaciam nigredo sine luciditate in ipsis: & quia sunt humorosiores, & quia in eis est odor, & sapor prunorum.

COMPLEXIO, & proprietates. † Frigidæ complexionis sunt, & siccæ in secūdo. Et sunt refrigeratiui, extinctiui, & sedatiui acuitatum, & inflammationum.

RECTIFICATIO. Lædunt stomachū frigidū, & debilitant eum, & sunt tardæ, & debilis operationis. Emendamus nocumentum, quod imprimunt in stomachum, permiscendo cum eis aliquid de confortantibus stomachum, sicut sunt spica, & macis, & mastix proprie. Et propinatio eorum cum succo feniculi, & apij, & endiuia, & tarascon aufert hoc nocumentum ab eis, & similiter cum absinthio. Et infusio eorū in aqua lactis sumpti ex capris vigorat actionem, & similiter in succo fumiterræ, aut in succo lupuli.

MODVS infusionis eorum. Accipe tamarindorum quantitatem, quam volueris, & infunde eos in sextuplo eorum aquæ casei, aut aquæ triū granatorum, aut alterius aquæ compositæ, aut simplicis, & frica manibus, & bulliant bullitione vna, deinde colentur colatione, qua fiat exile, & clarum. Et quidam addunt cum eis prunorū, quantitatem eorum, & faciunt simile. Et sunt ex dantibus infusionem non colatam, quando magis quæritur inflammationis solutio. Et dant colatam, quando magis quæritur inflammationis extinctio, & cum permiscantur in infusione eorum rosæ, & sandali, & proprie mazuzir, & spodium, vigorantur in extinguendo. Et ipsi quidem sustinent de decoctione aliquid mediocriter, quando oportet. Et superflua decoctio virtutem eorum destruxit.

POSSE. † Solutione educūt choleram, & reprimunt furorem eius, & feruorem sanguinis. Et conferunt inflammationi hepatis, & stomachi, & sunt medicina sitis, & omnis aestuationis facta ab eis, & conferunt icteritiæ, & reprimunt vomitum: & sunt medicina vera februm acutarum, quæ indigent lenificatione.

Mesue.

F

DOSIS.

DE SIMPLICIBVS.

Dosis. Sunt debilis operationis propter, quod potio eorum est ab vnc. 2. vsq; ad 5. Et ipsi quidem conseruantur per annos tres. Verum si accidat eis, vt calefiant, putrescant. Et similiter liquor cadens in eis putrefacit ipsos. Et melior modus conseruationis eorum, est stringere eos in vase vitreato, & ponere in loco recenti.

De Tamarindis. Cap. VII.

SYLV.

*Tamar bar-
baris est da-
ctylus, vt
sunt tamar-
indi palma
eiusdā syl-
uestris in In-
dia fructus
semine pro-
ximo casse.
Res etiā no-
ua est, prisci
indicta.
† Tertio
Auer.*

Tamarindi dactyli sunt acidi, fructus pal-
mæ syluestris Indica, medicamentum
quoque excellens, ac innocens, frigi-
dum siccum ordine † secūdo. Ob id hu-
morum acrimoniam reprimat, bilem purgat, eiusq;
& sanguinis feruorem, furoremq; compescit, febres
acutas lenitione egentes, & icterum sanat, sitim, ac
omnem vetriculi, hepatisq; ardorem extinguit, vo-
mitum sistit. Præcellunt subnigri, splendētes, tene-
ri, villis, seu radicibus quibusdam permisti, recen-
tes, pingues, dulcacidi, synceri. Adulterantur carne
prunorum, sed obscura nigredo dolum detegit,
præterea humiditas largior, & prunorum tū odor,
tum sapor. Quidam siccos vino puro humectant,
vt recentes videantur. Ne ventriculum frigidum
lædant, cauetur mistis hunc roborantibus, spica
nardi, mace, mastiche, succo absinthij, fœniculi,
apij, intybi, cichorij agrestis. Actionem vero eo-
rum imbecillam intendit serum lactis caprini, vel
succus fumarie, lupive salictarij. Macerantur autem
sextuplo prædictorum liquorum, vel aliorum sim-
plicium, aut compositorum, vt triplicis granati,
deinde manibus fricantur, post semel feruefiunt,
postremo colantur, donec potio sit liquida, & cla-
ra, præsertim quando flammeum calorem citius
extinguere libet, quandoque etiam rosæ, fantala
præcipue citrea: spodium finul cum his macerata,
vt potētius refrigerent. Non colati quoque dātur,
quando potentius ardor ille extinguedus est. Ad-
dunt quidam prunorum par pondus. Mediocriter
coqui (viribus seruatis) possunt, si opus est, quas
tamen immodica coctio adimit. Ob id vero, quod
imbecilliter purgant, ab vncijs duabus ad quinque
propinantur. Annos tres seruantur in vase vitreo
bene obstructo, & in locum purum, & perflati-
lem seposito, nisi externus, vel calor, vel humor
putredinis initium ipsis attulerit.

De Tamarindis.

MANA. **H**os quoque numerat Auerrois inter medicinas, de
quibus non est Galenus locutus. Si nomen sequa-
ris, dactylos putabis. Tamar enim, barbaris dactylum
significat. Plin. cuiusdam palmæ meminit in Ægypto
nascentis, quam vocari ait adipson, quasi arcere sitim
diceret, virideque esse, & mali coronei odore, nullo in-
tus ligno, colligique, antequam incipiat maturefcere: &
quod relinquitur, vocari phœnicobalanum. Dioscori-
des fere eadem lib. 1. Idem Plin. lib. 33. Palma, quæ fert
myrobalanum, probatissima in Ægypto, ossa non habet
reliquantur modo in balano. An vero Tamarindos hos
intellexerint, cogitandum lectori relinquo. Sicuti etiam,
an Myrobalani, quarū superius habita est mentio, ad pal-
mulas pertineant. **FRIGIDA** complexionis in secūdo

E (Auerrois in tertio. **SOLVTIONE** educunt, & reliqua.)
Dioscorides suas myrobalanos acerbos dicit, & adstrin-
gentes, valereq; diarrhæa, & muliebri fluxui. Et phœni-
cobalanum magis adstringere recentem, quam siccam,
spuq; sanguinis, intestinorum difficultati, & stom-
achicis conferre. Quare si eandem rem, quam hoc loco
Mesue intellexit, contrarias ei vires adscripsit.

Tamar Indorum historia, atque vsus ex Arabibus **COST.**
ad nos venit. neque aut poma, aut phœnicobala-
nus est hic fructus, de quibus Dioscorid. lib. 1. quum
fructus vera palma dactylos vulgares ferentis Dio-
scorid. intelligat, quibus cum tamarindis nihil ferè si-
mile esse videre, quinis potest. neque etiam palma est,
adipos de qua Plin. lib. 23. quum ea nullo intus sit li-
gno: tamarindi autem lignum, seu os habeant. Quare,
quod Dioscor. suam phœnicobalanum intestinorum dif-
ficultati, & stomachicis conferre, Mesues verò tamar-
Indos stomacho frigido obesse, & solutione bilis expur-
gare scriptum reliquerint. controuersia est nulla, quum
de diuersis vterq; agat rebus. De tamar Indis egere, &
Auer. lib. 2. & Serapion lib. de simpl. & Auer. 5. Coll.
Sed, & hi videntur inter se de horū temperamento di-
scerepare, quum eos Auer. & Mes. frigidos, ac siccos
secūdo ordine existiment, Auer. inter frigida tertij, &
sicca secūdi ordinis ponat, Serapion vero tertio gradu,
& sicca, & frigida esse scribat. Licebit tamen fortasse,
vt ita cōcilies. esse certe secūdo ordine, & frigidos, &
siccos; sed in eius ordinis summo, scilicet, contiguos ter-
tio. alioqui etiam non multū referre in medendi vsu ta-
lem discordiam existimari. Illud autem egere maio-
ris diligētie videtur, an verè tamar Indi purgatoria pol-
leant facultate. Nonimus certe nos, qui seorsum exhi-
bitos nullo pacto purgare ipsos contendant, experientie
testimonio. Nos tamē, & si expurgandi gratia tamarin-
dos nūquam seorsum exhibuimus, eorū carne ad vnius
vnciæ mensuram oblata pueris, ac etiam adultis saepe
aliū subduximus, quod alijs semitunc pōdere a sequutos
testantur. Vt si etiā sumus commissis rebus alijs in expur-
gando non raro: & solutoriam vim autē animaduerti-
mus, id quod purgatorie illorū facultatis nobis fidem fa-
cit, suadetq; vt Serapionis, Auicennæ, & Mesue testimo-
nio assentiamur, suspectumq; aliorum experimentū ha-
beamus, qui vel suo pōdere, quod præscribit hic author,
nūquam hoc medicamentū exhibuere, vel nimium ve-
tustis tamar Indis sunt usi, quibus ferè vti necesse est, al-
latis ad nos ex India, quod iter vix trium annorum spa-
tio conficitur. arbitrādū profecto est purgatoriam in his
vim, quæ aereis partibus insidet, exolui, & astrictoriam
terrenis residētibus roborari, atq; vniuersim purgato-
riam horū fructuum, quos Mesues per triennij seruari
scribit, facultatem tam longa via insigniter labefacta-
ri. Sed obijciūt hic nonnulli, nullam rationem suadere, ut
hoc medicamentum à toto corpore, hoc est excellēter bi-
lem purget, quum purgantia vniuersa caloris haud me-
diocriter participēt, eo scilicet, vt meatus possint aperire,
quos fluidos, & apertos esse in purgadis corporibus oport-
ere Hippocrates docuit. Verum de hac re etiam supra,
experimur rosas, violas, myrobalanis atq; alijs id genus,
quæ frigida cēsantur, ex vniuerso etiam corpore humo-
res varios trahi. alioqui autem nulla alia ad trahendū
aptior est in medicamentis caliditas, quàm innata, quæ
actionum omnium propriarum causa est omnibus rebus.
sed quod ad hunc locum facit, qui calore aiunt esse opus
non mediocri, qui meatus aperiat; hos rogonū eorum
opinione

opinionem Hippocr. fluida velit fieri corpora purgatorio ipso, quod exhibetur medicamento, an potius antea, quam medicamentum propinetur. Vt ego certe opinor, reseranda antea via, incidendiq; ac attenuandi humores, vt ait Galen. dehinc expurgandi. Alioqui etiam, vt purges, nulla expurgandi corporis preparatio esset expectanda, si a purgatorio ipso medicamento aperiri meatus possunt. Sed alia hic lis emergit de huius medicamenti exhibendi mensura. Mesues ab vncijs duabus, vsque ad quinque dari testatur: Auicennas eorum decocti potionem esse ait propinquam dimidie librae: Serapion de sententia Aben Mesue, decocti eorum dosim scribit esse librarum quinque: Auerroes vero a drachmis decem, vsque ad quindecim, quare etiam de casia fistula agens eandem illius, & tamar Indorum mensuram esse ait. Ita ergo discrepant hi inter se. Nos vero in tam multiplici discordia, sicuti Mesue, & Aui. libenter assentimus parum inter se discrepantibus. Ita Aben Mesue testimonium suspectum habemus, & mendum codici inesse putamus, reponendasque pro libris vncias, vt Auicenn. & Mesue conueniat. De Auerroes vero, quid dicamus plane non habemus, qui valentiorum longo intervallo casie, quam tamar Indis purgatoriam inesse facultatem etiam nouimus.

De Manna. Cap. VIII.

ANT.

Manna est ros cadens super quasdam plantas, & lapides cuius materia est vapor, qui eleuatur, cui accidit digestio, & maturatio in aere, quando est æqualis, & fecundus lætis aspectibus. Diuersificatur autem secundum diuersitates rerum, super quas cadit, cadens enim super lapides est sicut gutta parua, quæ congelantur, & fiunt sicut semen. & cadens super plantas suscipit de virtute plantarum, & est cum permixtione particularum foliorum, & florum.

ELECTIO. Ex ea, quæ cadit super lapides melior est, quæ sicut semen album, & est dulcis, & est recens. Post istam vero in bonitate est, quæ est subcitrina. Fusca vero, & cœnosa, & antiqua est non bona. Et ex ea, quæ cadit super plantas melior est illa, quæ est pauca permixtionis cum folijs, & est subalbida, & recens. Falsificatores autem ex zuccaro, & folliculis senæ adulterant eam, cum post tempus accidit maturatio, aut mollescit, aut liquefit, & deocculatur fallacia.

COMPLEXIO, & proprietates. † Est æqualis plus declinans ad caliditatem, & est lenitiua, absterfua, mundificatiua, & sedatiua.

RECTIFICATIO. Nullius est excessus. Est tamen ex debilitate solutionem facientibus. Et nos confortamus operationem eius cum permixtione hyssopi cum ea, & alhasce, & aliorum, secundum, quod in casia fistula diximus. Verum ipsa iuncta, cum alijs medicinis vigorat earum operationem: dulcedine enim sua facit eas approximate naturæ. Ipsa quoque cocta expedit, & operatur citius. Galen. autem ipsam cum scammonia permiscuit, & operabatur cum eis. Et posteriores laudauerunt illud. Et procedentes miscuerunt cum turbit. & alij præsumpserunt alia, & fecerunt conueniens.

POSSIBILITAS. † Educit choleram cum facilitate. Et ipsa quidem lenit guttur, & pectus, & ventrem; & est sedatiua sitis.

DOSIS eius est a drach. 6. vsque ad 15. Et ipsa quidem conseruatur per vnum annum.

De Manna. Cap. VIII.

Manna est ros frigore noctis estiuæ cœcretus, ex halitibus a terra, & aquis, Solis calore sublatis, æstate, id est die calido sicco, ac deinde exacte tenuatis, & coctis. Manna est ros ex vapore elato, & cocto in aere temperato, secundo, lætis aspectibus, cadens super quasdam plantas, & lapides, a quibus duc ipsius differentia statuuntur. Quæ enim lapidibus incidit, guttarum, aut seminis modo coagulatur: quæ si recēs, dulcis, alba, aut saltem subcitrina, est melior, mala vero, antiqua, fusca, cœnosa. quæ platis, harum tum facultatem aliquam assumit, tum folijs, & floribus est permixta, neque id nimis: quæ si præterea recēs est, & subalbida, est melior. Temperata est, aut paulo calidior. guttur, thoracem, ventriculum lenit, terget, bilem clementer purgat, sitim sedat. Adulteratur saccharo, & folliculis senæ: sed hæc tempore maturari eget, dumque mollescit, & liquefit, dolum prodit. Quoniam vero imbecilliter vacuat, præsertim cruda (cocta enim citius agit) thymo, & hyssopo, vel alio, vis eius vt casia intenditur. Valentibus autem medicamentis mista, eorum actionem reddit meliorem, cum suo dulci sapore illa naturæ magis familiaria reddat. Ob id eam Galenus scammonio miscuit, quod a posterioribus est laudatum, alij deinde turbit, alij alijs. Datur a drach. 6. ad drach. 15. Per annum seruatur.

De Manna.

Hanc quoque reposuit Auerrois inter medicinas a MANA. Galeno non scriptas, ego tamen mentionem eius habuisse arbitror libro Alimentorum tertio sub nomine mellis aerei, vel roridi, de quo scribit plurimum colligi in monte Libano, æstate media, nocte serena, variasque vires a varijs, super quas cadit, plantis acquirere, quæ ita quadrant vocatæ nunc Manna, vt ambigi non possit, esse eadem rem. Est æqualis. Auerrois calidam facit, & humidam, in primo ordine. Galenus autem miscuit ipsa cum Scammonia. Melli quidem inuenio Galenum miscuisse Scammonium. Manna nequaquam.

EDUCIT choleram cum facilitate. Auerrois faciliore dixit esse inter omnia, quæ purgandi vim habent.

DE Manna egit Serapio. lib. simpl. & Auic. 2. Canon. Altiarius, quoque lib. Metho. medi. 5. de manna obiter meminit, vnus forte Græcorum omnium, qui manna vocabulum, quod thuris pollinem significat, pro eo medicamento usurpauerit, de quo hic Mesues verba facit. Est autem primum omnium discutiendum hoc in loco, quia quatuor ferè pro eadem re voces a multis medicis sumuntur, manna, tereniabin, siracost, mel de Cusuram, an idem hæ voces significant an diuersa. Sane Auicenn. 2. Canon. duo capita facit, alterum de manna, alterum de tereniabin: ita, & Serapion. passim etiam mentionem facit Auicenn. de siracost, quam vocat et si eius interpretes mannam vertunt, ipsemet tamen

F 2 Auicenn.

SYLV.
Gal. est mel
aerum, seu
rordum.Calida hu-
mida primo
gradus.

COST.

*Auic. cap. de manna, dicens mannam exiccare sicut gummi, quemadmodum tereniabin, & siracost, & mel allatum ex regione Cusuram, distinguere à manna videtur. Constat ergo diuersas res his diuersis vocibus significari, quum tamen pro eadem re passim vsurpentur. Ex his Brasauolus vir celebris, & alij ante nos, tereniabin, & mannam ita differre inter se existimauit, vt tereniabin sit mel acreum liquidum, (ipsum profecto Serap. & Auic. esse aiunt sicut rorem, & sicut mel.) manna vero sit idem acreum mel in gummi, ac veluti grana quaedam conglobatum, id quod ex ipso Serap. & Auic. colligere est. Vnum tamen his ob stare videtur, qui hoc sentiunt, quod Auic. de manna agens ita scribit.
 „ Manna quid est? est omnis res cadens super lapidē, aut
 „ arborem, & sit dulcis, & coagulatur sicut mel, & exic-
 „ catur sicut gummi, quemadmodum tereniabin, & siracost, & mel asportatum de terra Cusuram syluestri. Ex
 „ quibus, quū dicat mannam esse gummi quemadmodum tereniabin: colligi videtur, & tereniabin ipsum esse instar gummi, non sicut mel, contra ipsius Auic. & Serapionis historiam, qui tereniabin esse aiunt sicut mel. Sed paucis. quū diuersis capitibus agi de tereniabin, & manna videamus, fateri oportet de diuersis agi rebus. Quare meo periculo affirmari in Auicenna cōtextu inesse mēdum, transpositaq; esse ea verba. [& exiccatur sicut gūma] reponendaq; vltimo loco in hunc modū. Manna quid est? est omnis res cadēs super lapidem, aut arbore, & sit dulcis, & coagulatur sicut mel, quemadmodū tereniabin, & siracost, & mel asportatū de terra Cusuram syluestri, & exiccatur sicut gūma. Hæc verba si ita legas, tollis propositam discordiā. Atq; ita distinguenda erunt prædictæ voces, vt diximus, & Brasauolus ante nos sensit, quod tereniabin mel sit acreū non cōdensatū. tale autē nos aliquādo vidimus in Landa patria nostra agro æstate calidissima, serenis noctibus supra arbores, & plantas vniuersim omnes tam copiose decidisse, vt à rusticis collectū, ad pharmacopœos sit delatum in medicina vsum. manna vero cōdensatus ille succus erit, quē manna vulgo vocamus, qualis ex orientalibus regionibus perfertur. De siracost autem, & melle ex Cusuram, quid certi dicamus, planē non habemus: putamus tamē mel ex Cusurā tereniabin ipsum esse, quod ex Cusuram regione affertur: siracost vero, quū Bellunensis uir diligens, qui Auicenna codicem ex Arabico castigauit, in Arabicarum vocum interpretatione, esse dicat manna, qua vtuntur Itali; manna speciem, hoc est acreum mel conglobatum esse crediderim: ita vt tereniabin, & mel ex Cusuram parte vna mel roscidum liquidum; manna autē, & siracost parte alia idem roscidum mel concretū significēt opinione nostra: quanquam enim Auer. teregebin, seu tereniabin manna antiquæ speciem interpretatur, & has voces confundit; quia tamen, & Serapion & Auicenna seorsum de manna egerunt, diuersas res significari persuademur, vbi vocum seruāda est proprietas. His ita pertractatis, explicatu dignum videtur an manna à Galeno, & antiquioribus Græcis fuerit cognita, de qua re digladiantur nostri temporis medici. Atq; hoc certe in loco Mesues mannam cum scammonio exhibitam à Galeno scribit. Et 3. de alim. facul. de melle acreo Galenum verba facere, quibus videt. Contra tamē Auer. 5. Coll. inueniri ait medicamenta, quædam apud medicos, de quibus Galen. testimonium non extet: atque inter hæc teregebin, seu tereniabin ponit, quam mannam interpretatur. Sed paucis. de melle acreo, hoc est,*

Cap. 55.

E vero tereniabin egisse loco citato Galenū satis cōstat: de manna autem hoc est, conglobato roscido melle, nusquam in eius, quos habemus libris legere est. vt propterea Auer. iure de hac meminisse Gal. neget, si modo per tereniabin mannam proprie nuncupatam intelligit, vt est verisimile. Quid ergo (dicet quispiam) Mesues coniunctam cum scammonio fuisse mannam à Galeno scribit? Nos quum res hæc in libris Galen. qui nunc circumferuntur, non legatur, in vna sanus cum Brasauolo sententia, Arabibus alios sub Galeni nomine fuisse liberos, in quibus hoc legerint, quod hic scribit Mesues vir sapiēs & mentiri fortasse nescius. Atq; hæc de manna sint dicta. Quod superest; an qua vulgo vtimur, roscida sit manna, de qua Arabes, si nobis quoque proferre liceat, quod sentimus, suspicamur vna excepta orientali nullam ex rore genitam mannam ad nos afferri. Duplicem sanē Italia profert mannam, Brigantinam (hæc scilicet ex Brigantio Gallie Transalpina oppido affertur) & Calabram. est verò Calabria triplicis differentie, frondea, qua ex fraxini, ac orni frondibus colligitur, grossa qua ex herbis, saxiq; excipitur, & arborea ex ramis, & caudice collecta, duplex & ipsa, aut enim sponte destillans, aut è vulnerata arbore emanans, quæ forzata nuncupatur. Brigantina frondea Calabra est similis, videturq; ex iunipero, & pinu colligi. atqui harum nullā roscidam esse ratio planē demonstrat. Si enim ex rore frigoris vi condensato gignitur vt aiunt: at, quæ frigore densantur, calore dissoluntur. contra hæc, etiam frondea, calore densatur magis, neq; nisi liquore aliquo dissoluitur, quod argumentū est, à siccitate non à frigore esse concretam, cuius rei illud etiam fidem facit, quod non tam ante solis ortum, quam etiam meridie summum, & sub canis æstu, ac siccitate colligitur, vt à fide dignis viris intelligere est. Hoc igitur persuadet nos roscidam non esse, Italicam mannam. Confirmat suspicionem nostram id etiam, quod, quū in eodem tractu plures diuersorum, & generū arbores sint, ex solis tamen fraxinis, ac ornis manna hæc colligitur, neq; vero etiā omnibus, sed certis tantum. Immo, quod maxime persuadeat, obtesta interdū vesperi fraxino, & orno linteis, vt ros admitti nequeat: deprehenditur tamen mane frondibus eodē instituto manna insidere, quo antea, atqui huius ex rore ortū esse, nullus dixerit. Ex his ergo, atq; alijs, quæ fusissime Donatus Altimarus in libello de viribus, & differentijs manna, fateri ego certe cogor vulgata manna speciem nullam ex rore procreari, neq; Calabram, neq; Brigantinā; sed gymmi, seu succum potius, quendā esse ex harum arborum frondibus, ramis, & caudice resudantem, in Calabria, quidē fraxini, & orni, in Brigantio iuniperi, & pinus. De grossa autem, quam ex terra, saxiq; ac herbis colligunt, quid dicam non habeo, qui nondū pro certo habeam, an sub fraxino tantū, ac orno, vel aperto etiam cælo colligatur. Sed hæc satis. qui volet plura, Altimari libellum petat, vbi hæc fusissime. Quod reliquū est, in orientalis, ac legitimæ manna inopia, an Calabra vtendū sit, quamuis nō ignorem multos ea tantū vti, quam frondeam vocāt, vt ipsi putant, legitima, ceteras reijcere veluti perniciosas, quare, & Neapoli lege omnes excepta frondea interdicuntur; quod tamen maximos viros frequentissime obseruasse noui, vulgatā hanc, & Calabram, & Brigantinam etiam arboream tutissimū, & clementissimū esse medicamentum assero, vbi serosi humores & biliosi sint expurgandi. Est autē Italicæ manna propinanda mensura trium, ac quatuor

quatuor etiam vnciarum orientalis, si mastichina, idest A
probatissima est parcius exhibetur. minus enim in sol-
uendo est imbecilla, sed raro hanc habemus, asserturq;
euanida, & virium expers, quam bombacinam vocat,
quam eadem mensura, qua Italicam propinamus.

De aqua lactis. Cap. IX.

ANT. Qua lactis est mater infusionum, &
est ipsa per se medicina bona, carens
nocumento.

ELECTIO. Melior est sumpta ex
lacte iuuentum caprarum, & nigrarum, & boni
pastus, & recenter foetarum. Post istam in bo-
nitate est, quae sumitur ex ouibus, & laudatur
considerata in se, si recens, si boni odoris, & bo-
ni saporis, & proprii, & non extranei, & in qua
nulla accidit corruptio.

COMPLEXIO, & proprietates. † Est calidae
complexionis, & siccae in primo vsque ad secun-
dum, & est subtiliatiua, lauatiua, absterfina, per
nitrositatem suam, & solutiua sine mordicatione,
& oppilationum aperitiua.

RECTIFICATIO. Fundamentum est in-
fusionum, & est per se debilis solutionis. † Mel
quoque vigorat operationem eius. Et vigo-
rata cum lupulo, & flore eius mundificat san-
guinem, Myrobalani quoque, & rhabarbarum,
& succus rosae, & violae, & tamarindi, & casia fi-
stula, & flores fumiterrae, & semen eius, addunt
operationi eius: & soluit choleram rubeam, &
humores adustos. Et vigoratur cum chebulis,
& hyssopo, & allhase, & agarico, & educit
choleram, & phlegma, & cum myrobalanis
indis, & epithymo, & polypodio, solutione
melancholiam educit, & humores adustos. &
cum assaro, & iride soluit aquam citrinam. &
non permittatur, quin in potionibus eius cadat
spica, quoniam eius operationem magnifi-
cat. Et tarassacon quidem, & endiuia, & cu-
scuta, & lingua arietis, & volubilis, & spica, &
rhabarbarum, & absinthium, & eupatorium,
& assarum, & fumusterrae, & apium, & foenicu-
lus, amygdalae amarae, & semina quatuor, &
scolopendria, & alia, & de diureticis no-
ta, addunt ei ad oppilationum apertionem.
Et datur quandoque extracto ab ea butyro,
quando oportet causa lenitatis a membris ex-
pulsionem abscondere. Et datur non extra-
cto butyro, quando lenitatem in eis, acquirere
oportet.

† POSSE. Solutione educit choleram, & hu-
mores adustos cum facilitate, & confert ma-
nia, & melancholia, & confert omnibus op-
pilationibus, & morbis oppilationum, sicut hy-
dropisi, & icteritiae, & crassitiei splenis, & con-
fert febribus cholericis, & febribus oppilatio-
num. Est medicina bona infectionum cutis,
quarum materia est cholera, & humor adus-
tus, sicut est impetigo, & serpigio sicca, & pu-
stula, & pruritus, & vlcera mala sicca, & lepra,
& similia.

DOSIS eius est ab drach. 6. vsque ad lib. 1.

De sero lactis. Cap. IX.

 Erum lactis calidum siccum gradu pri- SYLV.
mo vsque ad secundum, lauat, tenuat, Participat ea
lors li. 3. ali.
frigidu au-
tem & humi-
dum libro 4.
simp. ca. 46.
Vero subdu-
cendi aliam
sero lactis tri-
but Diofcor.
& Galen in
ali. & simpl.
nitrosa sua substantia: obstructa aperit,
terget, purgat: clementer, & sine mor-
fu bilem flauam, & vltos humores, ob hac confert
mania, melancholia, impetigini, pruritus, lepra,
vlceribus malignis, & ceteris cutis vitij, morbis
omnibus obstructions sequentibus, vt hydropi,
ictero, febribus a bile putridis, lienis tumori. serum
optimum est lactis caprarum nimirum nigrarum,
bonis pabulis nutritarum, recens foetarum, recens,
iucundi odoris & saporis, & sui non alieni, non
corruptum. secundum in bonitate est ouium.

B Eo fere medicamenta alia maceramus, est inno-
xium, sed cum sit imbecillum ad purgandum, cum
melle, & lupi salictarii germinibus, vel floribus,
sanguinem potetius purgat, bile flaua, & humori-
bus adustis, praeterea cum myrobalanis, rhabarbaro,
tamarindis, casia fistulari, fumariae succo, aut se-
mine rosarum, aut violarum succo. Cum my-
robalanis, cepulis, hyssopo, thymo, agarico bilem,
& pituitam vacuat. Cum myrob. Indis, epithymo,
polypodio, melancholiam, & alios humores vltos.
Cum asaro, iride, aquas ferofas educit, addita sem-
per spica ipsius actionem intendere. sed cum cichorio
agrestis, intybo, cassutha, lingua arietis, volubili,
spica, rhabarbaro, absinthio, eupatorio, asaro, fuma-
ria, apio, foeniculo, amygdalis amaris, scolopendrio,
feminibus quatuor, & alijs etiam diureticis, obstru-
ctiones potentius aperit. Fit autem ex lacte ebuty-
rato, seu a quo est pingue innatans secretum, qua-
do lubricitatis causam ex partibus excretorijs af-
ferre volumus, ex lacte non ebutyrato, cum partes
eas lenire magis, & lubricare studium est. Datur
ab vncijs sex ad libram vnam.

De aqua lactis.

G Alenus dicit antiquos sero ad inferioris ventris MANA.
subductionem vltos: & Dioscor. ijs dari, quibus
abique acredine ventris, excretionem volumus pro-
uocare. Est calida, & sicca complexionis in primo vs-
que ad secundum. (Galen. libro quarto simplic. medic.
cap. 16. dicit frigidam, & humidam: alicuius tamen ca-
loris participem esse, ait libro tertio de aliment. Me. r.
vigorat eius operationem.) Galenus tantum mellis
addendum iubet, quantum delectare possit, non ven-
triculum subvertere, quoque magis subducere ventrem
vult, plures sales adijciendos, modo gustui non sint
molesti. POSSE. solutione educit choleram. Iuuat di-
xit Dioscor. lepra, elephantiasis, epilepsia, & exanthema-
tibus. Bubulum vero serum conferre scripsit ortho-
pnoicis, idest, his qui, non nisi erecti spirant. Dosis ab
vncijs sex, vsque ad lib. 1. Dioscor. bibi heminis per in-
terualla singulis, vsque ad quinas. Paulus Aegineta dari
viris iubet sextar. ij. pueris vnu. Ex eo autem Dioscor. lo-
co natus videri potest modus, qui nunc in comuni vsu
est, bibendi medicatas aquas, quae balnearum dicuntur.

E St calidae complexionis & c. Serum lactis calidi, & COST.
sicci temperamenti esse ait. Ita & Auic. 2. Canon. Cap. 17.
aquisatē lactis calidam esse testatur, quamuis de sicci-
tate verba non faciat. At contra Gal. 4. de simp. med.

Mesua.

F 3

fac.

DE SIMPLICIBVS.

fac. frigidum, & humidum esse affirmat. mire ergo discrepat Mesues à Galen. Ceterum quantum, quidem nos assequi possumus, Galen. loco citato serum caseosum, & butyrosam lactis parti confert, non homini. estque proprie ipsum aquosa, ac frigida, & humida lactis portio, si recte perpendas. Non is tamen negat potestate, & vi ad hominem, dum aluum subducit, detergetque calidi, ac sicci medicamenti vires obtinere, qui 3. de aliment. fac. inesse huic acrimoniam confitetur, cuius occasione lac omne subducit. Conciliari ergo lis propo-
 Cap. 15. sita in hunc modum posse videtur. licebitque fortasse inspecta solutoria, seu subductoria, ac deterforia seri potestate inter calida, & sicca ipsum censere, quum tamen butyro, ac caseo comparatum, aut etiam in sua natura consideratum, frigidum sit, atque humidum, acri scilicet ipsius portione ab aquosis exsuperata, quarum etiam ratione subducendo refrigerare consuevit. quod enim citissime acescit, frigiditatis indicium est. fortasse etiā si quis vlla alia ratione, quam coagulo atque acribus commistis rebus secernere à lacte serum nosset, frigidam vim obtineret validiorem. Quod autem quidam ob id serum calidum esse conijciunt, quia exoluat, & commodissima sit macerandis rebus materia; cum ex eo videtur refelli, quod supra aduertimus; ostendimus nempe temere ascribi exoluendi facultatem soli calori, tum quod tenuitati partium seri ipsius ex natura propria: vel ex coagulo, atque acri alia, quauis re acquisita, dum à butyro, ac caseo secernitur, ascribi hæc macerandi vis potest, non iniuria. alioqui etiam, quid aqua ipsa frigida, atque humida pro macerandis rebus sit aptius, neque ego video, neque forte alius facile explicarit. Vnum est hic animaduersione dignum, quum de seri propinandi mensura fit sermo. Aut dosim esse ab vnc. 6. ad libram vnam. Dioscor. vero quinas heminas exhibet, quod & Aetius libro secundo. Paulus autem libro primo, sextarios duos est autem hemina libræ circiter vnus pondus, sextarius vero duas heminas facit. longe ergo discrepat hic ab alijs. Sed paucis. Codex quem nos habemus Mediolani impressus legit ab vncijs sex ad libras tres: Alius manuscriptus ab vncijs sex, vsque ad libras octo. ita, vt subesse mendum vulgato Mes. codici verisimile sit. Ex his tamen quum prior lectio ex Mediolanen. codice, cum Serapione fere consentiat exhibente ab vncijs octo ad tres libras; crediderim eam quoque ipsam esse genuinam. alioqui certe tutissima hæc mensura est, neq; aut imminuta, aut plenior, & in medicamentis Graci ferè fuere audaciores.

De Rosæ. Cap. X.

ANT.

Rosæ est ex medicinis benedictis, in qua est virtus confortationem faciens, & solutionem, & malæ qualitatis permutationem. Et est ex ea rubea, & alba: & de vtrisque alia est multorum foliorum densorum, & crispiorum, & alia paucorum, & planorum.

ELECTIO. Melior est rubea veræ rubedinis paucorum foliorum, & planorū. Et ex albis melior est habens similiter. Et melior est succus, cuius mater est rosæ completa. sicca quoque melior est, in qua nondum cecidit corruptio.

COMPLEXIO, & proprietates. Frigida est, in primo gradu sicca in secundo. Diuersarum

E autem naturarum substantiæ composuerunt rosam, inter quas potest cadere separatio distinguens. † Componitur enim ex terreis partibus, & aqueis mediocribus, dantibus eius stypticitatem, & substantiam: & ex partibus acerbis, propter quas est in ea de dulcedine aliquid, & aromaticitas: & ex partibus igneis subtilibus, in quibus consistit perfectio, & species, dantibus ei amaritudinem, & ruborem. Virtus autem faciens ruborem eius plus impressit, quam amaritudinem faciens. Propter quod in abscessione amaritudinis ipsius, quæ remouetur per solam exiccationem, eius non resoluitur species. † In abscessione vero rubedinis non plus est rosæ, quam homo mortuus. Amaritudo autem in ea, quæ recens est, plus est stypticitate ipsius. Et prima operatio eius, est propter amaritudinem suam, propter quod rosæ recens, & proprie succus eius soluit. Cum autem resoluitur caliditas dansei amaritudinem, propter siccitatem eius manifestatur substantia styptica, constipationem faciens. Est autem succus eius calidus ferè vsque ad primum gradum, propter exclusionem eius à re terrestri, & frigida. Est autem rosæ resolutiua conueniens, extinctiua inflammationum, confortatiua membrorum, coadunatiua partium, & constrictiua. Et semen eius in hoc est fortius, & similiter pili eius, qui sunt in medio ipsius. Et succus eius oppilationum aperitiuus, & resolutiuus, & absterfius, & solutiuus. Et sicca, quidem est magis styptica, & frigida: & quæ non est completa est frigidior, & stypticior: G & alba in frigiditate, & stypticitate plus est quam rubea.

RECTIFICATIO. Non est in ea malitia, sed est ex debilitate solventibus. Vigorat tamen eius operationem aqua calca. si enim succi rosarum vnc. i. misceatur cum aqua casei, & pauca spica, est solutiuum conueniens: & similiter infusio foliorum rosarum in aqua casei, cum pauco melle soluit sine molestia. Et syrupus factus ex succo eius lenis est solutionis. Et ingreditur succus rosæ, & ipsa rosæ, & similiter oleum eius in emedatione medicinarum solutiuarum acutarum, sicut est scammonia, & euphorbium, & similia. Et in siccis, vt in myrobalanis, est addendum oleum amygdalinum, aut rosaceum, aut violaceum, aut scellinum, aut omphaci-

H num. Rosæ autem conditæ cum melle abstergunt, mundificant, & confortant: & conditæ cum zuccaro minoris sunt absterfionis, & maioris confortationis, & stypticitatis. Et aqua earum quæ fit per infusionem est mundificatiua, absterfua, & solutiua, & ea, quæ fit per sublimationem est multæ confortationis, neque est solutiua propter solutionem subtilis caliditatis eius, in decoctione eius. Acetum autem infusionis earum est medicina bona omnium inflammationum, & est diuisiuum, solutiuum, confortatiuum. † Per albas vero non fit solutio aliqua, de qua fit curandum. & est in eis de stypticitate plusquam sit in rubea, neque adhuc sunt similes in confortatione eis. Et scito, quod rosæ non sustinent de decoctione, aliquid omnino, & propterea

proprie recentes. resoluitur enim ab eis virtus si-
gillans absterfionem eius, & solutionem eius, &
deocculatur virtus earum styptica faciens con-
strictionem. † Succus vero eius sustinet de deco-
ctione aliquid mediocriter, & acquirit ei subtili-
tatem, & bonitatem absterfionis. Oleum quoq;
factum ex rosis nondum completis est maioris
infrigidationis, & stypticitatis, cuius melius fun-
damentū est oleū sumptū ex oliuis nō perfectis.
Et factū ex rosis, in quibus iā aduenit perfectio,
est maioris resolutionis cōuenienter, & minoris
infrigidationis, cuius meli⁹ fundamētū est oleū
oliuarū mediocriū ī maturatione, aut sisaminū.

Poss. Succus eius, & aqua infusionis recē-
tium, & completarum solutione educit cholera,
& mundificat sanguinem ab ea, & venas, & arte-
rias: & cōfert icteritiā, & aperit oppilationes he-
patis, & stomachi, & mundificat, & cōfortat ea,
& confortat cor, & confert tremori eius, & edu-
cit materiam causantem eum, & confert chole-
ricis febribus. Rosa vero, & oleum eius, & aqua
ipsius per sublimationem facta confortant cor,
stomachum, & hepar, & coadunant partes laxas
membrorum, & confortant retentionem: & sedāt
dolores calidos mira sedatione: & extinguūt,
& permutant malitias inflammationum, & sedāt
eas. Et sunt ex medicinis dormire facientibus. Fa-
ciunt tamen coryzam, & sternutationem. Et ob-
sunt catarrhis, & stringunt vuluam, & guttur: &
confortant ea: & auferunt crapulam.

Dosis. Potio succi rosarum est ab vncia
1. vsque ad 2. cum zuccaro. Et potio syrupi facti
cū succo earum est ab vncijs 2. vsque ad quinq;.

R O S A.

De rosis.

Cap. X.

Osa est frigida primo gradu, sicca secū- SYLV.
do ex substantijs diuersis etiam separa-
bilibus composita, aquea quidem me-
diocri, & terrea, & adstringente, mate-
riam ei multam præbente: aerea vero dulci, & aro-
matica: ignea denique tenui, à qua est amaritudo,
rubor, perfectio, & forma. Igneæ tamen substan-
tiæ vis, quæ ruborem, & speciem impressit, valen-
tior fuit, quàm quæ amaritudinem. Ob id hæc so-
la siccatione perditur, illis adhuc permanentibus,
quæ si perierint, non magis rosa fuerit, quàm ho-
mo mortuus est homo: recentes tamen sunt ama-
ræ magis, quàm adstringentes. Ob eamque amari-
tudinem rosæ recentes succo præsertim purgant,
siccata vero resoluta caliditate amaritudinem ex-
citant, substantiam stypticam, & constipantem o-
stendunt. Succus autem rosarum calidus est pro-
pe ad primum gradum, quia est à substantia terre-
stri, & frigida secretus, purgat, resoluit, aperit, ter-
get. Sicca vero rosa est frigidior, & magis stypti-
ca, & ea magis, quæ non fuit perfecta, & alba ma-
gis quàm rubra. Rosa præterea resoluit, intempe-
ries calidas extinguit, partes cogendo, & consupa-
do roborat, id autem semine, & pilis in calicis me-
dio inuentis maxime. Cum autem rosæ sint rubre,
& albæ, & ambæ foliorum multorum, vel pauco-
rum, crispiorum, vel planorum, in vtroque genere,
est præstantior, cui color genuinus est perfectior,
& folia adsunt pauca, & plana. Albæ nihil aut mi-
nimum purgant, potentius adstringunt, & robo-
rant, quàm rubræ. Succus cōpletarum est melior,
idemq; & aqua, in qua ipsæ recentes, & perfectæ
sunt macerate, purgat bile flaua sanguinem ve-
narum, & arteriarum, confert ictero, quia ob-
structiones ventriculi, & hepatis aperit, & expur-
gat. Cor, ventriculum, hepar roborat, cordis tre-
morem sanat, vacuata eius causa. Febribus biliosis
confert. Easdem partes roborat oleum rosatum, &
aqua sublimando ex rosis educta, cogendo substā-
tiam ipsarum laxam, facultatem retētricem robo-
rant, inflammationem omnem extinguunt, & ab
ea dolorem sedant, somnum conciliant; coryzam
tamen, & sternutationem excitant, catarrhis ob-
sunt, vnam stringunt, & guttur, & roborant ea,
crapulam auferunt. Rosa cum sit medicamentum
benignum, sed ad purgandum imbecillum, admi-
niculis quibusdam eget, vt sero lactis, melle: succi
enim rosarum. vncia. j. cum feri lactis vncijs. 2. aut
3. & pauca spica, commodè vacuat: foliorum quo-
que sero lactis infusorum, cum pauco melle ex-
pressum, sine molestia purgat. Syrupus quoque ex
succo rosarum, & rosis ipsis est clementer purga-
torius. Oleum vero rosatum valentium medica-
mentorū, vt scammonij, euphorbij, acrimoniā;
potu obtundit; & noxam à siccitate myrobala-
norum corrigit, vt oleum violatum, amygdalarū
dulcium,

Vnguentum
rosatum sil-
uit alium
Diosc.
Experimus
rosas biliosas
& aquas
purgantes
si veteres
tacuerint.

Rosa partes
Plan. folia,
Basis, pars
lutea, caput
foliorū par-
tes candidæ
vngues dicitur
florum
semen, ca-
pitulum sunt
partes capi-
tuli caput, ca-
lia.

261. rosa. dulcium, sesaminum, omphacinum. Rosæ mel-
le conditæ tergent, purgant, roborant; saccharo
autem, minus tergent, magis roborant, & adstrin-
gunt. Aqua, cui infusæ sunt rosæ, mundum facit,
terget, purgat. per sublimationem vero facta, mul-
tum roborat, non purgat, quia subtilis eius calidi-
tas igni est dissoluta. Acetum rosatum inflamma-
tiones omnes sedat, incidit, purgat, roborat. Rosæ
præsertim recentes, coctionem nullam sustinent,
facultas enim earum tergens, & purgatoria, mox
igni resoluitur, remanet adstringens iam manife-
stior. Succus autem earum mediocriter coquen-
do fit tenuior, & potentius terget. Oleum præser-
tim omphacinum cum rosis imperfectis infolatu,
valentius refrigerat, & adstringit. Oleum vero
dulce ex maturis oliuis expressum, vel sesaminum
cum rosis perfectis infolatum, potentius resoluit.
Datur rosarum succus ab vncia vna ad vncias du-
as, syrupus autem cum succo earum factus, ab vn-
cijs duabus ad vncias quinque.

De Rosis.

MANA. **R**osam non video a Græcis, neque ab Auetro-
e inter purgatoria medicamina reponi; experientia ta-
men ipsa, collocari inter ea debere ostendit, cui etiam
Dioscor. consentire videtur, rosaceum vnguentum vires
habere dicens, ad soluendam aluum conducentes: quas
vires non ab alia re habere potest, præterquam a rosis.

COMPOSITVR ex terreis partib.) Gal. constare
dicit ex aqua, & substantia calida, cui qualitas adstrin-
gens, & amara coniuncta est.

In abscissione rubedinis non plus est rosa, quam ho-
mo mortuus.) Hoc dictum valde mihi est ambiguum,
neque enim ex rubore speciem habet rosa: alioquin
alba rosa, rosa non esset: colore etiam deperdito, seruari
odorem adhuc videmus, & adstringendi vim. Vsum
vero rosæ Plin diuidit in folia, flores, & capita. Folio-
rum partes candidæ, vngues vocantur. In flore aliud
semen, aliud capillus: in capite aliud caput, aliud cal-
lix. Florem luteum, illud intraneum intellige, quod
magis reliquis partibus exiccare, & adstringere dicit
Gal. Dioscorides, facere ad gingivarum defluxus. Plin-
ius dat in posca ad mulierum fluxiones, maxime al-
bas, & sanguinis excreationes, & ad ventriculi dolo-
res cum vino. Vinum, in quo folia sicca cocta sint lau-
dat, Dioscor. in dolore capitis, oculorum, aurium, gingi-
uarum, pudendi, ani, vteri, si eo membra illa abluan-
tur, nullam autem rosæ partem, præter capita, præbet
bibendam. **P**er albas non fit solutio aliqua. Apertus
hoc loco error deprehenditur: alba enim de leni voca-
ta, & vulgo apud nos Damascenæ, cum albidissime sint,
ceteras in purgando excellunt. **S**iccæ vero eius.)
Succum non reponit Dioscor. ad alium, quam ad oculo-
rum vsum.

COST. **R**osam purgatrice facultate esse præditam non no-
runt Græci neque ob id arbitrandum Diosc. vim
hanc fuisse cognitam, quia vnguentum rosaceum epo-
tum aluum soluere scriptum reliquerit, quando ex oleo,
cuius in eo vnguento magna est copia, habere has vi-
res potest: neque is vbi de rosa agit, vllum de vi pur-
gatoria uerbum facit. Habendæ ergo medicamenti hu-
ius nobilissimi sunt gratis, Arabibus, sed præsertim
Mæsis. Etsi enim, & Rasid, & Serap. & Auic. de sol-
uente vi meminere; hic tamen author diligentissime,

E & vsus rationem præscribit. Pluræ tamen
Manardus in hoc viro reprehendit. Ac primum quum
ait. (Componitur enim ex terreis partibus, &c.) Gale-
num obijcit veluti diuersa scribentem, qui ex aqua, &
substantia calida, cui qualitas astringens, & amara co-
iuncta est, constare rosam dixerit. Nihil tamen huic
contrarium Galenus scribit. sicuti enim insunt rebus
omnibus partes, & terra, & aqua, & aeris atq; ignis
naturam referentes; ita etiam rosæ insunt substantia in
primis atque astrictio, quæ partibus terrenis, & aqueis
mediocribus debentur, ut hic ait, quod, & consentiet
Gal. insunt dulcedo, & suauis odor, quæ aeris sicut ve-
stigia: sunt amaritudo, & robur quæ igneas sequuntur
partes. Hæc quum Gal. sigillatim non explicarit, non est
propterea hic arguendus, sed commendandus. Aliud
est quo reprehensione dignum hinc Manardus censet,

F quum ait (In abscissione rubedinis non plus est rosa quàm
homo mortuus.) Ait Manard. non ex rubore speciem ha-
bet rosa, alioquin alba rosa rosa non esset: & colore etiã
deperdito seruari odorem adhuc videmus, & astringen-
di vim. Verum hunc tanillum refellit doctissimus Bra-
sanolus in suo simplicium examine. Nobis vere etiam
aiguus laude Mæsius videtur, si rationi nitaris, namq;
quum in rosa de qua hic agitur, rubra, plura sint; sub-
stantia, astrictio, dulcor, & amaror, odor, ac rubor; si
hæc omnia spectes, nihil rosæ rubræ proprium inest nisi
rubor; albis autem rosis cetera insunt omnia, hoc vno
vno excepto. iure igitur rosæ rubræ speciem a rubore
seruari putat, & eo amisso æquiuoce dicit rosam. Nihil
ergo habet aduersus Mæsiæ Manard. neque id sequi-
tur, quod ait, ergo rosæ alba non erit rosæ; quum non om-
nis rosæ, sed eius quæ rubra est, speciem ex rubore esse
velit. Et quamuis vbi rosæ ipsa rubra exsiccat, inte-
gra tamen aliqua seruentur qualitates, & astrictio, &
odor; non tamen sequitur rosæ rubræ speciem seruari,
quæ solo rubore ab albis distinguitur.

G Et prima operatio eius, &c.) Ita intellige, amaritu-
dinem in causa esse, sine qua rosæ non purgat; quæ pro-
fecto amissa rosæ vires abolitæ sunt, neque fit solutio,
sed huius efficiendæ actionis, forma ipsa specificæ prin-
cipium est. Obtinuitque rosæ hoc ipsum vt soluat non ex
amaritudine, quando amara omnia non ea sunt prædi-
ta facultate vt purgent; sed cælesti dono. Inuste er-
go hinc authorem suo aduersari dogmati hoc in loco
quis dixerit, quia primam rosæ operationem idest solu-
tionem alui, amaritudini ascribat; & libro tamen vni-
uersalium canonum purgandi facultatem formæ me-
dicamentorum specificæ assignet.

H Et ea, quæ fit per sublimationem, &c.) Quando hic
de sublimatione meminit, locus postulare rem hanc
paulo fufius explicari, sed quia de distillandi ratione
(vtetur enim hac uoce iam in hunc significatum rece-
pta,) & alij, & nouissime Matthiolus diligentiss. quan-
tum medico negotio satisfacere potest, abunde egit;
nos pauca, quædam in memoriam tantum reuocabi-
mus non inutilia. Sane stillatitias ex plumbeo alem-
bico aquas, quum rerum, ex quibus eliciuntur, propriū
saporem, aut odorem nullam retineant; (odorata exci-
pio ex quibus quandoque nonnihil in eas odoris insuit)
satis constat nullius in medicina esse vsus, aut emolu-
menti, contra autem potius quum plumbo censa ve-
nenorum non postremo insit, perniciosi eas non parum
concepisse, & ratione docemur, & experimento etiam
admonemur, neque enim dulcor ille, qui liquori omni
etiam

etiam ex amarissimis rebus extracto insidet, aliunde quam ex plumbo prodit. inde, & fumidus, virosusque ille sapor, quem tantopere abhorrent multi, & moleste admodum ferunt, quam ob rem, quod hæc prorsus ableganda sint aqua; rationi quoque consentaneum existimo. His autem longe minus ingrata, perniciose, atque inutiles sunt, quæ Venetis vulgo parantur, fictilibus vasis, & hoc fere pacto eliciuntur. Fornax est rotunda, turricula in modum, crebra fictilia circumcirca habens matula longioris formam referentia vitreo diligentissime incrustata, quibus singulis singuli vitrei alembici adduntur, & recipientia nuncupata filo alligantur, calescit ut vaporariorum fornaces, vasis interea vacuis relictis, dum vehementior caliditas primo ignis occursum excitata remittitur, tunc vero plantis, ac floribus in suo quibusque fictili positis, & alembicis, ac recipientibus accommodatis, atque occluso fornacis ostio, ne expiret calor, copiose eliciuntur aqua. sed, & hæc licet superioribus longe meliores, plantarum tamen ac verum, ex quibus eliciuntur nullum, aut certe perquam exiguum saporem, ac odorem seruant, quo factum est, ut diligentiores medici his etiam relictis, decocta, pristorum inuentum, meliori consilio in usum renocarent. Ceterum quia, & hæc aspectu quandoque tetra, ac sapore horribilia sunt, ut egrotos, vi morbi plus iusto etiam morosos, maiori interdum molestia afficiant; excogitantur alij nouam eliciendi liquoris rationem, non ex plantis tantum, sed ex re omni etiam aridissima: atque id non infansu certe euentu. Res, quarum expetitur liquor, aqua macerant plus minusus; pro crassa aut tenui earum substantia. mox eidem liquori percolato noua medicamenta miscunt, macerantque, ut prius. repetitur hæc maceratio, quousque satis virium ex medicamento in aquam migrasse putant. Alembico deinde aut aneo, cuius tamen interna superficies stanno diligentissime sit circumlita; aut vitreo, collectam illam includunt: ac subiecto igne liquor emergit, neque decocto inferior, si odorem saporemve spectes, neque contemnenda, præsertim vero, si ut alembici rostrum ligneum cadum frigida aqua plenum traiciat, effeceris: quod in ardentis aqua destillatione fieri solet, auferri enim videtur frigida huius aqua occurrentis vi, quicquid fumidum, atque veluti vstulatum liquori inerat. Exceptum hoc pacto ex rosa aquam obtulit mihi alias Englebertus Germanus pharmacopæus rosa saporem, atque odorem adeo, licet bima esset, adhuc seruantem, ut recentem rosam gustare mihi ipsi sim visus. Sed alia illuxit atate nostra paranda aqua ratio hæc etiam melior ex balneo marie nuncupato. fitque hæc in hunc modum. Caldarium aneum aqua oppletur, & suo operculo itidem aneo occluditur. operculo in medio, ex eisim foramen est, in quo vitrea matula (vrialem chymista vocant) arte collocatur, plantam, ex qua extrahenda est aqua, continens. matula ori alembicum vitreum (capellum vocant) diligentissime ex fascia lineæ, ac luto argillaceo accommodatur, ac caldario ignis subijcitur, ut aqua ferueat, huius caloris vi aqua de alembici rostro colligitur, quæ plantæ saporem, atque odorem retinet non leuem. Huic vero sicuti superiores illæ stillatitiæ aquæ nullo pacto conferenda sunt; ita etiam decoctum, & elegantia, & vi quam maxime cedat. ex decocto equidem rei, quæ excoquitur, in aquam transferuntur vires, sed

A ab alieno illo aqua humore imminuta: in his proprius planta humor proprias easdem offert qualitates, quæ in planta; sed tales quæ ob ipsius liquoris tenuitatem caloris vi acquisitam longe, quam antea celerius, ac alius corporibus nostris insideant. est ergo liquor istiusmodi balneo extractus, & aspectui iucundus, & arti medicæ longe maioris commodi, atque vsus quam decoctum, aut ipse etiam plantarum succus, aut stillatitia ex decocto aqua, de qua postremo loco diximus. sed exiguum admodum est, quod hoc pacto extrahitur. Excogitauerunt ergo alij industrii sane, & digni summa laude viri rationem aliam huic non dissimilem, longe autem opulentior, quæ ex diuersis etiam plantis copiosam aquam huic, quam modo diximus, parem paucis dispendio elicias, ut nos apud Ludouicum Lupatinum seplasiarium D. Marci insignia habentem Venetis primum vidimus. Fornax est rotunda, a superiori, quam secundo loco dicebamus, non dissimilis: iisdem lateritis matulis crebris, & alembicis vitreis instructa, quibus illa: hoc tantum diuersa, quod quum ea non secus, ac vaporariorum fornaces calescat, arido scilicet, ut aiunt, igne: posterior hæc caldarium aneum habet aqua plenum, quod a subiecto igne feruens, feruidos in fornacem vapores emittit, ex quibus fictilia incalescunt. Elicitur ex his preciosus liquor eundem prorsus saporem, ac odorem retinens, quem planta ex qua elicitur, ut etiam ex balneo superiori; sed hic tanto præstantior, quanto minor est violentia vaporum, quam feruentis aqua, ac temperatior est horum, quam illius calor: in eo tamen aqua superiori inferior, quod intra paucos menses corrumpitur. Hæc de destillandi artificio sint dicta. cuius equidem diligenti medico ob id habenda est ratio, quod vires plantarum recentium, quarum non semper copia est, toto anni tempore paucis liquoribus inclusas offert: si præsertim posteriores tres modos delegeris, qui certe iudicio nostro, ceteris omnino neglectis deligendi sunt. Est vero alia quoque succi absque vlla vi ignis extrahendi ex plantis ratio, quam alias Franc. Arcilendra Bononien. rerum chymicarum, & destillationum artifex peritissimus nos docuit: sed quia quod extrahitur exiguum est, ac turbidiusculum, non multi in medicina esse vsus potest. libet tamen hanc quoque breuiter explicare. Vasa duo fictilia parantur, quorum alterum alterum suscipiat. minoris fundus a figlino prius quam coquatur cribri instar crebris foraminibus perforatur, post coquitur, ac vitro intus forisque diligentissime incrustatur. maius integrum coquitur, & similiter incrustatur. Locatur autem in maiori minus plantam habens, aut flores quos volueris. mox operculo utriusque vasis ori accommodato ex siccori testa, ac luto argillaceo, ne expiret, affosa scrobe cubitum, & amplius profunda, in arena, ardentem ad solē reponitur vas, atque arena obrutum pedibus calcata, post quindecim dies effoditur. deprehendis in maius uas effluxisse liquorem, cui plantæ sapor, & odor insidet, sed turbidiusculum. eum uero etiam, si velis, balneo marie limpidum reddes. Noua hæc destillandi ex plantis ratio est, ut puto: accedit tamen ad artificium illud, quo ex siccoribus rebus oleum elicitur (descensoriū vocant) sed, quod in ijs nos nisi ignis violentia facit, siccoribus ac durioribus: in his humidis, & longe tenuiori, ac rariori præditis substantia solis calor, & eius reliquia noctu in terræ viscera recurrentes præstare possunt.

Per

DE SIMPLICIBVS.

Per albas vero non fit solutio, &c.) Hic Manard. ro-
sis damascenas obicit, quas certe nālētius soluere quā
rubras certissimū est. Sed nobis idem videtur dicēdum,
quod Brasanolus. has damascenas seu de sceni rosas
fuisse. Arabibus sub nefrim seu nefrim voce nuncupa-
tas, de quibus, & Serapion, & Auic. 2. Can. diuersa fe-
cere capita veluti diuersis rebus. Alioqui etiam aber-
rare eos constat, qui ob id Mesuen de damascenis rosis
non meminisse auont, quia eas nō norit, cuius scilicet rei
certissimū sit argumentum, quod, hāc in Italiam nuper
allata sint. nempe Mesuen cōstat Damascenum fuisse
non Italiam. Crediderim ergo aut ignotam fuisse solu-
tricem harum rosarum rim Mesuā; sicuti idem Græci
de rosa rubra ignorarunt: aut has veluti specie diuer-
sas a rosis existimasse, vt Auicē. & Serapion.

Potio succi rosarum, &c.) Nostri raro succo, crebro
infusione nuncupata vtiuntur. Hanc autem quatuor vn-
ciarum mensura assumptam cum sero clemētissime ma-
gnū torridæ bilis cumulum elicuisse ipsi quandoq; ob-
seruauimus. Passim aut saccharo, & melli cōmiscetur,
& syrupus rosatus, ac mel rosatū solutiū vocantur, so-
lentq; vsq; ad quinq; vnciarum pondus exhiberi, is bil-
lis, hoc vero pituita gratia expurganda, in mediocri-
bus corporibus. Porro pro infusionis dictæ (vti enim li-
ceat hac uoce iam in hunc vsū recepta) materia, vsur-
pat tota Italia pluuiam vel fontanam, vel putealem a-
quam. nostri tamen Laudenses seplasiarū etiam in suc-
co capni, intybi, ac lupulorum rosas macerant; atq; ex
infusione hac cōficiunt tum syrupum rosatum, tum mel
rosatum solutiū, & vtrūque completum vocant, ad
priorum differentiam. Hæc autem duo, sicuti capni,
& lupulorum gratia deiectiona vi magis pollent, ita in
tybi causa iecori nō mediocriter cōferre verisimile est.

VIOLA.

De Violis. Cap. XI.

Iola sunt medicina temperata conue-
niens, & fit per eam malæ qualitatis
permutatio, & naturæ solutio.

ELECTIO. Melior est quæcunq;
est ex primis, quam non inuenit calor resoluens
virtutem, aut pluuiā dissipans.

COMPLEXIO. & proprietates. Frigida
est, & humida in primo gradu. Et quæ est sic-
ca est minus frigida, & minus humida. Est
enim in recente superflua humiditas supergre-
diens caliditatem eius, a qua est perfectio ip-
sius, & species, cum autem exiccatur, & re-
soluitur humidum superficiale ipsius, mani-
festatur amaritudo eius, quæ est propter ca-
liditatem, quæ fuerat sepulta, & est tunc ca-
lida plus, & humida minus. Est enim in re-
cente humiditas superflua: propter, quod
quæ recens est, solutione educit per ventrem
lambificando. Quæ vero est sicca, educit dis-
soluendo. Et ipsa quidem est infrigidatiua,
narcotica, sedatiua dolorum calidorum, ex-
tinctiua inflammationum, & lenitiua, & so-
lutiua.

RECTIFICATIO. Est ex debilitate sol-
uentibus, & quidam addunt quantitati ea-
rum medietatem ex turbiti; & faciunt tro-
chiscos, & vigorant cum hoc operationem
earum. Et quidam addunt scammonem,
& ipsæ quidem, & oleum earum ingrediuntur
in emendatione medicinarum acutarum.
Succus autem ipsarum, & syrupus ex illis le-
niendo soluit. Et violæ siccæ educunt dissol-
uendo. Et ipsæ quidem condiuntur cum zuc-
cero, & melle: sed cum melle sunt maioris
abstersionis, & minoris alterationis: & cum
zuccaro faciunt contrarium. Et scito, quod
violæ non sustinent de decoctione aliquid, in
quo sit superfluitas: & succus earum similiter.
Et corroboratur acetum cum infusione ea-
rum, & fit mirabile in febribus inflammatio-
nis multæ. Et melius oleum earum est, cuius
fundamentum est oleum omphacinum, aut
amygdalinum.

POSSIBILITAS. Solutione educunt choleram, &
alterant excessum eius. Et conferunt inflam-
mationibus omnibus, & sedant sodam calidam
factam a caliditate vehemēti. sunt somnife-
ræ, & faciunt coryzam, & leniunt pectus, &
guttur, & conferunt vuæ, & synanchiæ, & ea-
rum iuuamentum est magnum apostematibus
partium pectoris, & pleuresi, & sedant si-
tim, & conferunt propriæ siccæ oppilationi he-
patis, & hepatici calido, & icteritiæ, & sunt
iuuamenti magni inflammatiuis febribus, &
fiti per eas.

DOSES. Potio earum est ab vncijs
4. vsque ad 3. & succi earum ab vncia 1.
vsque ad 2. & syrupi earum est ab vncijs 2.
vsque ad 4. & conditi earum ab vncia 1. s. vs-
que ad 3.

De

De Violis. Cap. XI.

SYLV.

Multiplex
recentium
infusum pur-
gat, & eo
magis.

Iola recens, est frigida, humida, ordine primo; siccata, minus tum frigida, tum humida. In recente enim excremento-fa in superficie humiditas purgatrix lubricando caliditatem obtundit, perfectionis ipsius, & formæ causam. Hæc autem siccando resoluta cum est, caliditas prius obruta emicat, & ab ea sapor amarus, sitque trahendo purgatrix. Viola recēs refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos sedat, inflammationes omnes extinguit, asperam arteriam, & thoracem lenit, & purgat bilem flauam, & ab ea calorem extinguit, & cephalalgiam a causa calida. somniferæ sunt, conferunt vix, cynanchæ, præter cætera vero pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracis, phlegmonem hepatis, obstructionem eius siccant, icterum, valde iuuant, & febres symptomáticas seu inflâmatorias: sitim sedant, sed coryzam excitant. Melior est viola matutina, cuius virtutem neque Solis calor resoluit, neque pluuia dissipauit. Cum imbecilliter purgent, additur a quibusdam violarum parti dimidia turbith, ab alijs scammonium, & finguntur trochisci. Violæ, & oleum violatum, vt medicamentorum vehementiam obtundant, ipsis adduntur. Succus violarum, & syrupus leniendo soluit. Violæ melle conditæ magis terget, minus refrigerant, cum saccharo, contra. Nec violæ, nec harum succus, multam coctionem sustinent. Acetum violatum, febrium ardorem mire sedat. Oleum, sit omphacium, aut amygdalinum, ex quo oleum violatum fiet. Dantur potu expresse ab vncijs quatuor ad vncias octo. Succus ab vnc. 1. ad vnc. 2. Syrupus violatus ab vnc. 2. vsque ab vnc. 4. Conditum violarum, ab vnc. 1. & semisse ad vnc. 3.

De Violis.

MANA.

Nec violam inuenio apud Græcos purgare: credi tamen potest, si magna quantitate sumatur, ventrem lenire. Eripta quidem est narcotica. (Quomodo narcotica, si frigida est tantum in primo ordine, vt tu superius scripsisti? Posses) Folia vel per se, vel cum polenta, facere ad ventriculi exustiones, oculorum inflammationes, & sedis casus, scribit Dioscor. quosdamque asserere, partem floris purpuream angina, & puerorum comitiali morbo conferre.

COST.

Viola nomine licet vulgo etiam Leucoij species veniant, hic tamen de ea, quam Græci *ἰὼν* vocant, verba sunt. cuius quum adhuc plures species sint, & albæ, & diversi coloris; & purpureæ, de purpurea hic est sermo, quam martiam nostri vocant. Sunt vero purpureæ rursus, (quod ad flores pertinet) aliæ paucifoliæ passim nascentes, aliæ multifoliæ non ita vulgatae. sed etiam hæc rursus, quum in multis Italia visantur locis, paucifolijs non multo maiores; Bizantijs tamen, vt audio ex Hieron. Capello Veneto patritio ob præclarā nobilitatem, & naturalis historiæ, præsertimq; herbariæ peritiam, ac studium insigni, violæ species quedam colli-

atur, cætera martia similis, sed flore infinitis foliolis constructo, & æquæ rosam Damascenā magnitudine, atq; odore nostrates etiā superante, sed hanc, quanquam paucis ab hinc annis migrarunt ex Barbaris illis multa ad nos, vix tamen vidit Italia. Porro autem, quom nostratis folia interdū laxanda alui gratia in iuscula, ac chysmata vsurpentur; flores tamen præsertim in eum vsu assumuntur, ex quibus infusum, & syrupus sicut etiā ex rosa confici consuevit. Atqui, quum Mes. hoc in loco purgatricem vim huius flori tribuat; sunt tamen qui id scribi temere arbitrentur, neq; enim purgandi, vel lenem habere facultatem. Quorum opinioni an subscribendū sit, consulenda est experientia. Illud Capellus affirmat, multifoliæ illius Bizantinæ recentem florem vnum; aut alterum prima mensa sumptū alui subducere instar recentis rosæ. Sed nobis, & multis alijs obseruatū fuit nō semel exhibito, & serapio ex nostratibus violis solutiono nuncupato ad vncias quinq; & infusione sola eodē pondere propinata, subsequutam bilioforum excrementorum deiectionem quamuis leuem, quacunq; id visuerit, seu superfluo violæ humore, seu acredine quam satis igneam deprehendens gustatu; seu occulta vi, quam & humiditas, & acrimonia adiuvant. Mirandum ergo non erit de Mesue, cui, & experientia nonnunquā (si nō perpetuum est vt viola purget) & authoritas Serapionis, & Auic. astipulatur. Quod autem Brasauolus in huius gratiā, solutionem pro lenitione assumi hoc in loco velit; ex ipsius Mesue verbis refutari videtur, qui humiditas violas lenire, siccitas vero soluere non semel in hoc capite scribit, diuersam a lenitione solutionē significās. An vero sicca viola, vt Mesues velle videtur, soluendo alium deiciant; nobis incertum est, neq; qui hoc obseruarit, scimus, rationi certe cōsentaneum videtur, si acrimonia in purgando inuat, vt, superflua dēpta humiditate, quæ hebetare illam solet, & accedente siccitate, quæ caloris est lima, & ipsa propterea acrimonia maiori reddita, maior etiam solutio sequatur, an rationi tamen huic subscribat experientia, ipsi ignoramus. at per suademur ratione, neque putamus Auic. aut Mes. vnq; scripturos violas siccitas soluendo expurgare, nisi id vsu obseruassent. quæ res si apud nos obscurior est, fieri potest, vt ex soli aut cæli varietate eueniat.

Et ipsa quidē est infrigidatiua, narcotica, & c. Brasauolus legisse ait in antiquissimo codice non [narcotica] sed [optima.] Codices tamen omnes, quos nos vidimus etiam vetusti, narcotica legunt. Et profecto violæ, quum humiditate sua, & frigidityte somnum conciliet, atq; adeo sensus obligent; stupefacere quodammodo videntur: non tamen proprie stupefaciunt, si proprie loquaris. Narcoticam ergo vocari violam a Mesue putarim, non quod vere stupefaciorem velit, vt Manar. credit, non qd anodynā intelligat, vt alij, qui interpretem lapsum existimant. anodyna enim frigida non sunt, atq; humida, sed temperato calore, & humore constant: verum narcoticam dici violam crediderim per similitudinem ad ea, quæ vere stupefaciunt. nempe, qd hæc, vt diximus, dum somnum facit incrassatis sua frigidityte, & humiditate in cerebro vaporibus, sensus veluti obliget, & stuporem inducat.

Et faciunt trochiscos, & vigorant cum hoc operationem earum, & c. Trochisci (aiunt quidam) de violis absque scammonio pituitam educunt, ex quo facile colligitur violas corrigere turbith prauitatem, non cōtra ab eo violarum vim augeri. Sed his qui ita Mesue

DE SIMPLICIBVS.

fuere accusant; aduertisse primum oportebat, quid vitij ipsi turbith inesset, quod emendatione indigeret; deinde vero etiam experientia diligenter attendenda. Experientia profecto trochiscis absq; scammonia exhibitis docet non tam pituita copiam educi, quam bilis etiam portionem. Vitium, vero in ipso turbith triplex ab auctore nostro notatur, q̄ tarde agat, q̄ ventriculum offendat, & nauseam excitet, q̄ corpori siccitatem inducat. Constat autem turbith actionem violis non accelerari, quia imbecilles sint soluendo: in hunc autē vsu acris, & que tenuium sunt partium desiderantur, quale, Zingiber est. easdem violas ventriculi noxam auertere posse non video, nisi forte refrigerando; quod tamē quum, & ipsae partes aliquas acres habeant; prestare satis non possunt: egetq; astrictione, & grato odore ventriculus, quae duo ex violis non assequimur. Forte autem siccitatem emendari dixeris. Sed si primo ordine humida est, hoc etiam ipsum tam imbecilliter prestabit, vt vel oleum amygdalinum, vel quid aliud eius generis praeter violas satius sit commiscere. Arbitrandum ergo, quod hic auctor scribit, turbith corroborare violarum actionem, non contra ipsum violis castigari.

ABSINTHIUM.

De Absinthio. Cap. XII.

ANT.

Absinthium multiplex est. † Sed illud quod intendimus, nunc est absinthium Romanum.

ELECTIO. melius est, quod est remotum ab odore maris. Et quod oritur i terris liberis, & habet folia alba, lenia, & plana. asperum vero est malum. Et melius tempus collectionis est ver, & operationis succi ip-

sius similiter, similiter aqua eius. Et melius tempus collectionis florum est principium aestatis.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidum est in primo, & siccum in secundo: & succus eius. flos eius est calidior accedens ad secundum est autē absinthium compositum ex substantia calida dante amaritudinem, & nitrositatem: & faciente ipsum aperituum oppilationum, & solutiū naturae; & ex substantia terrea styptica, per quam acquiritur ei, vt sit membrorum confortatiuum, & partium laxarum aggregatiuum. Sed stypticitas, quidem plus est amaritudine sua, & adhuc est plus in eo, quod est exiccatum. Sed substantia calida magis est in superficie dominās, propter, quod sua prima operatio, qua obuiat corpori, est super vestigia caliditatis, quae sciuiti. Et secunda sua operatio est vestigia ex substantia styptica prodeuntia imprimere, & dixerūt quidā, quod educit per ventrē comprimendo: & recesserunt.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumētum apparens. Succus tamen eius nocet stomacho propter bauracitatem suam. Et est debilis solutionis. Et ex rebus adiungendis ei meliorantibus illud est rosā. Et ex vigorantibus eius operationem est fumus terrae, & aqua casei: & spica addit ei bonitatis notas, & passulae enucleatae emendant conditiones eius.

MODVS operationis succi eius. Exprime succi eius quantum vis, & proprie in medio veris, & purifica illud secundum modos notos, & fac siccari in sole, vel cinere calido in vase vitreato, sicut siccatur aloē. † Aqua autem sublimationis eius sit sicut aqua rosata, & similia, quae fiunt in vasis sublimationum. Absinthium autem sustinet de decoctione mediocriter.

POSSE. † Solutione educit choleram a stomacho, & intestinis, & hepate. Et extenditur operatio eius ad venas, & mundificat eas ab humore cholerico, & aquoso, & interdum educit ipsum per viam vrinae. † Et dixit Auenczoar. Solutione etiam phlegma educit. Et dixerunt alij, non imprimit operationem in phlegmate, de qua sit curandum, & est quasi verius. Absinthium quoque praeseruat a putrefactione, & proprie potus infusionis eius in vino, aut decoctionis singulis diebus circiter drach. 1. aut 2. & aquae sublimationis eius similiter. Et prohibet pannos a tineis, & vermibus. Et confert iuuamentum magnum contritioni, & contusioni membrorum, & proprie cum melle, aut calefactū cum vino, & pauco cymino. Et si in vino, aut aqua decoctionis eius, & radicum cucumeris asinini infundatur spōgia, & exprimatur, & ligetur cōprimendo super tempora, cōfert hemicranee: & oleum ex eis factum similiter. Et vaporatur auris ex aqua decoctionis eius, aut vino, & cōfert dolori auris, & tinnitui, & surditati. Et cū abluitur os cum aceto decoctionis eius remouet foetorem oris a putrefactione gingiuarum, & partium eius, & vinum decoctionis eius, & corticum citri, & aqua sublimationis ipsius confert foetori oris propter rem putridam, quae est in stomacho. Succus autē eius cū nucleis persici interficit vermes in aure. Ex absinthio quoq; & fumo-

moterræ, & passulis sine interioribus, & myrobalanis citrinis, fit potio bona ad pruritus, & scabiem. Ipsum quoque stomachum, & hepar corroborat. Appetitum mortuum excitat, oppilationes aperit, & morbos oppilationum curat, sicut icteritia, & hydropis. Vermes interficit, & educit, & proprie electarium factum ex eo in hunc modum. Accipe absinthij drach. 2. euphorbij drachm. 1. & s. cornu ceruini adusti drach. 5. mellis quantum sufficit. Confert etiam absinthium iuuamentum magnum febribus longi temporis, & febribus oppilationum.

Dosis quoque ipsius decocti, aut infusi, potio est ab vnc. 5. vsque ad 8. & pulueris eius a drach. 2. vsque ad 3. & succi a drach. 3. vsque ad 4.

De Absinthio. Cap. XII.

SYLV.

Absinthium ponticum, seu Cappadocium Dioscor. & Galenus dicitur Mesue Romanum, ut in nostris simpl. praestantur.
† Tertio Gal. Chylagogum, ut Diosc. et Gal. tribuunt.

Absinthium cum sit multiplex, Romanum eligimus, folijs albis, leuibus, & planis, non asperis, odore iucundo, absinthium marinum nihil imitate, lectum in terra libera, calidum ordine primo, siccum & secundo, in quoto etiam calet flos. Constat substantia duplici, vna calida amara, nitrosa, purgante, obstructa liberante, altera terrea styptica, partes cogendo roborante, largiore praesertim siccata. Cum autem substantia eius calida sit superficialia, ubi sumptum est absinthium, ab ea prior fit actio, a terrea styptica posterior, per quam comprimendo ventrem soluere nonnulli male sunt opinati. Bilem enim flauam, & aquas a ventriculo, intestinis, hepate, venis, vacuat etiam interdum per vrinas. Pituitam vero aut non vacuat, aut maxime paucam, licet phlegmagogum quoque ipsum Auenzoar censuerit, Absinthium a putredine vindicat, praecipue potu quotidiano vnicuique vnus, vel duarum, vini, aut aquae, cui infusum, vel incoctum fuerit, vel aquae ex eo sublimatae. Sic cum idem pannis interpositum a tineis, & vermibus vindicat, & tutos reddit. Partibus attritis, aut cotutis, praecipue cum melle aut vino, & paucis cymino calfactum, & appositum mire confert. Si vino item, aut aqua, aut oleo, cui absinthium, & radix cucumeris agrestis incocta fuerint, spogia mersa, & expressa temporibus alligatur, hemicraniam sanat. Auris quoque suffusa vino, aut aqua, cui incoctum sit absinthium, dolore, tinnitu, surditate liberatur. Acetum item aut vinum, cui incoctum sit absinthium cum cortice citri, oris fetorem a gingiuarum, & dentium, vel materiaram in ventriculo putredine emendat. Idem praestat aqua eius destillata. Succus absinthij cum nucleis persicorum, vermes aurium, & aliarum partium enecat, & educit, sed maxime hoc electario lumbricos enecat, absinthij vnc. 2. euphorbij drach. 1. & dimidia, cornu cerui vsti. vnc. dimidia, mellis quantum sufficit. Ex absinthio, fumaria, passis vis purgatis, myrobalanis citreis, potio fit comoda contra pruritus, & scabiem. Absinthium ventriculum, & hepar roborat, appetitum excitat, obstructions tollit, & inde natos affectus, ut icterum, hydropem, febribus putridis etiam diuturnis

A confert. Absinthium innocenter sumitur, succo tamen laedit ventriculum ob nitrosum saporem. Quia autem imbecilliter soluit, rosae, fumaria, serum lactis, spica, vnae passae purgatae, illi miscentur, ut melius, & tutius purget. Colligitur vere, & succus ex eo, vere medio praesertim, extractus, sole, vel calidis cineribus in vase vitreo siccatur, ut aloë aqua ex eo ut rosas, & alijs sublimando destillatur eodem vere. flos vero aestatis principio legendus mediocrem sustinet decoctionem. Absinthij decoctum, vel infusum bibitur ab vnc. 5. ad vnc. 8. succus a drach. 3. ad drach. 4. pulvis a drach. 2. ad drach. 3.

De Absinthio.

Dioscorides, Plinius, Galenus inter purgatoria medicamina numerauerunt. Sed illud quod intendimus nunc, est absinthium Romanum. Nescio ubi somnauerint Arabes absinthium hoc Romanum. Dioscorides, Plinius, Galenus laudant Ponticum, quod flore, & folio minore, quam cetera dicit Galenus. curat. meth. odoreque non modo non insuauis, verum aromaticum quid pre se ferente. Tale ego in Pannonia, & vidi, & gustavi. Cappadocium etiam Dioscorides, Romanum ne nominauit quidem. Sic c v m in secundo. In tertio dicit Galenus. S v c c v s nocet stomacho. Adde ex Dioscoride quod dolorem facit capitis: & ex Plinio quod decoctum est stomacho saluberrimum, & ex eodem Dioscoride quod valet ad inflationes, stomachique ac ventris dolores, si cum sceleri bibatur: & quod crapulae resistit, & menses citat. SOLVTIONE educit choleram. Educit biliosa stomacho, & ventri inhaerentia, Dioscoride teste. Et dixit Auenzoar. solutione etiam phlegma educit. Hoc aperte negauit Galenus. Et aqua sublimationis eius. Si haec aqua communimodo fuerit parata, exiguae certe vires habebit. Nos autem scimus, & alibi docuimus modum eliciendi aquam, quae odorem, & saporem eius retinet, & cum his, ut consentaneum rationi est, etiam alias vires.

POTVS infusionis. Curat etiam inappetentiam, atque argutum morbum, ut scribit Dioscorides. & thoracem purgat cum iride. Seminis drach. sex dabant antiqui, cum marinae aquae sextario, purgationis gratia, secundum Plinium.

Semen drach. sex cum marinae aquae sextario purgationis gratia antiquos dedisse, testatur Plinius. Dioscorides. thoracem purgat cum iride, & icterum, inappetentiamque sanat.

De absinthio Italico verba facit Plinius. li. 27. de quo Mesuen, & Auicenna intellexisse verisimile est, quum de Romano meminerunt. Eiusdem generis est Ponticum si diligenter conferas, sed Italico magnitudine, crassitudine, odore, & sapore etiam ipso inferior, quamuis Plinius Italico Ponticum esse amarum scribat. Illud certum est Mesuen non de Seripio, non de Santonico, sed de tertio absinthio, quod & Pontus, & Italia ferre solet. verba facere. propterea minimi nobis momenti videtur, quod Manardus multi aestimat, quod scilicet Mesues, atque Auicenna. Romanum absinthium praeposant, Dioscoride, Plinio, & Galeno. Ponticum, & Cappadox preferentibus. Hic certe de absinthio agit, quod Italiae frequentius est: quale & Romanum est. tale autem est, & Ponticum, sed ob minorem amaritudinem, & odoris grauitatem ventriculo gratius, quam Italicum. quare & a Dioscoride, Galeno, & Plinio probatur magis. Solutrice tamen vi, quia Italicum praeualeat, quod etiam amarum est, propterea Romanum a Mesue hoc in loco poni par fuit, ubi de solutivis agit medicamentis.

Calidum est in primo, & siccum in secundo, &c. Galenus siccum facit in tertio, ut et Manardus. scribit: quam sententiam Auicenna. 2. Can. magis probare videtur. Sed quam affines sint secundi gradus finis, & initium tertij: non est difficile.

Mesue.

G

cile,

Destillanda calore vaporis aqua feruente, ut odorum, saporem vires retineat, non igni primo.

MANA.

SYLV.

COST.

Capitulum dicitur facit Dioscor.

cile, & hanc litē dirimere, vt alias huius generis supra. E

Et extēditur operatio eius ad venas, &c.] Si absinthium per vrina vias bilioso, & seroso humore sanguinem expurgare, & hydropem etiam curare potest, vt vsus docet; mirandum profecto non est, si hic author ad venas eius vim extendi affirmat: mirandū vero de illis videtur, qui a venis, ad vrina quidē vias, non tamen ad intestina, biliosum, & serosum humore trahi admittunt. quum tamen attracta ad canam venam excrementa nō multo difficilius ad intestina, quā ad venas reuēci possint. alioqui vero, quod ob multam, quā absinthio inest astringentem, & exiguam caliditatem suspicatur hoc ipsum haud omnino esse verum; nobis negotium non facit, qui siue succus exhibeatur, siue decoctum, defacari antea, quā exhibeatur a terrestribus partibus, quibus insidet amaritudo, vtrumque scimus. & ab ea quantacumque est, astringentem, expurgationem nihilominus per vrinas non morari obseruamus.

Et dixit Auenzoar, solutione ēt phlegma educit, &c.] Quoniam Auenzoar pituitam trahi absinthio velit, & Galenus quoque 7. Method. tenues quoscumque humores os ventriculi affligētes expurgari absinthio scribat, fatēri videtur pituitam quoque tenuem expurgari. Contra tamen & Gal. 5. simpl. med. vbi de absinthio agit, astringentis gratia, quā in eo amaritudini præpollet, ipsum nihil adiunare ad pituitam ex ventriculo eliciendam scribit. Ita & Mesues recitata hic Auenzoaris sententia, aliquos subiungit velle absinthium in pituitam non valere, quos ipse magis cōmendat. Verum paucis, Gal. 5. simpl. non ex ventriculo expurgari pituitam negat, sed ex ventre, id est ex intestinis. alioqui certe exterioriam absinthij vim amaritudini siuina coniunctam, non tam parua via hebetari putandum est.

STOECHAS.

De Stœchade.

Cap. XIII.

STœchas, quod medici laudant, est stœchas Arabicum, † & est planta foliorum subtilium oblongorum habens stipitem subtilem, cineritium, cuius eleuatio super terram est in mensura cubiti; & habet flores assimilātes spicis siliginum, sed sunt breuiores, sine semine.

ELECTIO. Melius est Arabicum. & melior pars plantæ eius est flos. post hunc folia.

COMPLEXIO, & proprietas. Calidum est in primo, & siccum in secundo. Et est compositum ex partibus terreis frigidis dantibus ei stypticatē paucam, & ex partibus igneis subtilibus, a quibus insunt ei acuitas, & amaritudo: sed acuitas plus est amaritudine sua, & amaritudo plus est stypticitate ipsius: propter quod est subtiliatium, resolutiuum, aperitiuum, oppilatiuum, absterfium, & naturæ solutiuum, & est præseruatium, a putrefactione prohibens, & est ex parte stypticitatis paucæ in eo confortatiuum cordis, & cerebri, & neruorum, & viscerum: & hoc est esse, & proprietas eius.

RECTIFICATIO. Prohibendum est habentibus choleram in stomacho. Conturbat enim eos inducens sitim, & vomitum, & æstuationem laboriosam. Nocet etiam calidam, & siccam complexionem habentibus, & qui sunt in potestate cholæræ. Ipsum quoque est ex debili soluentibus, propter quod recte miscēdum est ei salgemma, & myrobalani nigri cum eo, aut chebuli, magnificant enim operationē eius. Et similiter scilla, & propriæ in ægreditudinibus capitis. Et in vsum quidem in aqua casei melioratur in conditionibus suis. Et passulæ sine interioribus suis sunt ex his similiter, quæ emendat. Similiter sal, & sal gēma rectificat illud, & proprie ad omnem partem eius sextuplum ipsius, & succus pomorum dulcium in decoctionibus eius verificat illud. & fit ex eo, & pauca spica, & oleo veteri oleum bonum, iuuamenti noti. & flores quidem eius decoctionem parum sustinent, plus quoque folia.

POSSE. Solutione educit choleram nigram, & phlegma. mundificat cerebrum, & neruos, & membra sensuum, & confortat ea, & confert iuuamentum magnum ægreditudinibus frigidis in ipsis secundum omnem modum vsus eius, siue in potibus, siue in fomentis, & lauacris: & oleum ipsius confortat cerebrum, & neruos, & calefacit eos, & viuificat. & in medicinis stœchados, si iungatur scilla, vel acetum eius, est medicina bona epilepsiæ, & vertigini. Et cum lapide lazuli, aut sale Indo, aut alijs valentibus ad eam, cōfert melancholiæ, & ægreditudinibus timoris. & miscetur ei buglossa, & succus eius, & aut succus pomorum dulcium ad ægreditudines cordis melancholicas: & vaporatio decoctionis eius aperit oppilationes narium, & est medicina bona oppilationibus splenis, & hepatis, & viscerum: & est sedatiuum dolorum qui sunt in neruis, & instrumentis iuncturarum, & laceratorum.

torum secundum omnem modum administrationis eius. & confortat interiora omnia, quæ a frigidityte sunt laxa, & proprie materiali. & prohibet a putrefactione. Et ipsius syrupus, & alij modi administrationis eius sunt medicina bona quartanæ, & febribus longi temporis, & proprie phlegmatis.

Dosis. Decoctionis eius potio est ab vnc. 5. vsque ad 7. & pulueris eius a drach. 3. vsque ad 5.

De Stœchade. Cap. XIII.

SYLV.

Stœchade gallica ex insula stœchadibus ad insulam Græcæ laurentia facul-
tate tamen purgatrice alij hu-
moris. Tenuat, terget, hystericis aperit, manifestis cistis, viscera oia, & corpore liquat, roboret, thoracis dolores, & alia afflicta leuat hystericis modo Plin. Galen.

Stœchas laudatior Arabica. est herba folijs tenuibus, oblongis, stipite gracili, cinericio, cubitali, flore spicarum filiginis æmulo, breuiore, sine semine, calida recessu primo, sicca secundo; duabus constans substantijs, vna terrea, frigida, styptica, & ea pauca; altera ignea, tenui, modice amara, acri multum. tenuat, terget, purgat, resoluit, aperit hepatis, & lienis, & aliorum viscerum obstructa; putredinem prohibet. omnes internas partium intemperies, præsertim cum materia, corrigit. cerebrum, nervos, cor, & alia viscera, partesque omnes internas vi pauca adstringente roborat. Purgat autem bilem atram, & pituitam etiam ex cerebro, nervis, & sensuum instrumentis, easque partes roborat. omnibus frigidis affectibus est salubre, fotu, lauacro, potu. Oleum quoque stœchados cerebrum, & nervos calfaciendo, ceu vitam illis restituit. Sumpta stœchas cum scilla, vel aceto scillite, epilepsiam, & vertiginem iuuat. cum lapide Cyaneo, aut sale Indo, aut alijs valentibus, confert melancholicis affectibus, quibus timor, & meror comes adest. Cum succo autem buglossi, aut pomorum dulcium, affectus cordis melancholicos iuuat: dolorem nervorum, iuncturarum, musculorum sedat, quouis modo adhibita, suffitu narium obstructione expedit. Syrupus, vel alia forma stœchas sumpta, quartanis, & reliquis diuturnis febribus, præsertim pituitosis succurrit. Calidis, siccis, biliosis, præsertim quibus multa bilis flaua in ventriculo redudat, est noxia, quia turbat ventriculum, & sitim, vomitum, ardorem molestum excitat. Quia imbecilliter purgat, ipsi additur pars sexta salis, & salis gemmæ, additur & myrobalanus nigra, aut cepula, ut valentior eius fiat actio, & scilla, præcipue in capitis affectibus, item in sero lactis macerata, vel cocta, sit potetior: cum viuis autem passis purgatis succo pomorum dulcium cocta, inuocentior. Oleum vetus cum stœchade, & pauca spica factum, est efficax. Pars stœchados potior est flos, paucam decoctionem sustinens, longiorem vero, eius folia floribus ignobiliora. Potatur stœchados decoctum ab vnc. 5. ad vnc. 7. puluis autem a drach. 3. ad drach. 5.

De Stœchade.

MANA. Stœchas græce dicitur, nec inter purgantes medicinas ab ea gente computatur: quod Auicenna. quoque confirmavit. STICHADOS Arabicum. Non Arabicum, sed potius Gallicum: nam teste Dioscorido. & Plinio in insula

A eiusdem nominis generatur: quæ Massiliæ opposita est. Et est planta foliorum subtilium. Non foliorum subtilium, ait Dioscorido. sed leptocarpum, quasi dixeris, tenuium festucarum. Hermolaus circulas interpretatur, longiorum foliorum, comamque habere Thymi. Plinius hyslopi, & odoratam, eiusque decoctum facere ad thoracis passiones, sicuti hyslopius, tenuare quoque, & abstergere. Plinius leuare pectoris dolores, mentes ciere, & antidotis misceri. Galenus viscera omnia roborare, & vniuersi corporis habitum, atque obstructions aperire.

Cum Stœchas non in Stœchadibus tantum insulis, COST. ut putat Plinius lib. 28. sed in Italia, & Arabia quoque, & alibi nascatur; de Arabica tantum verba facit Mesues, quæ notior illi fuit. Hac, quæ ipsa etiam Gallica, si recte aduerteris, excellentior est, non perperam vtuntur nostri medici, quamuis Dioscorido. Gallicam præsertim probet. cui scilicet Arabica ignota fuerit. An autem soluendi vires stœchas habeat; quia neque Græci id aduertere, neque deiectionem ullam in ea vim usu deprehendimus, multi sunt qui ambigant. Sed quum & Auicenna. & Mesues. educi pituitosum, & melancholicum humorem testentur; ego profecto non omnia experientia huic quotidianæ tribuendum contenderim: crediderim potius, sicuti in rosa planè conspicimus, stœchadi Arabica (sen hæc speciei, seu soli tantum ratione expurget, quod hic non differo) non nisi recenti, seu recens exsiccata purgatricem inesse facultatem. quare quia ipsam ex Arabibus non nisi inueteratam habemus, nos quoque expectato euentu frustratur. Porro in stœchadis historia, quod Mesues foliorum esse tenuium dicat; Dioscorides vero festucarum, seu ut Ruellius interpretatur, furculorum tenuium; nulla controuersia est. sed utrumque veritati planè consentit.

De Fumoterræ. Cap. XIII.

Fumoterræ est ex medicinis benedictis. verum exuberantia eius exemit cum a numero medicinarum preciosarum. Est enim cum hoc, quod est solutius, naturæ confortatius, & est coadunatius partium laxarum, & præparatius. nec est in eo nocumentum apparens. & est ex eo alius, cuius flos est subalbidus, cineritius, & alius, cuius color est pallens, violaceus.

ELECTIO. Melior est cuius herba est viridis tenera, & cuius folia sunt plana, & tenera, & cuius flos est subviolaceus. Crispus vero non est bonus. Et melius tempus collectionis herbæ eius, & operationis succi ipsius est principium veris, & seminis eius, ipsius finis.

COMPLEXIO, & proprietas. † Dixerunt quidam quod est frigidus, & dixerunt quidam aliud. Sed secundum veritatem declinat modicum ad latum caliditatis, quia virtus calida in eo, licet sit minor frigiditate ipsius, tamen est in superficie dominans. Et est siccus in secundo. Et semen eius calidum est. Inest enim a substantia calida in ipso amaritudo, & acuitas pauca, quare factus est subtiliatus, & penetratius, & aperitius oppilationum, & solutius naturæ, & a substantia frigida stypticitas, aggregatio, & confortatio. Sed stypticitas est plus amaritudine sua. propter quod magnificata est operatio sua parum egens externis solutius. simul factus & confortatius.

G 2 RECTI.

DE SIMPLICIBVS.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumē-
tum manifestum: sed vigorari indiget in opera-
tione sua. & ex rebus hoc facientibus sunt my-
robalani, & sene, & aqua casei. & ex emendan-
tibus operationem eius sunt Kesmes, & passulae
sine interioribus, & mel earum. Operatio autem
succus eius est, sicut diximus de succo absinthij, Et
impleantur ex succo eius vasa vitreata cum su-
perinfiltratione olei. conseruatur tempore ex-
tensio ad vsus ubi oportet.

POSSE. Solutionem facit facilem, & † edu-
cit choleram, & humores adustos, & virtus eius
extenditur ad venas, & mundificat sanguinem,
& clarificat ipsum. Et est medicina solennis se-
cūdm omnem modum administrationis eius
ægritudinibus, & infectionibus cholerae, & hu-
moris adusti. sicut est lepra, pruritus, & scabies,
& impetigo, serpigo, & similia. Et est similiter
medicina bona oppilationū omnium, & ægri-
tudinum, quorum mater est oppilatio. Et cōfor-
tat stomachum, & hepar, & viscera, & coadunat
partes, à quibus aduenit mollificatio. † Confert
etiā febribus cholericis, & febribus oppilationū.

DOSIS. † Potio succi ipsius ab vnc. 5. vsque
ad 2. & decoctionis eius ab vnc. 10. vsque ad 15.
& pulueris eius ab drach. 3. vsque ad 5.

F V M A R I A.

De Fumaria. Cap. XIII.

SYLV.

Fumaria in superficie calida est, in pfun-
do frigidior, non absolute frigida cum
quibusdam, sicca ordine secundo. Ab
illa autem substātia calida (quæ semini
maior inest) est amara, & subacris, purgatoria, at-

tenuans, penetrans, obstructa aperiens. A frigida autē styptica constringendo, ventriculū, hepar, & cætera viscera laxiora, & molliora roborat. Quapropter ad actionem nullo externo eget auxilio, cum per se purget, ac robores. Purgat vero bilē, & vstos humores, et ex venis: clarum ob id, & purum sanguinē efficit, ob id mire prodest morbis oibus hos humores sequētibz, lepræ, scabiei, pruritus, im-
petigini, serpigini, & similibus cutis vitijz. Quia itē obstructa liberat, morbos oēs inde natos sanat, vt febres biliosas putridas. Herba est innocens: qā tamen magna vbique copia luxuriat, vilescit. Flore est nunc sub albo, cinericio nūc, nunc pallido, violaceo. Optima est viridis, tenera, folijs teneris, planis, non crispis, flore subviolaceo. Herba & succus eius initio veris sunt efficacissima, semē veris exitu. Quoniā vero imbecilli⁹ purgat, fortior euadet cū myrobalanis, senna, sero lactis, passis viuis semine carētibz, melle ex his passis. Succus extrahit vt suc-
cus absinthij, in vase vitreo diu seruari pōt oleo super-
fuso. succ⁹ dat ab vnc. 5. ad vnc. 2. puluis à drach. 3. ad drach. 5. decoctum ab vncijs 10. ad vncias 15.

De Fumo terre.

Capnion Græci vocant, Latini fumariam. Lenire ventrem tradit Gal. experimento cuiusdam idiotæ siccum subductionis gratia cum melicrato exhibentis. Dixerunt quidam quod est frigidum. Auicenna frigidum facit in primo ordine, & siccum in secundo. Galenus videtur fecisse calidum, acri simul & amara dicens participare qualitate, nec carere acerba, qui loquendi modus, vincere in eo caliditatem demonstrat. Et dicit choleram. Dioscorides, & Galenus per urinam. Plinius absolute dixit, quod detrahit bilem. Confert etiam febribus. Aetius dari tuto ait etiam his, qui februnt. Prætermisit autem Mesue præcipuas eius vires, à quibus & nomen accepit, quod lachrymas, scilicet instar fumi educit, visum acuit, renasci euulsas palpebras prohibet, vt Dioscorid, Plin. Galenusque testantur. Potio succi est ab vncia media ad duas. Vix puto esse tam mollem ventrem, qui ea quantitate leniatur. Auicenna vsque ad vncias octo præbet. Multos ego noui, qui Auicennæ etiam modum longe excedunt.

Fumaria quum ex oculis lachrymas eliciat, & ipsis claritatem conciliet, ex eo capni apud Græcos nomen traxit: non meminit tamen Mesues de hac re, fertasse quod sciret regi, quæ vox Auicennæ plantæ huius est nomen, nō eam habet Arabice denominationem ex fumo, quam Græce, & Latine. Adde etiam, id quod ex multis locis confirmari potest, non legisse hunc Dioscor. historiam, nisi forte admodum deprauatam. At vero de temperamento fumaria non satis consentire inter se primarij medici videntur. Galenus lib. de simpl. med. fac. eam acri simul & amara participare qualitate, scribit, non tamen carere acerba, quibus verbis (vt Manard. quoque aduertit) quia acridinem, & amaritudinem acerbitati præualere innuit, præferre etiam caliditatem frigiditati videtur. Galeno assentiri, & Mesues videtur, dicens fumariam secundum veritatem declinare ad latus caliditatis. Contra tamen Auicenn. 2. Canon. in primo ordine frigidorum hanc ponit: astipularique Auicennæ, hic quoque author videtur paulo post subiungens ascriptionem in ea, præualere amaritudini. certum autem est ascriptionem succedere frigiditati,

tati, amaritudinem calori, Galeni sententia. quare dis-
sentire hunc etiam à Galeno dixeris præferente acce-
dinem, & amaritudinem acerbitati. Caterum si recte
hæc perpendamus, nulla forte est inter hos controuer-
sia. Galenus quum fumariam acris, & amara qualita-
te participare, nec plane cavere acerbam scribit, non ta-
men prævalere alteram qualitatem alteri affirmat, ut
Manard. putat. proptereaque non statuit plantam hanc
inter calidas esse reponendam. Mesues quoque, quum
ait declinare ad latus caliditatis, non prævalere tamen
calorem frigiditati existimat. immo statim subiungens
virtutem calidam in ea esse minorem frigiditate, inter
frigida reponit: habere tamen partes calidas, atque
eas in superficie, statetur. Neque etiam quod Mesues
acribitatem præferat amaritudini, Galeno aduersa-
tur: quando, ut dictum est, Galenus inesse quidem tres
eas facultates fumaria testatur, accecinem, amaritu-
dinem, acerbicatem: sed nullam tamen alij præponit.

Potio succi ipsius ab vnc. 5. vsque ad 2. & c. Quum
codices omnes ita habeant, meo periculo affirmarim
sumendas eas esse notas [5. & 2.] pro quinque, & vn-
decim, ut arithmetica, quibus vulgo vtimur, significat,
alioqui, quum Auicem. ad libram dimidiam exhibeat:
& maiorem etiam recentis copiam sumi posse quoti-
diano vsu experiamur, infirma esset proposita à Mesue
mensura, si à semuncia ad duas uncias propinaueris,
quod etiam Manardus animaduertit. Sed & ubi ait.
[& pulueris eius est à drach. 3. vsque ad 5.] mendum
adesse suspicarer, ponendasque pro 3 idest drach. 3 hoc
est uncias, ut noster manuscriptus codex habet: nisi
tantam pulueris copiam nimiam esse animaduertirem,
& que deuorari facile purgationis vnius gratia non
posset.

EUPATORIVM.

De Eupatorio.

Cap. XV.

Vpatorium est herba longitudinis cu-
biti, amaritudinis multæ, cuius folia
sunt sicut centaureæ minoris, viri-
dia, sed sunt aspera, & incisa, & sti-
pes eius est subtilis, & quando exiccatur citrine-
scit. Et eleuantur super eum flores, qui sunt sicut
subcitrini, longitudinis pauca. Et sunt quidam
qui dixerunt, quod eupatorium est herba puli-
cum, in qua est viscositas adhærens.

ELECTIO. Melius tempus collectionis eius
est finis veris, & operationis succi eius similiter.

COMPLEXIO, & proprietas. † Calidum est
in primo gradu, & siccum in secundo: & est com-
positum ex substantia calida subtili: quare est
subtilitatum, incisuum, abstersiuum, mundi-
ficatiuum, & præseruatiuum à putrefactione,
& resolutiuum conueniens sine attractione: &
ex partibus terreis. quare est in ipso de styptici-
tate aliquid, propter quod est confortatiuum, &
coadunatiuum.

RECTIFICATIO. Debilis est solutionis,
sed confortatur virtus eius cum aqua casei. Et
modus operationis succi eius est sicut diximus
de absinthio.

POSSIBILITAS. † Solutione educit choleram, &
phlegma facile. Et confortat stomachum, he-
par, & viscera, & confert doloribus eorum. Et
est medicina solennis oppilationum omnium,
& ægritudinum ab ea factarum. Febris au-
tem longi temporis mire subuenit.

DOSES. Decoctionis eius potio est ab vnc.
4. vsque ad 6. & pulueris eius ab drach. 2. vsque
ad 3. Loco eius ponitur in defectu ipsius, absin-
thij, & asari ana medietas ponderis ipsius.

De Eupatorio.

Cap. XV.

Vpatorium herba est cubitalis, eximia SYLV.
amaritudinis, folijs centaurij parui, vi-
ridibus, asperis, incisis, caule tenui, quæ
siccata flauescit, floribus subluteis ob-
longis. Quibusdam herba pulicum dicta, ob len-
torem ei adhærentem, calida est gradu primo, sic-
ca secundo: duplici quoque constans substantia,
calida, tenui, qua bilem, & pituitam facile purgat,
tenuat, incidit, terget, expurgat, putredinem pro-
hibet, resoluit sine attractione, obstructions tol-
lit, & morbos ab his natos sanat, febribus diutur-
nis mire subuenit. altera est terrea adstringens, qua
ventriculum, hepar, & cætera viscera cogendo ro-
borat. Cû sero lactis efficacius purgat. per se enim
est imbecillum. Herba colligitur. succus exprimi-
tur, ut ex absinthio, fine veris. Decoctum eius da-
tur ab vnc. quatuor ad vnc. 6. puluis à drach. 2. ad
drach. tres. Eius penuria, absinthij, & asari ana
pondus dimidium.

De Eupatorio.

Non facile fuerit diuinare, quānam herbam hoc MANA.
loco pingat: vera enim Eupatorium à Dioscor. &
Mesua. G 3 Plinio

DE SIMPLICIBVS

Plinio descripta, tantum ab hac differt, quantum centaurei tenuis folia à cannabinis. CALIDVM est in primo) Obscurissimam esse eius caliditatem, scripsit Gal. & quod mundat absque calefactione. SOLVTIONE educit choleram.) Ne minem legi (quod meminere) vel Græcum, vel Arabem, purgandi vim huic herbæ adscribentem: immo de ea scripsit Dioscorid. cum vinopotam valere dysenteria.

COST. Eupatorium aliud à Mesue, aliud ab Auic. & Græcis describi satis constat. Quæ item plantæ pro eupatorio Mesue Auic. & Græcorum sumentur, est omnibus cognitum, quare hæc non est, ut nos fusius prosequamur. Illud potius explicatu dignum videtur, an eupatorium ab Auic. descriptum vere aliud sit ab eupatorio Dioscoridis: an etiam Mesue eupatorium à Græcis sub aliquo nomine fuerit cognitum. Profecto quod aliud describatur ab Auic. aliud à Dioscor. consentiunt recentiores omnes, astipularique his videtur vtriusque plantæ ab utroque scriptore delineationes, quas certe si quis perpendat, non eiusdem esse rei dixerit. Videtur etiam Mesue eupatoriū, idest herba Iulia, quæ pro Mesue eupatorio ab omnibus suscipitur, Græcorū esse ageraton, sicuti collatione facta cum Diosc. in agerati historia conspicuum esse potest. Ita ergo docti ferè omnes nostri temporis sentiunt. Caterum sunt, & hæc diligenter singula perpendenda, ne errandi ansam alicui præbeat. Primum autem non caret suspitione, quod passim pro certo habetur, describi scilicet diuersa à Dioscor. & Auic. etenim si quis dotes à Dioscor. huic plantæ ascriptas perpendat; easdem ab Auic. iisdem ferè verbis repetitas animaduertet, nempe, quum huius folia dicat Diosc. cum stillo adipe imposita vlcibus mederi, quæ egre cicatricem trahunt, herbamque, ac semen in vino potum dysenteria, & iecoris vitij liberare: Auicennas quoque parte altera liniri, aut cum adipe veteri super vlcera difficilis consolidationis, doloribusque, & oppilationibus iecoris, & accidentibus hydropis, & iecori conferre suum eupatorium scribit: praterea quæ (quod & Dioscor.) vlcibus intestinorum mederi cum vino epotum. Etsi vero plura alia Auic. adijcit, quam Dioscor. hoc tamen aliam plantam describi non probat, quum & Auic. & alij ad Dioscor. historiam sape adijciant. Quamuis item in delineanda plantâ minus consentire cum Dioscor. videatur; non omnino tamen discrepare dixeris, si recte aduerteris. Dioscorides tantum plura affert, & caulem, & folia, & semen suis notis sigillatim, ut solet distinguens: Auicenna vero in delineandis plantis semper breui, ac mutilo sat fuit, paucis eupatorium quodnam sit monstrasse. In eius vero assignandis dotibus, etiam Dioscor. diligentia, & ordine videtur superare. Quod autem eupatorium Dioscoridis describat, ex eo innuit, quod folia ait habere cannabina, quod & Dioscor. Addit autem Auicenn. esse ex herbis aromaticis, & florē eius esse sicut nenufar: ex quibus discrepare ipsum à Dioscorid. aliquis dixerit, quia is aromaticum odorem, aut florem suo non ascribat. Verum neque hic dissentit. Etsi enim antiquus interpret aromaticam esse herbam conuertit, Bellunenensis tamen diligenter, ex herbis pilosis, est interpretatus: quæ in re Dioscor. plantæ consentit caulem hirsutum suo eupatorio ascribenti. Quod vero de flore non meminerit Dioscor. maiorem Auicennæ prodiit diligentiam. constat enim agrimoniam luteo flore insigniri, quali etiam nymphaea lutea ab Auicenn. sub nenufar nomine significata.

Hæc ergo quam ita se habeant (ne interim de Serapione aliquid dicam, quem Auicenn. semper emulatur, qui ipsissimam plantam Dioscor. iisdem prorsus notis describit, & easdem assignat facultates, quas etiam Auicenn.) persuademur ipsi de eadem planta, & Dioscor. & Auicenn. intellexisse, tametsi, vno excepto Anguillario viro nostra tempestate de herbaria re benemerito, secus velle ceteros omnes videamus: illam vero plantam, quæ pro Auic. eupatorio ostendi solet in iecoris affectibus probatissima, eiusdem Auicenn. eupatorium non esse credendum est, quæ florem luteum non habeat, ut nenufar, neque folia cannabinis multum similia. Quid autem græcis scriptoribus sit hæc plantæ, tametsi Ruellius vir doctiss. hydropiper esse Dioscor. putat: nobis tamen satis confutari illius opinio à Matthiolo videtur, neque quid apud Græcos fuerit, hæcenus pro certo habemus. Caterum, ut ad alia nunc sermonem conuertamus, quid de eupatorio Mesue? si hoc à Diosc. & Auic. eupatorio differt, fuit ne hoc Græcis medicis sub alio nomine cognitum? Sane diligentiores nostri temporis medici ageraton à Dioscor. descriptum esse Mesue eupatorium putant. Contra tamen, quia Dioscor. agerati folia non tenui centaureo, sed origano similia esse dicit, neque de odore meminit, qui in Mesue eupatorio est insignis, aut amaritudinem, & purgatricem vim suo agerato ascribit, quæ in Mesue eupatorio sunt: ad hæc etiam, quia ageraton ciere vrinam, & vultus durities mollire, author est Dioscor. habetque hæc ipsa planta Galeni testimonio vim phlegmonas digerendi, & dissipandi, quas dotes de eupatorio Mesues non scripsit: ac praterea, quia nullum caloris, aut siccitatis gradū agerato ascripsit Galen. ut Mesues facit; ob hæc inquam, sunt ex recentioribus nonnulli, qui aliud ageraton, & Mesue eupatorium esse existiment. Hi tamen quam leui argumento à communi sententia discedant, non difficile est videre. Quod enim de folijs agerati obijciunt, hæc Dioscor. non ait esse origano similia, sed plantam ipsam, hoc est, ut ego existimo, caulem, ac ramos origano assimilat. Quod vero de odore, aut amarore non meminerit: hoc non est maiori dignum admiratione, quando & saporem, & odorem in multis alijs præterit Dioscor. ut videre passim licet. sicuti etiam purgandi vis, quæ huic plantæ inest, fieri potest, ut Græcis fuerit ignota, quemadmodum de rosa, & alijs multis euenit. Quod autem vrinas ciere, & vultus durities mollire, ut Dioscor. habereque discussoriam inflammationum vim, ut Galen. de agerato, non scripserit: non est admirandum. id in multis quoque alijs factum est à Mes. quod quidem euenierit, seu quod hic legitimam Dioscoridis historiam non viderit, quod maxime arbitror, seu quod eupatoriū suum Dioscor. esse ageraton ignorauerit, nunc non differo. De temperamēto vero, & qualitatum gradu, quod Mesues suum ipsi locum assignarit, Gal. de hac re nihil scribente, si quis differre propter hoc eupatoriū Mesues ab agerato cōtendat; fateri hunc oportebit Gal. docuisse omnia, neque post ipsam inueniri, aut medicæ arti adijci quicquam posse: quæ res non tam posteris inuidiam, quam risum, meo quidem iudicio, excitabit. His ita pertractatis patere etiam existimo, primum quidem, quid pro eupatorio Auicennæ, & Mesue deligi oporteat: falli equidem eos, qui in præscriptis ab Auic. compositis medicamentis aliud ab agrimoniam, in Mesue autē formulis aliud à Iulia nūcupatā assumunt, quod quum Cordus faciat in catapotijs aggregatis, & syrupo de eupatorio gratio-

gratiolam pro eupatorio reponēs, iure à Matthiolo reprehendi videtur. tum vero etiam constat, quid Manar do respondere oporteat, Mesuem ob id carpenti, quia non easdem vires eupatorio ascribat, quas Dioscorid. Plin. & Galen. De diuersis etenim plantis si agitur, diuersa quoque facultates ascribi nullo errore possunt. Neque vero, quod quispiam forte obiecerit, propterea Mesues arguendus venit, quia eupatorii nomen præter consuetudinem aliorum, ad ageraton transferat. quando etiam Marrubium Apulei testimonio eupatorium est nuncupatum: neq; plura eodem nomine vocari in medicamateria, nona est, aut insolens consuetudo.

De Epithymo. Cap. XVI.

ANT. **E**pithymum est ex herbis super crescentibus alijs herbis, † & est simile cuscute. Plantæ autem quibus super excreuit sunt alkil, † & alhasce, & quædam species origani. † Eius autem aliud est Cretense, & aliud est Syrium.

ELECTIO. Melius est, quod est subrusum Cretense acuti odoris. Quod nascitur in Syria est post id, sed est minus rufum. & adhuc melius est, quod est completum, ponderosum. Et meliores partes eius sunt extremitates eius crassæ, quæ sunt sicut flores. Subcitrinum autem, & pallidum est minus bonum.

COMPLEXIO, & proprietas. Est calidæ complexionis, & siccæ in secundo, & dixit Galen. quod est calidum in tertio. & est compositum ex partibus igneis, a quibus inest ei acuitas: & ex terreis subtilibus, a quibus sibi inest stypticitas pauca, & ipsum quidem est subtiliatium, resolutium, aperitium oppilationum, confortatium viscerum.

RECTIFICATIO. Facit sitim, † & generat æstuationem in corporibus calidis. Et est ex debilitate, & tarde soluentibus. Quapropter est prohibendum sub dominio caliditatis, & siccitatis positis. Confortatur autem operatio eius multiplicatione quantitatis ipsius, & associatione rei cum eo magnificantis effectum eius, sicut sunt myrob. nigri & Indi proprie, aut hellebori nigri quantitas parua. † Aqua vero mellis cū pauco sale, aut aqua decoctionis passularum cū sale, similiter. aut aqua lactis ex capris sumpti vigorat ipsius operationem. Sal gemma vero, aut sal indus, aut sal naphthicus sūt ex rebus quæ additæ sibi addunt virtuti ipsius. Citam autem, et

facilem facit operationem ipsius, si ei aliquid acutum virtute miscatur, sicut piper, & piper longum, & zingiber, & similia. Et non prætermittas quin cadat in potibus eius oleum amygdalarum dulcium, quo inuoluatur, & in decoctione ipsius passulæ sine interioribus. quoniam addit ei ad bonitatem, leniendo quod timetur ex nitrositate ipsius. Et ne ignores, quod epithymum de decoctione modicum sustinet, quare oportet, vt fiat illud secundum legem.

POSSE. Prærogatiuam habet educere super omnibus solutione educentibus melancholiam. Educit enim sine molestia & facile. † & quidam dicunt, quod educit de phlegmate ali-

quid. † Et dixit Paulus, quod solutione educit humores adustos, & declinauit ab eo, quod comprehendit veritas. Et ego non inueni, quod fieret illud. Potestas autem eius super humore melancholico, & ægritudinibus eius, est magna, & proprie in ægritudinibus capitis, sicut est melancholica, & epilepsia, & alguengem, & timor, & vertigo, & dolor capitis, quorum materia est melancholia. Valet etiam ad tremorem cordis, & syncopin, & ægritudines melancholicas in eo. Et est magna medicina oppilationis splenis, & ægritudinum in eo, & confert ægritudini hypochondriæ, & oppilationibus renum, & frequens vsus potionis eius est medicina solennis cancro, & lepræ, & vulneribus nigris, & soluit quartanam.

† DOSIS. Potio eius in decoctione est a drach. 5. vsque ad 20. Et pulueris eius a drach. 3. vsq; ad 7. Is autem, qui sumit ipsum, vitet acceptionem eius in æstate.

EPITHYMVM.

De Epithymo. Cap. XVI.

Epithymum thymo, tymbræ, cuiusdā spe SYLV. ciei origani, supercreuit cassuthæ modo, duplex idest, Creticum, idemque præstantius, præcipue capitulis florulentis, subrusum, acre etiam odoratu, absolutum, graue. alterum Syriacū, minus rufum, ignobilius, vt etiam pallidum, & subcitrinum, calidum, siccū secundo ordine, (Galen. tertio.) Duplici substantia

DE SIMPLICIBVS.

tia compositum, terrea pauca, parum adstringen-
te, & i guea acri, melancholiam præter cætera,
tanquam prærogatiua quadam, facile, & citra mo-
lestiam purgante (ac etiam pituitæ aliquid quo-
rundam sententia, Humores quoque adustos
Paulo videtur vacuare, sed falso, non enim eos
ab hoc vacuari inueni) ob id affectus melancholi-
cos, potissimum capitis melancholiam, epilepsiã,
desipientiam, timorem, vertiginem, cephalalgia
melancholicam, syncopem quoq; cardiacam, cor-
dis tremorem, & affectus alios cordis melanco-
licos. Obstructionem lienis, & morbos inde or-
tos sanat, & melancholiam hypochondriacam, ob-
structiones renum, cancrum, lepram, vlcera iu-
gra, quartanam, vsu multo sanat. nam tenuat, re-
soluit, obstructions aperit, viscera roborat. In ca-
lidis, & siccis naturis non vtendum, quia calorem
immodice auget, ac inde sitim excitat. imbecillius,
& tardius purgat, nisi largius sumatur, aut cû my-
robalanis Indis, aut pauco helleboro nigro, aut
mulsâ, cum pauco sale, aut vuarum passiarum de-
cocto, cum sale præsertim gemmeo, vel Indo, vel
Naphthico, aut fero lactis caprini, vel pipere ali-
quo, zingibere, vel alio acri, sic euim cito ac faci-
le purgat. Sumendum autem omnino est, vel cû
oleo amygdalarum dulcium, vel decocto vuarum
passiarum purgatarum, vt leniendo aluum magis
subducatur, & ne substãtia nitrosa partes lædat, quas
permeat. Parum diu coqui sustinet. Datur deco-
cto à drach. v. ad drach. xx. puluere à drach. iij. ad
drach. vij. cauendo æstatem.

De Epithymo.

MANA. **D**Vrioris Thymi florẽ, & Saturiæ similis, esse epi-
thymum scribit Dioscorides, habereq; capita te-
nua, leuia, caudiculas veluti capillos. Plinius postquam
eadem fere dixit, quæ Dioscorides, addit. Quidam aliter
epithymum tradunt sine radice nasci, tenui similitudi-
ne pallioli rubens. Videtur autem Epithymum hoc Me-
sue, ad secundum Plinij referri: sicuti & id quod in vsu
nunc est, & vel ex Apulia, vel ex Orientalibus locis af-
fertur. Est simile cuscute. Res nota est sub hoc nomi-
ne cuscute, nec alia re a vocato Epithymo videtur diffe-
re, nisi, quod passim cum lino nascitur; illudque quasi
strangulat. atque hoc argumento aliud nomen inuenit,
vt podagra videlicet lini dicatur. **ALAI** & **Halsæ.**
) Thymbram, & Thymû intellige. Et vs Aliud est Cre-
tense, aliud est Syrium. In Cappadocia, & Pamphilia
plurimum generari scribit Dioscorides. Et dixit Ga-
lenus est calidum in tertio. Adde & sicum, & simile
thymo virtute, sed in omni re fortius. Et generat æstua-
tionem.) Stomacho minus vtile, dixit Plinius, & vom-
itiones vomere. **AQVA** vero mellis cum pauco sale)
Dioscorides, & Plinius cum melle, & sale, & pauco ace-
to. Et quidam dicunt.) Si legisset Dioscoridem, sci-
res ipsum scripsisse, quod cum melle porum purgat per
inferiora bilem nigra, & pituitam. Et dixit Paulus.)
Optimum esse ait Paulus in euacuanda melancholia:
nec video, quo pacto posset esse magna medicina in mor-
bis, qui a Mesue ipso enumerantur, nisi atram bilem exu-
stam, quæ proprie melancholia dicitur, expurgaret. Do-
sis potionis eius vsque ad viginti, & reliqua.) Nimis cre-
uit hæc dosis, siquidem Diosco. quatuor, Paulus quin-
que, Plinius sex, ad summum concedunt.

EPithymû non esse propriû thymi florem, sed plan- **COST.**
tam thymo adnascentẽ, suis quisq; oculis pôt intue-
ri, neq; satis intelligo, quomodo adducti sint nostro tẽpo-
re aliqui, vt vel thymi speciẽ epithymum hoc putet, vel
vulgatû nostrum epithymû id esse neget, de quo scripse-
re Diosc. & Græci ali. Et si n. Diosc. verba quum ait
ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος τοῦ σκληροτέρου, καὶ θυμ-
βοῦ ἰοικότες epithymum inuuant florem esse thymi
verum, sunt tamen sane intelligenda, neq; ab eo disce-
dendum, quod sensus docet. scite ergo Plinius vertit flo-
rẽ esse a thymo, ne interea ipse repetam, quod etiã ali-
dixere, ἄνθος vocem non tam florem, quã quicquid re-
bus supercurrit significare, quum dicatur ἄνθος παρὰ
τὸ ἄνωθεν, ἐν τῷ ἄνωθεν δια, quod scilicet rebus super-
currat crescendo. id enim, vel grammatici docent. Non
est ergo meo iudicio dubitandi de hac re locus, quamuis
non desint, qui nodum in scirpo querant. Itaq; his omis-
sis accedamus ipsi ad alia. Sane de epithymi tempera-
mento videtur esse nonnihil controuersia, quum Gal. in
tertio calidorum, & siccorum ordine ponat, Contra ta-
men author noster præter Galeni sententiam calidum,
& siccum secundi ordinis putet: Humain vero Auicen-
na testimonio in 2. Can. calidum in tertio, & siccum in
fine primi ordinis constituat. Fortasse tamen, quã Gal.
in tertio calidorum, & siccorum ordine epithymum col-
locat, de tertij gradus initio intellexit; Auicennas ve-
ro de fine secundi, qui tertio est affinis. atq; hoc pacto par-
ua esset inter eos discordia. Sed repugnat huic concilia-
tioni Humain sententia, in fine primi ordinis siccorum
epithymû reponentis: Cuius tamen autoritas tanti es-
se apud nos non debet, vt Galeno, & ipsi rationi non po-
tius assentiendum existimemus. nempe manifestius ex-
siccat epithymum quã, vt in primo ordine, qui est eo-
rum, quæ obscure agunt, collocari debeat. Ceterû maio-
ris momenti videtur esse, quod de purgatrice huius me-
dicamenti facultate hic author scribit. scribit profecto
ipsum prærogatiuam habere super omnibus melanco-
liam educentibus, magnamq; esse vim super melanco-
licis affectibus. Contra tamen statim Paulum erroris ac-
cusat, exustos humores educi arbitrantis. At quo pacto
(ait Man.) posset esse magna medicina in morbis, qui a
Mesue ipso enumerantur, nisi atram bilem exustã, quæ
proprie melancholia dicitur, expurgaret? Nos vero,
neq; cum Manardo dixerimus exustã atram bilem pro-
prie melancholiam dici; neq; id sequi, si melancholicis
affectibus confert, vt etiam exustos humores expurget:
quando alterius naturæ, ac speciei atra est bilis a melā-
cholia, si Galeno credimus. De Mesue autem controuer-
sia, existimarim per adustos humores non atram exustã
bilem, sed ipsam flauam, ac feruidam bilem intelligere
huic scriptorem, atq; in hoc Pauli sententiam non am-
plecti, siue id Paulus, siue alius scripserit. etsi autẽ id
in Paulo ipsi adhuc non legimus, quod hic author repre-
bendit, scripsit tamẽ Serapion ex Dioscoride, vt ait, sen-
tentia (licet Diosc. id nõ scribat) epithymû choleram
expurgare: et Plinius quoq; educi hoc medicamẽto bi-
lẽ testatur, fieri etiã pôt, vt aliqui feruidam bilem trahi
Paulo authore scripserint, quos hic fide adhibita amu-
latur; aut id in aliquo Paulo ipsi ascripto libro apud
Arabes legeretur, quod hic dæmat. non temere ergo
quis dixerit per adustos humores feruidã bilem Mesuen
hic intelligere, alioqui non ignarum ex adusta atra bile
splenicis, & melancholicis affectus multos procreari,
in quibus ipse epithymû cõmendat. Atq; hoc pacto ego
profecto

profecio elementer huius magni viri sententiam interpretandā dixerim, non etiā acerbius reprehendendam. Sed aliud hic se offert, quod animaduersione eget, de huius, scilicet medicamēti exhibendi mensura. Dioscorides, vt et Manar. adnotauit, quatuor, Paulus quinq; Plinius vsq; ad sex drachmarū pondus exhibet. Auicennas eius in puluerē redacti drachmas etiam duas; li- quori vero, in quo id sit decoctum, aureos quatuor, quę mensura duas ex tribus vnciæ partibus pendet. Serapiō autē ex Aben Mesua, infusum a drachma vna vsque ad quatuor, sicci autē contriti a drach. vna vsq; ad duas cōcedit. Ex quibus, dosi, vt aiunt. a Mesue assignata nimia esse videtur; puluerē epithymi a tribus drachmis vsque ad septē, decoctū vero a drachmis quinque vsque ad viginti exhibente. Ceterū quicquid sit de huius medi- camenti mensura statuendū, in qua certe præscribenda in tanta scriptorū varietate infra potius subsistendum, quā audacius agendū est; quē Plinius drachmas sex epithymi dās nō damnetur, suscipiendus hic quoq; author venit non multū a Plinio differens, & drachmas septē eiusdem in puluerem redacti propinās. De decocto ve- ro, tamen si ab Auic. & Aben Mesua multum differt, nō absolute tamen damnanda est Mesue præscriptio, sed pro aque, liquorisve, in quo ipsū decoquitur, & pro ipsius quoque, quod decoquitur mensura, erit estiman- da, neque enim si sex aut septem epithymi drachmas tribus aque vnciis incoxeris, ob id nimis creuisse dosim dicendum est, quod viginti drachmas pendeat id, quod superest, decoctione facta. sed cogitandum, quod hēbe- scit liquore multo, & coctione euanesceat purgatrix cuiusque rei facultas: proptereaque decoquendarum rerum pondus augeri a medicis semper solet.

De Hyssopo, quod vocatur hasce. Cap. XVII.

ANT. **D**icunt quidā quod est hyssopus hortē- sis. Et dicūt alij, qd est vna ex speciebus origani. Et est plāta pluriū stipitū sub- tilium, qd expanduntur, & eleuātur su- per radicē, sicut est medietas cubiti, et sunt eius so- lia minora folijs origani, & eleuātur, & colligun- tur super extremitatē stipitū sicut modus folio- rū declinantū ad purpureitatē, & minorantur folia in extensione stipitis, & multiplicantur in capitibus, & extremitatibus crassius. & eius flos si- cut flos calamenti ad rubedinem declinans. & planta eius, vt dictum est, mater epithymi.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidæ com- plexionis est, & sicca in secundo, & dixit Dios. qd est in principio tertij, & est quasi verius. Est enim resolutiua, incisiva, calefactiua, oppilatio- num aperitiua, carminatiua ventositatis, & hoc est propter dominium partium calidarū in ipsa.

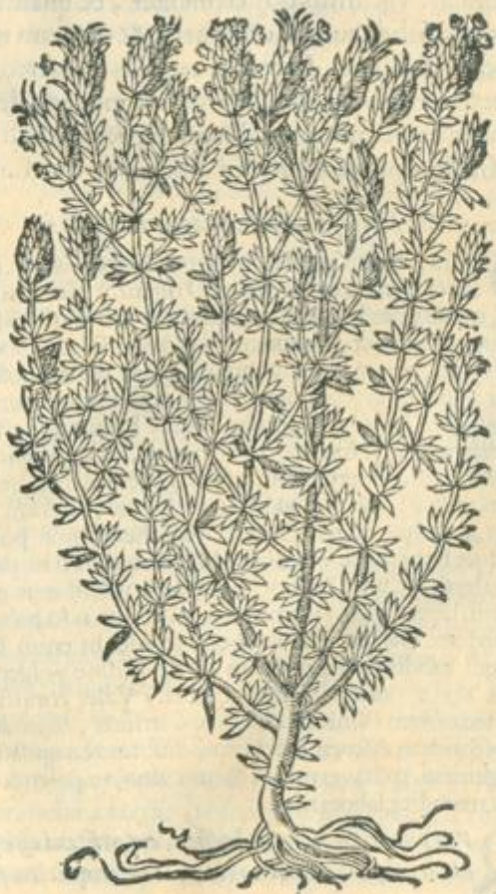
RECTIFICATIO. Est in ea de acuitate ali- quid, sed nō superfluum. Et fortasse frāgitur in per- mixtione ipsius cū alijs, & frangitur in infusio- ne ipsius in aceto pmixta. & emendatur et cum passulis, & aqua mellis cū pauco sale. & adiuuās ipsum ad soluendū, dans ei ad sufficientiā, est sal gemma, & decoctioni eius iungunt mannæ cir- citer aur. vij. & soluit sufficēter. & est medicina bona. Et fit ex floribus eius, & oleo veteri oleū, qd dīr hasce, & est iuuamentorū multorū. Hasce quoq; decoctionē sustinet, i qua est mediocritas & in eius cōtritione, si nimis elaboret, acquiri

A ei, vt sit res magis penetratiua, & repat virt^o eius, & penetret ad vias vrinae, & multiplicat eius pro- uocatio aquositatis plus, & minoratur solutio.

POSSE. Solutionē efficit facilem, & educit phlegma. Et dixerūt quidā, qd educit melanco- liā, & vī, qd fiat illud debilitat, & confortatur ad hoc tñ cū sale gemma, & sale Indo, qñ oportet. Verū de operatione eius cōtra phlegma manife- stū est, & proprie de eo, quod est in partibus pe- ctoris, & pulmonis, & viarū anhelitus. & † valet ad agnitudines cerebri, & neruorum phlegmati- cas, & cōfortat ipsū, & neruos, & pprie syrup^o ipsius. Et oīs vsus administrationis eius, & oleū, quod diximus de hasce calefactū confortat ner- uos, & cōfert agnitudinibus corū frigidis. & vsus eius est cōseruans sanitatē, & virtutē visus, & au- fert eius debilitatē. & vaporatio decoctionis eius remouet dolorē auris, & tinnitū ventosum. Pe- ctus autē, & pulmonē secundū oēm modū admi- nistrationis eius mūdificat, & proprie pectora se- nū, et corū proprie, quorū pectora sunt posita sub dominio phlegmatis crassi, & viscosi. & est medi- cina bona asthmaticis, & tussi. sedatiua doloris pulmonis, & cōfert vsus eius senibus, & eis, quos hyems ledit, & syrupus eius, & alij modi admini- strationis eius cōferūt paucitati appetitus, & ma- litie digestionis. resoluūt vsus eius vīositates cras- sas, & carminat, expellit, & educit, & proprie cū baurach, & melle vermes. & est ex eis quę edu- cunt menstrua, & vrinam pronocant, et syrupus, & decoctio ipsius confert rigori febrium.

DOSIS. Decoctionis eius esta vnc. v. vsque ad x. & pulueris ipsius a drach. ij. vsque ad iij.

T H Y M V M.

De

SYLV.

Hymus quibusdam hyssopus hortensis videtur, alijs origani species. Plāta est multis caulibus, gracilibus, semicubitus altis, folijs origani, minoribus, in summo minutis, in capitula quādam subpurpurea coeuntibus. Flore calaminthes in rubrum inclinante, cui epithymum innascitur. Calidus siccus recessu secundo, aut potius tertio cum Galeno. Calfacit, tenuat, incidit, resoluit, obstruēta aperit, flatus etiam crassos dissipat. Pituitam clementer educit, & vt quibusdam placet, etiam melancholiam, sed imbecilliter, & cum sale gemmeo, vel Indo. illam vero pituitam etiam crassam, & lentam, potissimum a thoracis partibus, & respiratorijs euocat, & a cerebro. Ob id harum partium, & neruorum affectibus frigidis & pituitosis mire succurrit, vt asthmatis, tussis, dolentibus a frigido pulmonibus, praesertim ex ipso syrupus, vel decoctum, vel oleum ex eius flore incocto factum, quod etiam visum acuit, & sanitatem conseruat. Partes neruosas calore suo roborat. Suffitu autē dolorē auris et tinnitū flatuosū sanat. Saluberrimus est senibus, & contra hyemis frigidae humidae iniuriam, appetentiam excitat coctionem iuuat, cum nitro & melle lumbricos necat, menses ac vrinas mouet. rigori febrili prodest. Caliditas eius vehemens aliorum mistione obtunditur, siue coquatur cum passis viuis, siue aceto infundatur, siue mulsae cum pauco sale gemmeo purgationem eius augente. Decocto eius manne drach. vij. dissolutę clementer, & quantum satis est, subducunt. Coctionem, & trituram mediocrem sustinet. Quod si tenuius pulueretur, penetrat magis, & vrinas largiores mouet, deiectionem vero minorem. Datur decocto a drach. v. ad drach. x. puluere autem a drach. ij. ad drach. iij.

De Hyssopo quod vocatur Hasce.

MANA.

Dicunt quidam quod sit hyssopus hortensis, dicunt alijs esse vnam ex speciebus Origani. Nomen ipsum, modusque loquendi, ostendunt ignorasse Mes. de qua re scriberet. Tu autem scias voluisse eum loqui de thymo, re non obscura, vtpote quam dicit Dioscorides ab omnibus cognosci. Si c v r nodus foliorum. Intelligit ex Dioscor. thymi capitula. Et eius flos est sicut calamenti. Non hoc Dioscorides, ex quo reliqua ista sum pisse videtur. Plinius duo genera facit; candidum, radice lignosa, quod & praefertur; alterum nigrum, florisque nigri. Semen deprehendi non posse, sed flore sato enasci. Et dixit Dioscor. quod est in principio tertij. Cum Dioscor. nunquam meminerit graduum, liquet hunc virum Dioscor. verum non habuisse, sed nec Gal. & Paulum bene legisse. hi enim fuerunt, qui calidum & siccum in tertio ordine posuere. VALET ad aegritudines cerebri. Valet comitialibus secundum Plinium, visus obscuritati, secundum Dioscoridem discutit oedemata, dissoluit coagulatum sanguinem. tollit verrucas, & cum vino, ac posenta iuuat coxendice laborantes.

COST.

Vis putarit hasce aut hyssopi, aut origani esse speciem, obscurum est nobis: is tamen qui ita sen-

tiant, non assentitur Mesues. sed thymum esse arbitrat, dicens esse matrem epithymi, sicuti etiam in superiori capite dixerat epithymum huic plantae supercurrere. iniuste ergo Manar. scribit ignotum fuisse huic quamnam plantam describeret. Quum autem in stirpis huius delineatione Mesues thymi florem esse flori calaminthae similem scribit inclinante ad ruborem; etsi hoc Diosc. non scribit, ab illo tamen non dissentit, purpureum vtrique & thymo, & hyssopo florem ascribenti, quamuis alterum quoque thymum flore nigro Plin. describat. Neq; etiam quod hic Dioscor. testimonium citet in suo loco temperiei thymi assignando, quum tamen graduum Diosco. nunquam meminerit; ob id acris infectari hunc decet, atque obijcere quod Galenum, ac Paulum non bene legerit; excusandus potius est, quando fuit hoc Arabibus peculiare, vt ex Gracis habuerint omnia deprauata, qualia & nos ex Arabibus multa.

De Hyssopo montana. Cap. XVIII.

Yssopus duorum est modorū. Est enim ex ea quādam hortensis, cuius subleuatio super terram est circiter medium cubitum, & non multiplicatur in stipitibus, & ramis, sicut hasce, & folia ipsius sunt maiora quam in hasce, & flos eius est purpureus: & ex ea est montana, cuius folia sunt minora plura, & stipites non sunt tantae eleuationis.

ELECTIO. Cuius odor & sapor sunt acutiores melior est, & ex duabus speciebus melior est magna: & melius tempus collectionis eius est, quando incipit florere.

COMPLEXIO, & propietas. Calidus, & siccus est in secundo, & species eius magna est calidior: ita vt dicatur conuenientius, quod sit in tertio: & est in ea secundum omnem dispositionem eius caliditas subtilis, dominans, faciens eam subtiliatiuam, absterfuiam, resolutiuam, & extenuatiuam ventositatum.

RECTIFICATIO. Est ex debilitate solutibus, quod si misceatur ei cordumēni, & iris, additur ei ad solutionem. Et similiter manna addita decoctioni ipsius confortat eius solutionē, & fit solutiuum sufficiens. & similiter addita ei ad solutionem mel & passulae sine interioribus, & scilla magnificat eius operationē. De decoctione autē, & contritione sustinet mediocriter, sicut hasce.

POSSE. Solutione educit phlegma, tamen minus quam hasce. & est similiter medicina bona, pectoris, & pulmonis, & membrorum anhelitus, mundificans ea a phlegmate crasso, & humoribus putridis: & subtiliat sputū crassum saniosū, faciens ipsum facilis expulsiōis: & confert asthmatis, & tussis ab humoribus crassis, & putridis iuuamentum sufficiens, & colorem efficit bonum, & illud propter iuuamentū, quod efficit in spiritalibus, & propter iuuamentum, quod efficit in re digestionis: & quia per ipsam acquiritur facilitas, & bonitas, & subtilitas in spiritu. & eius iuuamentum in aegritudinibus cerebri, & phlegmaticis magnum est, proprie in epilepsia. Inquit Humain, iuuamentum hyssopi, & proprie syrupi decoctionis eius, & aliorum modorum administrationis ipsius, & proprie cum oxymelle

ANT.

TRA

melle scillitico, magnum est in epilepsia, & proprie cuius materia est phlegmatica, & nos experti sumus illud in omni ætate: & origanum iunctum decoctioni ipsius fortificat ad illud, & decoctio eius cum vino resoluit apostemata dura, & proprie splenis, & viscerum: & similiter emplastrum ex ea cū ficibus, ireos, & baurach. & decoctio ipsius educit vermes, cum decoquitur cum ficibus: & vaporatur auris, & confert tinnitui, & sibilo. Et decoctio ipsius cum aceto, & oxymelle sedat dolorem dentis.

Dosis. Decoctionis eius potio est à drach. 6. vsque ad 10. & pulueris eius à drach. 4. vsq; ad 7.

HYSSOPVS.

De Hyssopo. Cap. XVIII.

SYLV.

Hysopus duplex, hortensis, & montanus. ille semicubitalis, caulibus, & ramis paucioribus, quam thymus, folijs thymi, sed maioribus, flore purpureo: Hic breuior, & folijs minorib⁹. Hyssopus est calidus siccus ordine secundo, vel potius tertio. Pituitam etiam crassam, & putrem purgat, sed minus quam thymus. Thoracem, & pulmones, partesq; alias respiratorias pituita eadem, & humoribus alijs putribus, & pure expurgat: & tenuando, ac incidendo, tergendoque sputum facile reddit. Ob hec asthmatis, tussi à materijs prædictis est salubre, & epilepsia pituitosa, ceterisq; cerebri affectibus pituitosis, præsertim sumptus syrupo, vel decocto cū oxymelite scillitico, & cum origano, etiam in omni ætate expertus. coctionem quoque iuuat, pro-

pter hæc respirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit. Coctus cum vino, hepatis, & lienis, & aliorum viscerum tumores resoluit sumptus, & cum ficibus, & iride, & nitro admotus, lumbricos necat, cum ficibus coctus: cū aceto autem vel oxymelite, dolorem dentium sedat, suffitu autem aurium tinnitum dissipat, Nam tenuat, terget, digerit, flatum dissipat. Odore, & sapore acerrimo est præstantior, præsertim qui habilior est, & quo tempore florere incipit, quando etiā colligendus. Imbecilliter purgat, nisi cardamomum, & ius misceatur, aut cum māna, vel melle, vel vuis passis purgatis, vel scilla coquatur. Mediocre sustinet coctione, & trituram, vt thymus. Datur decocto à drach. 6. ad drach. 10. puluere à drach. 3. vsq; ad drach. 7.

De Hyssopo montano.

De vulgari hoc capite Hyssopo loquitur. Electio.) MANA. Dioscorides præfert Cilicam. Hip. & Plin. in Tauro monte natam, & post eam Pamphyliam, & Smyrneam. Calida & sicca in secundo.) Galenus in tertio. Solutione educit phlegma.) Cum oxymelite, & sale trahit pituitas, inquit Plin. crassos humores Dioscorides, qui edi etiam ait cum ficis ad aluum subducendā, fortiusque purgare mixto cardamomo, aut Iride, aut Eryfimo: aliqui tamen pro cardamomo, legunt cardamum. Et tussi. Cū ficis, aqua, melle, & ruta, peripneumonici, asthmatis, tussi antiquæ, catarrho, si cum melle lingatur, ait Diosc. esseque optimum gargarisma angina cum ficis. Cum vino resoluit apostemata dura) Phlegmones, ait Dioscor. Dosis vsque ad drach. x.) Manipulum integrum Plinius. Ego maiore longe quantitatem posse tuto dari arbitror.

An hyssopus vulgaris planta sit à Diosc. & Græcis alijs hoc nomine intellecta, quum excitata sit cōtrouersia inter nostri temporis medicos, Dioscoridesque de origano agens lib. 3. ipsam scribat folio esse hyssopo non dissimili, umbellæ veluti multifida non in rotæ speciem orbiculata, & lib. 4. chrysocome comā corymbaceam assignet instar hyssopi, quibus verbis tribuere umbellam hyssopo videtur, quæ tamen vulgari nostro non inest: quum item Isaac Serapionis testimonio hyssopo folia maiorana ascribat. quod & Crateuas, vt Anguillarius scribit: ad hæc etiā Plin. lib. 26. baccas hyssopo assignare videtur, his comitiales morbos curari dicens; quum hæc, inquam, obijciantur, non videtur facile constitutu, quid sit hæc de re sentiendum. Nos tamen quia non ignoramus, quæ Matthiolus scribit: primum quidem à Diosc. in cap. de origano non flores, sed folia comparari, licet Marcellus secus interpretetur: tum etiam comam in cap. de chrysocome non tam flor, Cap. 19. quàm folijs posse assignari. ita enim & Plinius lib. 12. balsamo perpetuā comam, & Virg. 4. Georg. acantho comam ascribit. vbi hæc, inquam, perpendimus: prætereā vero ijs, qui origanum illud Creticum cādidius pro hyssopo reponunt, superesse alia explicanda videmus, tum quid nam vulgare hyssopum sit, si verū non est hyssopum: tū quid de Plinio dicendū baccas hyssopo ascribente, quid de Crateua, & Serapione de comā nihil scribentibus: adduci facile nō possumus, vt diuersum à Græcis hyssopum intelligi putemus, quam vulgo sit cognitum, quàm à Mesue Dioscoridem in assignandis dotibus æmulatē, sit hoc in loco descriptum. At vero, vt ad Mesuen redeamus, quum duplex hyssopum sit, montanum, & hortense,

& hortense, est hic quæstio de quo nam verba fiant. Alii E
qui profecto de hortensi tantum, non autem de montano
agi existimant; proptereaque perperam inscribi hoc ca-
put de hyssopo montano. nos vero de vtroque; præsertim-
que de motaño tractari arbitramur, nempe acriori, odo-
ratori, & in omnibus magis probato quàm hortense. Ita-
que Diosc. & Auic. qui eadem scribunt, de vtroque pro-
miscue scribunt. Vnum tamen hoc in loco ait Mesues, de
quo licet admirari. primum quidem hyssopum illud ma-
gis probat, cuius odor & sapor excellunt; statim ta-
men speciem hyssopi, quæ magna est (atque adeo horten-
sem) magis commendat, & calidiorem esse ait, contra
quàm statutum sit à nobis, & medici plerique omnes
consentiant. Torsit diutius, & adhuc torquet nos his lo-
cus, suspicamur tamen interpretis fuisse lapsum, neque
authorem hunc, quamuis repetere idem statim videat-
ur, hoc scripsisse cogitare possumus, alioquin non ne-
scium montanis stirpibus longe maiorem inesse acritu-
dinem quam hortensibus.

De Prunis. Cap. XIX.

ANT.

Runa dantur ad alterandum, & ad
soluendum.

ELECTIO. Quæcunque ex eis al-
ba, aut citrina, aut rubea, sunt mi-
nus competentia operationi, medicine, quam ni-
gra. & sunt quædam ex eis, quæ sunt muza, quæ
conferunt ad alterandum magis. & sunt ex eis
quædam dulcia, quæ sunt ad soluendum magis
ventrem, & vtraque alterant & solutionem faciunt,
plus tamen & minus. Damascena vero, & arme-
na in casibus illis sunt fortiora, quamuis alij di-
cant aliud. & humida secundum quosdam plus
illud faciunt, quam sicca. Sicca minus corrumpuntur
in stomacho, quam humida. Sunt enim
humida praua, ad putrefactionem conuertibi-
lia.

COMPLEXIO Et Proprietas. Dulcia sunt
inter frigiditatem, & caliditatem, declinant ta-
men ad latus frigiditatis. & sunt humida in se-
cundo: Muza vero sunt frigida in principio se-
cundi. Et omnia quidem sunt lauatiua, refrigerati-
ua, & lenitiua.

RECTIFICATIO. Rectius cum quo mi-
scetur, & addit in operatione eorum, sunt tamarin-
di, & proprie cum modis infusionis notis, & ca-
sifistula, & tereniabin, & violæ conditæ, & simi-
lia, & fit ex aqua eorum syrupus iuuamenti noti.
& ex carnibus eorum fit electarium bonum. Ar-
meni quoque arborem prunorum distanter circi-
ter longitudinem palmæ in duabus vel tribus par-
tibus subtiliter perforant, & intromittunt frusta
scammoneæ. & sigillant luto: & sunt fructus ar-
boris illius solutui sufficienter, & faciunt sophi-
sticationes alias in arboribus alijs.

POSSIB. Solutione educunt choleram dan-
tur in ægitudinibus choleris, & alterant ma-
litiā earum, & soluunt materiam à qua fiunt.
nocent stomacho tamen, sunt pauci nutri-
menti.

DOSES. Aquæ eorum potio est circiter li-
br. vna cum zuecaro.

De Prunis. Cap. XIX.

Runa aluum subducunt, & alterant, sed SYLV.
alba, flaua, rubra minus sunt medica-
metosa, quam nigra, quorum quæ mēsa
i. dulcacida sunt, alterat magis. Dulcia
vero soluunt largius; tamen vtraque alterant, & sol-
uunt, magis, scilicet & minus. Damascena vero, &
Armena, vtrumque præter cetera præstant, humida
tamen potius quam sicca, quæ etiam in ventriculo
promptius quam sicca, corrumpuntur. Dulcia cali-
do frigido temperata, aut paulo frigidiora, humi-
da ordine secundo. mēsa, idest dulcacida frigida,
principio secundi. omnia tamen lauant, leniunt, re-
frigerant, bilem educunt. ob hæc duo biliosis tum
febris, tum morbis alijs sunt salubria. stomacho
nocent, pauci sunt alimenti, quia imbecilliter sol-
uunt, eis adduntur præsertim infusione, Tamarin-
di, casia fistula, manna, violæ conditæ. Ex horum
succo fit syrupus, & ex carnibus electuarium in ea-
dem salubre. Armeni truncum pruni arboris locis
duobus, vel tribus palmæ vnus interuallo tenui-
ter perforant, immissoque scammonio lutant, pru-
na ob id purgantiora euadunt. Dantur succo seu
decocto cum saccharo ad libram vnam.

De Prunis.

COCYMELIA vocant Græci, vel κοκκύμια. DAMA-
SCENA & Armena. Damascena iam pridem, in-
quit Plin. in Italia nascuntur, grandiore ligno, & exiliore
carne, nec vnquam in rugas siccata, quando soles sui de-
sunt Gal. magis adstringentia ait esse Damascena, Hibe-
rica dulciora. miratur tamen Diosc. dixisse Damasce-
na sicca ventrem fistere, optima vero esse inter eadem,
quæ sunt mediocriter adstringentia, magna ac laxa. DYL-
CIA sunt inter caliditatem & refrigeritatem. Mediocri-
ter humectant & infrigidant, ait Gal. Decocta in meli-
crato plus mellis habente, ventrem molliunt, magisque
si melicraton superbatur, dehinc vinum dulce, & pran-
dium differatur. Adstringunt syluestria, pariterque dome-
sticorum folia. Gummi lapidem frangit.

PRIMA quum alia domestica sint, alia sylvestria, de do-
mesticis hic tantum verba facit, quibus scilicet lenien-
di aluum vis inest. alioqui sylvestria astringente, etiam
insigni, polent facultate. Domesticorum tot possunt ex
colore, sapore, modo substantiæ, duritie scilicet & molli-
tie, figura, magnitudine, patria, desumi differentia, vt
par sit natura in hoc fructu fecunditatem mirari. Medi-
cis autem eius præsertim differentiæ ratio habetur, quæ
ex saporibus petitur, cuius gratia prima alia dulcia, a-
lia acida, alia dulcacida sunt. Tamen autem Mesues
etiam colorem animaduertere videtur nigra alijs præse-
rens: & Galenus quoque ac Diosc. natale solum spectant,
Damascena & Armena magis probantes; saporis ta-
men gratia horum ratio habetur. Sane quum dulcia ma-
gis aluum subducant, acida vero magis alterent; vtrum
que tamen horum inesse his omnibus videtur, vt & sub-
ducant & alterent. ita etiam quum recentia magis ven-
trem leniant, sicca vero magis astringant, videntur ta-
men vtraque & sicca & recentia præstare vtrumque; præser-
tim quæ Damascena sunt: quæ quidem quum nonnulla
eorum plurimum astringentis habeant recentia, probatis-
sima vero mediocriter etiā astringant, ac laxent Galen.
affirmant.

affirmante. 2. de alim. fac. non mirum si exiccata etiam A
magis astringant, humidis partibus quæ laxabant im-
minutis, & terrestribus, quibus astringendi insidet vis,
magis exsiccatis. Hinc vero etiam litem, quæ inter Ga-
lenum est ac Diosc. sedari posse dixerim, quum Diosco.
Damascena sicca cohibere aluum scribit, Galenus la-
xare contendit. Laxant certe etiã sicca, sed minus quã
recentia; sicca autem hæc, vbi subduxere aluum, astringi-
tionis vestigium ventri imprimunt, ex quo, & ventri-
culus roboratur, & aluus sicciior redditur. Nō temere
ergo Diosc. Damascena exsiccata stomacho vtilia esse
ait, & aluum astringere, neq; etiã falso Gal. ysdem sub-
ducendi vim ascribit. Brasauolum vero pro Dioscoride
in simpl. exam. pugnantem, immaturis prunis vsu pū-
tanus, qualibus scilicet, Italia ferè tota vtitur. solēt. n.
hæc immatura colligi, & maturiora nunquam nisi mul-
ta, & longa admodum diligentia solis vi exiccantur, vt
reponi possint. Nos vero, qui maturissima multo studio
desiccata uino, & saccharo incocta exhibuim⁹, & laxa-
ri aluum, & Galenum vera scripsisse frequenter obser-
uauimus. Hæc ergo de proposita controuersia dixerim,
quam quidem quum proponat Auicennas nec soluat,
Mesues tantum inuit neque explicat, tantum abest (qd
nonnulli aiunt) vt conciliet. De discordia autem quam
inter Mesuen, & Dioscor. esse quidam existimant, quod
scilicet, ad huius capitis finem Mesues pruna obesse sto-
macho ait, & esse pauci alimenti, Dioscor. vero contra
stomacho vtilia facit; non est vt laboremus, quum Dio-
scor. de siccis, Mesues de recentibus, de ijs scilicet, quæ
bilem educunt, verba faciat. Vtrumq; autem vera etiã
scripsisse cōfitebitur, qui in recētibus supernuacaneã hu-
miditatem: in siccis vero, præsertim Damascenis, de
quibus agit Dioscorides, astringendi vim expenderit.

PSYLLIVM.

De Psyllio. Cap. XX.

PSyllium est de alterantibus comple- ANT.
xionem, & solutionem facientibus,
& eius solutio proprie fit lambifican-
do, eius autem aliud album, aliud
subnigrum, aliud ad purpureitatem declinans.

ELECTIO. Melius est, quod est completum,
& crassum, & est grauius, & submergit in aqua.

COMPLEXIO, & proprietates. Composi-
tum est ex duabus substantijs, quæ separari pos-
sunt: inter quas cortex est separatus, est enim in
eo substantia interior medullaris, & est in eo
substantia expansa super corticem ipsius. † Sub-
stantia autem eius interior medullaris calida
est, & sicca in quarto gradu, & est acuta vhe-
menter, incisiva, rubificatiua, vlceratiua, &
est de genere veneni. Substantia autem exteri-
or expansa super corticem est ex multum infri-
gidantibus. Et dixit Rufus, † est frigida, &
humida in tertio, & excessu, & dixit Dioscor.
quod est in secundo: & est verius. Inquit enim
Hippocrat. in epidemijs, non eleuatur res frigi-
da iuncta cum humiditate vltra secundum gra-
dum, & dixit Galen. humida res non transgre-
ditur metam, vsq; ad quam potest regimen ho-
minis extendi, propter, quod non inuenimus
humidum esse causam doloris, inquantū humi-
dū, sed inquantum potest esse materia, quæ quan-
titate sua mouetur ad continuitatis solutionem.

RECTIFICATIO. † Quod ex eo con-
quassatum est cum aqua fontium frigida, & fit
mucilaginosum, & bibitur sicut est: & pro-
prie cum oleo violaceo, aut syrupo violato,
soluit ventrem. Quod autem ex eo est frixum,
& conquassatum cum oleo rosaceo, est me-
dicina fluxus ventris, & dysenteriae. Contri-
tum autem potui nullo modo propinandum
est, de occultat enim contritio eius, substantiam
medullarem vlceratiuam, & exoriatuam.

POSSIB. Conquassatum cum aqua frigida
sicut diximus, solutione educit choleram. Et
confert febribus inflammationis multæ, & si-
ti vehementi, calidæ: & sedat inflammationes
spiritualium: & lenit pectus. † conquassatum
cum aceto confert apostematibus calidis, & e-
rysipelati, & formicæ, & sedat inflammatio-
nes omnes, & dolores inflammationum, & pro-
prie supercataplasmatum, & similiter sodam
calidam vehementem. Frixum vero, & cōqua-
satum sicut diximus, confert fluxui cholérico, &
dysenterico, & fluxui medicinali, & proprie post
potum scammonæ, & medicinarum acutarū.

DOSIS. Ipsius potio est a drach. i. vsq; ad 3.
Timeat autem ipsum habens debilitatē viscerū.

De Psyllio. Cap. XX.

SYLV.

PSyllium purgat leniendo, alterat. Est
vel album, vel nigrum, vel subpurpu-
reum: duabus substantijs compo-
situm, medulla scilicet interiore calida
sicca ordine quarto, acri admodum, incidente, ru-
Mesue. H bri-

Asoc. lib. 2.
c. 1. Venenū
rōta substan-
tia potum q̄
calore, vide-
tur etiam
gracis frigi-
dum, solum
statuētū, ob
id raro su-
munt.

brificante, vlcerañte, venenosa: cortice vero frigido multum. Rufus autem frigidum humido ad gradum tertium, vel potius cum Diosc. ad secundum. Nam res frigida simul, & humida, secundum gradum non transcendit, vt inquit Hipp. in epidemicis. Vbi, & Gal. ait rem humidam non trāsire metam, quam hominis victus assequitur. Ob id humidum per se non est dolorificum, sed tantum copia, distendente, & continuitatem soluente. Aqua frigida maceratum, & agitatum est cholagogum, ob id febribus biliosis est salubre, & inflammationibus thoracis. Thoracem quoque lenit, sitim extinguit. Cum aceto autē agitatum, phlegmonas, erysipelata, herpetas, & ceteros tumores calidos extinguit, & harum dolorem sedat, praesertim cataplasmate impositum. Sic, & cephalalgiam calidam mitigat. Frixum vero, & (vt dixi) conuassatum, fluorem biliosum, dysentericum, a medicamento acri, vt scammonio, excitatum, sedat cum oleo rosaceo sumptum, vel iniectum. Ex psyllio sic macerato cum aqua fontana frigida, & conuassato, mucosa potio, praecipue cum oleo violato, aut syrupo violato, aluum subducit. Deligendum maturum, magnum, graue, & quod aqua mergatur. Datur in potu a drach. j. vsque ad drachm. 3. Non fumendum autem quibus viscera sunt imbecilla, neque etiam tritum. Nam sic sumptum substantia medullari detecta vlcerañt, & excoñiat.

De Psyllio.

MANA.

Græci Psyllium, Latini a Græci nominis significato non recedentes, pulicarem herbam vocant, nec per os, nisi raro, aut hi, aut illi praebent, quoniam inter venena numerant: sed exterius tantum ad molliendum, adstringendum, & infrigidandum adhibent. **SUBSTANTIA** autem eius interior medullaris calida est, & sicca in quarto gradu, & est de genere veneni. Venenum esse psyllium dicunt Græci, non medullae ratione, quæ sit, vt iste scripsit, in quarto ordine calida, sed ex frigore potius, quod in tota ostēdit substantia: Secutus autem est Mesues in hac re, sicut in alijs multis, Auicennam lib. 2. cap. 1. Damocrates porro, auctore Galen. lib. 2. de Antid. iubet plurimum conteri in compositione cuiusdam antidoti. Est frigidum, & humidum in tertio excessu. Galenus frigidum in secundo, medium in alia scribit contrarietate, nec alicui, vt diximus, eius parti calorem attribuit. **QVOD** ex eo conuassatum est cum aqua frigida solutione educit choleram. Hoc sic in aqua tuso, Dioscorides vtitur ad infrigidandum. Et conuassatum cum aceto confert apostematibus calidis. Cum rosaceo aceto, vel aqua, valere articulo- rum doloribus, tumoribus, post aures, panis, ramici- bus, vmbilico procidenti, & erysipelati, scripsit Diosc. & dixit Dioscor. quod est in secundo, & verius, inquit enim Hippoc. in Epidemics, non eleuatur res frigida, iuncta cum humiditate vltra secundum gradum. Quo- modo hæc dixerunt Diosc. & Hipp. qui gradus vel ordines in medicinis non agnouerunt? Paulus frigidum in secundo, medium inter humectantia dixit, & siccantia, quemadmodum, & Galen.

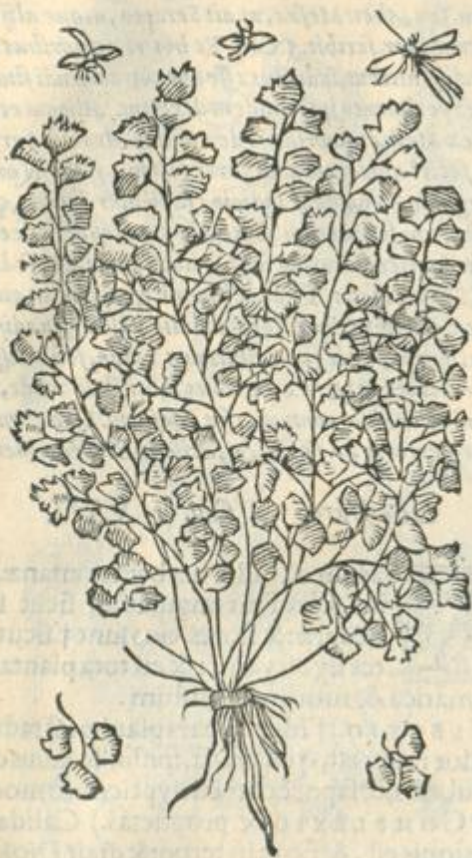
COST.

St. & de Psyllij semine non pauci momenti contro- uersia, Mesues porro intimam eius substantiam calidam, & siccam quarto ordine putat, quod sentire vi-

E sus est, & Auic. lib. 2. Græci contra nulla de intima, vel extrema parte facta distinctione, id frigidum, & humidum vno omnes consensu scribunt, quod & Auic. 2. Can. & Rasis 3. ad Mans. & Serapio. lib. simpl. medi. Mire ergo repugnantia hæc sunt. Adde etiam, quod quum psyllium inter venena reponatur, Mesues eiusmodi noxam intimæ substantiæ calori vlcerañti, & excoñanti ascribere videtur, quam ex eius tritura patefieri ait, quod ipsum, & Auic. 2. Canon. citato, quare, & contrarium assumi prohibet: Græci contra frigiditati acceptum id referunt: quod affirmare, & Auicennam constat lib. 3. fen. 13. vbi de singultus curatione agit, scribentem psyllium stupefacere. Damocrates etiam Gal. teste. 2. de antidotis psyllium plurimum teri iubet in cuiusdam antidoti compositione, trituram vt apparet, nihil veritus, quam vlcerationis causam Mesues, & Auic. existimant. Hæc quum ita se habeant, conciliari multiplex hæc discordia facile non potest: esset autem consulenda experientia, & obseruandus diligentissime euentus. Interea tamen meo quidem iudicio, non est horum scriptorum cōtēnenda autoritas, qui post Diosc. Galenum, Paulum, Rasis vsu id fortasse didicerunt, quod prioribus illis fuit de psyllio ignoratum, sicuti, & de multis rebus alijs, praesertimq; subducentibus medicamentis euenisse oēs norunt. Quam ob rem quum psyllium pro externa sui substantia refrigerare, humectareque, ac stupefacere ij scripserint; his tamen illi non aduersantur, qui pro intima portione calfacere, & exsiccare testantur: sed de diuersis vtriq; agunt rebus. Quod si aliqui interiorem psyllij partem ea non posse facultate excellere, qua putant Mesues, & Auic. sensu, atq; adeo gustatu probare nitantur; his ego quidem dixerim, etsi nihil a credendis percipiunt, fieri tamen posse, vt idem in vlcerañtia sit praeditum, sicuti, & scammonium, quod alioqui gustatu nullum insigne a credendis indicium praesens ferens intestina quandoq; exulcerat. Ita etiam quum psyllium veneni vires habeat, etsi Græci id vitijs frigiditati ascribunt, quod, & Auicennas inter stupefactoria ipsum reponens medicamenta, nihil tamen prohibet, quo minus interioris quoq; substantiæ exulcerantis facultate, veneni vim exerceat, neq; enim (quod quis fortasse putet) tam diuersæ hæc sint facultates stupefactoria, & exulceratoria, quæ simul in re eadem stare nequeant: quando opium, & insigniter stupefacit, & linguam commassum vrit, ac non leuiter vlcerañt. Sic vero etiam quod Damocrates plurimum conterat, Mesues teri prohibeat, non tamen, aut hic aut is venit accusandus, multa profecto commissa rebus alijs in vsu antidoti assumuntur, quæ seorsum assumpta insignem habent veneni potestatem. forte ergo psyllium si seorsum contritum sumatur, necabit, quod alijs admixtum rebus, confraetaque miscendo perniciofa facultate, venenis aduersabitur. Hæc igitur de proposita cōtrouersia sint dicta. Quod enim superest, si Mesues Dioscoridæ, Hippocratis, & Galeni hoc in loco de ijs testimonium adducit, quæ legere non est apud hos authores; non hic tamen acrius accusandus est mendacij, vt enim supra quoque monuimus, constat multa Arabes ex Græcis habuisse deprauata, quare neque somniasse aut commentum esse hunc probum virum ea vnquam dixerim, quæ hic scribit, alioqui etiam neque Dioscoridæ, neque Hippocrate, aut Galeno sunt indigna, quæ ipsis ascribit.

CA.

CAPILLVS VENERIS.

De capillis Veneris. Cap. XXI.

ANT.

Capillus veneris dicitur apud quosdā capillus fontium, & dicitur capillus hominis nemoralis, & ab alijs dicitur coriandrum putei, & est herba, cuius folia sunt similia folijs coriandri, viridia, & tenuia. cuius stipes est in longitudine circiter medium cubitum, & sunt sicut pili porcini, & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declināt ad nigredinē, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedūt: ad nigredinem declinant, & sunt sine floribus, & eorum ortus est in puteis, & fontibus, & locis aquarum.

ELECTIO. Meliores sunt qui viridia habent folia, qui vberiores sunt secundum omnes partes plantae ipsorum. Subtiles vero, & graciles, & declinantes ad citrinitatē non habent spiritum.

COMPLEXIO, & proptietas.) Dixit Galen. iuxta temperamentum est eorum complexio, sunt autem compositi ex partibus aqueis, & terreis, & subtilibus mediocriter, a quibus inest eis stypticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde, propter quod virtus eorum cito resoluitur: debilis enim virtus in debili subiecto cito tollitur. Sed adhuc etiam calidae partes sunt positae in superficie, quare vehementius fit illud, quod videtur ostendere complexionem ipsorum declinare ad latus caliditatis: quamuis dicat Galen. ipsos esse aequales. Et inest eis ex partibus calidis in ipsis, ut sint resolutiui, subtiliatiui, aperiti-

Aui oppilationum, & solutiui ventris, & proprie qui ex eis sunt recentes: sicci vero sunt constri-
ctiui, & prohibitiui fluxuum.

RECTIFICATIO. Non est in eis malitia, debiliter tamen purgant, sed confortant operationem eorum violae, scilicet, & casia fistula, & tereniabin, & infusio eorum in aqua casei vigorat eos in soluendo. De decoctione autem modicum sustinent.

POSSIBILITAS. Solutione educunt choleram, & phlegma, & humores crassos, & imbibitos: & mundificant pectus, & pulmonem, & educunt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & clarificant eum, & clarificant colorem: & faciunt acquirere bonitatem anhelitus: & mundificant stomachum, ventrem, & hep-
Bpar, & conferunt dolori eorum, & sunt medicina bona oppilationum hepatis, & splenis, & icteritiae, & proprie agnitionum omnium oppilationum, & proprie infusio eorum in aqua apij, & endiuiae, aut in aqua cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, aut in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamamelino scrofulas. Et valet syrupus eorum pleuresi, & peripneumoniae, & sunt prouocatiui urinae. Et visus decoctionis eorum frangit lapidem. Et purgat matrices foetarum. Et hoc est de posse eorum, & de eo, quod pertinet ad eos partibus calidis. Sed ex parte stypticitatis, prohibet cursum materierum, & abscindunt sanguinem, & confortant stomachum, & ventrem, ne recipiant superfluitates. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorum: immo faciunt eos crescere, & multiplicare eos in locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo laudani, & vino styptico, & pulvis eorum adustorum etiam facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cum vino caput, & abscindit furfures: & simile fit ex cinere ipsorum, & cinis ipsorum sanat fistulas lachrymales.

DOSSIS. Potio decoctionis ipsorum quando quaeritur per ipsos solutio per ventrem, est circiter libra vna.

De Adianto. Cap. XXI.

Diantum album, capillus Veneris, vel ho-
minis nemoralis, vel fontium, vel cori-
andrum putei dicitur, folijs est coriandri,
viridibus, tenuibus, cauliculis semicubi-
talibus, setarum porcinarum modo tenuibus, colo-
re ex rubro nigrescente, praesertim circa radicem,
& ubi iam adoleuerunt, sine flore, in puteis,
fontibus, & aquosis, temperatus est, aut tem-
perato proximus, constat substantia aquea, &
terrea, sed tenui modice, eaque styptica, altera
vero superficialia calida tenui admodum, ob qua
virtus eius facile resoluitur, quia virtus imbecilla
a subiecto imbecillo prompte dissipatur, haec au-
tem tenuant, obstructa aperiunt, digerunt, ven-
trem solvunt, praesertim recentes: sicci enim
constringendo fluxum sistunt. bilem, vero fla-
uam, & pituitam ventre toto, & hepate, humores.

SYLV.

Adiantum
album, vul-
go capillus
Veneris.Graci nullā
vim purga-
toriam tri-
bunt.

H 2 que

que crassos quamuis imbibitos etiam ex thorace, & pulmone sreatu educunt, respirationem ob id liberiores reddunt, sanguinem clarum reddunt, & inde colorem commendant, & partium prædictarum dolorem leniunt. obstructiones hepatis, lienis, tollunt, ob id ictero, & morbis omnibus obstructionem sequentibus, infusi, præsertim aqua apij, & intybi, aut decocto cicerum nigrorū, aut seminum quatuor, aut sero lactis. Cum oleo autem chamæmeli strumas delent. Syrupus ex his, pleuritidi, peripneumoniæ prodest, vrinam mouet. Decoctum eorum calculum frangit, purgat vterum a partu. Parte vero styptica fluxiones cohibet, † sanguinem sistit, ventriculū, & ventrem reliquum roborat, ne excrementa prompte recipiant. roborat etiam capillorum radices, ob id eorum destitutum sistit. quinetiam pilis partē replet, præsertim cum oleo myrtino, aut oleo ladanī, & vino styptico. Idem præstat puluis eorū vstorum. cinis ipsorum vel decoctum ex vino fures abigit lotionē, fistulas lachrymantes sanat. Imbecillitatem eorum purgando corrigunt violæ, casia fistula, manna, ferum lactis. Paruam sustinent decoctionem. Meliores sunt bene habiti, folijs virentibus: strigosi enim, & flauescētibz folijs inutiles. Datur decocti ad aluum subducendam libra 1.

¶ Spina san-
guis. Diu-
pota ex vi-
no ventricu-
lum roborat.
videm, ach-
ras. i. tinea
cum lixiuio
sanat Diu-

De capillis Veneris.

MANA.

A Dianton a Græcis dicitur, quia vt Theophrastus, & post eum Plin. scripsit, aquas respuit perfusum, merumq; Dicitur Callitrichon, vel Polytrichon ab effectu, vt ait Plin. quia capillos tingit, & pulchros reddit. Theophrastus, & recentiores duo eius genera faciunt album, & nigrum. S v n t autem compositi ex partibus aqueis, & terreis, & subtilibus mediocriter, a quibus inest eis stypticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde. Nisi aduerbium (valde) iunxeris voci, subtilibus: error erit in hoc loco manifestus, etiam ipsomet Mesue teste, qui ex Galeni sententia vix excedere eos temperamentum dixit. sed forte melius est addere negationem, & legere, non valde. E t solutiui ventris) Authoritas, ratio, experimentum falsam esse hoc comprobant: siccat enim adianton, attenuat, discutit, inquit Galen. & Paulus. Auer. ait Gal. dixisse, quod aluum adstringit, novos medicos, quod purgat. Dioscorides ipse aperte dixit, quod aluum sistit. Mundificat pectus. Per sreatum dixit Gal. E t abscondit fures. Diolcorides addit, & achores cum lixiuio. Frangit lapidem. Præcipue nigrum, inquit Plin. eaque de causa dicit saxifragum. Et delent cum oleo chamæmelino scrofulas. Non addit Diosc. oleum, sed dixit absolute, quod strumas discutit: quod etiam pariter script Gal. Abscindunt sanguinem. Sanguinis sreatum ait Diosc. Et confortant stomachum. Dioscorides poti cum vino.

COST.

A Diantum ponit Mesues inter aluum subducētia: Græci contra cohibere aluum omnes consentiūt. Nobis vero, quum constet adiantum multiplici (vt hic scribit) substantia, & aquea, & terrena, & tenui: sunt autem tennes, aqueæ, & quæ caloris quidpiam retinēt, in superficie sitæ: verisimile videtur harum ratione, quarum, & vrinæ, & menses cientur, & lapillis renes expurgantur, aluum quoq; subduci, vt Arabes aiunt, sicuti, & terrestrium gratiam eadem sisti par est, quod Græci assueverant, atq; hoc profecto nobis dicitur ratio:

E an vero etiam experientia asipuletur, sicuti ipse prorsus non affirmarim, ita neq; plane negare ausim. Subscribunt authori nostro, & Mesangue testimonio Auic. 2. Can. seu Aben Mesua, vt ait Serapio, atque alij medici, vt Auer. scribit. 5. Coll. Et hos vt a prioribus medicis dissentirent, inductos esse non contradicendi studio, sed experimento ipse quidem dixerim. Alioqui etiam quis ex Mesua aduersarijs de adianto Arabico periculum fecit? quis ignorat differre solum a solo? Non satis ergo (meo quidem iudicio) sapienter faciunt, qui a magnorum scriptorum sententia tam leniter discedūt, aut in evertenda eorum autoritate tam studiose laborant. Sed hæc satis. Quod reliquum est, quum ait author [† ex partibus subtilibus calidis valde] seu adijcias negationem, & legas calidis non valde, seu transpositis verbis legas [† ex partibus subtilibus valde, calidis] vindicabis a controuersia Mesuem. Est autem eius generis error, q & sape, & facile in scribēdo eueniat.

De Asaro. Cap. XXII.

Sarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia † sicut folia hederæ: & flores eius sunt † sicut flores hyoscyami: & est tota planta eius aromatica, & mordicat gustum.

ELECTIO.) † Melior pars plantæ est radix: & melior radix est, q est crassa, spissa, & cuius odor est subtilis, & sapor acut⁹ cū stypticitate modica.

† COMPLEXIO & proprietates.) Calidæ complexionis est, & sicca in tertio: & dixit Diosc. est in secundo calidum, & siccū in tertio, & est quasi verius, & est subtiliatium, aperitiuum oppilationum, resolutiuum, prouocatiuum, & in ipso est stypticitas modica.

RECTIFICATIO.) Melius cum quo miscetur ad solutionem faciendā est aqua casei cū spica, & aqua mellis, † & quidā infundunt ex eo aliquid in musto, & conseruant in vase per tres menses: & est illud vinum medicina ad hydropisim, & splenē. Sustinet aut asarū de decoctione, & contritione rem mediocrem, & laboratio in contritione ipsius facit magis prouocatiuum quam solutiuum.

† P O S S E.) Est ex rebus facientibus vomitū, & educentibus per ventrē, & cū hoc etiā est prouocatiuum vrinæ, & educit choleram, & phlegma. Sed de eius operatione in phlegmate est manifestius. Et educit ex anchis, & iuncturis materias, & cōfert doloribus earum, & proprie infusio eius, & etiam alij modi administrationis ipsius. Et est ex bonis rebus, in quibus est spes iuuamentorū ad oppilationes hepatis, & splenis, & duritiē eorum, & morbos oppilationum, sicut est hydropisis, & icteritia, & durities splenis, & proprie vinum infusionis eius, quod dixi, & cōfert iuuamentum magnum febribus oppilationum, & febribus antiquis, & inungitur dorsum, & spina ex oleo ipsius cum laudano, & facit sudare. Confert horripilationi febrium, & prouocat vrinam, & in spermate augmentum efficit.

† D O S I S.) Eius infusi potio est ab aur. 2. vsque ad drach. 4. & pulueris eius a drachm. 1. vsque ad aur. 2.

ASA-

De Asaro. Cap. XXII.

SYLV.

Minora, & rotundiora hederaceis Diof. & Cytini, Diof. sed atium recte Mef. Afari radices hellebori albi modo purgant, & alia praestant Crataegae Diof. Plin. Afari vnt. 3. musti heminis 22. misce Diof. ad lotium hydromelitem, ischialem, alteru. vnt. 7. dat Diof.

Asarum herba montana, folijs, vt hederæ angulosis, † floribus hyoscyami. Tota planta est aromatica, & gustum mordens. Radice præcipua, præsertim magna, odore tenui, sapore acri, & parum styptico. Calida sicca ordine tertio, vel potius cum Diofco, calida secundo, sicca tertio. Tenuat, resoluit, obstrueta aperit hepatis, lienis, & horum duritiæ soluit, & affectus alios inde natos: febres putridas, & diuturnas, icterum, hydropem præsertim vino infusum. Purgat vomitu, & deiectione, & vrinis bilem, sed pituitam manifestius, etiâ ex libus, ischio, & alijs articulis, ob id harum partium dolores mitigat, præsertim infusum, vel aliter exhibitum. Oleum asari cum ladano spinæ illitum sudores mouet, & rigorem febrilem inhibet. Vrinæ mouet, semen auget. Valentius agit cum sero lactis, spica, & hydromelite. Mustum his radicibus conditum post tertium mensem hydropes, & splenem sanat. Mediociter coqui, & teri potest, & quo tenuius est tritum, eo magis vrinæ mouet, minus autem aluum ducit. Datur infuso ab aureis duobus ad drach. 4. puluere autem a drach. 1. ad aureos duos. Validiorem asarum acoro calido, sicco gradu tertio Galen. scrib.

De Asaro.

MANA.

Asaron ideo vocatum videtur, quia in coronas non adderetur. Dioscorides herbam coronariam dicit, errore, vt credo, scoli cuiuspiam librarij, baccharem

A Asaro miscentis, quod nunc etiam vulgus. Sic vt folia hederæ. Adde, sed minora, & rotundiora, ex Diofco. Sic vt flores hyoscyami) Sicut cytini, non sicut flores, ait Diof. in medio foliorum apud radicem purpurei, odorati, semen in floribus acinosum: coliculi angulati, sub asperi: radices multæ, geniculatæ, tenues, obliquæ, graminis similes, multo tamen tenuiores, odore cinnamomum referentes. Electio.) Optimum nasci, ait Plin. in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Gal. solam radicem vtilem esse dicit. **COMPLEXIO.**) Diofco. vt saepe dixi, gradus in medicinis non distinxit, Gal. huic medicinae non ascribit. sed cum dicat easdem acoro vires habere, sed fortiores, quam posuit calidam, & siccam in tertio ordine, sequitur hanc quoque, vel saltem in tertio ordine collocandam. **QV I D A M** infundunt ex eo aliquid in mustum.) Dioscorides miscet vncias tres in heminis musti duodecim, & dat ad lotium, intercutem, coxendicem, & icterum. **P O S S E.** est ex rebus facientibus vomitum.) Crateuas, Diofco. & Plin. purgare aiunt eius radices, hellebori albi instar. Multas quoque alias vires ei adscribunt. **D O S I S** eius vsque ad drachm. iij.) Diofco. dat pondus drach. 7.

In asaro purgatricem vigere facultatem doce- **C O S T.** mur experimento, & eius meminit ex Græcis Diofco. quam tamen ignorasse Galenum dicas, qui in hie re pieræ compositione nihil esse purgatorium præter aloen literis commendauit. In reliquis nihil est, quo Græci Arabibus non consentiant. Quamquæ enim Diofco. huius flores, cytino hyoscyami similes facit; sunt tamen, & eiusdem hyoscyami flori non dissimiles: neque Serapion, neque Auic. aut Mesues ob id Græcis adueruersantur, quod flori, non autem cytino compararint. Quod autem in assignanda huius medicamenti temperie Mesues gradum Dioscoridis testimonio tertium constituat, illo alioqui gradum nunquam assignante; vt supra quoque diximus, hunc calumniæ dignum non facit, cui castigatum librorum copiam non admodum suppeditasse certo scimus.

De iure gallorum. Cap. XXIII.

Gallorum, & gallinarum iuuenum me **A N T.** diocriter pinguium nutrimentum cæterarum auium nutrimento præponitur. Sunt enim propinquæ conuersionis in sanguinem, & paucarum superfluitatum. Sed caro gallinarum est melior carne gallorum nisi castratorum, & nigriores ex eis sunt meliores, & leuiiores, & ex gallinis melior est, quæ nondum peperit, & ex gallis, qui nondum calcauit. Decrepiti autem ac ouantium carnes malæ sunt, acquirunt enim nitrositatem, & falsuginem, & proprie gallorum, & non cõpetunt in re ciborum, sed potius in re medicinae, & proprie ius gallorum, & est illud, qd hic cõsideramus. **E L E C T I O.**) Melior gallus ad hunc vsum est sicut dixit Gal. qui est rufus: antiquus: immo quanto antiquior, tanto melior: & qui est velox ad motum, & ardens ad coitum, & fortis ad dimicandum, in quo sit mediocritas inter macredinem, & pinguedinem.

COMPLEXIO, & proprietates.) Ius galli antiqui est calidum propter nitrositatem, & falsuginem. Et est lauatiuum, abstersiuum, aperitiuum, ventositatum extenuatiuum, & prouocatiuum, & solutiuum naturæ.

Mesues.

H 3 R E-

DE SIMPLICIBVS.

RECTIFICATIO.) Operatio iuris gallorum secundum, quod Galen. docuit, est in hunc modum: oportet, vt cibetur gallus fursure, Alkanzi dixit, & melle, & pauco sale. post illud fatigetur fatigatione ducente ad lassitudinem. Et dixit etiam Alkanti, quod melius est, vt fatigetur dimicando. Deinde abscindatur caput eius, & euisceretur, & salietur sale, aut sale gemma, & decoquatur in aqua sufficiente cum facilitate, vsque ad consumptionem duarum partium aquae. Et sunt quidam, qui ponunt in decoctione eius alia secundum diuersas intentiones.

POSSE. † Miscetur decoctioni eius turbith, cartamus, & solutione educit phlegma. Cum polypodio vero melancholiam educit, & similiter cum epithymo. Et cum semine anethi excludit, & carminat ventositates. Et coctum cum sale gēma, & dauco, & anetho, & polypodio, confert dolori stomachi, & colicæ, & iliace, & dolori renali. Et confert doloribus iuncturarum. Et valet similiter ad eadem etiam coctum cum cartamo anetho, & sale gemma, & confert asthma: aut cum hysopo, & valet similiter.

DOSIS. Potio ipsius est circiter lib. 2.

De iure gallorum. Cap. XXIII.

SYLV.

Ius gallorum
alium sub-
ducit, galli-
nam astrin-
git Galen.

Allorum, & gallinarum iuuenum mediocriter pinguium caro, alimenti est inter aues optimi, quia facile in sanguinem vertitur, & parum excrementosa est. Caro autem gallinarum est melior quam gallorum, nisi sint castrati. Nigrarum quoque, & quae nondum pepererunt, est melior, & leuior, vt gallorum qui nondum coierunt. Decrepitorum autem praecipue gallorum caro nitrosa, & salsa, cibo inepta, medicamentosa est iure suo maxime, potissimum vero gallorum ruforum, qui ad motum sint alacres, ad coitum ardentes, ad dimicandum fortes, obeforum, & macrorum medij. quoque; vetustiores, eo magis sunt medicamentosi Galen. Id ius ob nitrosam, & salsam substantiam calidum est, lauat, terget, tenuat, flatum dissipat, cum semine anethi, vel dauci, & polypodio, & sale gemmae coctum: & dolorem ventriculi, coli, ilium, renum, a flatibus ortum sedat. obstructa aperit. Purgat pituitam, quidem cum turbith, & cnico, ob id confert arthriticis doloribus ex hac natis, melancholiam vero cum epithymo, & polypodio; & cum iisdem atque thymo, hysopo, anetho, & sale gemmae, arthriticis confert. Gallus autem fursure a Gal. nutritus, alijs etiam melle, & pauco sale, plurimum fatigetur, vel a nobis venantibus, vel potius dimicando decapitatus, & exenteratus cum sale, aut sale gemmae, igne lento, aqua sufficiente coquatur ad duarum aquae partium consumptionem, alijs atque alijs simul incoctis pro varijs medicorum scopis. Potatur eius decoctum ad lib. 2.

De iure.

MANA.

Gallorum ius venter laxat, gallinarum adstringit, ait Gal. ἐπικρατητικὴς συνάμεινός ἐστι. Marcellus

tamen in Diosc. aliter interpretatur. Decoquatur in aqua sufficiente.) In sextarijs xx. vt Dioscorides, vel tribus congijs, vt Plinius: & reducat ad tres cotylas.

MISCETVR decoctioni eius Turbith.) Quidam (dicit Diosc.) Brassicam marinam coquunt, aut Mercuriale, aut Cartamum, aut Polypodium, educitque humores crassos, crudos, tenaces, nigros, & valet febribus antiquis. Plinius, praclare medetur venenis serpentum, torpentibus membris, tremulisque capitis doloribus, epiphoris, inflammationibus, fastidijs, incipienti tenasmo iocinori, renibus, vesicae, cruditati, suspirijs.

VS vetusti galli subducere alium testantur Graeci omnes medici, atque Arabes. Eius autem parandi modum Dioscorides trahit, quem pro Galeno hic a Mesue, & ab Auicenna citari puto, quando in Galeni, quae extant monimentis de hac re nihil. Videtur tamen esse aliquid, quod ab illis explicatum desideres. Quamuis enim Dioscor. & ex eo Auic. lib. 2. Can. abiectis galli capite, ac visceribus, & indito ventri pro visceribus sale, ac coctum, in sextarijs aquae viginti ad tres heminas coquendum doceant; illud tamen scitu dignum, an pro integro galli corpore, quale ij volunt, discerpas in frusta carnes praestet usurpare: tum si etiam integrum illud sumendum sit, quale nam sal iniiciendum, crassissime an tenue; an item statim ubi repletum est sale, igni committi debeat, an potius tantisper desistendum, vt in intimas carnes sal penetret: & rursum an ea aquae mensura, quam praescribit Dioscorides, opportuna sit, an uero potius cotyla viginti satisfaciunt; vt iubet secundo loco Auicennas, vel non tam certo seruato pondere, tantum aquae sumendum sit, quantum satis videatur, vt ait Mesues, tandemque quis collationi praescribendus sit modus; an vt ad tres cotylas aqua absumatur, quod illi praecipunt, an vt ad tertias, quod Mesues, an quid aliud. Sunt haec omnia scitu non inutilia. Itaque si nobis proferre aliquid hac de re liceat, quando eam detegendi vim, quae gallo ob salsum eius succum inest, adiecto sale adinquare medicus studet; profecto quo magis imbuta sale fuerint ea carnes, eo maiorem quoque in ijs futuram illius vim constat. fiet vero id maxime, si galli corpore in minutas partes dissecto, vt haec sale, & eo quidem tenuissimo, obruta aliquantulum permanent, permiserimus. ita enim, & sal ob sui tenuitatem facilius liquatur, & ipsa quoque carnes sal, quo circumquaque ambiuntur, in uniuersam sui substantiam promptius excipiunt: ut parua interiecta trium aut quatuor horarum mora, uim salis quasi conmatam longe maiorem habiturae sint, proptereaque ius ad eam praestandam operam longe efficacius redditura, quam exquirimus. Ita quidem, quoniam Mesues sale aut gemma, id est, vulgari, aut gemmeo sale salendum dicat, & vulgatam quoque condiendarum sale carniuum rationem sequendam innuere suspicari possis, & omnem parandi eius iuris rationem ad vulgarem fere morem instituire, quanquam enim, si ad Dioscorida institutum integrum gallum sale repleas, & repletum coquas; non dissido salis vim in intimas vsque carnes, atque ex ijs in ius facultatem omnem carniuum simul coquendo peruenturam: at si easdem tamen carnes, vt a Mesue, & Auicenna docemur, uerberatas, in frustula diuisas tenuiori sale operiamus; fiet quidem, tum ut altius eius uis subeat in ignis calori quoquo uersum diffundendo magis pateat uis, id quod ad celeriolem decoctionem maxime pertinet, ac fortasse etiam ad facultatem iuris, ne diuturni ignis uolent-

lencia dissipetur, conseruandam. licet enim falsugino-
sim illum succum, vt qui terrenus est, coquendo non
absumi, imò etiam adinuari certus sim; at eas tamen,
quæ illis carnibus, simul cum terrena substantia partes
insunt tenuiores, & hominis naturæ magis familiares,
dissolui necesse est. huc vero, id etiam spectat, quod,
quum ad ita diuisas carnes minus aquæ, quam ad inte-
grum galli corpus decoquendum exigatur, maiorem
quoque gratiam hac de causa ius sit habiturum. Ergo
si hoc constitueris, de aquæ itidem mensura, & termino
decoctionis, quid faciendum sit, facile apparebit.
Quum enim Mesues, iubens, quod satis aqua est vt su-
mas, vulgatam coquendarum carniū proponat ra-
tionem, vulgarem is quoque de aquæ mensura admonet
vt sequaris coniecturam. alioqui etiam, quā longe ma-
iora, minora ve alia, alijs gallis sint corpora, certū aque
pondus cum incerto carniū pondere præscribere nul-
lus recte possit. Sed & illud certum est, ac longo iam
vsu obseruatum, sextarios viginti aquæ, qui libras cir-
citer triginta tres, & uncias quatuor pendent, ad qui-
nas carniū libras (quod fere pondus est exenterati
galli) modum longe excedere, id quod fortasse, quum
obseruasset Auicennas, pro sextarijs corylas, id est li-
bras sexdecim, & uncias octo secundo loco reposuit.
quam profecto mensuram illi, quam vulgus in coquen-
dis durioribus carnibus seruat, non admodū dissimilem,
tunc vt obserues hortor, quando integrum decoquere
galli corpus volueris cum Dioscoride, & Auicenna. Erit
vero id etiam (me consultore) non crasso, at tenui op-
plendum sale; atque non statim vbi iniectum ipsum sal
fuerit, sed interposito aliquot horarum spacio, quod ad
sal in vniuersum corpus excipiendum satis fore conie-
ceris, discoquendum. Satisfacit tamen nobis illud ma-
xime, vt descripta in minuta frustula carnes, (abiecta
etiam cute, qui tum ob sui densitatem, crassitiemque; salis
vim minus prompte admitti in interiorē substantiam,
tum ob pituitosam, tenacioremque; sui naturam ad deter-
gendum inutilis est) vbi horas fere quatuor tenuissimo
sale operta fuerint, eo detergo sale, quod reliquum ea-
rum corpori infuderit, in vsū simantur, ea illis affusa
aqua, quam conieceris fore satis, vt illæ dissoluantur,
ac colliqueſcāt, tertia aquæ portione superstitit. id quod
quidem, qui semel, bis ve periculum ea de re fecerit,
facile assequetur. Hinc vero etiam, qui terminus co-
ctionis ponendus sit, patet. si enim, quicquid ijs carni-
bus falsi inest, extrahendū est in ius: vt itidem dissol-
uantur necesse est. Hæc igitur studiosis non præscribimus
quidem, sed tantum an ad medicinæ vsū conferre ali-
quid possint, prudenter expendenda proponimus. vt ne
illud quoque prætereamus, si quis ita sale conditas car-
nes vitrea cucurbita inclusas citra liquoris alicuius ac-
cessionem absumi curarit, futurū maioris fortasse vsus
artificium. atque illud, si medicamentorū quoque alio-
rum ex Mesue institutione facultas cum iure galli ex-
quiratur, vel quidem ea ipsa simul cum omnibus posse
decoqui; vel certe etiam (quod maxime arridet) in co-
fecto iam, & expresso eo ipso, de quo diximus, iure, in-
fundi; ac deinceps postquam debitū tempus serbuerit,
quod fuerit expressum, in vsū duci. At vero quā ex
veterum gallorum iure subduci alium, ita omnes con-
sentiant, de gallinarū iure quæstio est, an eandem cohi-
beat. Galen. nu. 11. simpl. med. ἐπιμαρτυρεῖ δὲ οὐκ
ἐμμελές, hoc est retentricis facultatis esse ait, gallinarum
ius simplex. gallorum autem ἐπιμαρτυρεῖ, id est subdu-

ctoria. Contra tamen neque ratio vlla suppetit, neque
experimentum astipulatur, aut vllius autoritas Gale-
no hac in re suffragatur. Fuere ergo nostra tempestate
qui incidisse in Galeni verbis mendum, ac pro ἐπιμαρ-
τυρεῖς, legendum putent ἐπιμαρτυρεῖς, hoc est at-
temperantis facultatis. commendatur enim ius galli-
næ pro attemperandis humoribus à Dioscor. vt ex anti-
quiss. codice videre licet; in vulgatis namque contexti-
tibus, id non legitur. Confirmatur etiam hoc Serapio-
nis autoritate lib. simpl. qui tum ex Galeno, tum ex
Dioscor. vim attemperatricem, id est (vt verbis vtat
eius interpretis) vim, quæ rectificat complexionem cor-
poris, gallinarum iuri ascribit. Ita autem, & Auer. 5.
Coll. ita, & Auic. 2. Can. pullorum ius stomachi sedare
inflammationem testatur. Caterū, vt demus, nihil aliud
quam temperandi facultatem gallinarū iuri ascripsis-
se Galen. de immutanda tamen vulgata lectione non as-
sentirem. ἐπιμαρτυρεῖς potius vocem attempera-
tricis interpretari velim, quo pacto etiam ἐπιμαρτυρεῖς,
temperamentum conuertitur. alioqui certe quum mul-
ta Galeni ego loca adierim, in quibus de sistenda aluo
meminit, hac eum voce vsū nunquam animaduerti.
dixisse autem potius, valere εἰς σάρον, εἰς ἐπιμαρτυρεῖς
ἵασις, aut νοσήσαντες, vel quid tale.

De Volubili. Cap. XXIII.

Olubilis plures sunt species. Est enim,
quædam, quæ dicitur funis arborum,
cuius flos est albus, & est sicut tub, &
habet lac, & vocatur volubilis ma-
gna. Et est alia, cuius rami repunt super terram,
& super ramos plantarum, cuius folia, & flores
sunt minores, & dicitur volubilis minor. Et est
alia habens folia subalbida, lanuginosa, & habet
lac, & est species tertia. Et est habens folia aspera
sicut folia citruli, cuius flos est sicut ampullæ ad-
hæretes, & vocatur lupulus, & est quarta species
eius. cuius radix est sicut fescifresin, & magis cras-
sa. immo est crassitudo eius in modum cucurbi-
tæ maioris, & eius stipes eleuatur super radicem
suam circiter cubitos duos, & folia eius sunt stri-
cta parua in modum sagittæ alata, quæ ex leui
causa fluunt, & habet lac: & vocatur dominus
lacticiniorum. ex ea fit scammonia.

ELECTIO. Melior duarum specierum est
magna, & habens folia in modum sagittæ alata.
& melior est, quæ nascitur in locis temperatis
remotis ab excessu.

COMPLEXIO, & proprietas. Inquit Diosc.
Magna est æqualis, declinat tamen ad calidita-
tem quandam, & est sicca in secundo: & est re-
solutiva, maturatiua, aperitiua, abstersiua, so-
lutiva. Lanuginosa vero est calida in excessu, vl-
ceratiua, incisuiua. Sagittalis vero calida, & sicca
in secundo, & dixit Gal. est in principio tertij, &
est resolutiva. Lac vero eius est in fine ipsius. &
est acris. & eius acrimonia non est in vehemen-
tia lacticinij maioris. & est in qualibet parte plā-
tæ eius acuitas, & ferrositas, sed plus in lacte ip-
sius. & est in ea abstersio, resolutio, vt nos loque-
mur de scammonia in capitulo suo. † Lupulus
vero est æqualis, ad frigiditatem declinans. &
dicitur, quod est in principio primi, & est verius.
est

* Et est cu-
(c.) Ita le-
gendum, de-
scribit enim
scammonia
à lupule di-
uersam.

DE SIMPLICIBVS.

est autem sedatiuus dolorum calidorum, ex-
tinctiuus inflammationum, & lenitiuus.

RECTIFICATIO. Magna aperit orificia ve-
narum. propter, quod miscendum est cum ea
aliquid ex tragacantho, & mastiche. & rectius,
quod vigorat operationem eius, est aqua casei
cum spica, & mastiche. Ex sagittali autem non
propinatur ad soluendum nisi coagulum eius,
& est scammonia. Lanuginosa vero prorsus vi-
tanda est: solutione enim educit sanguinem, &
est sicut venenum.

Possesse. Lanuginosa sanguinem educit ex-
coriando. Aspera vero, & est lupulus, educit de
cholera citrina rem aliquam, & mundificat san-
guinem ab ea, & clarificat ipsum, & sedat ipsius
inflammationem, & affert ei iuuamentum ma-
gnum infusio eius in aqua casei. Et syrupus eius
remouet icteritiam. Et o quam parum vtuntur
medici nostri temporis eius administratione, cū
sit medicina bona. Et ipsa quidem, & succus eius
cum sauih hordei sedat dolorem capitis cali-
dum, & confert calefactioni stomachi, & he-
patis. & syrupus eius confert febribus cholericis,
& sanguineis valde. Magna vero, solutione edu-
cit cholera adustam cum facilitate, & aperit
oppilationes hepatis, & meseraicarum. confert
icteritiam cum succo apij, & endiuia, aut cum
aqua casei. Confert hepatis apostemati calido
extrinseco, & proprie cum sauih, & oleo rosa-
ceo, & aceto. & sedat sodam antiquam, & pro-
prie cum oleo rosaceo, & aceto, aut chamæme-
lino, & succus eius ex eis est, quæ sanant vlcera
in aure, & est ex medicinis pectoris, & pulmonis,
mundificans ea à superfluitatibus, & confert asth-
mati valde. & confert febribus longi tēporis, &
proprie febribus oppilationū, & eis quarū mate-
ria est cholera citrina. Ex radice vero sagittalis fit
emplastrū ex oleo rosaceo, aut chamæmelino, &
sedat sodā frigidā antiquā, & curat hemicranēā.

Dosis. Potio decoctionis magnæ est circi-
ter vnc. 4. & infusionis eius in aqua casei potio
est circiter lib. j.

De Volubili. Cap. XXIII.

SYLV.

Cistampelis
videtur Dio-
sc. Pauli.

Volubilis multæ sunt species. Vna enim
est magna lactaria funis arborum di-
cta, flore albo, campanæ æmulo. Dio-
scoridi est temperata, vel paulo cali-
dior, sicca ordine secundo. resoluit, maturat, ter-
get, soluit, aperit orificia vasorum, ob id datur cū
tragacantho, mastiche, spica nardi, sero lactis,
obstructionem venarum meseraicarum, & hepa-
tis liberat, ob id sanat icterum cum succo apij, &
intybi, vel sero lactis: bilem vltam clementer pur-
gat: ob id febres putridas, præsertim biliosas, diu-
turnas, thoracem, & pulmonem excrementis re-
purgat, ob id asthmati confert. phlegmonem he-
patis externam iuuat, præsertim cum polenta, &
oleo rosaceo, & aceto. cephalalgia antiquam, præ-
sertim cum oleo rosato, aut chamæmelino, & ace-
to. succus eius aurium vlcera sanat. Secunda est

parua, folijs, & floribus minor, super terram, &
aliarum plantarum ramos serpit. Tertia etiam la-
ctaria, folijs subalbis, lanuginosa, immodice cali-
da, incidit, vlcera, & ita soluendo sanguinem edu-
cit. ob id prorsus vitanda, tanquā venenosa. Quar-
ta est folijs citreoli modo asperis. flore foliaceo
squammatis compacto [quod sicut ampullæ ad-
hærentes, male vertit interpretes.] lupulus vocatur,
temperatus, vel potius frigidus principio ordinis
primi. Sanguine bile flaua modice purgat, eumq;
clarum reddit, & sedato eius calore temperat, præ-
sertim sero lactis infusa. icterum syrupus ex eo sa-
nat, febribusq; biliosis, & sanguineis prodest. ipsa
quoque, & succus eius cum hordei polenta cepha-
lalgiam calidam sanat, & ventriculi, ac hepatis in-
temperiem calidam. cumque tam sit efficax medi-
camentum, mirari subit, cur a nostræ tempestatis
medicis in vfu tam raro habeatur. Quinta est radi-
ce bryonia, aut maiore cucurbitulæ magnæ instar,
caule bicubitali, folijs angustis, paruis, in sagittæ
pennatæ modum figuratis, leui causâ deciduis, la-
ctis præter cæteras secunda, quo fit scammonium:
ob id domina lactariorum vocatur, calida sicca or-
dine secundo, vel potius cum Gal. tertij principio,
in eiusdem vero sine succus ipsius lacteus, idemq;
acer, & mordax magis, quam cæteræ ipsius partes,
minus quam tertia, tergetque ac resoluit, vt mox
in scammonio audies. Hæc, & magna cæteris præ-
fertur, præsertim si ex locis sint temperatis. Huius
denique radice cum oleo rosato, vel chamæmeli-
no emplastrum, cephalalgiam frigidam, & anti-
quam, ac hemicraniam sanat. Decocti primæ dan-
tur: vnc. 4. infusi autem in sero lactis libra vna.

De Volubili.

Inuenio apud Dioscoridem, Galenum, Paulum ca. de
Helxine, quæ videtur prima species hic posita, apud
nos frequens, sicuti & Secunda Tertia, vt puto est Cle-
matides. Quartam speciem videtur Plin. lib. 21. ca. 15.
vocare Lupum. Legitur Lupi huius, vel Lupuli nomen,
tertio libro de locis affectis, qui liber vulgo de interio-
ribus inscribitur. sed litera corrupta est, pro bato, vel ru-
bo, lupulum habens: sicuti & lib. 4. Therapeutices, vt
nouæ eius libri interpretationes manifestant. Græco-
rum vulgus Bryon nunc vocat, nostri Luuertitium, qua-
si lupum vertitium. Complexio, & proprietas. Non id
dixit Dioscor. quod hic ei adscribit, sed de triplici scripsit
Smilace, leni, videlicet, aspera, & hortulana. Item de
duplici clematide, & scammonio, quæ omnia ab hac
se circum voluendi proximis rebus proprietate dici Cō-
uoluoli, vel volubiles possunt. Helxinem potam vim
habere ventris purgatiuam, tradit idem Diosc. Lupulus
est æqualis) Vires florum, quas in ceruisia ostendunt, sa-
tis calidos & siccos attestantur, quibus rebus grauitas
etiam odoris consentit. Videant igitur medici, qui Lupu-
los tātopere commendant, cui fundamento innitantur.

Volubilis nomine quæ plures plantæ ueniant Ara-
bibus medicis; Serapion tres species facit: pri-
mam uocat cussus, & hanc triplicem esse ait; albam,
nigram, & cactus: secundam acsin: tertiam uero athin
nominat. His autem, si quis historiam Serapionis con-
ferat Dioscoride, percussus hederam, quæ græce κισσός
intelligit; per acsin helxinem, per athin elatinen
autem

Vitæ fr-
guens.
Videtur me-
nus est po-
tius, quæ ele-
mentaria
Diosc. Pauli
Pli. dicitur.
& in qua sub-
stantia.

Flores huius
ceruicia lar-
gini incidi
caput vitæ.

Helxine vel
hederæ folia
multiora tri-
angula figu-
ra, floris al-
bis, rotundi,
casi, calatili
forma. Dio-
scor.

MANA.
Volubilis spe-
cies quatuor.
Galeni locut
lib. de interio-
ribus en-
pugatur.

Lupuli flo-
res calida.

COST.

autem Diosc. hedera trium specierum, alba, nigra, & helix, atque hedera ipsi helxine, & elatine comparantur. Hæc quum de volubilibus scribat Serapion, Mesues noster eiusdem quidem historiam hoc in loco proficitur; sed adeo tamen diuerso, & difficile rem tractat, ut quid sibi velit, paulo sit difficilior explicatu. perpendamus tamen ipsi diligenter singula, aliorum vero an bene senserimus, esto iudicium. Sane quum primam describit volubilis speciem, quam siemem arborum vocari ait; putat Manar. helxinem indicari, nostra vero sententia, eam quam smilacem lenem quidam putant, intelligit; quam etiam, volubilem maiorem, & ipse, & pharmacopæi vocant; floribus albis, tubæ ut noster codex habet, seu campanæ, ut Syluius vertit, non dissimilibus. Secunda species ipsa est helxine, smilax profecto lenis iam dicta, si helxine ipsi conferatur, sola magnitudine foliorum, & florum, ac longitudine ab ea differt; ut merito illa maior, hæc minor volubilis appelletur. etsi autem nonnulli sunt, qui primam illam speciem, maiorem; secundam autem minorem helxinem vocant; Dioscorides tamen neque de duplici helxine usquam meminit, neque smilacem lenem, (si modo volubilis maior smilax est lenis,) helxines esse speciem putat, qui diuersis utraque de re locis pertractat. Quod sequitur quum ait, (Et est alia habens folia subalbida lanuginosa, &c.) Hic Manar. clematida, alij elatinem intelligi existimant. Nos vero, sicuti secundam clematida exulceratoria esse vi pradam scimus, id quod inuit, Mesuem de hac verba facere, scribentem quum de volubili temperamento agit, lanuginosam calidam esse in excessu, ulceratorem, & incisivam; ita quia neq; Diosco elatinem; ulcerare scribit quamvis lanuginosam dicat, neque quid sit elatine inter herbaria peritia principis adhuc constat; propterea priori potius sententia subscriberemus; quamquam neque id audeamus pro certo assenare. Sequitur quum ait, [Et est habens folia aspera, &c.] Hæc quarta est species, quam lupulum nuncupari dicit, omnibus nota, quamvis de hac alioqui vulgatissima planta neque Græci, neque Arabes uno fortasse Mesue excepto verba fecerint. Postremo loco scammonium subiungit, de qua Diosc. & alij. His ita constitutis, (ut ad ea accedamus in quibus accusatur Mesues) subiungit, [Melior duarum specierum est magna, &c.] Sane his verbis putant aliqui helxinem maiorem minori præponi, id est primam speciem volubilis, secundæ: proptereaque de scammonia perperam verba interponi. Nobis vero præferre Mesues videtur inter volubili speciem eas, quæ magnæ sunt, hoc est, non helxinem tantum (ut aiunt) maiorem, sed & scammonia, & lupulum, quæ, & secunda, & tertia volubili sunt maiores, quare non temere, quum magnas volubiles paruis præferat, inter magnas scammoniam quoque ceteris præponit. Ait præterea (sagittalis vero calida est, &c.) Insurgit hic rursum, & inconstantia Mesuen accusant, quia sequenti capite in tertio ordine calidorum scammonium ponet, eius vero plantam ipso acriorem faciet; contra tamen hoc in loco in secundo gradu aut cum Galeno in tertij principio plantam ipsam, eius vero lac in fine tertij reponi affirmat, esset autem planta, si lacte ipso acrior est, quarto ordine collocanda, si modo hic sibi ipsi constat. Adde quod hys verbis quæ subdit. [Et eius acrimonia non est in vehementia lacticinij maioris] præferens acrimoniam lacticinij, maioris acridini scammonia, quum nihil sit aliud lacticinium maius, quam

A scammonia, hanc se ipsa minus esse acrem asserit, atque adeo scribit planè repugnantia: sicuti etiam quum subdit. [Sed plus in lacte ipsius] hys aduersatur, quæ sequenti capite dicit, ubi scammonium, hoc est, lac plantæ huius minus acre faciet, quam plantam ipsam, cuius rei causam referet in artificium, quo dematur acrimonia. Verum ad hæc, paucis. Fatetur profecto in hoc capite Mesues scammonia succum, quod lac vocat, tertio ordine calidum esse, & siccum, quod etiam in sequenti capite: verum plantam ipsam totam, quam hic calidam, & siccam esse ait secundo ordine, aut in tertij principio ex Galeno; nusquam dicit esse succo ipso calidior, sed tantum in sequenti capite, condensato scammonio minorem inesse acridinem ait, quam plantam ipsam, cuius rei causam in artificium refert: nepe quod ignea, acriores, & tenuiores ea partes, quæ in recenti planta vigeant, coctione, & exsiccatione euanescent. Quod si quis recentem plantam, quia acrior est, od id calidior esse oportere contendat; dabo ego quidem lac recentis plantæ, & acrius, & calidius esse condensato succo; non tamen totam ipsam plantam esse calidior, concesserim. Quo autem pacto condensato scammonio lac sit calidius, quum tamen utrumque in tertio calidorum ordine collocetur, non est difficile explicare, nepe quia Mesues lac plantæ huius in fine tertij ordinis ponit, si in medio eiusdem tertij succum ipsum condensatum reponas, non errabis meo quidem iudicio; sed acridinis illius imminuta differentiam apte iudicabis. Ita ergo sedari potest hæc controuersia. Sed, & quod secundo loco obijciatur, momenti est pauci, neque enim per lacticinium maius vnam, (quod putant) scammoniam, sed primam quoque eam scebram speciem intelligere solet, de qua postea, illam enim tanta excellere acrimonia dicit hic author, ut viscera ulceret, alioqui certe, quando in describenda scammonia ad huius capitis initium, ipsam vocari ait dominum lacticiniorum, non ob acridinem, sed ob usum dici existimarem, quando ex stirpibus lac ferentibus nulla alia tanto in medicina est usui ut scammonium; vel quod, ut Syluius ait, est hæc lactis præter ceteras facienda. De lacte vero huius plantæ, quod in sequenti capite minus esse acre, quam plantam ipsam dicit; hic autem maiorem ipsi acrimoniam inesse, quam in tota planta asserit; ex hys, quæ diximus, constat nullam esse controuersiam, quando de concreto lacte in sequenti, in hoc vero capite de virentis adhuc plantæ succo verba facit, non parum autem recentem à concreto succo interesse, nullus arbitror est, qui non intelligat. Sed hæc de proposita discordia sint satis. Quod enim postmodum obijciunt Mesue, primum quidem lupulum, neque temperatum, neque primo ordine frigidum dici posse, ut hic author putat, hys uerbis [lupulus nero est, æqualis, &c.] argumento tum ex effectibus, quos in ceruicia ostendit, repit enim in caput vini instat, & inebriat; tum ex odoris gravitate: tum ex laxandi facultate: deinceps vero, quod volubili, quam magnam uocat, aperiendi uenarum orificia uis ascribi non possit, ut hic ascribit hys uerbis [Magna aperit orificia uenarum] quum ipsiusmet Mesue testimonio temperata sit, neque sensus iudicio insignem ullam qualitatem præ se ferat: hoc, inquam scriptorem hunc leniter perstringit, fiunt profecto ex assumpto hyosciamo, mandragora, opio, effectus quales in ebrijs; ea tamen insigniter frigida esse pauci sunt qui non consentiant. Inest etiam & hyosciamo, & alijs multis quæ frigida sunt, odoris maior

ior quam in lupulo grauitas. Ac demum subducendi alium uis in est myrobalanis, tamarindis, rosa, uiola, qua inter frigida medicamenta reponuntur. Ita uero, & de uolubili magna nihil Mesuem urget, neque enim aperiendi uim calori tantum ipse ascripserim, quantum etiam substantia tenuitati, alioqui, quis natura operum tam est intelligens, qui huic educendi sanguinem ex totius substantia proprietate facultatem inesse negare ausit?

DE MEDICAMENTIS
violenter, & moleste purgan-
tibus, iisdemq; deleterijs.

De scammonia. Cap. I.

ANT.

Scammonia est solutium magnum, & dixit Democr. quod est solutium antonomaftice, & quod est genus solutiuium, & generalis super omnia solutiua. Fit autem scammonia ex succo cuiusdam speciei uolubilis, † cuius folia sunt ad modum sagittae alatae. Nascitur autem in Antiochia, & Armenia, & Corasceni, & in partibus Arabiae: & Turchiae, & plurimum nascitur in terra nostra, & est mala, & credo quod dispositio loci, & modus culturae, & ars in faciendo auxiliatur, ut bona fiat bona, & mala fiat mala. Modi autem operationis eius sunt quatuor. † Primus est cum manifestatur radix ipsius a terra praeterquam euellatur: & sunt incisiones in eo, quod apparet ex ea super terram: & inuenitur, quod egreditur de eo post diem, & diem res sicut gummi, & dimittitur exiccare, & conseruatur. Secundus est, ut extirpentur post illud totaliter radices, & incidantur, & colligitur lac earum fluens, & decoquitur cum facilitate, vel exiccatur soli, & fiunt inde formae, & sigillantur, & huiusmodi scammoniae color est subalbidus, aut varius. Tertius est, teruntur adhuc radices post illud, & extrahitur succus: & fit sicut diximus de decoctione, & alijs, & sigillatur aliquo sigillo. Nunc autem fides sigillorum perijt, & haec scammonia est crassa, & nigra, & ponderosa. Quartus est, teruntur folia eius, & stipites, & extrahitur ab eis succus, & fit similiter, & haec est scammonia nigra, attinens viriditati, & est grauis odoris.

ELBCTIO. † Melior est Antiochena, & Armena est post hanc. † Quae uero fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala prorsus: & melior adhuc, quae est primae formae: & quae est secundae, est post istam, & aliae sunt malae, & deterior est viridis. Adhuc autem qui laudauerunt scammoniam, in v. proprietatibus laudauerunt eam. Prima est, ut sit in colore clara, sicut gemma, & proprie species eius prima, aut subalbida, aut varia. Secunda, ut si tangatur confractum eius aqua, vel salina, fiat sicut lac. Tertia, ut sit tenera, multae facilitatis ad frangendum, & puluerizandum. Quarta, ut sit pondere leuis. Quin-

ta, ut sit boni odoris proprii, non grauis. Remota uero ab his proprietatibus non est bona. Conseruatur quoque per annos xx. sed quanto antiquior, tanto debilior.

COMPLEXIO, & proprietas. Calidae complexionis est in tertio gradu, & sicca ad ipsum, & est in ea de acuitate minus, quam in planta sua, & credo quod ars in faciendo ipsam frangit in ea de acuitate aliquid, & in ipsa quidem est amaritudo, & ipsa quidem est absterfua, resolutiua, incisua cum attractione multa, cuius attractio extenditur usque ad remota multum.

RECTIFICATIO. † Quinque sunt ei familiaria, quae in corporibus imprimunt magnitudinem nocumentorum. Est enim in ea ventositas mordicatiua in stomacho, faciens subuersionem, nauseam, & turbationem laboriosam. Secundum est, quoniam insunt in ea caliditas, & acuitas habiles inflammari, & propter quod est facile faciens cadere in febrem, & sitim; & proprie, quando inuenit patientem praeparatum. Tertium est, quoniam fit per ipsam attractio uehemens, & uehemens dilatatio orificiorum uenarum: quare facit cadere in immoderatos fluxus. Quartum est, quoniam in ea est ferrositas operans ad excoriationem uiscerum, quare generat dolores acutos, pungitiuos, & facit cadere in dysenteriam, & tenelimum. Quintum est proprietas, & operatio sua, a quibus fit impressio nocumenti in membra, quae sunt minerae uirtutum, quae sunt sicut cor, & hepar, & stomachus, & similia eis. Auxiliamur uero eis cum rebus, cum quibus proprietate, & uirtute nocumenta tolluntur, sicut, v. g. Obuiamus ei, quod diximus primo adiuuando, ut resoluatur vapor eius turbidus, & mordicatus, faciens subuersionem, & laborem. Et ad hoc auxiliatur nobis decoctio eius in pomo, digerit enim, maturat, & resoluit, & excludit vapores eius, & aufert ferrositatem eius. Et miscere in decoctione ipsius, quae ventositates resoluunt, & carminant, & adiuuant ad illud, sicut daucus proprie, & galanga, & semen feniculi, & apij, & similia. Et dico quod decoctio est generalior praeparatio eius auferens plura ex nocumentis, quae diximus. Et obuiamus ei, quod diximus in secundo, miscendo ei in decoctione aliquid uirtutis refrigeratiuum, & operando, ut frangatur acumen, & inflammatio eius. Et ad hoc auxiliatur nobis coctio cum eis, quae extinguunt, & leniunt, sicut est mucilago psyllij, & aqua, & carnes prunorum, & succus rosarum, & aqua violarum, & violae recentes. Et inuoluere ipsam ante decoctionem eius in oleo rosato, aut violato aufert hoc nocumentum ab ea. Et succus citoniorum mazorum, & sumach, & spodium similiter. Et obuiamus ei, quod diximus tertio, miscendo ei in decoctione, quae adiuuant uirtutes membrorum, & auxiliantur in aggregatione, & corroboracione partium laxarum. Ad hoc autem auxiliantur nobis maxime res stypticitatem habentes, & omnia, quae auferunt superficiem acuminis eius, & reprimunt subrilitem, & uirtutem penetrationis ipsius, sicut est mastix, & ci-

& citonium, & succus eius. Sunt enim rectificatum bonum. Myrabolani quoque citrini sunt mirabiles in hac intentione, & aloe similiter. Et obuiamus ei, quod diximus quarto, miscendo cum ea, quae aggregant duas intentiones. Prima est acquirere ei facilem egressum, & hoc cum rebus cito expellentibus audaciam eius, & facientibus eam descendere, ad hoc autem auxiliatur ei administratio eius cum rebus lubricantibus, sicut est mucilago psyllij, & carnes prunorum, & sciuisi, quod compressiua sicut citonia, & mastix sumpta post medicinam, & proprie post, quam incepit educere, festinam faciunt eius egressionem: & sciuisi quod aqua calida post medicinam transmittit audaciam eius, debilitat virtutem ipsius: & dixit Rufus, & qui sumpsit scamoneam de melioribus rebus est ad expellendum audaciam eius, ut post quatuor, vel quinque horas postquam sumpsit eam, psyllium conquisatum cum aqua tepida, & oleo rosato sumat: post duas horas, infusionem myrobalanorum ei tribue: sic enim non timentur nocumenta eius. Secunda est reprimere ei virtutem ferrositatis, & acuitatis: & hoc faciemus cum auxilio rerum humidarum, & vinctuosarum, sicut est tragacanthum, & bdellium, & oleum rosatum, & amygdalinum, & similia: & obuiamus ei, quod diximus in quinto, quod est thesaurus totius operationis, & illud est acquirere ei bonitatem cum medicinis membra, & virtutes, quarum sunt domilia, confortantibus, & ad hoc auxiliantur nobis medicinae cordiales, calidae, & frigidae, & medicinae stomatichae, & hepaticae: & auxiliantur etiam ars, & preparationum modi, sicut iam diximus. Modus rectificationis eius secundum, quod narrauit Rufus. Decoquatur scamonea in citonio post inuolutionem eius, & reuolutionem eius fere per diem vnum cum oleo violato, aut rosato aut amygdalino, & post illud teratur faciliter, & voluatur, & resoluatur in scutella vitrea usque dum siccetur cum infusione myrobalanorum citrinorum facta in succo citoniorum: tunc fac trochiscos ex ea quartae drach. i. & sit dosis eius trochiscus vnus: solutionem enim facit sine molestia. Modus autem alius secundum eundem satis bonus. Decoquatur scamonea secundum priorem doctrinam, & adiuuge ei myrobalanos citrinos supra tertiam partem eius. Deinde accipe feminis apij, feniculi, dauci, ana drach. 2. decoque cum succo cytoniorum cum facilitate, & cola, & vtere inuolutione, & exiccatione, sicut de huiusmodi proxime diximus. Inquit Rufus. Sit tua intentio addere, minuere, & mutare secundum quod exigit dispositio, & res patitur. Inquit Gal. Miscui scamoneam cum sexcuplo ipsius mannae, & triplo eius succi rosati post bonitatem coctionis eius in pomo, & inueni ex modis preparationis ipsius hunc modum satis laudabiliter emendantem plura ex nocumentis, quae timentur per ipsam: & aliquando miscui cum eius sexcupulum ipsius glutini psyllij, & feci bonum: & aliquando miscui medicinas cordiales: & aliquando miscui alias, sicut res exigebat. Inquit Hamech. Accipe duplum eius,

A foliorum violarum, medium ponderis ipsius liquiritiae, inuolue oleo rosaceo, & fac trochiscos drach. i. & sit dosis vna. Inquit Humain. dissoluatur in oleo amygdalino cum pauco mastice, & per diem, & diem agitetur in sole cum administratione paulatim olei sicut oportet, & post hoc etiam agitetur per diem, & diem cum aqua rosata, in qua fuerit resolutum bdellium, deinde exiccetur: deinde coquatur in citonio. Post hoc cum tertia eius parte myrobalanorum citrinorum fiant trochisci, & sit dosis drach. 5. Inquit Paulus, zingiber, & piper longum, & anisum admixta decoctioni ipsius, & proprie in pomo acetoso, aut pontico remouet nocumenta ipsius. Modus rectificationis eius ex intentione nostra. Decoquantur frustra eius intra amygdalas tritas multas post purgationem eorum intra folia, sepeliendo ea in cinere calido: & post diem adiectionis amygdalarum dissoluatur in aqua citoniorum acetosorum, in qua bullierint spica, anisum, & aliqua ex speciebus, & seminibus redolentibus, & exiccantur. Deinde cum pauco mastice, & bdellio decoquatur in citonio, aut pomo inuoluto in massa. Deinde fiant trochisci tertiae drach. i. & sit dosis, vna. operatur enim sine nocumento. Modus autem preparationis praedictae. Miscetur tantum quantum ipsa est de sumach: & quarta ponderis eius spodij, & fiant inde trochisci sicut priores: sunt enim vltimi. Et si dissoluatur scamonea in octuplo eius miuae, & pauca spica, post inuolutionem eius in oleo rosato, aut amygdalino, & decoquatur cum facilitate, emendatur a sua malitia. Et sciuisi, quod aloe frangit malitiam eius, & myrobalani magnificant eam. Et decoctio eius in succo portulacae, aut in aqua feminis ipsius aufert plura ex nocumentis eius. Et medicinae cordiales, & stomatichae calidae, aut frigidae secundum quod res exigit, frangunt malitiam eius. Et oportet, ut fiat eius decoctio cum facilitate: impetuositas enim in decoctione addit ei ad malitiam. Et ipsa quidem sicut sciuisi, de trituratione modicum sustinet, quapropter oportet, quod in eius contritione non nimium insistatur: ex rebus autem facientibus facilem, & velocem ipsius egressum a corpore, sint citonia, quando in confectionibus, & electariis simul miscentur, & similiter myrobalani: ipsi enim sunt excito eam deponentibus, & similiter, si super eam post spatium bibatur. Et sciuisi, quod aqua calida expellit audaciam eius, & alia similiter, sicut diximus in canone.

Posses. † Solutione educit cholera cum fortitudine, & attrahit eam a sanguine, & venis vehementer, & eius operatio est sicut operatio furiosi. Et est ipsa inimica cordi, & stomacho, & hepati, & intestinis. Et est ex facientibus nauseam, & conturbantibus viscera, & ex subuertentibus ea. Et facit sitim, & deiecit appetitum cibi. Et ex ea, & myrrha, & costo, & croco, & succo agrestae, & pauco opio fiunt trochisci cum vino potico, & proprie aur. i. & sit linimentum ex vno eorum super frontem, & tempora comprimendo, & proprie cum vitello oui, & aceto forti sanat sordam frigidam antiquam, et hemicraniam difficilem,

DE SIMPLICIBVS.

cilem, & si linitur super dentem, remouetur dolor eius, & corrosio, & si super scrophulas, & proprie cum succo apij, aut dauci, delet eas. Et fit linimentum cum vno eorum, cum succo sisimbrij, & aceto, sed loco apij ponatur castoreum, & liniatur in posteriori parte capitis, est magni iuamenti ad subet, & lithargiam. Et quando scammonia supponitur cum lana, educit menstrua, & facit abortum. Et ipsa quidem sola curat scorpionum morsus, & proprie desuper linita cum succo mentæ, aut cum vino. † Vitet autem eius acceptionem, qui calidæ, & siccæ complexionis est, & nature, aut paratus cadere in febres. Is autem qui sumit ipsam, timeat frigus, & æstus, & abhorreat fructus, & proprie frigidos, & aqua veri frigoris, & somnum prolixum supra eam, & exercitium, & superbiam animi. Conseruatur autem scammonia per annos xij.

Dosis eius est a v. granis vsque ad xij.

SCAMMONEA.

De scammonio. Cap. I.

SYLV.

Scammonia
proprie plā-
ta, scammo-
nium, liquor
et succus.
Colophonum
Plin. ex Myr-
sia, apud Dio-
scor. lauda-
tur.

Cammonium est medicamentorum purgantium maximum, vt purgatorij nomine simpliciter pronunciato, per antonomasiam, scammonium intelligatur, vt ait Democr. Est autem lacteus ipse succus potestremæ volubilis, natæ in Antiochia, Armenia, regione Scenitarum, Arabia, Turchia. Plurima etiā apud nos nascitur, sed praua, loci (opinor) natura, & colendi modo, & arte conficiendi: quibus tribus euadit hæc bona, alia mala: Fit autem multis modis. Primo, cum primum radix super terram ex-

titerit, pars eius non euulsæ, quæ terræ supereminet, incisa, succum quendam gummeum quotidie remittit, qui siccatus seruatur. Deinde radix omnino euulsa inciditur, lacque inde profluens siccatur vel igne lento, vel sole, & in ossas quasdam formatur, & obsignatur, colore autem est subalbo, vel vario. Postea taleolæ radicum tritæ exprimuntur, & succus, vt dixi, siccatur, sigillo notatur. Nunc autem bonitatis fides per sigilla hæc perijt, est autem hæc crassa, nigra, grauis. Sunt etiam qui ex folijs, & caulibus tritis succum extrahunt, & quo dixi modo siccant, coguntque: sed hic ex nigro virescit, estque odoris tetri. Præstantissimum est Antiochenum, præcipue quod primum summa radice incisa exdat, reliqua hæc inferiora: viride pessimum. Secundas tenet Armenium. Nostras vero, & quod ager Scenitarum mittit, omnino prauum est, etiā quod primum profluit.

† Sit autem clarum gummi modo, aut subalbū, aut varium, præcipue quod primum effluxit. Idem fractum, saluæ, aut aquæ attractu lactescit. Sit præterea tenerum, & friabile, pulueratuque facile, leui pondere, odoris proprii, sed boni, non tetri: a quibus notis quanto magis recedit scammonium, tanto est deterius. Viginti annos seruatur: sed quo antiquius, eo imbecillius. Calidum est, ac siccum ordine tertio, acre, minus tamen, quam planta ipsa, acrimonie opinor, parte per artem fracta, & obtusa. Est etiam amarum. Incidit, terget, purgat, bilem flauam ex sanguine attrahendo etiam a remotissimis partibus: tanta eius ceu furiosi vehementia. Cor, ventriculum, hepar, intestina lædit, reliquaque viscera conturbat: ventriculum subuertit, appetentiā deijcit, nauseam mouet, sitim excitat. Ex scammonio autem myrrha, costus, crocus, omphacio, opio pauco, cum vino austero fiant trochisci drach. vnius pondere, quibus ex vitello oui, & aceto forti solutis, & illitis fronti quidem, ac temporibus, cephalalgia frigida vetus, & hemicrania solutu contumax sanatur: denti vero, eius dolor, & rosio cessat: strumis autem, præsertim cum succo apij, vel dauci, eas discutit, occipiti denique cum succo sisimbrij, & aceto caron, & lethargum magnopere iuuat, si opij loco habuerint castorium, scammonium item cum lana subditum menses mouet, & abortum facit, scorpionis ictum cum succo mentæ, aut vino illitum sanat. Non sumendum igitur calidis, & siccis naturis, febricitare paratis. Sumpto autem eo, frigus, æstus, fructus præsertim frigidior, somnus longior, exercitatio, ira [& ceteri vehementes animi affectus] vitentur. Nostris corporibus valde noxium est scammonium, quod flatu mordaci venter subuertit ad nauseam, & moleste turbat, id quod ne contingat, coquitur in pomo præsertim cum dauco, galanga, semine apij, feniculi, & similibus, ijs enim coquitur vapor eius flatulentus, ferransque, & mordens dissipatur, & noxæ præterea eius aliæ mitescunt. Deinde, quod calore vehementi corpus accendit, & febres in eo, fiad

fi ad eas est paratum, accendit, sitimq; in expletam. ea autē noxa tollitur mistis coquendo refrigerantibus, & acrimoniam eius, flammeamq; caliditate frangētibus, muccagine psyllij, succo, & carne prunorum, succo, & aqua rosarum, & violarū recētū, cydoniorum acidodulciū, rhois, spodio, oleo quoque rosato, aut violato, ante coctionem eadem ratione inuoluendo. Tertio loco vehementer attrahendo venarum ora immodice dilatat, unde fluxus vētris fere fit immoderatio. quod incommo- dū vitamus mixtim coquendo, quæ partium harū vires tuentur, & laxam substantiam cogendo roborat, qualia sunt styptica: quæ præterea scammonij acrimoniam superficialiam tollunt, tenuitate, & penetrandi facultatem reprimunt, vt mastiche, succus, & caro cydoniorū, cydonium ipsum, myrobalani citreæ, aloë. Quarto dolores punctorios visceribus rodendo adfert, ac intestinis rodendo excoctis, dysenteria, vel tinesmū excitat. hæc ne fiant, medicamenta illi miscemus, quæ tum cito, ac clemēter ipsum velut furiosum deturbent, & corpore expellant, tum virtutē eius ferrantē, & acrem obtundat. prioris generis sunt lubricantia, vt muccago psyllij, caro prunorum. adstringentia, vt mastiche, cydonia post ipsum sumpta, præsertim ubi iam purgare cœpit ipsum, id celeriter descēdere, ac egredi cōpellunt. aqua quoque calida pota aliquādiu post ipsum sumptum, furiosam eius vehementiam frangit. idem psyllij muccago cū aqua calente extracta, cū oleo rosato sumpta horis quatuor, vel quinq; post scammoniū efficacissime præstat, Rufo authore, addito horis post duabus myrobalanorū infuso, hæc enim ipsum cito deturbant. secundi generis sunt humida, pingua, & lēta. vt tragacanthum, bdellium, oleum rosatū, & amygdalinum, & similia. Postremo substantiæ suæ totius proprietate lædit cor, vētriculum, hepar facultatū quarundā nos gubernantium, ceu fontes quosdā. quibus noxis per quēdam proprietate, & facultate contraria resistimus. quæ incōmoda cum sunt maxima, ijs accurate resistimus, miscēdo, quæ medicamenti actionem efficiunt tutiorē, & partes dictas, facultatesq; in his sitas roborat, qualia sunt medicamenta cardiaca, stomachica, hepatica, tā calida, quam frigida. In hanc quoque rem cōmodat non parum eius per artē præparatio, quæ Rufo sic perficitur. Scammonium oleo violato, aut rosato, aut amygdalarū dulciū toto prope die inuoluit, identidem reuoluendo: postea tritum inuoluit infuso myrobalanorum citrearum ex succo cydoniorum factō, donecq; siccetur, in scutellam reuoluit, tunc ī malo cydonio coquit, formatq; trochiscos quarta parte drachmę vnus graues, quorū singuli citra molestiā purgāt. Vel seminis apij, sceniculi, dauci, ana drachmæ duę. succo cydoniorum igni lēto incoquantur, & colātur. Hocq; succo scammonium, vt dictum prius est, inuoluitur, & siccatur. Post in malo cydonio cum myrobalanorum citrearū prope dimidio coquitur eidē Rufo, non solū minuē-

ti, sed etiam augenti, vel mutanti vires scammonij pro scopis varijs, si affectus postulat, & res patit. Galenus autē manna sextuplo, & succi rosarum triplo, scāmonium in malo cydonio probe coctum miscuit, quo parandi modo multa eius nocumēta sustulit: interdum muccaginē psyllij: aliquando cardiaca, aliquando alia pro varijs scopis. Hamech vero ex scammonij parte vna, foliorum violarum partibus duabus, glycyrrhizæ parte dimidia oleo rosato inuolutis, format trochiscos drachmę vnus pōdere, ē quibus vnum exhibet. Humain quoque scāmonium in oleo amygdalino cum pauco mastiche dissolutū in sole biduo agitatur, oleū paulatim, & sæpe affundendo: deinde in aqua rosarū, in qua bdelliū fuit dissolutum, biduo similiter agitatur, & siccatur, post in malo cydonio coquit, et cū tertia parte myrobalanorum citrinarum, format trochiscos. Dantur hi drach. dimidia. Paulus autem zingiber, piper longum, anisum scāmonio miscens, coquēdo in pomo acido, vel austero, innocentius efficit. Nos autē frustra scammonij amygdalis purgatis, & tritis inuoluta, folijs quoq; quibusdam tegimus, & sub cinere calido coquimus: amygdalis deinde abiectis, scāmonium in aqua cydoniorum acidorū (cui spica, anisum, & alia quēdā tum aromata, tum femina odorata fuerint incocta) dissoluimus: post siccamus, & cū mastiche, & bdellio decoquim⁹ in cydonio, vel pomo austero maza circūdato. Deinde trochiscos cū æquali portione rhois, & quarta parte spodij formam⁹, vt priores, lōge optimos, pōdere scriptuli viuis. Dant singuli, & purgant innoxie. Idem scāmonium postquam oleo rosato, aut amygdalino est inuolutum, cum octupla miua, & pauca spica in pomo etiā coquimus. Aloë item scāmonij violentiā frangit. & myrobalani pter cetera. Coctum etiā in succo portulacæ, vel muccaginis seminis eius, noxas multas exuit. Coquat autē clementi calore: nā calor repentinus malignitatem eius auget, & parum diu terat, quia trituram longiorē non sustinet. Datur per se à granis v. ad xij.

De Scammonio.

Scammonia proprie dicitur ipsa planta, Scammonium succus. vtrumque tamen Scammonium quādoque vocatur: & quia ceteris præstat id quod in Golophone gignitur, ideo & Colophonium nominatur. C v i v s folia sunt ad modum sagittæ alata. Helixina, similia, inquit Dioscorides, vel Hedera molliora, trianguli figura, flores albi, rotundi, concaui forma calathi. P r i m v s est cum manifestatur radix. Clarius Dioscor. refecatur caput à radice, radixque ipsa ita fit concaua, vt succum colligere confluentem possit: quidam terram circumfodiunt, nucisque iuglandis folijs obiecta fouea, succum effundunt. hunc autem secundum modum prætermisit Mesue. E l e c t i o, melior est Antiochena. Id quod ex Mysia Asia præponit Dioscorides, Colophonium Plin. & post ipsum Priennense. Q v a e vero fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala. Syriacum, & Iudaicum pessimum esse dicit Dioscorides, densum existens, & graue. Clara sicut gummi. Dioscorides, & Plin. taurino glutini, quam simillimum, splendens, nitidum, decorum, rarum, fungosum tenuissimis fistulis, spongiosum. Sit pondere leuis. Plinius quam leuissimum. Tenera.)

Mesue.

I

Cito

M A N A.

Cito liquefcens, ait Plin. Boni odoris proprij.) Virus redolens, inquit Plin. Si tangitur contractum eius aqua vel falua.) Plinius lingua, & cum diluitur, albescens. Diosc. huic indicio docet non fidendum, quoniam mixto Tithymali succo, idem fit: attendendum alijs indicijs, & ne linguam deurat. Quinque sunt ei familiaria, quæ in corporibus imprimunt magnitudinem nocuentorum.) Nocere stomacho plus quam omnia purgatoria medicamina dixit Pau. miscetq; ei sal, aut piper, aut zingiber, aut rem aliam, quæ sit bona stomacho: format etiã inde catapotia cum melle. Inquit Gal. miscui cum sexcuplo ipsius manna.) Nescio vbi hoc dixerit Gal. illud autem scio, quod Manna apud eum Thuris tenuiorem puluisculum significat, non rem Saccharo nostro dulcore, & colore similem, quæ nunc passim Manna vocatur, & a Mesue intelligitur. In eius contritione non nimium insistatur. Contrarium nonnulli sentiunt: quod verius esse, alio loco est demonstratum. SOLVTIONE educit choleram.) Dioscorides addit, & phlegma. Paulus, purgat vt Elleborum, & magis bilem. VITÆ eius acceptionem, qui calidæ, & siccæ complexionis est.) Docet Pau. dandum his, qui boni sunt stomachi, & febre carēt. Dosis a 5. granis ad xij.) Dioscorides dare drachmam integram non veretur: sufficere tamen ad soluendam aluū dicit duos obolos. Si vero placeat abundantius purgari, tribus obolis addi debere duos Ellebori obolos, & Aloes drachmam. Paulus dat obolos quatuor. Ego licet nunquam sim ausus tantum dare, duodecim tamen grana transcendere non sum veritus, scioque quoddam scriptulum integrum hausisse sine noxa.

Tuto tradi scammonij plus quam duodecim grana.

SYLV. Ultra duodecim grana & etiam scriptulum, sine noxa quidam dederunt. obolis duobus, aluū soluit Dioscor. interdum tribus etiam duobus hellebori obolis, & drach. i. aloes, cum largius purgandum, aut ipsius per se drach. i. Taurino glutini simillimum, splendens, nitidum, decorum, rarum, fungosum, tenuissimis fistulis, spongiosum, Dioscor. Plin. quam leuiss. cito liquefcens, virus redolens. Plin. & lingua cum diluitur, albescens, sed linguam non vtens, quod tithymali succo adulteratum facit.

COST. IN scammonia describenda, quam temere discrepare a Dioscoride Mesuen nonnulli clament, integrum relinquimus, vt alij videant collata delineatione, ab hoc quidem in superiori capite de volubili. a Diosc. vero lib. 4. tradita. nos enim hunc verum non videmus. Cap. 52. At vero scammonium, condensatus scilicet ex scammonio succus, nostro tempore non eas habet notas, quas in optimo desiderant Diosc. & Mesues, ob id, arbitror, quod non eo pacto extrahatur, quo alias, id quod docet, & Dioscor. lib. 4. & Plin. lib. 26. nar. hist. qui primus est a Mesue assignatus modus. ex radice profecto non euulsa, sed incisa, seu excanata tantum, quis tantam colligi scammonij copiam putet, quanta quotidie ad nos affertur? Credendum est, non ab excanata, sed euulsa, dissectaque, vel expressa radice, aut etiam folijs, & stipitibus contusis, qui tres modi describuntur a Mesue nostro, succum nullo delectu, nulla adhibita diligentia exprimi quæstus gratia a barbaris hominibus, qui, quum ipsi medicamenti ferè non vtantur, & nos etiam ob diuersam religionem exosos habeant, impura & adulterata omnia obtrudunt. Mirandum ergo nō erit, si scammonium Mesues ad duodecim tantum grana exhibeat adulterij non nescius, ac si nunc vix scriptuli vnus ponere assumptum in magna adducat discrimina, quum tamen drachmam vnā Dioscorides, Aetius, Paulus Actuarius, Plinius quaternos obolos, hoc est scriptulos duos exhibuerint. Sane de scammonij electione, castigatione. & vsu quam accurate scripserit hic author, quanto medicis vsui esse possint quæ hic tradit, non est vt ipse susius prosequar; sint tamen, & in his aliqua

E qua non omnibus satisfaciant. Namque primum, quum de huius temperamento agit, scammonio minus acrimonia inesse ait quam plante ipsi: eius tamen contrarium in antecedenti capite scripsit de volubili. Quum etiam de huius castigatione tractat, scribens in hæc verba [Inquit Galen. miscui scammonem cum sexcuplo ipsius manna, &c.] Galeno id ascribit, quod nusquam in eius libris legere est. cui etiam manna cognita non fuit. Prohibet etiam quando ait, [in eius contritione non nimium insistatur] scammonium multum teri. quæ tamen res suspecta est, & non desunt qui aliter sentiant. Adde, quod vbi de solutione agit, scammonium ad vnā expurgandam bilem commendat: Dioscorides tamen etiam pituitam educi putat; & (quod quis maxime admiretur) Trallianus lib. 12. ca. 6. de tertiana notha verba faciens, hoc medicamentum in cotoneis malis paratum pituitam potius, quam bilem euacuare testatur. Aetius vero, & Paulus quum instar ellebori purgare scribant, trahi etiam bilem atram affirmant. Hæc ferè sunt, quæ Mesue hic obijciuntur, & momenti esse alicuius quispiam existimarit. momenti tamen sunt pauci. Primum namque, quod de acrimonia obijciuntur, in præced. capite satis resellimus. Quod item secundo loco affertur, parum admodum refert, & in superioribus, vbi de manna agitur abinde satisfactum putamus. De tritura autem, si ea in medium reuocemus, quæ & Auic. 2. Can. tr. 1. & ipsemet Mesues lib. Can. vniuers. cap. de tritura medicamentorum animaduertunt, facile constabit huic non errare. Ait sane Auic. [Et ex medicinis sunt quedam, quarum virtus propter contritionem destruitur sicut scammonia: quare oportet, vt vltima facilitate conteratur, ne ex contritione caliditas eam consequatur corrumpens eius virtutem.] Ita & Mesues de tritura medicamentorum verba faciens, scammonium Antiochenum, idest probatissimum, quia debilis sit textura & virtutis cito exhalabilis, non multa ait egere trituratione. contra autem crassum scammonium, & cætera crassa medicamenta tanto largiore tritura indigere, quanto crassiori ipsamet substantia constant. Hæc certe tam euidentis nobis ratio videtur, vt Mesue & Auic. consilium laudandum, non improbandum putemus: quid autem Manardum desciscere ab his coegerit, non videamus. At, dicit quispiam, nisi tenuissimum reddatur scammonium, fore vt crassa aliquæ illius portiones ventriculi, & intestinorum villis adhæreant, & exulcerent colocynthidis more. Nobis vero diuersa in his ratio videtur. colocynthidis profecto ea est substantia prædita, quæ humore aliquo perfusa intumescat, quare et partes quibus adheret, in tumorem facile adducat, & exulceret, vt Meslib. Canon. vniuers. loco antea citato, monet. at scammonium cuius lactea substantia est, humoris alicuius affluxu friatur potius, & dissoluitur. Illud tamen etiam dixerim authorem nostrum, quamuis non esse nimium insistendi in scammonij tritura velut; nō tamen id prohibere, ut in tenuē exacte puluerem ducatur: sed agi potius id iubet, (vt Auic. verbis utar) cū vltima facilitate, sint certe, quæ in terendo violentia egeant, vt quæ viscida substantia constant: alia vero facillime leuibusque ac paucis ictibus in puluerē rediguntur, quæ tenuia & friabilia sunt. tale autem scammonium est, quod eas habet notas, quæ a Mesue describuntur. Igitur teri ipsam exactissime nihil obstat, verum id diligenti dexteritate, leuiss; ac minime uiolenta manuum pulsione agendum, vt imperiti sepe aromatarij faciunt. Sed de hac re satis.

De pur-

Cap. 51.

Cap. 52.

Cap. 52.

Cap. 48.

H

De purgatione vero, quod ultimo loco obicitur, parum urget, esto enim quod etiam pituita, atque atra bilis aliquid scammonium alliciat; maxime tamen bilem trahit; pituitam vero non nisi tenuem, & paucam, ac forte eam, quæ ad intestina tantum residet. alioqui certe, si pituitam ex vniuerso corpore allicere Dioscorid. velit; si etiam Trallianus non eius potius interpres (quod maxime suspicor) ducenda pituita, quam bili magis aptum scammonium putet: neque vllum ipse alium video, qui illis subscribat, neque experimento fortasse licet obseruare. De Actio vero, & Paulo si exustam trahi bilem hoc medicamento intelligant: nihil a Me sua diuersum sentiunt, ad bilem generatim id medicamentum proponente, de frigida vero, & crassa sanguinis fece, id est melancholia, noua esset, & nondum forte alijs medicis perspecta obseruatio.

De Turbith. Cap. II.

ANT.

Turbith est radix herbae, cuius folia sunt sicut folia ferulae, minora tamen. Et est ex habentibus lac. Et est ex eo syluestre, & domesticum. Et ex eo etiam est magnum, & paruum. Et adhuc ex eo aliud album, aliud citrinum, & aliud nigrum.

ELECTIO. Quod in locis nascitur ficcioribus, sit gummosius propter spissitudinem lactis eius. Contrarium est e contra. Et declinat a proprietatibus bonis, quæ sunt septem, secundum, quod sapientes scripserunt, scilicet proprie, ut sit album, & vacuum, & arundinosum, & gummosum: & sit cortex eius cinericius, & planus. & sit recens, & facile frangibile. Citrinum vero malum est, & nigrum peius. Crassum est non bonum. Et subtile tenue similiter, est enim debile. Et antiquum est malum: & quod est crispum corticis, & habens interius, dum frangitur, sicut neruos, est syluestre, & malum, & quod non est gummosum, est debile, & ventris conturbatuum, & tua quidem interest, ut cognoscas adulteratum ex eo: quod quidem fit cum superlinitione in extremitatibus eius ex gummi dissolutio, & cognoscitur ex eo, quod in confractis suis est sine eo. Et nimis quidem recens est conturbatuum, & subuersuum viscerum, antiquum vero est debile, mediocritatem autem habens est illud, quod eligitur.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidum est in tertio, & est solutiuum cum attractione mediocriter, generans ventositatem, causans subuersionem, & nauream. Et acquiritur ex usu eius exiccatio in corpore: euacuat enim humiditates subtiles.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in ipso. Est enim debilis operationis, & tardæ, & nocet stomacho faciens subuersionem, & nauream, & acquirit usum eius corpori extenuationem. Rectificatores autem in primis abradiiulerunt corticem eius donec album eius appareat. Et corrigunt, quod de eo, dictum est primo, admiscendo ei aliquid virtute acutum vigorans ipsum in operando. Et ex magis ipsum confor-

A tantibus est zingiber. Ipsum enim sigillat ei proprietatem mirabilem. Et est, ut educat humorem crassum, & viscosum, etiam a remotis cum facilitate, ita quod a iuncturis, & anchis, & locis profundis, & distantibus. Per se vero non facit illud, immo educit de phlegmate, quod est subtile, & derelinquit, quod crassum, & operatur hoc tarde. Et corrigunt, quod secundo dictum est, admiscendo ei de medicinis stomachicis, & redolentibus, & sedantibus agitationem in eo per ipsum, sicut est mastix, & gallia, & aromatica, & proprie zingiber, & piper longum, & similia. Et emendant, quod ultimo de eo, dictum est, sicut dixit Alkanzi, ut misceatur ei oleum amygdalinum, aut coniungantur cum amygdalis, aut zuccaro. Et dixit Rufus. Admini-

B stratio eius cum fisticis remouet hoc nocumentum ab eo. Et dixit Iudæus. Ipsum cum confecto de cotoneis, aut rob ipsius cum medio ponderis eius ex zingibere, & duplo ponderis ipsius ex amygdalis, est solutiuum bonum. Inquit Hamech. Fiunt trochisci ex eo, & duplo ponderis eius ex folijs violarum, & medio ponderis ipsius ex zingibere, & sit solutiuum sine modestia. Inquit Ioannitius. Accipe dactylorum infusorum in aceto die, ac nocte partes centum. Penidiarum partes quinquaginta, Amygdalarum purgatarum partes triginta. Turbith partes triginta quinque. Scammonearum partes duodecim. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, ana par. 4. Fiat eorum permixtio bona, & confice cum melle despumato. Est enim medicina mirabilis. Inquit filius Zesar. Medicamentum de turbith, quod elegi in ægitudinibus in quibus usus eius est necessarius. Accipe turbith par. 10. zingiberis par. 5. zuccari par. 20. & quandoque addidi mastice drachm. 3. & quandoque alia secundum intentiones alias. Et dixit iterum. Infundatur turbith in succo cucumeris asinini die, ac nocte postquam rarus fuerit cortex ei, & exicetur, est enim vltimum ad ægitudines iuncturarum. Turbith autem de trituratione, & coctione sustinet omne, quod mediocre est. Nocumenta autem eius expellit aqua mellis calida, & aqua zuccari rubei similiter calida cum oleo amygdalino.

Possesse. Turbith confortatum, solutione educit humores phlegmaticos crassos, & viscosos, & a remotis, & iuncturis proprie: & ipsum quidem mundificat stomachum, & expellit ab eo superfluitates adherentes in villis eius, & mundificat pectus a phlegmate crasso, & putrido: & educit a iuncturis, & locis neruosis, & anchis humorem crassum, & viscosum, & est medicina ad dolores iuncturarum: & usus eius præseruat a lepra, & ab infectionibus phlegmaticis sicut est morphea, & baras. Est enim medicina bona febrium phlegmaticarum. Is autem, qui sumit ipsum timeat Austrum, & abhorreat pisces.

Dosis. Eius contriti potio est a drach. 1. usque ad 2. & eius decoctio est a drachm. 2. usque ad 4.

DE SIMPLICIBVS.

TURBITH.

De Turbith. Cap. II.

SYLV.
Hac Serap.
quia sub tur-
bith tribuit.

Turbith radix est herbae lactariae, folia ferulae, sed minora habetis. Est autem turbith quoddam hortense, alterum sylvestre, & in his magnum, & paruum, & album, flauum, nigrum. In locis siccioribus, quia lacte est crassiore, gummosius euadit, & melius. Laudatur enim gummosum, album, vacuum, arundinosum, cortice cineritio, & plano, recens mediocriter, fractu facile: non gummosum autem imbecillum est, ac ventrem conturbat. malum quoque est flauum, & nigrum, crassum, & gracile, cortice crispo, & dum fragitur intus, ceu neruoso, quod est sylvestre. Recens etiam minus viscera conturbat, ac euertit, vetus imbecillum est. Corticibus extremis liquato gummi illitis ipsum quidam metiuntur, quod si fragatur, intus gummosum haudquamquam erit. Calidum est ordine tertio. Purgat trahendo mediocriter, flatus excitat, ventriculum ad nauseam euertentes, siccatur quoque excrementis etiam tenuibus vacuatis. Correctum enim turbith, pituitam crassam, & lentam, & putrem, a ventriculo, thorace, neruis, etiam a remotis, praecipue iuncturis educit. Ob id ad dolores arthriticos usus eius est, a psora, lepra, baras, & alijs vitijs pituitosis, tum cutis, tum aliarum partium, & pituitosis febribus, aut praeseruat, aut vindicat. Hoc autem sumpto, vitabis austrum, & usum piscium. Purgat tarde, & imbecilliter, & stomachum ad nauseam subuertit, & usu

E crebro corpus extenuat. Ob id cortex eius ad album usque abradendus est. Acris autem, ut zingibere, sic eius actio intenditur, ut proprietate quadam mirabili per id cumulatam etiam a iuncturis, & his remotissimis, & profundissimis pituitam crassam, & lentam extrahat, cum per se solam tenuem pituitam educat, idque tardet. Ne vero stomachum exagitet, ac euertat, medicamenta stomachica miscentur, & odorata, agitationem eius placatura, ut mastiche, zingiber, piper longum, gallia, & aromatica alia. Ne denique corpus emaciet, oleum amygdalinum, vel amygdala, vel saccharum ei miscenda sunt, vel cum Rufo pistacia. Iudaeus autem turbith partem unam, zingiberis partem dimidiam, amygdalarum duplum cum condito, vel siccato succo cydoniorum miscet, tanquam purgatorium salubre. Hamech vero turbith partem unam, foliorum violarum partes 2. zingiberis partem dimidiam miscet in trochiscos, citra molestiam purgantes. Ioannitius autem dactylorum aceto dies duos infusor, partes centum, penidiorum partes quinquaginta, amygdalarum purgatarum partes triginta, turbith partes 35. scammonij partes duodecim, zingiberis, piperis logi, foliorum rutae siccorum, ana partes 4. miscet cum melle despumato, & medicamentum sit mirabile. Sed filius Zezar, turbith partes decem, zingiberis partes quinque, sacchari partes viginti, interdum mastiches drachmas tres, alias alia miscuit pro varijs indicationibus, ad morbos hoc remedio egentes. Idem quoque turbith a raso cortice purgatum succo cucumeris agrestis horas vigintiquatuor macerat, & siccatur. fitque sic valentissimum ad articulares affectus. Si quam in corpore noxam reliquit, pota malsa calente, aut quae saccharo rubro est decorata, aqua calida, ea profligabis. Coctionem, & trituram mediocrem sustinet. Dat puluere a drach. 1. ad drach. 2. decocto autem a drach. 2. ad drach. 4.

De Turbith.

Difficile est diuinare, quam rem hoc loco pingere, MANA. voluerit: non enim describit Turbith Serapionis, seu, quod idem est, Dioscoridis tripolium: non radicem pithyusae, quae a Dioscor. vocatur Turpet: siquidem folio hac pini, illud isatidis, non ferulae constat. Sed nec eam, qua nunc vtuntur medici, quoniam (ut audio) folio est Myrti, quali Dioscoridi secunda Tithymalli species est, quam vocant forminam. Fatendum igitur errorem esse in nomine ferulae, cum nulla res Turbith vocata, ferulae similis extet. CALIDVM est in tertio. Si est radix alicuius speciei, Tithymalli, succus eius erit in quarto ordine calidus, radix paulo minus, ex Galeni sententia. Auicenna radices calidas esse dicit in secundo usque ad tertium. Si est Turbith Serapionis. & ut sequens est Tripolium Dioscor. & Galerit tertij ordinis. Vires quidem, quas huic suo Turbith Mes. adscribit manifeste ostendunt eum intellexisse de vocato ab Auic. & Serapione Turbith, licet neuter ipsorum cognouisset herbam eius videatur, alioqui non erant miraculum tacituri, quod recitat Diosc. & ex eius sententia Serapion, flores videlicet ter in vno die colore mutare. Erunt igitur tres, vel forte quatuor res, nomen Turbith suscipientes, radix videlicet Tripolij, de qua tractat Serapion sub turbith nomine: radix pithyusae, quam libro quarto Dioscorides dixit appellari Turbet: radix Tithymalli feminae Myr-

Flores tur-
bith ter uno
die colore
mutant.

Myrtites vocatur, qua nunc passim sub Turbith nomine A
vuntur medici: & quartum demum, nisi penitus som-
nium est, quod folio ferulae constare dixit Mesue. Ape-
riant igitur oculos medici eo vsuri. Et declinat à pro-
prietatibus bonis, quæ sunt septem. Hæc à Serapione
capite de Turbith. RECTIFICATORES in primis ab-
radi iusserunt.) Et hoc à Serapione.

SYLV. Turbith Serapionis est Dioscor. tripolium folio isatidis. Pi-
thyusa autem Diosc. turpet dicta folio pini. vulgare vero tur-
bith, est radix tithymalli myrtitæ à Myrtaceo folio. Mesue autem
turbith folio ferulae quid sit, hodie parum est compertum.

COST. Quid sit turbith Mesue, varij varia pronunciant.
Alii turbith Serapionis, & Aue. hoc est tripoli-
um Dioscoride, alij alypon Dioscoride, idest, album
turbith Actuarij: alij Pithyuse radicem, nam & anti-
qua Dioscoridis versio, & Græci codices in pithyuse
historia, ipsam turbith vocari, habent, alij thapsiam, alij
tithymalum myrsinitem esse existimant. Verum, vt ex-
pendamus singula diligenter, si tripolio folia sunt Isati-
dis, radix odorata, & feruentis gustus, quum has notas
suo turbith Mesue non ascribat, statui non potest id esse
tripolium. Ita etiam si historiam alypi, petas ex Diosc.
quia illi radix acritidem succo est prædita, commenda-
turque ad purgandi vsus eius semen, & radicis nullus
vsus proponitur, quanta ratione id statuas esse turbith
Mesue, non satis constat. De pithyusa quoque dubia res
est, quum ea folijs piceæ describatur, non ferulae. adie-
ctum autem illud, & Leoncenus in epistola ad Me-
nochium, & alij fere omnes existimant, quod in Græcis
codicibus, & antiqua versione legitur pithysam tur-
bith vocari. Qui vero thapsiam esse hoc putant, eo er-
rare videntur, quod turbith inter lactarias herbas re-
censetur à Mesue; thapsia tamen lacte careat. De myr-
sinite vero etiam tithymalo satis apertum videtur ni-
hil pro certo posse affirmari, quum non ferula, sed myr-
thi folia tithymalus semina habeat, constanter autem
codices Mesue omnes legant, non myrthi, sed ferulae, aut,
vt in cuiusdam codicis margine deprehensum est, feni-
culi folijs turbith constare. Hæc ubi in mentem veniunt,
faciunt profecto, vt de hoc medicamento perplexi ad-
modum simus. illud tamen statuendum tandè videtur,
turbith Mesue nihil esse aliud, quàm thapsiam. hæc enim
folia ferulae habet qualia, neque tripolium, neque alo-
pon, neque pithyusa, neque tithymalus myrsinites. Et si
autem non esse inter lactarias herbas enumerandam
thapsiam aliqui magni nostri temporis scriptores cen-
sent: eos tamen ipsemet Diosc. redarguit, qui lactis ex
ea extrahendi rationem docet, et eiusdem lactem suc-
cion in aqua mulsa epotum vtrinque bilem extrahere, D
memoria commendauit. Est autem thapsia, vt ego qui-
dem puto, non solum verum Mesue turbith, sed etiam
vulgo in officinis vsitatum. hanc certe, & Apuli, & Si-
culi, cuius copiam habent magnam, turbith vulgato
adhuc nomine appellant, & ex eius radice non fallax
euentus quotidie spectatur, quum pituitam copiose edu-
cat, atque id quidem satis clementer quantum, & plu-
rium medicorum auctoritas nobis fidem facit, & ipsi
non vulgari diligentia sæpe obseruauimus. De turbith
autem, quod ex Oriente ad nos affertur, thapsia ne alte-
rius plantæ sit radix, ego profecto neque affirmarim, ne-
que negarim: existimare autem licet, si eius radicis plan-
ta, vt mercatores referunt, folia myrthi gerit, tithyma-
lum esse myrsinitem, vt Manard. quoque doctiss. censet.

De Agarico.

Cap. III.

Garicus est ex medicinis magni iuuua- ANT.
menti: cuius ortus est secus arbores
magnas, quibus iam accidit corro-
sio, & putrefactio. Et eius generatio
est sicut generatio fungorum, propter quod qui-
dam existimauerunt, quod sit fungus, & videtur
quod sic. & quidam dixerunt, quod est sicut apo-
stema factum per modum putrefactionis.

ELECTIO. Alius est masculus. Et alius est
fœmina. † Masculus vero est malus, & est ille
proprie qui est longus, & niger, & grauis, † & ha-
bens in confractis suis sicut fila neruorum, & est
durus, & densus. Agaricus autem quem sapien-
tes laudauerunt est fœmina, & est habens pro-
prietates quinque bonas, & proprie, vt sit albus,
& leuis, & velociter frangibilis, & porosus, & ra-
rus valde. † & vt appareat dulcis in primo gustu
eius: deinde succedat ei amaritudo, et stipticitas.
Et melior pars totius corporis eius est superior
pars ipsi: & stipes eius non est bonus, habens quasi
feminas ligni putrefacti. Et corrosu ex eo est malum.

COMPLEXIO, & proprietas. † Est calidus in
primo, & siccus in secundo. † Et est compositus
ex substantia aerea posita in superficie ipsius, à
qua primo gustu sentitur dulcis, & ex partibus
terreis subtilibus dantibus ei stipticitatem, in
quibus adhuc dominantibus igneis est in eo de
amaritudine aliquid. † Et ipse quidem est subti-
liatius, incisius, & solutius naturæ, & carmi-
natiuus ventositatum crassarum, & aperitiuus
oppilationum omnium.

RECTIFICATIO. Pauci nocuenti dixerunt
illum nisi, quia imprimit læsionem in visceribus,
debilitans ea: quare indiget permixtione abster-
gentium cum ipso, vt non profundetur eius vir-
tus in ipsis totaliter, sicut dixerunt sapientes. Ve-
rum est debilis, & tardas operationes suas. Inquit
Diosc. Tarda est, & debilis eius operatio, sed in-
columis, propterea quod in ipso ex dulcedine, &
stipticitate aggregantur partes conuenienter.
Verum vigoratur eius operatio si addatur ei ter-
tium ipsius sal gemmæ, & fiant ex eis trochisci
cum secaniabin. Et dixit Humain. Mellicratum
iunctum ei vigorat operationem suam. Et dixit
Haly. Si ex eo, & 6. parte ipsius ex kesim, aut
dauci, & quarta ipsius sal gemmæ fiant trochisci
cum viscositate polypodij recentis, fit mirabilis
consecutio operationis ipsius ad ea, quæ oportet.
Et dixit Iudaus, cum oxymelle scillitico magni-
ficatur operatio eius. & dixit adhuc, Aliquid vir-
tute acutum admixtum ei est ex addentibus vir-
tuti ipsius. † Et Galen. dixit. Fiant trochisci ex eo
cum vino infusionis zingiberis in quo puluis ip-
sius sepe submergatur: & fiet operatio eius com-
pleta. Et ex rebus sibi additis vigorantibus ipsum
est spica, & aqua casei, & proprie sumpta ex ca-
pris. Et scito, quod de decoctione, & trituratione
rem sustinent mediocrem.

POSSE. Solutione educit phlegma crassum,
& choleram rubeam. Et dixit Galen. Solutione
educit vtranque choleram, & phlegma, & hu-

Mesue.

I 3

mores

DE SIMPLICIBVS.

mores viscosos, crassos, & putridos. & eius proprietas est mundificare cerebrum, & nervos, & mēbra sensuū, & lacertos, & educere materias, quæ sunt in nucha, & finibus eius: & mūdificare pulmonem, & pectus ab humoribus viscosis, & putridis: & mūdificare stomachum, & hepar, & splenem, & renes, & matrices mulierum: & educere materias à iuncturis. propter quod vocauit Democrat agaricum medicinam familiæ, quia singularum partiū corporis commoditatem habet. Et valet ad oēs dolores intrinsecos corporis. Et est medicina mirabilis ad sōdam antiquam, & epilepsiam, & vertiginem, proprie. Et confert etiam mania, & melancholia, & ægritudinibus neruorū, & apostematibus cerebri. Et est ex medicinis bonis asthma, & difficultati anhelitus, & vlcerebus pulmonis, & pectoris, & sanat dolores stomachi, & viscerum. Et est medicina oppilationum, & ægritudinum omnium, quarū mater est oppilatio, sicut est icteritia proprie, & hydropisis, & crassities splenis. Et confert dolori hepatis iuuamentum manifestum, & splenis similiter, & renum. Et curat apostemata eorum. Et prouocat vrinam, & menstrua, & mundificat matricem. Et vsus eius aufert fœditatem coloris cutis acquirens ei colorē bonum, & est ex medicinis educentibus vermes, & confert etiam sciaticæ, & doloribus iuncturarum. & eius quidem iuuamentū ad febres antiquas diuersarum materiarum, & ad typum earum magnum est, & proprie cum eo quod conuenit ex potibus.

† D o s i s. Eius contriti portio est à drachm. 1. vsque ad 2. & in decoctione à drach. 2. vsque ad 5. Conseruatur autem per annos quatuor.

AGARICVM.

De Agarico. Cap. III.

Garicus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetustate iam putrescentium, & erosarum, tanquam earū, vel apostema, vel fungus.

est autem is duplex, mas, & fœmina. Mas est malus, præsertim qui longus, niger, durus, densus, grauis, & in fragmentis, ceu villos neruorū ostendit. Fœmina si rotundior, alba, porosa, & rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo gustatu, mox amara, & styptica, est melior, præcipue summa corporis sui parte. Nam stipes quod ligni putrefacti aliquid præferat, malus est, vt erosus agaricus. Calidus est ordine primo, siccus secundo, constatque substantia duplici, aerea superficiali, dulci primo gustatu percepta, & terrea styptica, sed tenui ob vincentem in hac igneam substantiā, amaritudinis effectricem, quibus incidit, tenuat, terget, obstructa omnia liberat, status dissipat, purgat. Pituitam autem crassam, lentam, putrem, & bilem flauam, & atrā purgat Galeno, à cerebro, neruis, musculis, sensorijs, spina dorsī, thorace, pulmone, vetriculo, hepate, liene, renibus, vtero, iuncturis. Ob hæc medicamentum familiæ Democrito est dictum, quod ad omnes omnium partium internarum affectiones, præcipue cephalalgia veterem, epilepsiam, vertiginem, maniam, melancholiam, & alios cerebri, ac neruorum affectus etiam cum tumore cōiunctos, ad asthma item, & spirandi difficultatem, & thoracis, aut pulmonis vlcera, ad affectus ventriculi, & vasorum aliorū. Ad icterum, hydropem, lienis duritiem, & dolorem, & tumorem, tum ipsius, tum hepatis, & renum, & reliquos morbos obstructioni succedentes. Vrinam quoque mouet, ac menses vterumq; expurgat. Cutis colorem floridū reddit. lumbricos necat, schiadi, & cæterorum articulorum doloribus confert, & febribus diuturnis ex materia varia natis, easq; ad typum aliquem reducit, præsertim potus cum idoneis illi materiæ alijs medicamētis. Viscera reddit imbecilla: ob id tergentibus miscetur, ne in ea virtus eius altius penetret. Tarde quoque, & imbecilliter vacuat Diosc. nisi cum tertia parte salis gemmæ, & manna in trochiscos cogatur. Per se tamen eidem saluber dicitur ob substantiam, & dulcem, & stypticam legitima portione mistam. Humam in vero, mulla ei vires, & celeritatem addit. Haly autem ex agarici parte vna, ligustici, vel dauci parte sexta, salis gemmæ parte quarta, cum polypodij recentis muccagine trochiscos virtutis miræ facit, quando est eo opus. Iudæus oxymelite scillitico vires eius auget, & acribus alijs. Galen. puluerem eius vino (cui infusum est zingiber) macerat, & cogit in trochiscos efficaces multum. Additur eadē ratione, & spica, & serum lactis, præcipue capri. Coctionem, & trituram mediocrem sustinet. Datur puluere à drachm. 1. ad drach. 2. decocto à drach. 2. ad drach. 5. seruatur annos quatuor.

De

De Agarico.

Glandifera arbores, inquit Plinius, maxime Agaricum ferunt: est autem fungus candidus, odoratus, nocte relucens. Galenus radicem vocat, & Prenno dicit innasci, hoc est, illici. Dioscorides aliquos putasse radicem, alios fungorum modo in truncis arborum nasci, & esse Laserpitio similem. **M**asculus est malus, & ille proprie qui est longus. Marem rotundum ait Diosc. & vndeque sibi coalitum. Et habens in constrictis suis filanervorum. Fœminam dicit Dioscorides cursu venarum recto constare, marique præferendam. Et ut appareat dulcis in primo gustu. Non hoc peculiariter adscribit Dioscor. bono, sed pariter & semine facit commune. Galenus amaritudinis in tempore succedere apparentiam quandam acredinis dicit, & modice stypleos. Pau. eligendum albidissimum, quod facillime frangatur, nec sit valde lignosum, aut perforatum. Est calidum in primo. Auerrois dixit Galenum in nullum ordinem redegis- se, ei autem videri calidum in primo, siccum in fine secundi. Et est compositus ex substantia aerea. Adde ex Galeno, & terrestri, quæ à calore attenuata est minimum aquosa particeps. Et ipse quidem est subtilatius. Dis- cutit, crassos humores diuidit, obstructions viscerum repurgat, inquit Galenus. Inquit Dioscorides. Non le- guntur hæc apud Dioscoridem, sed Paulus Aegineta si- milem habere vim ait Colocythidi, tarde tamen agen- tem, nec valde ventriculo molestant. Et Galenus dixit, fiant trochisci. Nec hoc legi apud Galen. Et ducit mate- rias ex iuncturis. Dioscorides dat in coxëdicis, & alio- rum artuum doloribus cum oxymelite. Ad omnes do- lores intrinsecos. Ad omnes internos affectus, ait Dio- scorides. Vlcibus pulmonis. Phthisicis cum defruto, ait Dioscorides. Et sanat dolores stomachi. Per seip- sum, si edatur, inquit Dioscorides, valereque etiam tor- minibus, cruditati, & acido ructui. Mundificat matricem. Confert præfocationi vteri, eodem Dioscoride te- ste, inflationi quoque, fracturis, casibus, dysenteria, & sanguinis excretaui: valet & ferarum moribus, qui in- frigidando sunt, siue potum, siue exterius appositum, se- cundum Galeni sententiam. **D**osis eius contriti potio est à drach. vna vsque ad duas. Dioscorides obolorum duorum pondere dat ad rupta, conuulsa, tormina, & cru- ditates: drachmæ pondere hepaticis, asthmaticis, dysen- teria: tres obolos sanguinis excretaui, & comitialibus, ad aluum purgandam vnicam vel duas drachmas. Paulus drachmas duas dat cum melicrato.

Diosc. aga- ric.

SYLV. **A**garicus aut radix est cum Galeno, aut velut fungus quidam candidus, odoratus, nocte lucens, truncis illicum, & aliarum arborum glandiferarum truncis innatus.

COST. **A**garicum quid esset, non satis compertum fuit Dioscoridi, & Galeno, quum is aliorum tantum sententiam recenseat, hic vero radicem esse existimet. est autem non radix, sed fungus, seu ut alij, quod noster Mesues scribit arborum putrescentium veluti aposte- ma. Nostra tempestate nullus agaricum non nouit, aut collegit, ex laricibus frequentissime, atque etiam ex ili- cibus, quamuis raro, licet Plin. Galliarum glandiferas maxime arbores agaricum ferre literis commendavit lib. 16. Sane quum duplex agaricum sit, mas & fœmi- na, marem rotundum esse ait Dioscorides, Mesues vero ijs verbis [Masculus vero est malus, & ille, qui pro- prie est longus] longum facit. Dioscorides quoque fœmi- nam recto venarum cursu constare ait: at Mesues quum ait [Et habens in constrictis suis fila nervorum] id mari ascribit. In eligendo item agarico hic friabile com- mendat. Dioscorides vero, quod in Galatia Asia, & Ci- licia in cedris nascitur, ob id dammare videtur, quod friabile est, & infirmum. Consentiunt præterea Me-

Cap. 8.

A sues, & Paulus agaricum ventriculo esse innoxium, li- cet tarda sit actionis. At contra Aetius libr. 3. incom- modum stomacho esse ait, quod & communis medicorū observatio experitur. ipsi etiam aliquos magnos medi- cos nominamus, qui ab eius usu semper abstineant. Postre- mo agaricum castigari docet Mesues sale gemmeo. At nō sine magna ventriculi noxa adijci sal gemmeum ho- die experimur. quo fit ut vel vulgare sal gemma adul- terinum sit, vel ut perperam agarico commisceatur. Parari vero etiam ex eo trochiscos docet. At quum id tenuium sit partium, rationi etiā consentaneum est con- tritum inefficax euasurum. Hæc ferè sunt, quæ Mesue ob- iecta exigere videntur, ut in ijs diluendis operam ali- quam impendamus. (cetera enim quæ hic huius scripto- ris aduersarij adiungunt, nullius prorsus esse usus puto) sunt autem, & hæc pauci, ut credimus, momenti. Et si **B** enim marem agaricum, hic longum esse ait, contra quā Diosc. ut demus errorem esse hunc, vnde cunq; fluxerit, seu authoris, seu scriptoris potius vitio, reponendumque sit pro longo rotundum; in eligendo tamen agarico non errat, album, leue, friabile, porosum & rarū præferens. Habet vero mas sicuti, & fœmina venarum discursus, sed fœmina rectos, & tenues, mas obliquos, quia ipsum rotundum est, & longe, quam fœmina crassiores; ut ma- ris comparatione fœmina carere villis videri possit. quare non errat, quum ait, marem frangendo ceu villos nervorum, id est crassiores habere: quales certe fœmina non habet, tenues potius pilos ostendens. quum aut friabile hic agaricum commendat; habet subscriptores pe- ritos omnes medicos. Dioscoridem vero id, quod in Ga- latia Asia, & Cilicia nascitur propterea respicere dixe- rim, quod nimis fortasse friabile sit. tale enim infirmum esse necesse est, proprio scilicet, & infuso humore desti- tutum, quo conseruari innatus rerū calor solet. De ven- triculi quoque offensa, & si id quotidie experiri licet, quod & Aetius scribit, turbari hoc assumpto medica- mento ventriculum dum sui leuitate supernatans nau- seam, & vomitum facit, ac ingrato amarore ventriculi os sensu eximio præditum vellicat; nulla tamen insignis post factam expurgationem noxa remanet. quin astri- ctionis, quæ illi cum amaritudine est mista, non paruum robur potest ventriculo conciliari. illi ergo innoxium es- se non immerito, & Diosc. & Pau. autumant: id quod experimento licet comprobare. alioqui certe, qui tam religiose ab hoc medicamento abstinet, neq; qua id ca- ueant ratione ipse video, neq; imitandis vlllo pacto dixe- rim, quum parte altera primates in medicina viri tan- toperè agaricum commendent. Quod autem reliquum **D** est, an recte sal gemmeum in castigando agarico miscea- tur, quum eo affligi ventriculum sentiamus: ego profe- cto Zingibere longe melius castigari, & stomacho mi- nus insensum reddi ipsum non negarim; eius tamen vim eo sale multo magis quam zingibere adiuuari, pro cer- to habeo, in quem usum a Mesue id sal commiscetur sal autem hoc vulgatum, cur genuinum non existimemus, nihil nos præterea vrget. Quod sequitur, an agaricum in pastillos redactum reddatur inefficax, consulenda est, & ratio, & experimentum. atq; illa quidem docemur, sale addito ipsum reddi efficacius; mellis vero lentorem id prestare quo minus rerum quantumvis tenuium vires diffuant. experimentum vero etiam, qui contra sentiunt plane refellit, quando & quod in catapotia contritum assumitur. & quod in pastillos confectum seruatur, nihi- lo secius expurgare quotidie experimur.

Cap. 40.

De

DE SIMPLICIBVS.

De Colocynthide. Cap. IIII.

Colocynthis est quam Persæ vocant cucurbitam deserti, quæ nascitur in planta, quam etiam sal terræ vocant, eo quod in toto ambitu eius interficit herbas, & est sicut venenum eis. vnde vocant eam Arabes necem plantarum. & eius folia sunt ampla, pilosa: & extenduntur rami eius super faciem terræ sicut extenditur cucurbita, & terra super quam iacet, videtur sicut adusta.

ELECTIO. Duorum est modorum, masculus scilicet, & foemina. ex eis est masculus super quem nascitur sicut lanugo, est grauis cum duritie, & asperitati attinens, & nigredini. Et laudatur ex eis foemina, & proprie habens proprietates has bonas: vt sit scilicet crassa, & leuis, & quanto leuior melior: & sit laxa, & alba, & lenis, & completæ maturitatis, & cuius pars interior est pulposa, & laxa, & lenis, & alba vehementis albedinis. Verum quæ non est completa in maturitate mala est, conturbat enim suscipientem eam, & ventositatem cum difficultate facit, & soluit superabundanter, & solutione educit sanguinem, & fortasse interficit. Et cum sigillatur cum toto germine plantæ, vt nascatur colocynthis vna, est illa mala, pernitiōsa, immo est venenum. & cum in tota regione non est nisi planta eius vna per se nascens, est mala. Et quæ nascitur in terris fortibus, & puluerulentis, aut iuxta loca reptilium, aut in locis thermarum colocynthides facit minores: & sunt similiter malæ. Quæ autem nascitur in terris laxis, & arenosis, & liberis, est quæ eligitur. Et cum extrahitur pulpa eius, tempus debilitat eam. Tempus autem collectionis eius est autumnus, & proprie dum iam citrinescit, & remouetur viriditas ipsius.

COMPLEXIO, & proprietas. † Est calidæ complexionis, & sicca in tertio gradu, & est composita ex partibus igneis, & partibus terreis adustis, & est solutiua, & attractiua superfluitatum, & eius attractio est multum a remotis, & est resolutiua, incisiva, & absterfiva.

RECTIFICATIO. Quatuor sunt corrigibilia in ipsa. Nocet enim stomacho, cordi & hepati, & est conturbatiua, subuersiua viscerum, faciens operationes difficiles, & aperit orificia venarum apertione sanguinem fluere faciente, & operatur illud vehementius quam aloë, & velocius. & excoriat vias. Emendatur autem primum, & secundum nocumentum contingens ex ea, commiscendo cum ipsa ex medicinis cordialibus, & stomachicis, & hepaticis, quæ meliorare possunt conditionem eius, sicut additur ei proprie mastix, & gallia, & similia. Emendatur autem tertium, & quartum nocumentum ex ea cum rebus acquirentibus ei viscositatem, & glutinationem, & remouentibus ab ea ferrositatem, & cito lubricare eam facientibus. sicut est tragacanthum proprie, & bdellium, & gummi, & mastix, & similia. Et dixit Græcus, sunt ex ea, & laudano partes su-

Emendo æquales post frictionem eius cum oleo rosato, pilulæ, & sunt bonæ, sanæ ad ea, quæ oportet. Modo rectificationis eius secundum quod narrauit filius Serapionis. Infundatur pulpa eius in aqua mellis, & proprie decoctionis ruthæ, & exiccetur post illud, & teratur vltima contritione, & administretur cum aqua mellis prædicta. Modus rectificationis eius ex inuentione nostra. Incidatur minutissime cum incisorio, inuoluatur subtili inuolutione cum glutino tragacanthi, aut bdellij, & exiccetur, & conteratur post illud vltima contritione, & fiant trochisci cum paucō mastice resolutō in oleo rosato, vel cum laudano, vel cum aqua mellis. Hæc enim ars illam facit sine molestia. Et scias quod de decoctione rem completam sustinet. Et dixit filius Zesar, non oportet vt multum conteratur: vltima enim eius puluerizatio excoriat vias, & venas. Et dixit filius Serapionis, Oportet vt perueniatur ad vltimum puluerizationis eius: aliter enim vlcera viscera. Et mihi quidem videtur, quod in vltimo puluerizata confrangitur virtus à permixtione adiutorum ei, & pertransit loca viscerum absque impressione nocumentorum in ipsis. & forsitan in ea in qua non exquisitè fit illud, pars sensata ex ea adhærens in vijs, & inuolutionibus apostemat, & vlcera. Expellit autem nocumenta ipsius à corpore aqua passularum cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, aut aqua mellis cum oleis prædictis.

Possit. † Solutione educit phlegma, & humores viscosos, attrahens ipsos à profunditate membrorum. Et dixit Humain. Solutione etiam educit cholera citrinam, & eius operatio ad nervos, & iuncturas extenditur. † Et dixit Dioscorides, Non efficit operationem in materijs quæ sunt in venis, de qua sit curandum, nisi in materijs quæ sunt in locis profundis distantibus, & eius posse est magnum in mundificatione cerebri, & neruorum, & lacertorum, & pulmonis, & pectoris, & est magna medicina agnitudinum eorum, † sicut est dolor capitis antiquus, & dolor cranci, & hemicranæ difficilis, & epilepsia, & apoplexia, & confert agnitudinibus neruorum omnibus, & vertigini, † & descensui aquæ ad oculum: & est res magni iuuamenti ad asthma, † & antiquam tussim, & ad dilatationem anhelitus. & est eius operatio virtuosa ad dolores iuncturarum, & podagram frigidam, & sciaticam proprie, secundum omnem modum administrationis eius etiam in clysteribus, & collyrijs, & confert etiam colicæ phlegmaticæ, & inflatiuæ iuuamentum vltimum, & hydropisi. & si supponatur in matrice, occidit foetum. & si ex ea cum aceto forti fricetur morphea, sanat eam, & similiter lepram, & elephantiasim. Et si euacuetur, quod est in testa eius, & impleatur oleo, & bulliat in cinere calido, & inungantur capilli, denigrat eos, & tardat caniciem, & prohibet casum eorum. & si distilletur ex ea in aurem, sanat dolorem eius, & confert sonitui in ea. Et si impleatur aceto forti, & colluatur ex eo os post bullitionem ipsius, sanat dolorem dentis.

Dosis

Dosis ipsius est a Karactis 6. vsq; ad 10. Is autem qui sumit eam, timeat frigus, & æstum.

COLOCYNTHIS.

De Colocynthide. Cap. IIII.

SYLV.

Olocynthis est cucurbitæ syluestris fructus, & planta, fel terræ etiam quibusdam dicta, & Arabibus plantarum mors, quod herbas alias sibi vicinas veneni modo interficit, vt vicina illi terra adusta videatur. Folij, sarmentis super terram serpentibus fructu licet minoribus, cucurbitam imitatur. In ea mas est, foris lanuginosus, nigricans, subasper, durus, grauis, & foemina præstantior, præsertim si est magna, exacte matura; alba, lenis, rara, leuis, vt eius interior medulla albissima, rara, lenis & leuis: quoque leuior, eo melior. sitq; ex agro, laxo, arenoso, libero, Autumno lecta, cum languescente virore ceperit in luteum colorem mutari. Immatura, & his notis destituta, mala. flatus terminosos, & molestissimos excitat, immodice purgat, vt etiam sanguinem educat, & sæpe mortem asserat. Pessima est etiam, ac venenosa, quam produxit vnicam tota vna planta. Quæ planta si loco illo est vnica, multo perniciosiorem fructum parit, præsertim si locus ille est vliginosus, vel puluerulentus, vel thermis propinquus, vel serpentibus abundet. Calida est, ac sicca ordine tertio, ignea substantia, & terrea per vstionem tenuata [eximie amara] constat. Pituitam, & alios humores crassos, & glutinosos, magis ex profundis partibus, & distantibus, vt ce-

Id verum in
canonib. de-
monstratur.
aliq. id parui
faciunt.
Tenuia, bi-
lem, & strig-
mista Diosc.
purgat pul-
pa colocyn-
this vna-
ciat præci-
pue bilem &
mucos, non a
sanguine, vt
bellonius
et sennae.

rebros, neruis, musculis, iuncturis, pulmone, thora-
ce, quam ex venis attractos, vt censet Dioscor. pur-
gat, ac etiam bilem flauam, vt voluit Humain. Qua-
propter dictarum partium morbis mire subuenit.
cephalalgia antiqua, dolori cranij totius, hemicra-
nia contumaci, epilepsia, apoplexia, vertigini, a-
quosæ fluxioni in oculum, podagræ frigida, ischia-
di maxime, ac reliquis neruorum iuncturarumq;
affectibus, asthmatis ite, ac tussi antiqua, dyspnœæ
ex thoracis repleti angustia. Ac præterea summe
omnium prodest colico dolori, tam ex pituita,
quàm flatibus: & hydropi. Omnia autem hæc, siue
sumpta, siue clystere, aut balano intestinis immissa
præstat: vtero autem imposita foetum necat. Ea-
dem cum aceto forti affricta, alphas, lepram [pso-
B ram] elephantiam sanat. Oleum denique super ci-
neres calidos incoctum cortici eius inanito, capillos
illitu nigrat, eosque ne cadent firmat, canitiem tar-
dat. Idem auri instillatum eius dolorem, ac tinni-
tum sanat. Acetum autem similiter incoctum col-
lutione dolorem dentium sanat. incidit enim, te-
nuat, terget, digerit. Ne autem cordi, ventriculo,
hepatis, & cæteris visceribus noceat turbando, sub-
uertendo, violenter trahendo, miscenda ei sunt di-
ctas partes roborantia, vt mastiche, gallia, & simi-
lia, vti misceantur glutinosa, lubricando citius de-
turbantia, acrimoniam mordacem obtundentia,
vt gummi, tragacantha, bdellium, mastiche, & si-
mila, ne amplius vias vlceret [per quas fertur] &
ora venarum adeo vehementer aperiat, vt inde
C sanguis manet. Filius Serapionis colocynthidem
mulsam cui incocta fuerat ruta macerabat, siccabat
leuissime terebat, ex mulsâ prædicta dabat. Græcus
quidam colocynthides rosato oleo fricabat, & cū
æquali portione ladani in catapotia formabat, vti-
lia prædictis affectibus. Ego autem eam minutis-
sime forbicibus incido, glutino, & muccagine tra-
gacanthi, aut bdelij perlino, sicco, tenuissime tero,
cū ladano, vel mulsâ, vel mastiche, oleo rosato dis-
soluta. in pastillos cogo citra molestiam purgato-
rios. Quod si noxam corpori impresserit, mulsâ,
vel vuarum passerarū decoctū cum oleo amygdali-
no, vel oleo nucum; eam abolet. Longâ decoctio-
nem sustinet, estq; vt mihi cum Serapionis filio vi-
detur, contra filij Zezarsententiam, pulueranda te-
nuissime, vt eius facultas malefica, permixta illi ex-
quisite alia plenius obtundatur, vtq; viscera celerius
permeet, neq; in ipsis ob partium minus tritarum
crassitiem cesset, quam fortasse fit, vt in visceribus
pigra retineatur, eaq; vlceret, præsertim cum sensu
perceptibiles fuerint eius particulae. Datur a fili-
quis sex ad decem, frigus, & æstum vitantibus.

nium, sed à
neruis, &
neruosi par-
tibus Pan-
non Diosc.

Eius drach.
i. in mulsâ
cynthi cu-
lani catapu-
tia coquitur
Paul. non
Serap.

De Colocynthide.

C Olocynthis græce, latine agrestis. Cucurbita dici-
MANA.
tur. Et vs folia sunt ampla, pilosa. Ramulos, & fo-
lia ait Diosc. per terram sterni, esseq; satiuo cucumeri si-
milia, quibusdam diuisuris scissa. Verrum quæ non est
completa, mala est, & reliqua. Si hæc vera sunt, nunquā
erit tutus colocynthidis vltus. non enim scire possumus,
quo

DE SIMPLICIBVS.

quo solo genita, an in vnica planta vnica, vel in vna regione vnica planta. Et proprie dum iam citrinelcit.) Col-
ligendam docet Dioscor. cum in pallidiorem colorem mutari coeperit. Est calida complexionis, & sicca in tertio.) Amaram dicit Galen. non posse tamen id effice-
re, quod alia faciunt amara, dum bibitur, ob vehemen-
tem purgandi vim. Ex quibus verbis monstrat, non ita calidam putasse, vt Mesues, licet sub quo ordine calida ef-
fet, non expresse-
rit. Modus rectificandi eius, secundum quod narrauit filius Serapionis, & reliqua.) Non hoc pre-
cipit Serapion, sed Pau. drachmam vnā in duobus me-
licrati cyathis coquens cum Ruta. Et dixit filius Sera-
pionis, oportet vt perueniatur ad vltimum puluerizatio-
nis.) Non hoc dixit Serapion, sed contrarium, non esse vi-
delicet multum terendam. Paulus autem & Auic. quem
est Mesue secutus, plurimum teri iubent, quoniam, vt
inquit Pau. Jaspera eius partes interioribus haerentes vl-
cera faciunt quibus nervi compatiuntur. **SOLVTIONE**
educit phlegma.) Bile etiam & strigmenta, dicit Dioscor.
Et dixit Dioscorides, non efficit operationem in mate-
rijs quæ sunt in venis, & reliqua.) Non hæc Dioscor. sed
Paulus cuius hæc sunt verba: Interiora colocynthidis
vacuant precipue bilem, & mucos, & non a sanguine vt
Elleborus, & scammonium, sed a nervis, & nervosis
membris. Si c v r est dolor capitis antiquus.) Paulus,
danda his quibus caput est læsum, aut interior vel exte-
rior eius membrana: illam piā matrem, hanc circumof-
salem vocant, aut vertiginosis, hemiparicis, comitiali-
bus attonitis, cynico spasmo, asthmaticis, & nō nisi recta
ceruice spirantibus. **DESCENSVS** aquæ ad oculum.)
Paulus, diuturnis oculorum fluxionibus. Ad antiquam
tussim.) Docet Plinius aquam mulsam in ea coqui ad di-
midias, & sic tu sicut infundit obolis quatuor. Multæ
eius vires sunt prætermisæ, vt quod secundum Pau. va-
let his qui circa renes, & vesicam patiuntur. Iuxta Plin.
in morbo regio vtiliter semina insuntur, & protinus
aqua mulsæ, & quod cum oleo si infricetur, spinæ, lum-
borum, & coxarum dolores sanat, & succus eius viridis
perfrictus, iuuat coxendice laborantes, authoribus
Dioscor. & Gal. & quod vtiliter clystere pilæ eius inji-
ciuntur, coxendici, paralyti, & vitij coli, vt testatur
Dioscor. Dosis decem ceratia.) Paulus drachmam inte-
gram dare non veretur. quæ secundum eum pendit ce-
ratia octodecim.

Colocynthidis
quædam res
venda.

Colocynthi-
dis facultates
et Mesue
prætermisæ.

COST.

Unt & in hac de colocynthide historia nō nulla quæ
Manardo, & alijs non placent. Primum autem quæ
ait (Verū quæ non est cōpleta mala est, &c.) si hæc vera
sunt (ait Manar.) nunquā erit tutus colocynthidis vsus.
nō enim scire possumus quo solo genita, in vnica planta
vnica, vel in vna regione vnica planta. Subdiunt alij, pp
hoc prudenter facere medicos qui ab eius medicamento
vsu in totum abstinendum esse præcipiunt. Est autem,
& de huius temperamēto dubitatio. hic enim calidā, &
siccam facit tertij ordinis: Galen. autem quum amara
sit, nō posse tamen, ait, id efficere quod alia faciunt ama-
ra, dum bibitur, ob vehementem purgandi vim: ex qui-
bus verbis monstrat non ita calidam putasse, vt Mesues,
licet sub quo ordine calida esset non expresse-
rit. Alchindus vero Auicennæ testimonio frigidam esse, & humi-
dam existimauit. Sed alius etiam est vbi de castigatio-
ne, & tritura huius medicamenti agit, scrupulus. quum
enim ipse plurimum teri velit, hanc eadem opinionē Se-
rapioni quoq; ascribit: contrarium tamen Serapio tue-
tur. Et q; hic etiam animaduersione dignum, lenigan-
dane diligentissime sit colocynthidis, an contra à diligen-
tissima ea tritura sit abstinendum, vt Zexar filium sen-
sisse hic author monet. De purgatione præterea quæstio
est, quales nam humores colocynthidis trahat, hic enim
ijs verbis (solutione educit, &c. pituitæ vnus mentio-
nem,

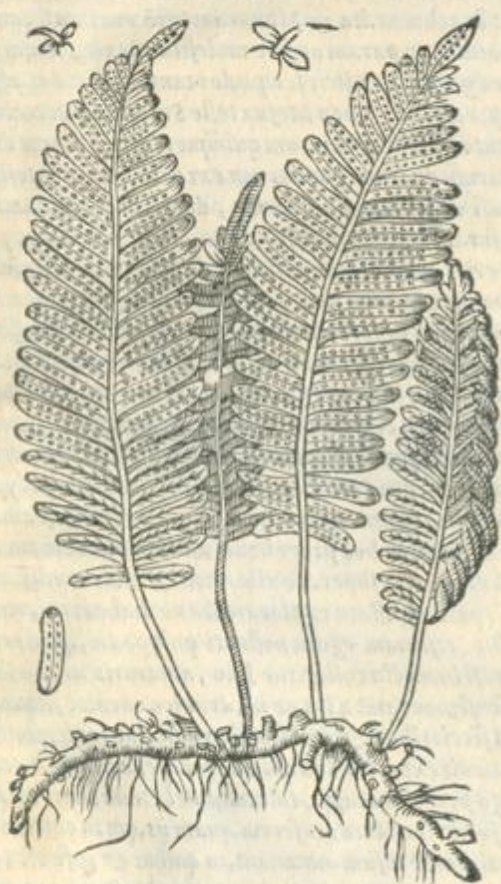
facit: Dioscor. tamen, & bilem, & strigmenta etiam elici
testatur, quod & Actius, & Altiarius. Ita vero, & de
huius propinanda mensura discrepare inter se medici
videntur, Hic à ceratjs sex vsque ad decem exhibet:
Aben Mesuai sex ceratia, id est scriptulum vñ non per-
transit, Serapione testis. Auicenna tamē scriptulos duos
dare non veretur, quod & Altiarius, & Actius, licet
imbecillis corporibus vñ tantum offerat: Paulus ve-
ro, quod & Dioscor. ad integram vsq; drachmam ascen-
dit. Caterum, vt his satisfaciamus, quod primo loco re-
prehēdunt, id tamen scribit, & Auic. 2. Can. & Habix,
vt testatur Serapion, & Rasis. 23. Contin. authorem Ori-
basium faciens: atq; his astipulari videtur ratio. quum
enim (vt etiā Serap.) fructus ille qui in planta est vnus,
totum sibi vsurpet alimētum quo alij fructus multi pos-
sent, immodicas laxandi vires, & veneni ipsius vim
affirmat necesse est. Id in arboribus plane omnibus ob-
seruare licet, quibus quo pauciores fructus insunt, eo sa-
pore atq; adeo viribus excellunt magis. Itaq; scribit ra-
tioni consentanea Mesues. An ergo abstinere à colocyn-
thidis vsu oporteat, ego certe non tam facile statuam.
asseritur enim tanta eius copia ad nos, vt par sit feracis-
simas, & singulas plantas, & regiones esse, ex quibus
aduehitur. vsu etiam experimur, castigatam, vt fieri so-
let colocynthida tuto exhiberi. & duces tot tantosque
hactenus ab Hippocrate medicos habemus, vt nihil ab-
sterrere ab hoc medicamento nos debeat, quo præsertim
id quotidie assequimur, quod paucorum aut forte nullius
alterius vsu assequi liceat. quid enim aliud crassos & que
valēter ex toto corpore humores educit? Sed hæc satis.
De temperamento autem hæc de Alchindi quidē opinio-
ne, apertum cuiq; esse existimo cum frigido, & humido
medicamento, neq; tam insignem amarorem, & acre-
dinem, neque tam valentem purgandi vim posse consi-
dere. quare, mea sententia quod de cucurbita domesti-
ca, quæ Græcis κολοκύνθη, medici ascribunt, id de syl-
uestri quæ κολοκύνθη dicitur, Alchindus dictum puta-
uit, ducto ex vocum similitudine errore. alioqui consen-
tiunt omnia calidum, & siccum id esse medicamentum,
non frigidum, & humidum. De Galeno autem, si quis e-
ius verba perpendat, quomodo id colligatur quod Ma-
nar. ait, non video. Amari tudinis profecto opus inter al-
lia calfactio est: solent enim amara, Galeni sententia, ea
lorem in corporibus insignem excitare, quæ ex immodi-
ca caliditate nascuntur: quam ob rem, quum Galen. co-
locynthidem ob strenuam purgandi vim citius deorsum
ferri cum ijs quæ educit, neq; amaritudinis opera præ-
stare posse asserit, subscribere Mesue potius videtur, in
tertio calfacientium ordine reponenti, quam ipsi aduer-
sari. alioqui certe, & insignis huius medicamenti ama-
ror acedini, & partium tenuitati conueniens ac præ-
terea effrenata, quæ ipsi inest, purgandi vis (ipsam nem-
pe Auer. 5. Coll. in fine gradus purgantium medicamen-
torū reponit) astipulari Mesue videtur. De tritura vero
quod obijciatur, cuius nullo negotio patere potest, Sera-
pionē de hac re nihil. an vero filius Serapionis id scrip-
serit, neque Manar. fortasse, neque alius nostris tempore
affirmare queat, quum eius libri nusquam appareant:
Id certe constat Mesuem, non Serapionem, sed Serapio-
nis filium eius opinionis authorem tum hic, tum in lib.
Can. vniuers. facere, vt propterea inmerito Manardus
hunc damnet. De quæstione autem hac, quid sentiendum
sit, num multum an parum conterenda sit colocynthidis:
satisfacere nobis videtur Mesues rationi aduersario-
rum,

Cap. 16

Cap. de tri-
tura.

rum, habemusque huius assensores, & Paulum, & Actuarius lib. 5. & Auic. lib. 2. Quam ob rem ab horum magnorum virorum iudicio, & experimento ego quoque nullo pacto recedendum contenderim. Quod autem sequitur, an colocynthis alios humores præter pituitosos expurget; certum est hanc, & bilem, & strigmenta educere, quod ait Diosc. affirmantque Paul. lib. 7. & Actius, & Actuarius: at neque hoc prætermisit Mesues, imò ex Humain sententia id ipsum statim subiungit, si quis non oscitanter hæc legat. De mensura vero, quod postremo loco quaritur, quum alij magis, alij minus in hoc exhibendo medicamento sint audaces, nouimus nos empiricos quosdam scriptulos colocynthis quatuor exhibuisse nulla subsequente noxa: tutius nihilominus esse Mesue consilium ipse existimarem media via euntem: id vero etiam habita corporum, & excrementorum, & aliorum omnium ratione, quorum haberi à prudentibus medicis solet.

POLYPODIUM.

De Polypodio. Cap. V.

ANT. **P**olypodium est radix, cuius plantæ est fortis super arbores, & super lapides: & vocauit eam Græcus filicem arborum.

ELECTIO. quod nascitur in lapidibus, humiditatem habet superfluam, indigestam, causantem ventositatem, & subuersionem. & nauſeam. Verum melius ex eo est arborum, & proprie quod nascitur super arborem ferentē glandes, & quod est cum proprietatibus octo bonis, & proprie quod est crassum: & solidū: & nodo-

sum: & cuius color secundum aliquid participat nigredinem, & rubedinem sed parū: & cuius confractū est sicut color phisticus: & in quo est ex aromaticitate aliquid: & in cuius sapore est dulcedo cum stypticitate, derelinquens in gustu ex amaritudine aliquid ultimo: & quod est recens.

COMPLEXIO, & proprietates. Dixit Diosc. Calidum est in tertio, siccum in secundo. Et dixit Haly, calidum est, & siccum in secundo. Et est resolutiuum humiditatum viscosarum, & crassarum. Et est exiccatiuum, & abstersiuum, & solutiuum.

RECTIFICATIO. Est ex maxime extenuantibus, & desiccantibus corpora. & facit subuersionem, & nauſeam. & est eius operatio debilis, & tarda. Et tollitur ab eo nocumentum primum administrando illud cum aqua mellis, aut cum aqua passularum, aut aqua hordei. Inquit Hamech, coquitur cum iure gallorum, & gallinarum, & fit solutiuum bonum, & similiter cum aqua casei fit solutiuum conueniens. Et aufertur ab eo nocumentum secundum, si admisceatur ei aliquid ex sedantibus animam, sicut sunt semina redolentia, & species, sicut daucus proprie, & anisum, & semen fœniculi, & zingiber, & similia. De decoctione autem sufficienter sustinet.

DOSIS. Solutione educit choleram nigrā cum facilitate, & phlegma crassum, & mucilaginosum, & materias iuncturarum, & confert colicæ secundum omnem modum administrationis eius, & duritiei splenis, & proprie cum epithymo, & sale indo. & confert ad melancholicas febres, & proprie cum aqua mellis. & sanat scissuras, quæ fiunt in manibus.

DOSIS) est a drach. ij. vsque ad aur. iij.

De Polypodio. Cap. V.

Polypodium radix est plantæ, lapidibus, & arboribus increſcētis, quam dicitur πο-
τρίπιον. arborum filicem, Græci vocant. Quod lapidibus innascitur, humi-

ditate excrementola, cruda, flatulenta, ventriculum ad nauſeam euertente, abundat. Præstantius quod arboribus, præſertim glandiferis innascitur, præſertim si magnum est, recens, solidum, nodosum, foris ex nigro rubescens, colore intus herbaceo, ut pistacium, sapore dulci, austero, tandem subamaro, nonnihil aromatico. Dioscoridi calidum est tertio gradu, siccum secundo. humores crassos, lentos terget, digerit, siccatur. bilem atram, & pituitam, vel crassam, vel lētam, purgat, etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis prodest, ut quartanis, præſertim cum mulsā, epithymo, sale indo. colico etiam dolori, & splenis duritiei quouis modo vsurpatū. Cōtra rimas, quæ inter digitos fiunt, trita illinitur, corpora enim extenuat, & siccatur. Ne vero ventriculum ad nauſeam euertat, utque citius vacuet, datur ex mulsā, vel aqua hordei, vel vuarum passularum, vel ex iusculo gallorum, & gallinarum, ut suadet Hamech, coctum, vel fero lactis,

SYLV.

Truncu ar-
boru scipue
robore, & la-
pidibus nau-
ſeas Diſc.
† Digerit mi-
nima crassi-
tudine.
Dioſc. Plin.
Cum mulsā
pit qd colo-
cynthu. Pau-
lū trahit,
et pituitam.
Dioſc. Inve-
nitur in
Gallia, & in
ita qualita-
tes mlti cal-
facere effe-
duat. Gra. 2.
Auic. Tēpe-
ratū. Auer.
Clementer
purgat sine
morſu siccatur
ſecuri epi-
thymo. Auer.
Mandunt q
se multi sine
ſui subuerſio-
ne, ſim ra-
mū ab eo of-
ſendit etiā
Plin. ſcrib.

DE SIMPLICIBVS.

Atis, Bibitur vtiliter mistis seminibus odoris, vel ailjs aromaticis, vt dauco, aniso, foeniculo, zingibere, vel simili animam, & facultatem ventriculi naturalem corroborante. Longam satis coctionem sustinet. Datur à drach. ij. ad aur. quatuor.

De Polypodio.

MANA. **P**OLypodiū nostri Filiculam vocant, inquit Plinius: similis est filici. Est radix) Adde ex Dioscoride pilosa, cyrthos polyporum modo habes. **ORTVS** eius super arbores.) Dioscorides in arborum truncis, præcipue roborum. Et super lapides.) Adde ex Dioscoride muscosos. Et proprie quod est grossum.) Minimi digiti crassitudine, Dioscorides & Plinius. Et cuius contrafactum est coloris fictici.) Coloris herbacei, Plinius & Dioscorides. Et in quo est ex aromaticitate aliquid, & in cuius sapore est dulcedo cum stypticitate, relinquens in gustu &c.) Obscure, nec conformiter bonis authoribus. Dioscorides enim sapore dicit in acerbis subduci. Galenus dulcē simul, & austeram habere qualitatem dominantem. **DIOSCORIDES** calidum est in tertio.) Dioscorides nunquam, Galenus in hoc non meminit graduum, sed cum exiccare dicat absq; morfu, nec aliam qualitatem præ se ferre, quam dulcem & acerbam, nō est tam calidum putandum: & propterea magis credendum Auerroei, quasi temperatum dicenti, quam Auicennæ, qui dixit calidum in secundo, nedum his, qui in tertio ordine statuerunt. Est ex maxime extenuantibus, & siccantibus corpora, & facit subuersionem, & nauſeam.) Nescio quo pacto maxime possit corpora extenuare, cum leuiter purget, nec excellenti aliqua (vt dictum est) polleat qualitate. Scio autem quod per se exhibitum, nec subuersionem, nec nauſeam facit. Et propterea in hac etiam parte, magis credo Auerroei dicenti, quod est secura medicina, & melior Epithymo, quam vel huic viro, vel etiam Plinio stomachum offendi ab eo asserentibus. **INQVIT** Hamech, coquitur cum iure gallorum & gallinarū. Coquit Dioscorides cum gallinaceo, vel pisce, vel beta, vel malua, vel aridum inspergit in aquam mulsam. Plinius, exprimitur, inquit, succus aqua madefacti, & ipsum contusum inspergitur oleri, & beta, vel malua, & salsamēto, vel pulicula coquitur. **SOLVTIONE** educit cholera nigram. Dioscorides, & Plinius bilem absolute, & pituitam. Paulus radicem contritam cum melicrato, idem dicit agere colocynthidi. Dosis vsque ad aureos quatuor.) exhibui ego sæpe vnciam integram, parumque, & id quidem sine molestia, eduxit.

COST. **S**uspecta & hec omnia sunt Manardo, quæ de polypodio Mesues. Primum autē (vt cetera, quæ leuia sicut præteream) in eligendo polypodio id commendat hic author in quo (vt eius verbis utar) est de aromaticitate aliquid, & in cuius sapore est dulcedo cum stypticitate, derelinquens in gustu ex amaritudine aliquid vltimo. At obscure (ait Manar.) nec conformiter bonis authoribus. Dioscorides enim sapore dicit in acerbis subdulci. Galenus dulcem simul & austeram habere qualitatem dominantem. Sed & de temperamento non videtur satisfacere. ait sane polypodium ex Dioscor. sententia tertio esse ordine calidum, & secundo siccum. at in Dioscoride legere hoc non est. præterea etiam Auic. secundo calidum & tertio succum, Haly autem (quod Mesues subiungit) in secundo & calidum & siccum putat: Auerroes vero quasi temperatum in primis qualitibus. nā significat hoc (ait Auer.) quia super ipsum dominatur dulcedo cū stypticitate, & desiccatur sine mordicatione. cui etiam subscribere Gal. videtur dicens ipsum exicca

Are absque morſu, neque vllam aliam præse ferre qualitatem, quam dulcem & acerbam. Vnum autem etiam scribit, quom de huius medicamēti, noxa & castigatone agit, quod dignum est animaduersione. ait enim esse hoc ex maxime attenuantibus, & siccantibus corpora, & ventriculum subuertere, & ad nauſeam concitare. At quum leuiter purget polypodium, neque excellenti aliqua polleat qualitate, videre nescit Manardus quomodo possit corpora extenuare. Idem Manard. polypodium seorsum exhibitum nec subuersionē, nec nauſeam facere obseruauit. quare Auerroei potius tutum hoc esse medicamentum asserenti & melius quam epithymū, magis quam Mesua, aut Plinio, qui Mesua consentit, credendum puto. Est vero & de purgatoria huius vi serupulus. Hic cholera ait nigrā educi, cui Auerroes astipulatur illi proprietatem ascribens purgandi melan choliā. At Diosc. & Plin. bilem & pituitam trahere affirmant. Ita & Paulus inter cholagoga recenset, ac ra dicem cum mulsā contritā idem præstare testatur, quod colocynthidis. Excitatur demum & de propinandi huius mensura controuersia. Hic ad aureos quatuor hoc est circiter drachmas sex exhibet. Auerroes tamen decem offert drachmas. ita & Manar. integrā vnciam frequenter obtulit, & parum ac sine molestia eduxit. Actuarius tamen purgatæ radicis scriptulos tantum sex dat affusa aqua mulsā: Aben Mesua teste Serapione decocti eius, aut infusi drachmarum quinque: contusi autem drachmarum duarum pondus non excedit. Ita & Mescha contusi drachmarum duarum, decocti autem quatuor mensuram non pertransit, a quo Auic. non discrepat. sicut ergo quæ hic author scribit de polypodio diligētius perpendenda. Age autem vt singula hæc examinemus, de polypodij sapore, quum Dioscor. ipsum sapore esse in acerbis subdulci, & Gal. dulcem & austeram qualitatem dominantem habere asserunt, ab his non discrepat Mesues dicens in eius sapore esse dulcedinem cum stypticitate. addit tantum, non nihil amaritudinis vltimo derelinqui loco, quod Auic. quoque in probatissimo polypodio exigit. id enim commendat, in quo occulta est amaritudo. An autem hoc sit ire bonis authoribus obuiam, an vero diligentia superare alios, non est indicatū difficile. decet potius gustatu explorare ita ne habeat res, vt hic scribit. etsi enim ego in nostrati polypodio, quod certe non nisi humecto colligitur solo, amaroris nihil adhuc persenssi; non tamen ita ne in Arabico eueniat, atque eo, quod sicciorebus, & calidioribus nascitur regionibus, ad huc licuit experiri. Sed quid de temperamento? De calore ego profecto Haly, Auicenna, vel etiam Auerroei potius subscribendum censerem, quam ijs, qui in tertio ordine calfacere ipsum autumant, in quibus & ipse est Serapion. Consentire autem nobis, etiam Mesuem putarim, qui etsi Dioscoridem (cuius libros Arabes deprauatos habuisse, qui huic viro non sunt infensi pro explorato habent) secus velle scribit, illi tamen assentiri se neq; ait, neque negat; sed Haly opinionem subiungens huic ipsi astipulari sese potius indicat quam superiori, arbitrari, scilicet secundo, non tertio ordine calidum esse hoc medicamentum. In hac autem re an rectius Auerroes sentiat quasi temperatum hoc faciens, indicare ipse non ausim; illud tantum dixerim, quod polypodium temperiem mediam non excedat, non satis efficaci ratione ab Auerroee esse demonstratum. etsi enim dulcedo, quæ astrictioni coniungitur, in polypodio est, & absque morſu desiccatur: dulcis tamen ille sapor, qui astrictiōnem non medio-

Polypodium
nec exte-
nuat cor-
pora, nec nau-
ſeam indu-
cit.

SCILLA.

De Scilla. Cap. VI.

mediocriter exuperat (ne de amarore, qui in eo postremo loco esse debet aliquid dicam.) maiorem quā in temperata sit re caliditatem prodit. fortasse ergo Auerroes ubi polypodium quasi temperatum in primis qualitatibus facit, id non absolute, & exacte, sed aliorum soluentium medicamentorum comparatione, intelligit. alioqui certe, quum hoc si quis gustatu diligenter exploret, caloris nonnihil commansum ori impartiat; ad secundum calidiorum ordinem, eorum scilicet quæ manifeste calefaciunt, accedere videtur. Sed de caliditate satis. De siccitate vero, quum testimonio Galeni, & medicorum omnium valenter exiccet, polleatque in eo astrictoria vis quæ terrestribus partibus inhaeret; patere existimo non esse inter ea quæ temperate desiccant reponendum, sed ad tertium etiam ut ait Auic. & ex Dioscoride Mesues siccorum gradum accedere. alioqui non tam valenter (ut omnes consentiunt) exiccaret. Porro ex his, quod deinceps obijcit Manar. paruo negotio consutari existimo. neque enim quod ait Mes. hoc esse ex maxime extenuantibus corpora, à ratione usquequaque abhorret, ut ille putat. si enim siccando tantum est efficax, etiam attenuandi corpora facultate ut excellat, necesse est, quamuis leniter expurget. An vero ventriculum subuertat, quod hic author ait, Auerroes negare videtur, standum experientie est. etsi enim id quandoque est observatum, citra ullam ventriculi noxam assumptum esse polypodium; frequenter tamen etiam contra euenit, quod in ceteris quoque medicamentis pro assumptis natura fieri consuevit. Quod autem ratione assequi licet, nobis profecto quum præter dulcedinem, quæ in eo præcellens, & ingrata esse solet, & aereas præualere indicat partes, ex qua re sui lenitate ad os ventriculi superius efferri facile solent, quæ talia sunt, quum inquam præter dulcedinem virosi etiam, ac medicamentosi quidpiam commansum præ se ferat polypodium: & nauseam concitare, & ventriculum subvertere facillime posse videtur, quod Mes. & Plin. scribunt. neque autem quo pacto Auerroes hac in re aduersetur iudemus. licet enim vomitum faciat, ac ventriculum agendo subuertat, insignem tamen nullam noxam ubi finis expurgandi fuerit, derelinquit, quod alia multa faciunt. quare & tutum hoc esse medicamentum non temere Auerroes scribit. Sed hæc satis. De purgatione, quod sequitur, qui nam humor polypodio assumpto expurgetur, ut paucis dicam: quod Paulus inter ea, quæ bilem educunt ipsum reponat: Dioscorides vero etiam pituitam trahi asserat: Mesues non aduersatur, qui de cholera nigra, & pituita mentionem facit, quia hos præsertim humores solet purgando allicere. Quare quod hic nigram (ut ait) choleram duci asserat, Paulo non repugnat inter ea quæ bilem trahunt hoc medicamentum reponenti, quando nigra cholera bilis est species. de pituita autem meminit hic non secus, ac Dioscorides. de bile vero fluida ob id fortasse non meminit, quia parum est, quod humoris huius polypodij vi expurgatur. De mensura autem, quod postremo loco obijcit non est, ut multa dicam. Sane constat si quis mensuram ab alijs præscriptam perpendat, Mesuem neque audacis, neque timiditatis subire notam, qui a mediocritate non discedit.

Cillæ † sicut dixit Galen. duplex est ANT. iuuamentum. Solutione enim, educit materias, & præparat ad soluendum.

ELECTIO. Melior est habens parem. Sola enim sicut dicitur, est venenosa, † & adhuc est melior, quæ saporem habet compositum ex dulcedine, & acuitate, & amaritudine, & quæ splendorem habet in laminis suis, & quæ nascitur in locis liberis. orta enim in locis thermarum, aut orta singularis, est mala.

COMPLEXIO, & proprietates. † Calida est in tertio, sicca ad ipsum. Est autem composita ex partibus igneis positis in superficie ipsius dantibus ei acuitatis vehementiam, & ex partibus terreis adustis dantibus ei amaritudinem, & partibus aereis mediocribus, quare est in ea de dulcedine aliquid. Est enim incisiva, † ulceratiua, adustiva, resolutiua, & attractiua materierum ad exteriora, subtiliatiua partium crassarum, & viscosarum fixarum, & adhærentium. & conseruatiua a putrefactione.

RECTIFICATIO. Assatio acquirit ei facilitatem in soluendo, & præparatio ipsius in acetone ponit materias crassas adhærentes, & submersas, faciles ad expellendum. Modus autem operationis eius in assatione. Accipiuntur laminæ ipsius, & separatim inuoluuntur in pasta, & sepeliuntur in cinere calido donec coquantur sufficienter, postea extrahantur ex pasta, & administrantur.

Mesue.

K

strentur

DE SIMPLICIBVS.

strentur vbi oportet. Modus alius assationis ipsius. Ponatur in vase luteo vitreato stricti orificij, & sigilletur ligatione forti cum pergamento, & dimittatur diebus 40. & proprie diebus maioris æstus, & moueatur vas, & mutetur vicissim omni hora, ita quod æqualiter in singulis partibus calefiat, deinde extrahatur scilla, & administretur vbi oportet: & quandoque admiscetur ei post assationem tantundem farinae orobi quantum ipsa est, & fiunt inde trochisci, & conseruantur vbi oportet. Secundum aliquos hic ponitur modus præparationis acetici scillitici, qui etiam in antidotario late inuenitur, & dicit Paulus. Laminæ eius sicut sunt ponantur in aceto in principio veris vsque ad finem æstatis in vase vitreato sigillato, & exposito soli, & post illud administretur vbi oportet. Et scire debes, quod scilla de decoctione rem sustinet mediocrem.

POSS. † Solutione educit humores crassos, & viscosos. Et dicit Haly, etiam cum hoc solutione educit choleram nigram: & eius iuuamentum est magnum ad aggritudines capitis sicut cephalæa, & epilepsia, & proprie secundum omnem modum administrationis eius, & vertigo, & scotomia, & oxymel eius ponit materias viscosas facile ad expellendum, & subtiliat humorem crassitudinem. Et ipsa quidem secundum omnem modum administrationis eius, confert iuuamentum magnum aggritudinibus iuncturæ. † & est medicina bona pulmonis, & pectoris, & aggritudinum in eis, proprie electarium ex succo eius, & melle sumptum lambendo clarificat vocem, & similiter oxymel eius, & acetum ipsius, & est ex medicinis bonis spleni, & crassitici eius. est ex rebus præseruantibus corpus a putrefactione, & conseruantibus ipsum in sanitate sua. & acquirit vsus eius maciem corpori, & conseruat in iuuentute, & acetum eius † excitat, & confortat gingiuam laxam, & putridam, & confirmat dentes motos collutio ex eo, & similiter potus ipsius est medicina magna fetori oris, faciens ipsum odoriferum. & sanat dolorem stomachi, & adiuuat ad digerendum. & vsus eius secundum omnem modum administrationis ipsius confortat corpus, cui accidit laxitas, & mollicicatio, & colorem efficit bonum.

DOSS. Potio eius acetici est a drach. 5. vsque ad duodecim, & oxymelis eius ab aur. 6. vsque ad vnc. tres, & trochiscorum eius a drach. 2. vsque ad quatuor.

De Scilla. Cap. VI.

SYLV.

Id in Gal. nodum legi. Id in canonicis denotat. Candelisima. Plin. vtilis pro am. ad. dat albam. Gal. in The rap. Calida secundo gra. du Gal. Tuf. si Antiqua. Crassitici, tribus abolu. mpta celoge. mate pro-

Cilla autore Galeno bifariam utilis, tum quod humores expelli apparat, tum quod apparatus vacuat. Melior est, quæ alteri connexa eruitur (sola enim & singularis, vt etiam prope thermas orta, est venenosa) sapore dulci, acri, amaro, laminis splendentibus, & ex agro libero, calida ordine tertio, sicca prope tertium. Substantiam habet superficialiam, igneam, acrem admodum, ac terream, adustione amaram, aeriam denique mediocrem, eamque dulcem. Humores crassos, ac lentos, & bilem

F atram incidendo, tenuando, terendo, vt promptius expellantur apparat, & maxime oxymeli ex ea scillites, & eosdem ipsa purgat. Quapropter capitis affectibus (cephalalgia, cephalæa, epilepsia, vertigini, scotomati) neruorum, & iuncturarum, pulmonis, & thoracis, præsertim electarium ex succo ipsius, & melle sumptum lambendo, confert. Idem vocem claram reddit, & oxymel scillites, & acetum scillites. Eadem splenis obstructionem, & tumorem sanant, putredinem in corpore prohibent: ob id sanitatem tuentur, iuuenile corpus diu seruant, sed emaciant. Gingiuas quoque laxas sanat, dentes commotos ore colluto acetum scillites firmat, oris fetorem tollit, & halitum reddit odoriferum, dolorem ventriculi sedat, coctionem iuuat, corporis colorem commendat, corpus molle, & laxum confirmat, quouis modo vsurpatum. Scilla enim tenuat, incidit, terget, foras trahit, resoluit materiam crassam lentore partibus adherentem, a putredine vindicat, vlcera, vrit. Assata scilla facilius soluit, immista autem aceto humores crassos, lentos, altius mersos, expelli promptos reddit. Laminæ autem ipsius maza separatim inuolutæ sub cinere calido, quantum sufficit, coquantur, exoluuntur, in vsu veniunt, vel ipsæ laminæ vase luteo vitreato, sursum stricto, operculato, pergamento includuntur dies 40. per ætius dies insolantur vase identidem verso, vt ex æquo vndique caleat. extracta vsurpetur, vel cum æquali farina orobi fiant trochisci, quando opus est vtendi. G Ex his sic assatis etiam fit acetum scillites. vel cum Paulo mox vbi a scilla exemptæ sunt laminæ, aceto mersæ, insolentur in vase simili a Veris initio ad Aestatis finem, post vsurpetur. Datur autem portio a drach. 5. ad drach. 12. oxymeli autem scillites ab aur. 6. ad vnc. 3. trochisci autem a drachm. 2. ad drach. 4. Mediocrem ferre coctionem potest scilla.

De Scilla.

SCILLARUM, inquit Plinius, alba est, quæ masculus, femina nigra, tertium genus est cibis gratum, Epimenidium vocatur, angustius folio, ac minus asperum. Pancratium etiam inter scillas numerat Dios. & pusillam scillam vocari dicit, eademque vires alteri habere, sed imbecilliores. SCILLAE, sicut dicit Gal. duplex est iuuamentum, solutione enim educit materias, & præparat ad soluendum. Non memini me vispiam hæc legisse apud Galen. SOLA (sicut dicitur) est venenosa. Si hoc verum est, nemo scilla tuto vtetur, nisi qui præiens fuerit, dum effoderetur. Et adhuc melior est, quæ saporem, & reliqua. Adde his ex Plinio, quæ candidissima fuerit, eam esse vtilissimam. CALIDA est in tertio. Gal. virtutis dicit esse satis incidentis, non tamen vehementer calida, sed in secundo ordine, quod etiam confirmat Auerr. VLERAT, vrit. Nimis hoc est, satis erat acrem dixisse, vehementius enim calida sint necesse est, quæ vrendi vim habent. Assatio acquirit ei facilitatem in soluendo. Multi vsus fieri per assationem, ait Dios. & Gal. teste, elixario, & assatio eius vehementiam reprimunt, docetque Galen. pro puero epileptico, quomodo in diebus canicularibus optime eius succus eliciatur. Et quandoque admiscetur ei post assationem tantundem farinae orobi. Sic parantur artice vocati scillitici Theriacem ingredientibus: Paulus tamen non

def. Diof. vrinæ est. illeruat, ly. drach. 5. vnde vnde. Idem. Vredinem. qualis ab urica. fit. in partibus. lib. encutat. quam. dicit. sanat. Gal. lib. 2. simpl. c. 3. non. an. causat. vnde. De ha. trochiscis. et farina. non. iura. in. trochiscis. scilla. nu. dicitur. Acetum. scilla. res. Vni. scilla. la. parts. vna. scilla. parts. addit. elicit. r. vnde. dicit. dicit. Dio. f. ad. alu. iuuandam.

MANA

non

non æqualiter, sed media parte farinam orobi miscet. Galenus ex Andromachi sententia, sesquialteram vult esse scillam farinæ, & orobos albos. POSSÈ, solutione educit humores grossos, & viscosos. Datur tosta cum lale, ita, vt vni parti octo falis adiiciatur, cochlearis vnius, vel duorum mensura, ad aluum leniendum, ex Dioscor. sententia. Est medicina bona pulmoni, & pectori. Antiquæ tussi vtilem scribit Diosc. tribus obolis sumptam in eclegmate, & etiam asthmaticis. Eodem pondere etiam valet ad vrinam ciendam, ad morbum regium, ad aquam intercutem, ad stomachicos, & quibus innatet cibus.

COST. Scilla ex Plinio lib. 19. duo sunt genera, altera medica est, esculenta altera, prioris rursus duas species, masculus, quæ albis folijs constat, & fœmina, quæ nigris. Quæ apud nos vulgo vsitatur, si rem recte conferas, Pliny nigra est scilla, hoc est fœmina, eadem cum pancratio, quam Dioscorid. lib. 2. subrusam, ac subpurpuream esse ait, & Plinius lib. 27. de pancratio agens scillam pusillam appellat, tamen si hanc humani capitis magnitudinem æquare, Venetijs aliquando viderim, masculus vero in Hispania maritimis est frequens, vt intelligamus, alba quidem illa, & folijs crassitudine aloen æmulantibus, vt Dioscor. innuit, quum de aloe agit, licet tenuioribus, & nostrati longe acrior, & maior. Esculenta vero, nunc quoque in Cephalenia, & Creta insula in eisdem vsu admittitur, dulcis, & candida, ac nostra cepa acrimonia inferior. Hæc si ita se habent, vt putamus; perperam recentiores medicam cum ea, quæ edendo est, confundunt. De medicis ergo Mesues hic agit, inter quas, & vulgata est quæ passim vititur, quam non est, vt quispiam veluti venenum interdicit (nisi forte alicubi locorum venenata oriatur) quum longa, iam consuetudine, & vsu salubris deprehendatur, alioqui etiam plura alia sunt in medicina, quæ veneni vires, quum palam significant, medicis tamen non sunt adeo formidolosa. Age autem, quæ hic scribit, & quæ vitio ei vertuntur, persequamur, vt instituiamus. De scilla diligenda verba faciens ait, [sola enim sicut dicitur, est venenata,] Instat Manar. ferè deridens, si hoc verum est, nemo scilla vtetur nisi, qui præsens fuerit, dum effodere tur. De colore item (ait Manar.) non meminit Mes. quam tamen candidissimam esse oportet, vt Plinius docet. De temperamento etiam, quum hic in tertio calidiorum ordine reponit, a Galeno discrepat, qui in secundo collocat, quod & Auer. & Pau. faciunt. Quare, quæ scilla vrendi, & vlcera vim deinceps ascribit, errare ipsum constat, quando quæ eiusmodi sunt longe calidiora esse oportet. Sed, & de pastillis, quos trochiscos vocat, scillinis, ab alijs discrepat, assumit enim tantundem scillæ, & farinæ erui, quam tamen Paulus farinæ partem dumtaxat mediam capiat, quod, & Gal. 1. de antidotis. Hæc ferè sunt, quæ Manar. momenti alicuius obijciat. Ad quæ, vt paucis satisfaciamus, quod primo loco obijciatur, si quis largissimam, quæ ad nos affertur scillarum copiam animaduertat, ridiculum est, vt vnam tantum vno in loco ortam esse existimet, id certe, quod de colocynthide dicebat, intelligere hoc in loco Mesues mihi videtur. Suspectam eam esse, quæ, vna, in regione aliqua nascitur; non (quod Manar. forte intelligit) quæ vna, & simplex non etiam duplex effoditur. De colore autem, quod hic silentio rem obuoluat, quum tamen, quæ candidior est, sit eligenda, si quis me roget, quid sentiam, suspicor lapsurum esse huius auctoris interpretem, sicut

A etiam in Auicen. est lasus, quare ea verba hoc in loco [quæ splendorem habet in laminis suis] eodem pacto castiganda dixerim, vt in Auicen. quum ait [quæ ex ea bona est fortis coloris, splendida] Bellunenensis ex Arabico legendum proponit [quæ habet colorem corni] quasi is in scilla color expetatur, qui albus sit, & cornui similis, & splendens, quo etiam pacto vrina, quæ ab Actuatio cornea dicitur, quare idem fortasse erit in Mesue sentiendum, quod etiam in Auicen. alij tamen, quid quique velint sentiant, quamuis autem de colore hic non meminerit, non is tamen saporem, qui maxime refert, & alia quibus probatissima scilla cognosci queat sub silentio præterit. Sed, vt alia persequamur. An scilla tertio, vel secundo ordine calefaciat, an etiam vlcera, & exurentis sit facultatis, licebit cuius experimento obseruare, nos, qui hæc scribimus, perfricatam scilla cutim non semel excoriatam vidimus, meminimusque; parasito cui dam totas fuisse cute expoliatas nates, quum ad trullâ scilla perunctam leuanda alui gratia accessisset, esse autem, quæ huiusmodi vlcera, & facultate sunt prædita non in secundo solum, sed in tertij calidiorum ordinis summo, ac ad quartum potius accedere, puto nullum esse, qui ignoret, quare, quid Manardo respondere liceat, satis constat: Galeno autem Auerro, & Paulo quo pacto satisfaciamus, ego certe cū hac tã explorata experientia non satis scio; suspicari autem possumus de scilla altera esculenta intellexisse, quam minus esse, quam cepa acrem Gal. in lib. de plenitudine testatur, alioqui etiam, quum cepam idem Gal. lib. simpl. medic. 7. in quarto calefacientium ordine reponat, quo pacto hanc vulgatam scillam, quæ vt sensus docet, cepam acrimonia superat, aut Hispanicam, quam vulgata, longe esse acriorem asserunt, in secundo ordine collocabimus? Quod superest, de scillinis pastillis non idem sensere vteret. Andromachus teste Galen. 1. de antidotis, duas scillæ partes, & orobi vnam sumit, cui, & Paulus lib. 7. & Auic. in 5. Can. astipulatur. Damocrates tamen eiusdem Galen. testimonio in lib. de Theriaca ad Pison. tantundem vtriusque accipit, quod, & Nicol. Myreps. Author vero noster, neque vni, neque alteri opinioni refragatur, sed tantum de ea meminit, quam Galen. Damocrati acceptam refert, cuius viri si in paranda theriaca sequenda formula est, in pastillis quoque scilla, & orobi farina æqua erunt portione adijcienda: secus si Andromachi theriacam paremus, vt parari nostra tempestate solet. Caterum, quando de scilla hic verba sunt, docetque Mesues in his verbis [quæ dicit Paulus] scillini aceti conficiendi rationem ex Paulo, perpendendum vnum videtur, quod non pauci fortasse momenti fuerit, an scilicet cruda, vel cocta scilla aceto sit inijcienda Dioscorid. profecto lib. 7. & Galen. 1. de antidot. & in de ther. ad Pison. item, & 3. de facile parand. med. Aetius quoque, Paulus, & Auicen. ac Plin. lib. 20. & omnes demum quicumque de hac re agunt, crudam scillam sumunt. Contra tamen Dioscor. lib. 2. quum de scilla agit ex ea in frustra confecta, ac cocta, mutata sæpius aqua donec amaritudinem, vel acrimoniam amiserit, traiecta que postea lino, & exsiccata in umbra, oleum, vinum, & acetum scillinum confici docet, iure ergo, an ea coquenda sit, vel ne, quari potest. Sed ad hoc paucis. Scillinum acetum secandi attenuandi que gratia parari solet, hoc autem si ex scilla fiat cruda, nulli dubium est, & acrius, & ualentius reddi, sunt tamen corporum nonnumquam, & morborum disposi-

K 2 tiones,

Cap. 12.

Cap. 8.
Cap. 17.
Cap. 11.

Cap. 9.

DE SIMPLICIBVS

tiones, quibus magis lenia, & imbecillia medicamenta satisfaciunt, quibus etiam idem acetum ex cocta scilla accommodari possit, vtrumque ergo in medici vsum venire, quum possit; opportune etiam vtrumque Diosc. docet. Sed vnum adhuc animaduersione est dignum, quum enim duobus modis ex cruda scilla confici acetum possit, vt Diosc. lib. 5. & Pau. lib. 7. & Gal. 3. de facile par. med. docent, ex ea videlicet exiccata, & ex recenti; vtro modo parare id expedit? Nostra tempestate ex desiccata fieri solet, valentius tamen esse, quod conficitur ex recenti, & ratio docet, & Diosc. ac Pau. testantur, ex siccatione enim non tam humidiores effluunt partes, quam etiam, quae acres sunt hebescent, vt ferè in cæteris, quoque fit plantis, e re medica ergo erit si etiam hoc pacto scillinum acetum pharmacopæi confecerint.

HERMODACTILI VVLGA RES

De Hermodactylis. Cap. VII.

ANT.

Hermodactylus est radix herbae montanae, & eius alius est longus sicut digitus, alius rotundus.

ELECTIO. Ille de quo hic loquimur est rotundus, & eius alius est albus, alius ruber, alius niger. Melior ex his est habens proprietates tres bonas, scilicet, qui est albus, & verae albedinis intus, & extra, & qui est crassius, & qui est duritiei mediocris, rarus vero, & laxus, & levis est debilis, ruber vero, & niger ambo mali sunt, cuius ortus est, in locis pinguibus, aut humidis, est malus: propterea, quod additur ei ad humiditatem superfluam, & inflationem, & ortus eius in vicinitate scillae meliorat

in conditionibus suis, & similiter in vicinitate raphani. Melius vero tempus collectionis est ver. & meliores sunt in quibus iam praterijt medius annus post bonam eorum exciccationem.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidus est, & siccus in principio secundi, & in ipso est humiditas superflua, causa ad inflationem, & ventositatem, & nauseam, quare est malus stomacho, reumatizans ad ipsum superfluitates ex alijs membris.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in eo. Primum est nocumentum, quod diximus, quod imprimit in stomachum, secundum est, quod generat ventositatem, causam ad subuersionem, & nauseam, tertium est, quoniam est debilis, & tardus in soluendo. † Et dixit Alexander, Inimicatur stomacho aggregans in ipso superfluitates plurimas, & generans in eo ventositates crassas, & tollitur hoc nocumentum ab eo in permiscendo cum eo cuminum, & masticem, & zingiber, & similiter piper longum cum eo, & mentastrum, & Kesim remouent hoc nocumentum ab eo. Et dicit Alkanzi, si ex eo, & pauco zingibere fiant trochisci cum succo raphani, vigoratur in operationibus suis. Et ex eis, quae magnificant illud, & meliorant conditionem eius est scilla, & proprie si ex ea asafata, aut succo eius fiant trochisci, & proprie cum pauca spica, & zingiber. Et ex rebus sibi additis prohibentibus discursum materiei ad stomachum per ipsum sunt myrobalani, eo, quod aggregant, & confortant stomachum, & faciunt citum descensum eius, cum sit ex tarde descendentibus.

POSSE. † Solutione educit phlegma crassum a iuncturis proprie. † Et est medicina arthtica, & podagrae sumptus, & etiam cataphlasmatus, & proprie cum farina hordei, vitellis ouorum, aut cum mica panis pinguis, & vitellis oui. Et vsus eius impinguat corpus: & augmentum efficit in spermate. Et est medicina bona vulneribus. Abstergit enim sordes eorum, & consumit carnes putidas in eis.

DOSIS eius est, ab aur. i. vsq; ad duos Conseruatur autem per annos tres.

De Hermodactylis. Cap. VII.

Hermodactylus est radix herbae cuiusdam montanae, & ea, vel digitum longa, vel rotunda: ac eadem praestantior, si multum est alba, & intus foris magna, mediocriter dura: altera scillae, aut raphano proxima, si creuit, si vere lecta est, & menses deinde sex sicca ta est. Rubra autem, & nigra mala est, & quae in loco pingui, & humido prouenit, quod inde humor eius inflans, & excrementosus ei largior insit, rara vero, laxa, levis, est imbecillior. Calidus est, ac siccus ordinis secundi initio, cum humiditate tamen excrementosa, flatulenta, nauseabunda, qua ventriculo nocet, praesertim, quando in eum ex partibus alijs excrementa confluunt. Pituitam crassam, praesertim a iuncturis trahit, ob id podagrae, & alijs

De hoc in nostro simp. Ser. & Aul. sequitur.

Alexander Trallianus, Paulo malus est stomacho decolla radix purgat peccata inter arthriticos in ipso fluxione.

alijs arthritidis differentijs confert, non sumptus modo, sed etiam cataplasmate admotus, præsertim cum vitellis ouorum, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, sperma auget, vlcerebus confert, quia terget sordem eorum, & carnem in his putrem consumit. Cuminum, zingiber, piper longum, libysticum, mentastrum, mastiche mista, hermodactylum prohibent, ne suo humore extremētofo, & flatulento lædat ventriculum, neve flatus crassos, & nauseabundos in eo excitet, aut multa in ipso excrementa colligat. Si vero hermodactylus cum paucis zingibere, & succo raphani, vel cum scilla assata, aut scillæ succo, & zingibere, & pauca spica, in trochiscos fingatur, purgat celerius, & plenius, (per se enim tarde, & imbecilliter vacuat. Myrobalani quoque roborando stomachum, hermodactylos cito deturbant, & humorum in ventriculo affluxum prohibent. Datur ab aur. vno ad aur. duos, annos tres seruatur.

De Hermodactylis.

MANA. **V**T notissima radix nunc ea est, quam officinæ Hermodactylum vocant, ita ignotum, obcurumque est, quo nomine sit apud antiquos vocitata, & quam rem voluerint ipsi Hermodactyli voce significare. Paulus siquidem breue caput de Hermodactylo, his ferè verbis scribit: Radix, atq; eius decoctum purgandi vim habet, datur peculiariter arthriticis, in ipsis fluxionibus: stomacho autem est satis mala. Serapion vero sub Hermodactyli voce, vno, & eodem capite, Colchicon, & Ephemerum Dioscoridis, necnon Pauli Hermodactylum comprehendit. Auicenna Serapionem in virtutibus secutus, in historia maxime lapsus est, aperiri eam dicens, cum aperiuntur flores: scribente Diosc. & Serapio. ex eius sententia, exitu autumnii, post florem scisso bulbo, folia erumpere. Serapio. & Auicenna. veluti suos duces secutus Mesue alium longum, alium rotundum esse Hermodactylum scripsit, seque de rotundo, quasi meliore, sermonem habiturum, aperte Galeno repugnans, qui de Ephemero scribens, non de eo, quod Colchicon alio nomine dicitur, venenumque est, & radicem habet rotundam, scripturum se dicit: sed de eo, quod Iris syluestris vocatur, foliaque, & caulem habet lilio similia, radicem longam, non rotundam: imitatus Dioscor. qui cum de Colchico tanquam de veneno scripsisset, de Ephemero scribit, quod radicem habet vnam digitali crassitudine, & longam. Sed, & Plin. lib. 25. Ephemerum eodem ferè, quo Dioscorid. modo describens, inter medicinas enumerat: & similiter lib. 26. In vigesimo autem octauo, Colchicon inter venena reponit. Non vsque adeo tamen nominibus fidendum, vt Colchici nomine venenum, nomine Ephemerum rem bonam semper intelligamus: nam apud Nicandrum in alexipharmacis, & plerisque antiquos, Ephemerum tanquam veneni sit mentio, & Galen. vtrumque, Ephemerum, videlicet, & Colchicon, eodem nomine Ephemerum vocauit. Nostrium hoc, quod Hermodactylum vocamus, notas habet eius Colchici, quod inter venena numeratur. Ephemerum me nunquam in Italia vidisse memini, in Pannonia (ni fallor) frequens est, cuius ego folijs deceptus, Satyrion, donec effosa radice differentiam cognoscerem, semper existimaui. Hæc si vera sunt, patet non tunc esse Hermodactyli huius nostri vsum: nisi forte dicamus, eum tantum esse venenum, qui in Colchiconatus est. Securius tamen est ab eo penitus abstinere, præsertim, quia non est ea radix, quæ ab antiquis in articulatibus morbis tantopere commendatur, si quidem

Non tutus
hermodacty-
lus vsum.

A Pau. seorsum de ea sub Hermodactyli nomine scribit, cum de vtroque Ephemero propria scribat capita. Idem fecisse Galen. præter hoc, quod ferè Pau. nihil de simplici aliquo medicamento scribit, quod ab eo non acceptum, testimonio etiam Serapionis probatur, verba eius recitantis. In communibus tamen Gal. exemplaribus Græcis, Latinisve, caput de Hermodactylis non legitur. Et dixit Alexander. Paulus satis malum stomacho esse dicit. **SOLVTIONE** educit phlegma grossum. (Paulus decoctum eius esse ait potentia purgatiua. Et est medicina arthetica magna.) Pau. dari proprie dixit arthriticis, in ipsis fluxionibus.

Mesue agit de Hermodactylo, radice etiam paulo diuersa ab vtroque ephemero, quorum Colchicum venenosum, radice rotunda, quamuis sit, tamen id non est Mesue hermodactylus optatior, vt nec Pauli, ephemerum vero absolute dictum, aliter iris agrestis, folijs, & caule lili, aut satyrii radice vna digitali crassitudine longa; licet a Diosc. Plin. Galen. inter medicinas recensetur, tamen id Mesues, & Paulus hermodactyli nomine non accipiunt. **SYLV.**

Hermodactyli nomine a Serapione, Auicenna, **COST.** Mesue, Ephemerum, & colchicum intelligi, de quibus Dioscor. certum est, vt ampliori probatione non indigeat. Suspicio ergo hæc duas plantas, & si diuersarum sunt specierum, hermodactyli tamen nomine antiquis fuisse nuncupatas, alioqui voces hæc duæ, ephemerum, & colchicum, quum non aliud quam diurnum, & quod Colchis oritur significant, quo pacto certam vllam stirpem expriment? Sub hermodactyli ergo nomen, ac veluti genus, & ephemerum, & colchicum venisse putare licet, propterea quæ vtraque ab Arabibus vno eodemque capite fuisse explicata, quamuis Græci communi genere prætermisso differentias tantum vsurparint. Erit autem ephemerum, quod Arabes longum hermodactylum vocant, colchicum, quod idem rotundum appellant, qui nunc hermodactyli nomine passim vsu venit, estq; huic semper, quum effoditur, radix nigra, delibrata tamen alba, sed quæ tempore procedente rufescit, & ad nigrum etiam vergit colorem, errare enim eos certum est, qui alibi nigram, alibi prodire eam albam existimant, si peritiores herbarios consulueris. Porro de hermodactylo agit Pau. **Cap. 78.** lib. 3. & purgatorium esse medicamentum testatur podagricis commodum: parat etiam ex eo medicamentum ad podagram lib. 7. quum de compositis agit, confirmatque eundem illi inesse ad podagram vsu, quum in simplicium enumeratione de hermodactylo ait, meminit etiam de hoc Trallianus lib. 2. cuius in podagra vsu prolixè docet: non est tamen Pauli **Cap. 48.** hermodactylus is, quem Arabes describunt, hoc est colchicum, quando de colchico Paulus seorsum agit lib. 5. non prætermittitur alioqui si eadem fuisset res, quum admonuisset. Quid ergo est Pauli, & Tralliani hermodactylus? difficile certe est hoc diuinare, quum neque is, neque Græcorum vllus eam plantam delinearit, videtur tamen bulbi specie intelligere, & forte hierobulbon, quem Apuleius ad articulorum affectus in libello de stirpibus commendat, sed, & hic bulbus, quid **Cap. 21.** sit, licet Apuleius oriri asserat vbique, & circa sepes, & locis quibusq; sordidis, hætenus tamen nullum noui, qui sciat, adeo bulborum omnium notitia intercudit. De hermodactylo autem Mesue itemque de vulgato, quamnam sint planta, & quis vsus, non est, vt a nobis plura asserantur, apertum est, enim vulgari easdem inesse notas, & dotes, quas illi Mes. assignat, esseq; eum ipsissimum Mesue. **K 3** finum

DE SIMPLICIBVS.

simum colchicum pro confecto est omnibus. In dubium duntaxat vertitur, an utilis sit eius in medicina vsus, quum enim veneni sit species, & ex eo magna, & praua symptomata sequi fateantur omnes; mirum cur idē tamen ab omnibus passim vsurpetur, detestandum certe eorum propositum videtur, qui cognita re in eodē errore persistant, ac veluti data opera in hominum perniciem studeant. Caterum liceat nobis vti experientia testimonio, quis nostra aetate hermodactylis vulgaribus opportune, & caute exhibitis necari homines testari potest? quis tantum statim in corpore pruritum excitari, erodi intestina, & stomachum vti obseruari? nos certe, neque hęc vniquam accidisse vidimus, neque, & si multos in medicina consummatissimos, & diligentissimos viros frequenter sumus percunctati, vllum hactenus tanti mali testem habemus, quin, cuiusmodi obscurum est Venetijs, mulierculas (adeo familiare hoc est medicamentum nostra tempestate) frequentissime inconsultis medicis, hermodactylum pulueratum, quem hermodactylatam vocant assumere, nulla huiusmodi, quam colchico ascribunt, noxa subsequuta? Putarim ergo, quod doctis viris multis placuisse video, colchicum veneni vires non nisi recens obtinere, quod in causa fuit, vt hic author scribit illum per sex menses ante vsum velit, veretur sanē is recentem eius succum, atque huius rei gratia, & eum hermodactylum abhorret, qui humidis locis prouenit; & eum qui propē raphanum, & scillam oritur, probat; corrigi enim humidiorē illam qualitatem hisce acribus putat, quare etiam in huius medicamenti castigatione exsiccantia semper commiscet. Neque vero (quod quispiam fortasse dixerit) hermodactylus absumpto superfluo eo humore, vt acrior, & perniciosior euadat, necesse est; quando id in alijs plerumque rebus euenit, vt siccitate fatiscant, quæ recentia strenuas admodum vires solent obtinere. Age autem expendamus, quæ hic autor scribit de hermodactylo, in eo seligendo, crassum, & qui duritici est mediocris, laudat; rariū vero, & laxum, & lenem esse ait imbecillum, huic, & Auic. astipulari videtur, illum præferens, qui ad frangendum est durus. Contra tamen Habix Serapionis testimonio eum commendat, qui facile frangitur. De temperamento etiam controuersia est, hic calidum, & siccum secundo esse ordine existimat, quod & Auicē. Contra tamen, si Serapionem legas, non defuere, & qui frigidum, ac etiam stupefactorium dixerint, & qui maximopere calidum existimarint, omnes tamen sicco temperamento præditum putant, licet superflua ei humiditas sit adiuncta ventriculo inimica. Caterum, & quum de huius medicamenti facultate agitur, occurrit scrupulus, ait Mesues eius vsu corpus pingue reddi, & augeri semen, quaritur ergo, quonam pacto id præstet, ratione quidem, qua purgandi vi præditi sunt hermodactyli, id non agunt, sed attenuant potius, & humores imminuunt, operæ precium ergo videtur, vt huius effectus disquiratur ratio. Verum, vt ad hęc breuius. In eligendo hermodactylo, neque fractu contumacem, neque facillimum probat Mesues, sed mediocritatem expetit: qui enim eiusmodi est, neque carie est corrosus, aut innato humido absumpto ob vetustatem fatiscens: neque crassa, ac viscida illius humiditatis est particeps, a qua concitari crassiores flatus strangulantes, & ventriculum offendentes, & prouentre quicquid hermodactylis noxa inest, vno omnes consensu affirmant. A Mesue autem

recedere Auicē. non facile dixerim, quamuis durum vt eius voce utar) eligi velit, quia enim hermodactyli ob superfluum, quo imbuti sunt humorem, carie facillime corrumpuntur; ideo illum duri nomine significari putarim, qui solidus sit, neque ob vetustatem nimium friabilis, ita, & Habix de quo Serapio, friabilem commendat: non tamen, vt puto, qui facillimus sit friatu, sed qui non tam crassa, ac viscida conslet substantia, vt friari non possit, hoc pacto benigne interpretanda bonorum scriptorum dicta existimarim; Mesuem vero commendandum, qui mediocritatem sequutus nullum dubitandi hac in re locum reliquerit. At de temperamento quid dicendum? Si hermodactylus, de quo loquimur, colchicum est, vt certe esse omnes consentiunt, illum ipsum, quum ex Dioscor. Paulo, & cæteris, corpori pruritum inducat scille, & vrticæ instar, & stomachum vrat: (hæc autem vbi recens est tantum agit) nulli dubium est inter calida esse reponendum. Quod aliqui frigidum, & narcoticum ipsum esse asserere videantur, de Græcorum hermodactylo est, pulchre enim hac de re differit Trallia. lib. 11. vbi, & eos confutat, qui ita sentiunt, neque enim (ait ipse) purgandi haberet vires, si esset stupefactorium, quod autem Græcorum hermodactylo ascribitur, id de vulgari dictum Serapio existimauit deceptus voce, quæ eadem diuersis accommodatur rebus, erit ergo inter calida reponendus hermodactylus, non inter frigida, in quo autem sit ordine; gustatu, atque ex effectis ferre cuique indicium licet, recens profecto, si pruritum in corpore toto excitat, vt Paulus, seu vt Scribonius Largus in ore (quæ lectio cosentire Dioscoridi videtur scribenti asimino, ac bubulo lacte contento in ore inuari eos, qui ephemerum sumpsere: alioqui enim, qui in toto corpore est pruritus, hoc pacto sedari posse, credibile non est) si inquam colchicum recens ea præstat, quæ præstare Dioscor. Aetius, & Paulus literis tradunt; quis id neget inter ea saltem, quæ obscure corrumpunt, atque adeo in tertio calidorum ordine esse reponendum? Atqui in hermodactylo nostro, colchico videlicet exiccato, & vetusto, neque ea acredo persentiunt, neque quicquam aliud, quod tam insignem caloris præferat notam, vt propterea non perperam in secundo calfacientium ordine collocetur. Ita vero, & de passiuis qualitatibus, etsi vbi recens est superfluo eo humore scatet, ex quo excitari flatus, & stomachi stragulationis possint, vt ait Mes. absumpta tamen ex vetustate ea vi, siccum non tam actu, quam potestate remanet, cuius siccitatis gratia prodesse sordidis vlcerebus potest, quod hic idem scriptor docet. Sed de temperamento satis. Quod sequitur, quod huius medicamenti vsu pinguescere corpus, & augeri semen queat, recentiores nonnulli ob pituitæ attenuationem fieri putant, quæ, scilicet attenuata in sanguinem, & membrorum alimentum conuertatur; & hac eadem ratione semen augeat. Verum ratio hæc, etsi apposite certe redditur; nobis tamen non prorsus satisfacit, quando alia itidem sunt multa, quæ attenuandi vi prædita idem præstarent, quum tamen e contrario, eorum vsu demacrari corpora videamus. Suspiciamus ergo hæc ex toto vera non esse: sed bona fide ex Serapionis imitatione descripta ab authore nostro fuisse, quæ is a Dioscor. lib. 2. ascripta bulbis, quorum hæc est species, ad hermodactylum transtulit.

De

De Iride. Cap. VIII.

ANT. **I**RIS, inquit Græcus. Est radix herbæ, quæ dicitur liliæ, † cuius duæ sunt species. Est enim quæ florem habet purpureum habentem gradationes diuersitatis in purpureitate, sicut habet arcus terroris, & est iris, & propter hoc vocatus est iris. Et est alius, cuius flos est albus.

ELECTIO. Habens florem album debiliior est in omni re. † Et est ex eis melior, cuius radix est alba, participans rubedinem secundum aliquid, & crassa, & dura, & spissa, & in qua est aromaticitas sicut odor violarum proprie, & † cuius sapor est acutus mordacitius, propter acrimoniam ipsius, & habens nodos breues collectos. Melior pars plantæ est radix, post illam, flos. † Et melius tempus collectionis ipsius, est principium veris.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidæ complexionis, & sicca est in tertio. Et in ipso acido, & acuitas. Et est absterfius, maturatius, resolutius, lenitius, aperitius oppilationum, sedatius, dolorum mundificatius, & solutius naturæ, & pronocatiuus. Florem vero habens albus calidus est, & siccus in secundum. Et est resolutius, absterfius cum equalitate, & est subtilioris substantiæ, propter, quod, & oleum eius est subtilius, & maioris penetrationis.

RECTIFICATIO. nocet stomacho, propter, quod propinatur cum aqua mellis, & pauca spica. Et emendatur in conditionibus suis similiter cum aqua casei, & melle, & pauco mastice ad causas pectoris, & etiam pulmonis cum rob. Operatio olei rosæ ex floribus ipsius quantitatem, quam volueris, & ex radice medium ipsius, & exequere de operatione illud, quod diximus de oleo rosato, & violato. Operatio autem succi eius est sicut operatio succi absinthij. De contritione autem, & decoctione sustinet mediocriter.

POSSIBILITAS. Solutione educit phlegma crassum, & choleram permixtam: & educit etiam aquam citrinam cum facilitate, & eius aspectus est proprie, & maxime ad pulmonem, & pectus, & est maturans, subtilians, & educens ab eis materias cum facilitate, & proprie crassas, & viscosas, & adherentes, & est alius aspectus eius ad hepar, & membra vicina ei, & ad splenem, remouens oppilationem eorum, & curans morbos oppilationum in ipsis, & educens materias ab eis sicut est hydropisis proprie, & est ex bene resoluentibus duritiem eorum, & apostemata, & dolores ipsorum, & est medicina bona lenitiua, & resolutiua omnis duritiei, & proprie iuncturarum, & nervorum, & apostematum durorum, & scrophularum, & proprie coctum cum aqua ficulnæ, aut caulium, aut cum vino, & permixtum cum melle, & oleo chamæmilæ. † Et confert dolori capitis antiquo, & proprie emplastro facto ex eo, & caput purgio facto ex succo ipsius, & commouet sternutationem, & educit per viam nasi superfluitates plurimas ex cerebro, pronas

A fluere ad partes corporis occultas, & eius administratio proprie cum rob confert iuuamentum manifestum tusli antiquæ, cuius causa est humiditas crassa, & viscosa, & difficultati anhelitus: & mundificat viscera, & matrices, & confert suppositus, & emplastratus doloribus earum, & educit menstrua, & facit abortum. Et est medicina magna vulnere antiquorum, & putridorum, mundificans ea, & generans in eis carnem laudabilem, immo etiam ossa nuda vestiens carne. Et emplastratio, & clysterizatio facta ex eo confert sciaticæ, & colluitur os ex aceto decoctionis ipsius, & remouet dolorem dentis, & sedat reumatismum eius, & suppositio facta ex eo aperit orificia hæmorrhoidarum: & confert vsus eius ei, qui effundit semen suum inuoluntarie, & fit ex succo ipsius, & farina fabarum, & cicerum linimentum bonum mundificans faciem, & abstergens maculas eius. Oleum vero eius confortat nervos, & iuncturas, & confert spasmum humido, & confert dolori pectoris, & pleuresi, & peripneumoniæ, & confert destillatio eius in aurem dolori eius, & destillatur ad foetorem nasi, & remouet eum, & inunctio eius in temporibus facit dormire, & † confert dolori capitis, & maturat catarrhum: & confert inunctio eius dolori hepatis, & splenis, & renum: & confert dolori matricis, & iuncturarum, & podagræ.

DOSES. eius est a drachm. 2. vsque ad 6. & conseruatur per annos duos.

I R I S.

De

E qui mediocriter potest. Datur a drachmis duabus, ad drachmas sex, annos duos seruatur.

De Ireos.

SYLV.

Ireos flores albos, pallidos, luteos, purpureos, caruleos. Diosc. scribit, radicitus non florum colore distingui. Optima Dioscor. est Illyrica, densa, submuta, frangi cōtūmax, subrufa, valde odorata, sternutamenta mouens, dum perfringitur. Et cuius sapor est acutus. (Dioscorides gustu amara. Et fit ex succo ipsius, & farina fabarū.) Dioscorides cum elleboro albo, & mellis duabus partibus. Dos 1 s a drach. 2. vsq; ad 6. Dioscorides ad drach. 7. cum aqua multa. Paulus vero octo obolos dicit purgare, vt agaricum, modo non sit antiqua, aut perforata.

Dioscor. dat drach. 8. cū multa. Paulus octo dicit agaricū modo purgare, modo non sit antiqua, nec perforata.

Ris radix est herbæ, quam crinode, idest liliæ vocat autor Græcus, cuius flos, vel ceruleus, ac versicolor, vt iris arcus celestis. vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix optima est, si magna, dura, densa, crebro geniculata, ex albo rubescens, odore, ceu viola aromatico, sapore acri, & mordente, Veris initio collecta. Secundam bonitatis rationem flos obtinet, ceruleus præsertim, albus enim ad omnia est imbecillior. Radix est calida sicca ordine tertio, acris, terget, coquit. resoluit, lenit, aperit obstructa, sedat dolores, pituitam crassam, & mistam illi bilem purgat, ac præter hæc aquas ferofas, idq; clementer. Materiam crassam, lentam, hærentem in thorace, ac pulmone coquit, tenuat, ac prompte educit, visceraque omnia expurgat. Hepatis quoque, ac lienis, & vicinarum partium tollit obstructions, affectus ab ea excitatos: hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & similes sanat, aut lenit. Omnes quoque tumores etiam duos, & strumas digerit, præsertim nervorum, & iuncturarū, maxime cū betæ, vel brassicæ succo, vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiam veterem sanat, præsertim cataplasmate imposta, & succo eius in nares attracto, hic enim sternutamentum mouet, & per nares detrahit vim maximam excrementorum in partes alias, per meatus occultos alioqui defluxurum. Succus autem ex ea, vt absinthio extrahitur. Cum sapa autem tussim veterem ab humore crasso, lento factam, multum iuuat, & ab eodem spirandi difficultatem. Vterum præterea expurgat. Pesslo quoque supposita, vel emplastro admota, vteri dolores sedat, menses euocat, aborū facit. Vlcera antiqua, sordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quale etiam ossa nuda vestit. Ichiadi salubriter, aut clystere iniicitur, aut emplastro imponitur. Os si colluitur aceto, cui incocta fuerit, dentium dolorem sanat, & rheumatismum sistit, supposita item hæmorrhoidas aperit. Inuitam feminis vacuationē sumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum, & cicerum illitus, faciem expurgat, eiusq; maculas deterget. Oleum denique irinum nervos, & iuncturas firmat, spasmus ex repletionē, cephalalgiam, dolorem hepatis, splenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis, & podagræ, pleuritidem, peripneumoniam oblitum iuuat, catarrhum coquit, somnum conciliat temporibus inunctum, aurium dolorem instillatum auri, narium graueolentiam ipsis iniectum corrigit. Fit autem ex floribus iridis, & radicum dimidio, vt rosatum oleum, & violatum. Ne ventriculum lædat, sumatur ex multa, & pauca spica, vel cum sero lactis, melle, mastiche, ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum sapa, vt dixi, propinatur. Teri, & co-

MANA. Cuius duæ sunt species.) Variare in Iride flores scribit Diosc. alios enim candidos, alios pallidos, alios luteos, alios purpureos, alios cyaneos esse. Non tamen ex hisce florū coloribus species eius distinguit, sed potius ex radicis colore, quem in Illyrica dicit esse subrufum: quale quandoq; ex Illyrio delatū vidimus: in Lybica candidum, qualis est, quæ passim inuenitur. Et ex his est melior. Secundo Diosc. optima est Illyrica, Macedonicaq; & in his optima, cuius radix densa, submuta, frangi cōtūmax, subrufa, valde odorata, sternutamenta mouens, dum perfringitur. Et cuius sapor est acutus. (Dioscorides gustu amara. Et fit ex succo ipsius, & farina fabarū.) Dioscorides cum elleboro albo, & mellis duabus partibus. Dos 1 s a drach. 2. vsq; ad 6. Dioscorides ad drach. 7. cum aqua multa. Paulus vero octo obolos dicit purgare, vt agaricum, modo non sit antiqua, aut perforata.

Iridem flore purpureo videre est passim. flore albo habet plures annos hortulus noster a purpureo solo floris colore dissimile, de quo Mesuem intelligere certū est, quū de iride alba hic meminit, errant enim qui albæ iridis nomine lilium album rem specie prorsus diuersā intelligere ipsam existimant. Vidimus etiā iridem, cui flos colorem, quē leonatum vocant, præse ferebat: sed, & hic purpureus est dilutus. Præter albā igitur, & purpureā iridem, nobis iridem aliā videre hæcenus nō licuit, putamus autē errare eos, qui, & luteam, & aliorū colorū inueniri aiunt, lutea n. gladiolus est, sola floris similitudine cū iride conueniens, cetera aut dissimilis, quare, & de gladiolo diuersum caput Diosc. facit. Eam vero quam pro Illyrica nonnulli ostendunt, flore triangulāri, purpureo, odore armeniacū pomū referente, folio angustissimo, & cubitali, radice geniculata, digitum minimum non aquante, extra rufescēte, intus vero alba, & subdulci; non esse Illyricam, neq; iridē nisi siluestre, videre est quotidie venetijs: huc n. assertur ex Illyrio frequenter iris a nostrati nulla re alia quam odoris, & saporis excellentia in radice differens, alioqui etiam parua huic planta, vna floris rudi amulatione excepta, desunt cetera quæ in iride desiderantur. Itaq; quū hæc ita se habeāt, Mesuē iure de alba tantū, & purpurea iride meminisse, neq; tamen dissentire ab ipso Dioscoridē existimamus, ascribit n. is varios eos colores, pallentem, luteū, purpureū, ac ceruleum; flori simul eidem, quum huius rei gratia diuersi coloris specie celestis arcus imaginem scribat representari, proptereaq; quod etiā Anguillarius adnotauit, particula ἡ γὰρ ἰρις, ἡ δὲ χεῖρ, ἡ μέλας, ἡ πορφυρὰ, ἡ κυανὴ, ὅρα ὡς αἰεὶ, pro coniuncta est legenda. Fallitur potius Manar. quū plures iridis species assert ex Dioscoride. Et si vero alba iris colore vere candido florem profert; insunt tamen illi, & aliorum colorum obscura quadam vestigia celestis arcus instar, vbi soli obijciuntur, sicuti, & in purpurea. Radicē aut color soli ratione euarians vt in Italica, & Illyrica iride euenit, specie diuersas irides non facit, vt idē Manar. putat, sicuti neq; varius floris color, propterea Mesuem, quum duas esse ait iridis species, speciei nomen, pro differentia, non pro vera specie usurpare arbitran-

arbitrandū est. Sane selectissima iridis notas habes ex Mesue. Diosc. nero etiā locū ubi optima nascatur prodit, Illirium, s. & Macedonia. Quid autem peculiare his insit regionibus, ut caterarū optimam iridē ferant varia est opinio, putant aliqui caloris id gratia euenire: proptereaq; in Illirio, quam in Macedonia etiā ipsa gigni excellentiorem, quod ea quā hęc calidior sit regio, alij vero non calorē, sed peculiarem quandam soli vim obsecrā nobis, atq; ignotā plantæ huius naturæ persimile pro causa afferunt, quæ res nobis magis arridet, si. n. ob regionis calorē excellentior iris nascitur, cur Africa nā minus probat Diosc. quam Illiricā, & Macedonicā, quam tamen Africa Illirio, & Macedonia sit calidior? Rectius ergo, qui præter calorē, soli cognationem, maiorem cū vna stirpe, quam cū altera, in causa esse putant, huius. n. rei gratia varias quoq; varijs in locis stirpes nullo semina terræ cōmittente oriri passim animaduerti mus, & aliquas etiā si transferantur mores immutare cōspicimus, ut de persea arbore vulgatissima est historia. Sed nūc ut ad alia transeamus, iridem Diosc. sapore esse ait amaro: Mesues vero acutū idest scribit. Mesues itē de hac radice colligenda verba faciens, vere legi ait oportere: at Diosc. lib. 1. in p̄fatione radices vniuersim oēs incipiente foliorū defluuiū, atq; adeo autum no euellendas pronunciat, discrepant ergo hi inter se. Adde etiā (quod quis forte magis admiretur) de oleo ex Iride parato verba faciens ait illitis ex eo tēporibus sōnū conciliari. At sōnū quis calidis vnquam rebus induci memoriæ cōmendauit? sōnū profecto adueniat, reuocari insitū ad interiores partes calorē, & spiritū meatus occludi necesse est, cuius contrariū præstat, quibus calfactoria insignis vis inest, qualis est iris. Caterū, ut ad hęc satisfaciamus, quod ad saporē pertinet, nobis nullius momenti questio videtur, quādo si gustatum consulas; non amarorem tantū, sed acridinem quoq; iridē inesse experire, ac præter amaritudinē feruenti esse iridē gustū intelliges. Illud potius animaduersione dignū videatur, quā Plinii testimonio, Africana iris aliarū sit amarissima, cur tamen eadē à Diosc. cateris postponatur, at par esse videbatur, ut quæ sapore excellit (quod in reliquis sit plantis) alijs etiā velut optima preferatur. Verū respondere ad hoc licet, in optima iride præter amarorē alia quoq; adesse, & acridinē, & odoris fragrantia; hęc vero non oīa fortasse in Africana sunt, sed huic licet amarissima deest forte fortima odoris præstantia, & acredo, quarū qualitātū inopia à Diosc. minus cōmendatur. Sed iā ut alteram litem dirimamus, de colligendæ iridis tēpore, quā Mes. ver. præscribit, putant aliqui, ut, s. ipsam Dioscoridi concilient de flore intelligi oportere, hūc. n. constat non nisi vere legi posse. Nobis vero de ipsa potissimū radice sermo esse videtur, neq; tamen perperā, ut vere hęc colligatur præcipi existimamus, est. n. hoc tēpore vtili humore multo prægnās, in producenda, s. folia ac flores parato, quare, & extrahendo succo magis idonea est, ac, si exiccanda sit, viribus longe superior, alioqui si autumū expectas, esse eo tēpore solet arida, quæ alēdis, & folijs, & floribus humore insito plurimo est exhausta. Neq; autē est (quod in alijs plantis euenit) ut foliorum casum in hac expectes: quādo perpetuo etiā hyeme illi inhaerent. Nō temere ergo Mes. vernū tempus huic eruendæ radici ascribit, neq; Dioscoridi ipsi repugnat, qui plantas tunc tantū eximendas iubet, quā ex suis singulæ folijs exuuntur. Sed, & illud, quod vltimo loco in quæstionē duceba-

tur, non temere iridi ascribitur à Mesue, sōnū, s. illitis ex oleo irino temporibus conciliari, habet. n. Diosc. lib. 1. quum de iride verba facit subscriptorem, tametsi quum de irino spissamēto in libro eodem agit, de hac re ne verbū quidē. Quo pacto autē induci ex iride sōnū possit, ratio facile persuadebit, perpetuū id profecto est sōnū causam caloris esse innati reuocationem ad internas partes, & meatum per quos spiritus extra feruntur, obstructionem, hoc enim ab Arist. lib. de Sōno, & Vig. probatum est satis, id vero etiam certum est calfactorijs medicamentis insitum calorem foras reuocari, & reserari vias spirituum, quæ duo vigiliam sunt causa, fieri tamen etiam potest, ut admotis ad cerebrum calidis, attenuata qua ipsum scatet pituita, & excitata vaporum copia, sōnū hoc pacto, per accidens videlicet concilietur: præsertim ubi, quæ cerebro admoventur eo non sunt feruore prædita, ut vapores quos excitant, etiam dissoluant, quod calorem præstaret. Irinum ergo oleum temporibus admotum, hoc pacto, attenuata, scilicet, quæ in cerebro exundat pituita, & exsuscitatis vaporibus multis, qui deinceps a cerebri frigiditate incrassati vias spiritibus intercipiunt, sōnū inducere non est à ratione alienum, hoc pacto, & suffitus aromatum tametsi sponte sua reserare meatus, & crassos extenuare humores possunt, capitis tamen gravitatem faciunt, ut Hipp. 5. apho. ob attractam, scilicet vaporum copiam ad caput, ita ut de irino oleo non sit admirandum, ut interea id silentio præteream ex odoris illius incundissimi per arterias in caput vniuersum commeatu, foneri animales spiritus posse, id quod eorum quieti comparanda præsertim facit.

CVCVMER SILVESTRIS.

De

DE SIMPLICIBVS.

De Cucumere asinino. Cap. IX.

ANT.

Vcumer asininus est fructus sicut cucumer paruus, asperitatis plurimę, & amaritudinis verę, & eius planta habet folia similia folijs cucumeris, tamen asperiora.

ELECTIO. Melior pars plantę eius est fructus ipsius, & proprie eius completi succus, & post ipsum radix. Et calidior fructus eius est citrinus completus, expoliatus tamen a viriditate, & qui est † amaritudinis verę, & cuius succus est albus habēs sicut de pinguedine aliquid, incompletus vero est malus, educēs sanguinem solutione, & radix eius ingreditur in medicinis multarum vtilitatum, & melius tempus operationis succi eius est finis æstatis, & collectionis radices eius est finis veris.

COMPLEXIO, & proprietas. † Calide complexionis est, & sicca in tertio. Est autem cōpositus ex partibus igneis, & partibus terreis adustis, est autē resolutius, subtiliatius, aperitiuus oppilationum, & orificiorū venarum absterfius, extenuatius, exicatiuus, & solutiuus.

RECTIFICATIO. Excoriat, & aperit orificia venarum, quare generat tortiones faciens cum solutione angustiam, & est tardę operationis. Et emendatur nocumentum primum si in operatione succi eius adiungatur ex bdellio aliquid aut ex tragacantho, aut si propinetur cum lacte dulci recenter mulso, aut cum aqua mellis, & sale. Et vigoratur, & facilitatur eius operatio, si in operatione succi ipsius misceatur salis gemmę quantitas aliqua, & scito, quod species alefanginę addunt virtuti ipsius. Operatio succi eius. Accipe ex succo eorum quantitatem quam volueris, † & proprie quando citrinescent, & sunt maturitatis completę, & fiat extractio succi cum facilitate, non cum compressione laboriosa, & exiccetur, sicut exiccatur scammonia, & aloë. Et quidam accipiunt aliquas ex speciebus aromaticis, & ligant in panno, & suspendunt in eo donec incipiat inspissari, & postea remouent, & aliqui ponunt alia secundum intentiones alias. Expellit autem nocumētum eius a corpore aqua hordei mellea, & similiter vinum, & oleum.

POSSIBILITAS. † Dixit Ioannitius. Soluit sicut scammonia, & secundum veritatem rei educit phlegma cum virtute, & per vomitum, & per ventrem, & interdum coleram, & proprie si inueniatur ei preparatio, & educit mirabiliter aquositates a partibus difficilis eradicationis eorum, † & educit materias quę sunt in iuncturis, & curat dolores earum, & proprie succus eius, & etiam radix ipsius cum aceto cataplasmata, & si decoquatur radices eius cum absinthio in aqua, & oleo vsque dum sint bene excoctę, & embrocantur tempora ex aqua eorum calida, & ex oleo, & fiat ex facie emplastrum stringendo circa tempora, resoluitur hemieranea laboriosa difficilis. Et caput purgium ex succo eius valet similiter, & proprie cum succo, & lacte pau-

Eco: educit enim ex via nasi superfluitates cerebri plurimas, & valet ad foetorem nasi: & ad dolorem capitis antiquum, & epilepsiam. Et modus emplastrationis, quem diximus resoluit apostemata crassa, & dura, & scrophulas, & proprie permiscendo ei aliquid ex stercore caprarum cum melle. Succus vero eius, & succus radices ipsius est medicina bona hydropisi. Extrahit enim aquam citrinam cum fortitudine, & similiter decoctio radices ipsius. Et confert icteritię, & oppilationi hepatis, & splenis, & confert sciaticę iuuamentum manifestum emplastratus, & clysterizatus. Puluis vero radices eius cum melle attenuat cicatricem foedam, & remouet vestigia magna, quę remanent post percussiones. Et fit ex succo radicum ipsius, & farina fabarum linimentum bonum abstergens fordiciem faciei, & foeditatem cutis. Et frigatur morphea cum radice eius, & aceto forti, & aufert eam. Et similiter valet ad lentigines. Et scito, quod solutio ex eo, quando superflua est educit sanguinem. † Conseruatur succus eius triennio. Et est administrandus post sex menses.

DOSIS. Succus eius a x. granis vsque drach. i. tertiam, pulueris radices eius a granis xv. vsque ad drach. s. & aquę decoctionis radices eius ab vnc. ij. vsque ad iij.

De Cucumere agresti. Cap. IX.

GVcumer agrestis folijs satiui cucumeris, sed asperioribus, fructu eiusdem, sed paruo, asperrimo, amarissimo. cuius perfectio, ac precipue ex eo succi laus est precipua, secunda radices. Idem fructus iam absolutus si maturitate palleat, viridisque esse desierit, & amaritudine sit eximia, succumq; remittat album, & subpinguem, est calidior. Imperfectus autem tam est noxius, vt sanguinem educat. Succus autem exeunte. Aestate excipitur, radix sine Veris colligitur: eadem in medicamenta multum efficacia, & celebria recipitur. Calidus est ac siccus ordine tertio, substantia ignea, & terrea vsta constat. Purgat potenter pituitam vomitu, & deiectione, & interdum bilem, si vacuari parata est, ferosum quoque excrementum, etiam euulsa contumax, atque adeo a iuncturis mirifice trahit, præsertim succo, & radice, ob id earum dolores sanat, ischiadem etiam iuuat aperte cataplasmate impositus, vel clystere iniectus. Vim namq; purgatricem scammonio proximam ei tribuit Ioannitius. Si enim vacuet, immodice etiam sanguinem trahit. Radices item eius cum absinthio in aqua, & oleo percoctę, hemierania molestam, & curatu difficilem sanant, si ipso decocto tēpora foueātur, & iisdem radices eadem, & herbę tritę cataplasmate applicentur. Succus quoque ipsius naribus iniectus cum pauco lacte idem efficit. Excrementa enim cerebri euocat, & nasi foetorem ab horum putredine ortum persanat, cephalalgiam quoque veterem, & epilepsiam. Idem cataplasma, præsertim si stercore caprinum

SYLV.

Cucumer agrestis, elato riu succus ex huius fructu quomodo trahatur. Diferet, amarus extremus Galen.

Quibus iuncturam elatam nunc vo mitum non deiectionem faciat, docet Diferet. Paul. dicit vacuare ut scammonium trahit vbi tritum cum lacte est. la, bilem, & pituita trahit, & agere spirantibus. Diferet.

primum addatur, tumores magnos, & duos, & strumas resoluit. Succus quoque, & decoctum tum fructus, tum radices, hydropem iuuat potu, (valenter enim aquas serosas vacuat,) & iterum, & obstructionem hepatis, & lienis. Puluis radices cum melle cicatricem scedam tenuat, ecchymomata contusionibus succedentia dissipat. Succus radices cum farina fabarum, sordem faciei, & scedatam cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricata, eos delet, & lentigines, resoluit enim, tenuat, terget, siccatur soluit moleste, & tarde, aperit obstructa, & ora venarum. Ne ora venarum aperiat, & vlceret hic succus, & cum torminibus, & anxia molestia vacuet, datur cum bdellio, vel tragacantho, vel lacte dulci recenter mulso, aut mulla, & sale, promptius autem purgat cum pauco sale gemmæ, & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatem pallentibus clementer sine compressione multa extractus siccatur, vt scammonium, & aloë. Nonnulli inter siccandum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt, dum siccando cogi incipit, alij alia immittunt, pro scopis varijs. Triennio seruatur, post sex menses vtendus. Noxam autem ab eo corpori impressam delent aqua hordei, mulla, vinum, oleum. Datur succus à granis x. ad drachm. vnius partem tertiam, puluis radices à granis xv. ad drach. semissem. Decoctum ab vnc. ij. ad vnc. iij.

De Cucumere syluestri.

MANA. Scyn agrion Græci, Latini Cucumerem anguinum vel erraticum, vel syluestrem vocant. Elaterij vtri- que medicamen ex fructu factum, Sicut Cucumer par- uus.) Solo fructu a satiuo differt, ait Dioscorides, quem minorem multo habet, & glandibus oblongis similem, folia, & viticulas domestico similes, radicem albam, & magnam. AMARITVDINIS verè.) Omnes eius partes amaræ sunt ex Dioscoride, & Elaterium extreme amarum secundum Galenum, C V I V S succus est al- bus.) Note boni Elaterij ex Dioscoride sunt, vt sit albū, parum humescens, leuorē habens, & leuitatem, amaril- simum, & quod facile accenditur. Malum est quod vi- rescit, asperū, & turbidū est, medio colore inter Eruū, & cinerem, ac ponderosum. CALIDAE complexion- nis, & sicca in tertio.) Galenus parum calidum dicit in secundo ordine. & T proprie quando citrinescent.) Tēpe- stiūos esse dicit Dioscorides cum solo tactu succum ef- fundunt. Plinius autumno. Puto errorem quoque esse vbi dicit, radices colligendas in fine veris. Modum faci- endi Elaterium late Dioscorides explicuit, quem ab eo facile discere potes: nam modus Mesue concisus ni- mis est, & mancus. Educt per vomitum, & per ventrē.) Dioscorides. Si volueris purgare per interiora, duplum salis misceto, & Antimonij quantum sat sit, pilulasque erui magnitudine ex aqua formato, quas vbi deglutie- ris, aqua tepida cyathum superbibito. Si per superiora, a qua Elaterium resiliuit, & penna in eo madente, loca infra linguam quantum maxime potes, intima attingi- to. Quod si ad vomitum difficilis sit qui curatur, oleo, vel limbo vnguento Elaterium resoliuit. D I X I T Iōa- nius.) Nescio an dixerit Iōanitus, scio autem Paulum scripsisse, quod vacuat vt Scammonium quantitate triū obolorum tritu cum lactis cotyla, & Dioscorides quod trahibilem, & pituitam. D V C I T materias quæ sunt

A in iuncturis.) Non erat præmittendum, valere diffi- culter spirantibus, vt scripsit Dioscorides. Resoluit apo- stemata.) Radicem, ait Galenus abstergere, discutere, mollire, & Dioscorides veteres tumores cum polenta discutere, & cum Terebinthina panos rumpere. C O N- S E R V A T V R succus eius triennio.) Nullum ex me- dicamentis longiore auro durare, ait Plinius, incipereq; a trimatu, Dioscorides a bimatu ad decennium esse pur- gationi aptum, Theophrastus ducentis annis seruatum testatur, quo vero vetustius, eo esse melius, dixit Plin. D O S I S eius succi a decem granis, & reliqua.) Distin- ctus Dioscorides integram mensuram dicens esse obo- lum, minimam semiobolum, infantibus æra duo suffi- cere, hoc est, dicalchō, pōdus videlicet quatuor granorū, maiore copia esse periculofum. Paulus dat tres obolos.

A Bimatu ad decennium purgatione aptum Diosc. A tri- matu incipere, & nullum ex medicamentis longiore auro durare, & quo vetustius, eo melius, scribit Plin. & ducentis annis seruatum, testatur Theoph.

SYLV.

C V cumeris agrestis vsus serè aboleuit medicis no- C O S T. stra tempestatis, quia medicamentorum mitiorū copia suppetit. Venetijs tamen non desunt pharmaco- pœi, qui ex elaterio catapotia parata habent à mulier- culis, & miseris auarissime expetitum præsidium, quo etiam inemendabiles interdum noxas subsequitas ob immodicam purgationem vidi. In huius hystoriae de- scriptione hæc serè Manar. aduersario suo Mesue obij- cit, primum de temperamento dissentire ipsam a Gale- no qui non in tertio calidorum ordine reponit, sed in se- cundo. Mox de colligenda huius radices tempore. ver- enim eligit: qua in re subesse errorem putat Manar. qui (hoc vero, & in superiori capite de Iride annota- bat) fieri id autumno oportere arbitratur. Adducit etiam controuersiam inter Mesuem, Plin. Diosc. Theo- phrast. de elaterij duratione. Hic triennio seruari ait. Plin. nullum medicamentum diutius durare, incipere- que à trimatu, & quo vetustius, eo esse melius; Diosc. à bimatu ad decennium purgationi esse aptum. Theoph. vero ducentos annos seruari scribit. Hæc Manar. O- mitto enim cetera, quæ tametsi odij plena, Mesuem ta- men minime perstringunt. Verum ad hæc paucis. De temperamento calidius ne elaterium sit, quam secun- dus sit ordo, consulendus esset sensus diligentissime, experiendumque obscure ne corrumpat id quod tertius ordo postulat; an tantum manifeste calfaciat, quod se- cundus: & tunc demum de horum grauium virorum iudicio esset censendum. Nos autem, vbi vires elate- rij perpendimus quas obtinere ait Diosc. enecandi par- tus in pefso subditum, & exoriandi venarum orifi- cia, vt scribit Mesue, quæ non mediocris acedimis sunt nota; cum Mes. necnon, & Auic. ipsum tertium calo- ris gradum attingere facile persuademur, quod tamen Gal. in secundo ordine reponat, par est, vt de secundi ordinis sine intelligatur, qui tertij initio est affinis, de quo forte Mes. & Auic. intellexit, alioqui certe quis huius aut alterius rei gradus tam exacte ad stateram didicerit examinare, vt omnibus satisfaciatur, non vi- deo. De legenda autem radices tempore, mea quidem sententia non tam scriptorum spectanda est authoritas, quam ratio consulenda. agrestis cucumis adeo fructuū copia autumnī tempore luxuriat, vt quicquid utilis hu- moris radicibus inerat, absumi tum gignendis, tum a- lendis fructibus oporteat, ineptum ergo id radices col- lectioni, aut vsui est tempus, quum succo est inops. Col- ligit ea deinceps sese hyeme, & noua parat futuro par- ti

DE SIMPLICIBVS.

Mai alimenta, quo sit, vt vere priusquam noua emittat germina, aut paulo post quando copioso succo atque vtili est pręgnans: longe futura sit medico vsui vtilior, quam vnquam alias. non temere ergo Mes. hoc de legit tempus, neque autem illi Diosc. reclamaret, qui licet eruendis radicibus veluti commune tempus autūnum statuerit, interdum tamen ipsemet alio etiam tempore quedam colligenda admonet, vt arum, & album elleborum in messibus. Quod superest, de elaterij duratione quum tam diuersa magni illi viri sentiant, errare nullum certe eorum dixerim: nobis tamen, vel Mesue, qui aliorum postremus experientia fortasse didicit contra se habere, quam illi scripserint, vel etiam Dioscoridis sententia magis arridet: quando vix fieri potest vt condensati huius succi licet crassi, & qui terebines non sentiat, vires longo tempore non hebescant. Sane elaterij parandi rationem breuissime Mes. innuit, Diosc. late docet, neque a Diosc. in eo parando est descendendum. Atqui admonendi sunt pharmacopæi, quando Diosc. carnosum cum eo humore qui secundo cucumere effluit, colligendum docet; non quicquid carnosum cucumeri inest, vt assumant velle, sed quod hæsit cribro, solet enim præter tenuem humorem crassius etiam quiddam, & viscidum esuere, quod cum lentoris gratia quo præditum est, tum ob densitatem cribri prohibetur in craterem subiectum descendere. hoc ergo præcipit Diosc. elidi, vt descendat, quod reliquum est, inutile

CENTAVRIVM MAIUS.

ANT.

Maius ad drach. duas datur Diosc. & Gal. minus ad drachmam vnam, & dimidia coctum ad dimidiam in aqua coqta. Paul.

De Centaurea. Cap. X.

Centaurea. † Alia maior. Alia minor. Inter quas distinguuntur proprietates notę. ELECTIO. † Minor melior est in omni re, † cuius flores, & crura colorem habent citrinum palearem, † & melior pars

est, eo tñtum muco excepto, quod interna cucumeris superficie inhaeret. est autem id lingue leuiter abradendum, simulque cum priori elidendum, vt à cribro in subiectum vas fluat. Quod superest tum cucumeris corpus, tum semina Dioscoridis præscripto abluendum, ac eodem cribro, & subiecto crateri excipiendum, quicquid effluit. Qua autem re abluendum, quum Dioscor. aquam, aut dulcem, aut salsam, aut mulsam proponat, nobis tamen magis etiam arridet cydoniorum succus (qui fructus elaterij parandi tempore maturi sunt) quo interdum vt se affirmat Ioan. Pomellus pharmacopæus diligentiss. Bucentaurum Venetijs pro insigni habens. cohiberi enim elaterij violentiam, & corroborari ventriculum hoc pacto pro certo habeo, vt etiam id non præteream, quod ille testatur, paratum hoc pacto elaterium nunquam situm admittere. De probatione elaterij consulendus præsertim Dioscorides. Sed quod is flammis admotum facillime fragrare asserat, Theop. contra lib. de hist. plant. 9. & Plin. lib. 20. lucernam extinguere scribant; quando experimento diligentissimus Mathiolus comperit extingui non accendi lucernam, ob excitatum, scilicet in humido a calore flatum; arbitrandum, vt idem ait, in Dioscoride subesse mendium.

CENTAVRIVM MINUS.

plantę sunt flores, & semina ipsius. † Et melius tēpus collectionis ipsius est principium æstatis.

COMPLEXIO, & proprietates. † Calidę complexionis est, & sicca in secundo, & dixit Rufus, est in principio tertij, † & est composita ex partibus terreis adustis in parte dantibus ei amaritudinem, & ex partibus non adustis, cum permixtione aquositate, a quibus inest ei stypticitas. Et est

est in ea de dulcedine aliquid à partibus acris. A Et in ipsa est ex acredine aliquid à partib⁹ igneis. Et amaritudo in ea plus est stypticitate ipsius, & stypticitas plus dulcedine, & acredine, & acedo in ipsa est remissa sine mordicatione. quare est ex maxime curantibus vulnera, immo sigillantibus ea. Immo est ipsa absterfua, exiccatiua, consumptiua superfluitatum, & solutiua vëtris. Et quando superfluit purgatio ex ea, solutione educit sanguinem. Aperit enim orificia venarum apertione sanguinem manare faciente. Dubitauit enim Hermes in ea de eo quod dicitur quod est aperitiua venarum, & effusiua sanguinis, cum sit sigillatiua vulnerum, & sanatiua. Adhuc autem dixit Alkindus. Confert sputo sanguinis, & aggregat ad retentionem eius, & sigillationem loci manationis ipsius, Inquit Heben Mesue. Satisfacit inquisitioni perscrutatio compositionis ipsius, etenim in ea amaritudo, & stypticitas sunt sicut dominans, quæ sunt ad aggregandum magis, & sit prima consecutio operationis per ipsas. A dominante enim virtus promptior. Cum autem suscitatur caliditas ipsius, & acrimonia post longam eius actionem cum agitatione in corpore, sit consecutio operationis à virtute substantiæ acutæ ipsius, & calidæ, qua re operatur quod diximus, & non semper, sed illud proprie quando ex ea purgatio superfluit.

RECTIFICATIO. Est ex facientibus solutionem tardam, & est conturbatiua, & aperitiua orificiorum venarum. Confortatur autem eius operatio cum aqua mellis, & oxymelle, & pauco sale. vel cum aqua decoctionis ammeos mellita proprie, & sal gemma. Et remouetur cum hoc eodem nocumentum secundum. Et remouetur tertium administrando aliquid de mastice cum ea. Coctionem autem, & contritionem ad plenum sustinet.

Posse. f. Solutione educit phlegma crudū, & proprie minor, & choleram citrinam, & materias à iuncturis, & mundificat neruos, & confert doloribus eorum, † & confert ischiadicis iuuamentum magnum emplastrata, & clysterizata. Et similiter emplastratio confert dolori neruorū, & contritioni lacertorum, & proprie cum mica panis, & sale pauco, & melle vel oleo. † Et est medicina oppilationum hepatis, † & splenis. & prouocat mēstrua, † & sanat dolorem matricis, & educit fœtum. Et confert colicæ, & dolori ventris. & interficit vermes, & solutione educit eos. Iuuamenta autem ex re stypticis eius sunt, quoniam † abscindit sputum sanguinis, † & sanat vulnera, & mundificat ea, & consolidat, & proprie difficilis consolidationis, † & proprie puluis eius. Et vnguentum factum ex ea, & vinum decoctionis ipsius est potus ad hoc, & proprie ad fistulas, & vlceres maligna, † & quidam dixerunt superstitiose, quoniam si coquitur cum carnibus, consolidat eius partes diuinas.

Dosis eius est à tertia vnc. i. vsque ad vnc. i. & s. & in decoctionibus ab vnc. i. vsque ad iij.

De Centaurio.

Cap. X.

Centaurium est maius, & minus, notis SYLV. plurimis distinguuntur. ad omnia minus est præstatius, idque suis floribus pallidis, & citreis ac semine. Colligitur Aestatis initio. Calfacit, siccatur ordine † secundo, vel cum Rufo tertij initio: constans terrea substantia ob vñtionē valde amara; & alia terrea non adusta, aquosæ mista, qua modice astringit; & acerea parum dulci; & ignea subacri sine morfu. Ob hæc, vlceres & vulnera efficacissime curat, & glutinat. terget enim, siccatur, excrementa consumit. Alium soluit aliquādo tam violenter, vt aperiat ora venarum, quibus sanguis emanet. Qua de re dubitauit. Hermes, præsertim, cum vulnera cōglutinet, & sanat, & Alkindi sententia, sanguinis sputo conferat, ipsum sistendo, & apertam vas partem glutinando. Sed ambiguitatem hanc soluit substantiarum in eo præcipuarum contrarietas, amaræ scilicet, & hac largioris stypticæ, quæ prima cogendo agit, quod à dominante substantia hæc facultas sit ad agendum promptior. post longam autem eius actionē calor mordax ex acri substantia excitatus, corpus agitat, & noxas prædictas affert, non semper tamen, sed quādo immodice purgat. † Purgat autem cētaurium præsertim minus, pituitam crudam, bilem flauam, & materias alias etiam à neruis, & iūcturis, & hæc tarde. Ob id harum partium effectibus confert, vt etiam ischiadi, clystere iniectum, vel cataplasmate impositum. Musculis item attritis, sed cum panis mica, sale pauco, & melle, vel oleo. Obstructionē hepatis, & lienis sanat. colico dolori, & ventris prodest, lumbricos necat, & vacuat, menses mouet. vteri dolorem sanat, fœtum educit. Styptica vero substantia sputum sanguinis sistit, vulnera glutinat, vlceres etiam dyssepulotica glutinat, præsertim puluere per se vel in vnguentum coacto, ac etiam potu decocti ipsius fistulas, & vlceres cacoethe sanat. Ambitiose autem quidā ab eo carnibus diuinas incocto eas glutinari aiunt. Cum mulsā, vel oxymelite, & sale pauco, vel decocto ammeos mellito, & sale gemmæ habenti promptius purgat, & clementius. Mastiche autem addita, venas ab eo aperiri prohibet. Coctionem & trituram perfectam sustinet. Datur à tertia parte vnc. vñsque ad fescunciam. Decocto autem ab vnc. i. ad vnc. iij.

De Centaurea.

Centaurium hoc à Chirone Cētauro nomē accepit, MANA. à quo ē Chironium dictum est, quū solo nomine cū minore conueniat. Imperiti (vt Plinij verbo vtat) inuicem vtrūque confundunt, qd & fecisse Mesuen facile est videre, cum de vtroque eodē capite scripserit, & vires vtriusque indiscriminatim cōmiscuerit, securus in hoc, sicuti in plerisque alijs, Auicennam. CENTAVREA alia maior, alia minor. Maiorē nñi seculi herbarij ignorātes, minorem q̄ humectiore simul & pinguiore loco nata in maiorē lōgitudinē adoleuerit, p̄ ea imperitis veditat. alij paulo solertiores herbā pro ea mōstrāt, folijs p̄teruallabinis, interna parte virētibz, externa cādicatibz, salice

Mesue.

L

maiori-

Centaurium
maius est val
dare rhabu
ticū. Aue. p
Gal. ordinē
nō signant.

† Hic med⁹
loquendi in
nuit hacten⁹
de vtroque
locutum, &
vtrūque pi
tuita, & bi
li vacuare,
sed minus
magis, cui fū
li vñ hac à
Diofco. Gal.
Paul. tribu
tur: in etiā
magis. &
sanguinem
vacuare, si
clystere, in
ischiade in
iectur, ad ru
ptā, et cūnd
sedatur ma
ius Diofco. &
Gal. Cū cen
taurū maiori
centaurio co
llā carnes
coalescunt
Diofco.

maioribus, flore luteo. Si quis tamen bene cōsiderauerit
horas, quas Diosc. & Plin. maiori Centaurio adscribunt,
eas ita quadrare cognosceret vocato nunc à vulgo Rheo
pontico, vt nulli rei magis. Tertiū est præter hæc genus
cognomine Triorchis, qd, ni fallor, fuit olim mihi è Li-
guria allatum, minori non multū ab simile, sed lōge ma-
gis aluum soluens. MINOR melior est in omni re.) Fal-
sum est hoc, alia enim in re vtraque melior, C V I V S flo-
res, & crura colorē habēt citrinū palearem.) Falsum esse
hoc, & res ipsa ostendit, & Diosc. autoritas: flore enim
constat in puniceo purpureum referēte, qualis est Lych-
nidis flos. MELIOR pars plantæ sunt flores.) Radicē inu-
tilē dicūt Diosc. & Gal. ramos vero, magisq; folia, & flo-
res, vtilissima. ET melius tēpus collectionis est principii
æstatis.) Dioscorides vñ distinctius locutus, dicēs, expri-
mitur cum prægnans est semine. Auicenna dicit nasci
vtrunque in fine veris, qd si est verum, nō video quomo-
do in principio æstatis perfectæ esse possint. CALIDAE
complexionis est, & sicca in secundo.) Nec Gal. nec Se-
rapion eas reponunt in vllō ordine, Auicenna in tertio.
Si quis vero recte naturam vtriusq; examinauerit, dicet
minore esse calidiorē, nō vsque adeo tamen, vt ad tertiū
ordinē ascēdat. ET est cōposita est partibus terreis adu-
stis, dantibus ei amaritudinē: & ex non adustis, cum per
mixtione aquositas, quibus inest ei stypticitas, & est in
ea de dulcedine.) Confundi hic vtriusq; qualitates cōsi-
deranti res ipsas, & legenti Gal. facile constar: de maiori
enim ita loquitur Gal. Radix sicuti in gustu contrarias
qualitates, ita in vsu contrarias ostendit operationes: gu-
stui enim acris simul & adstringens, cum exili quadam
dulcedine se offert. De minori vero, q. dominatur in ea
amara qualitas, quæ exigua cuiusdā stypleos. i. adstring-
gentis saporis est particeps. SOLVTIONE educit phleg-
ma crudum, proprie minor, & cholera citrinā.) Modus
loquēdi innuit de vtraq; hætenus locutū, & hanc ipsam
vim, pituita. f. & bilis purgata, vtriq; cōuenire, licet mi-
nori magis: cū tñ Gal. & Diosc. minori tantū hoc ascri-
bāt: & Paulus purgare bilē, & mucos dicat. ET confert
sciatica.) Hoc ēt priuilegiū minoris est solum, de ea em
scribit Gal. ferē his verbis, Decoctū herbæ nonnulli cly-
stere iniiciunt ischiadicis, hoc est, his q. coxēdice laborat,
vt biliosa & crassa educat. Qñ aut adeo vehemēter ope-
rat, vt sanguinē vacuet, tūc magis iuuat. Et cōtritioni la-
centiori. De maiore scribūt Diosc. et Gal. q. dat ad rupta,
& cōuulsa. ET est medicina oppilationū hepatis.) Succū
minoris in hoc esse optimum scribit Gal. Spleni.) De eo-
dē minoris succo dicit Gal. bonum esse durato spleni, &
potū, & extrinsecus applicitum, Et prouocat mēstrua, &
educit fœtū.) Eidem succo hoc adscribit Gal. q. suppositus
menses educit, & fœtū: de radice vero maioris, q. mē-
ses prouocat, mortuos fœtus extrahit, viuos corrūpit, &
deijcit. Et Dioscorides, q. radix maioris ad colliriū te-
nuitatem erasa, si subdit, mēses & partus euocat. SANAT
dolorē matricis. De radice maioris scribit Diosc. q. pon-
dere duarū drachmarū pota, vuluarum doloribus con-
fert. Valet colicæ, & dolori ventris.) De maiore scribit
Dioscor. quod torminibus pota medetur. ABSCINDIT
sputum sanguinis.) De maiore scribit Dioscor. q. pota in
aqua, si febris adsit, si nō adsit in vino, sanat cruentas ex-
creationes. ET sanat vulnera.) Vtraque huius virtutis est
particeps. De maiore. n. ait Gal. manifestari adstringētis
eius qualitatē opera, in vulnerū glutinatione. Et Diosc.
vtilē dicit vulneribus, & q. in eū vsū recens tūdic. De
minore idē Diosc. q. tusa virens, vulnera conglutinat: &
Gal. q. magna vulnera ea sanantur adhuc viridi. ET mū-
dificat ea, & consolidat, & proprie difficilis cōsolidatio-
nis. Hæc videntur de minore intelligēda, de qua sic ad li-
teram scribit Diosc. Repurgat vlcera antiqua, & ad cica-
tricē adducit: & Galenus, antiqua, & ad cicatricem diffi-
cillime euntia vlcera, per eam ad cicatricē adducuntur.
ET proprie puluis eius.) Nō sic Galenus, sed q. herba ad
huc recēs: & eodem modo Diosc. ET quidam dixerunt.)
De magna hoc scribit Diosc. quod coalescunt ea carnes,

si cū contrusa simul coquantur. ET proprie ad fistulas, &
vlcera maligna.) De minore dixit Gal. q. exiccata, exic-
cantibus, & glutinātibus miscetur, q. sinus, & fistulas sa-
nare possunt, ac maligna vlcera, duritiesque emollire,
nulla de potu facta tunc mentione. Dari tamen ait suc-
cum à quibusdam in nervorum passionibus bibendum,
ceu siccantem simul, & absque molestia vacuantē. Eun-
dem cum melle illiniri oculis: purgat enim (vt inquit
Diosc.) ea, quæ obstant luminis claritati. Maiorem præ-
terea valere ad spirandi difficultatem, & antiquam tus-
sim, tradunt Galenus, & Diosc. additque hic lateris do-
lores. Dosis.) Dioscorides, & Galen. dant duas drachmas
maioris, Paulus drachmam vnam feminis minoris, in
cotyla aquæ ad medietatis consumptionem cocti.

Confunditur certe à Mesue, & Auic. centaurij ma- C O S T.
ioris, & minoris historia hoc in loco. neque vero,
quamuis vt alij etiam adnotarunt, ex viribus quas ma-
iori Diosc. ascribit. aliqua etiam minori appositæ assi-
gnari possint; nos tamen quo pacto tueri hos possimus,
satis videmus. Non est tamē vt hos magnos viros quis
acrius persequatur, quibus verisimile est bonorū libro-
rum defuisse copiā: & pro veris Dioscoridis libris col-
lectanea potius aliqua fuisse supposita. vnde & sepe-
numero pro Dioscoride, Paulum, & pro Paulo aut Ga-
leno alium, atque alium acciri in testimoniū videmus.
Non erit ergo ut nos hac in re magis anxie laboremus,
quibus vnam rerum veritatem perquirēdi studium pro-
positum est. Illud potius exploremus, quando maius cē-
taurium satis constat à Rha pontico vulgari non differ-
re, an minus ea sit planta, quæ passim ostenditur, & Tu-
scis mulieribus biondella nomine pro conciliāda capil-
lis flauitie vsu venit, in riguis, & syluestribus locis sæ-
pissime, frequenter vero etiam in saxosis proveniens.
Hætenus porro nullus huic opinioni suffragium nō de-
dit. iniectus tamē etiam hic est nuper scrupulus. si enim
minus centaurium origano, aut hyperico est simile, fo-
lio ruta fructū tritico simili, vt ait Diosc. vulgata bion-
della origani hyperici ruta, & neque folia, neque stipitē
habet, neq; fructus tritici gerit, vt videre passim licet.
Ob hæc igitur suspicatur peritiss. Anguillarius (nec sane
temere) hæc plantā verum non esse centaurium minus:
ad Dioscoridisq; historiam, plantam aliam, quæ in Bo-
noniensi, & Patauino agro oritur verius accedere. Cæ-
terum si quis me de hac re interroget, et si non negarim
eam Bononiensis, & Patauini soli plantā historiæ Dio-
scoridis aptè respondere; biondellā tamen minus cētau-
rium non esse ob ea, quæ hic obiecta sunt, nō facile admi-
serim. Primū enim (id quod idē Anguillarius animad-
uertit) folia Diosc. non plane similia ruta folijs facit, vt
Ruellius, & alij vertūt: sed quāz ait esse mixta vñ
μικτὰ ἀπὸ τοῦ ὀνόκωτος folia scilicet esse parua, & præ-
longa veluti ruta, qualia in biondella inesse nulla con-
trouersia est. cetera vero, quod scilicet origani hyperi-
ciue, stipitis præsertim reētitudine similis sit, & quod ēt
tritici cuiusdā, sed minus, ac longius semen proferat;
nisi sensu, atque adeo vsu ipsi fallimur, res est de qua qs
ambigat, indigna sed hæc satis. Num scribit Mes. hoc
in loco, quod ridiculū uidetur, superfluo centaurij mino-
ris vsue duci sanguinem. Atqui (obijciat aliquis) nome
medicamentum quo vis maiori mēsurā, vel frequentius
exhibitum idem præstat? Dignum ergo animaduersione
videtur, cur id veluti peculiare pharmaci hui? scribat,
quod commune est oībus. Sed par est, vt hoc in loco grā-
uissimi scriptoris huius diligentiam speñemus. Quā mi-
nus centauriū astringente, & sanguinis repressoria vi
excel-

excellat, admirabile hoc videtur, vt idē sanguinis quo-
que fluore pariat. Ob id ergo ne quis animaduersa tantū
astringentia facultate in eo propinando sit promptior, de
periculo admonet. Ita & in aloe, quā astringente insi-
gni facultate pollet, eductoriam vim sanguinis in me-
moriā ob id reuocauit, ne quis constringente vna vi
inspecta in illa exhibenda purgandi gratia esset auda-
cior. Non hoc ergo affert Mes. veluti centaurij, atque
aloes proprium, sed de periculo commonefacit. Pul-
chre vero, quo pacto contrariae hae duae facultates vni
inesse medicamento possint, etiam docet. atque hoc sicut
quāstioni de aloe antea propositae satisfacere apte po-
test: ita id non confutat, quod supra dicebamus, pro-
priam hoc aloe naturam sequi, quod ducat sanguinem:
natura propria nomine, & manifestis, & occultis etiā
qualitatibus intellectis.

CARTHAMVS.

De Carthamo. Cap. XI.

ANT.

Arthamus duorum modorum est.
Est enim domesticus, & syluestris, &
dixerunt quidam, quod nil est ex
speciebus carthami: & elongati sunt.

ELECTIO. Carthamus de quo loquimur
est domesticus, & melior pars plantae eius, est
semen eius. post illud, flos eius. Et melius se-
men est, quod est album, & planum, crassum, &
plenum: cuius medulla est vinctuosa pinguis,
& cortex est tenuis. Et melior flos est qui est si-
cut pili croci.

COMPLEXIO, & proprietates. † Calidus est
in primo, & sicca in secundo: & flos eius est mi-
nus calidus. & syluestris est calidior, & siccior:
est enim in eo virtus lacticiniorum remissa. Est
autem carthamus absteruus, aperitiuus, &

conturbatiuus, & faciens nauseam: & inest ei
virtus educendi per vomitum, & per ventrem:
& eius nutrimentum est prauum, & multum
nocens stomacho: & dicitur quod caecat lac in
mammilla, & stomacho.

RECTIFICATIO. † Nocet stomacho fa-
ciens fastidium: & est tarda, & debilis solutio-
nis: † & dimittit vestigia lenitatis in visceribus.
Emendatur autem primum nocumentum ex
eo, permiscendo ei aliquid ex medicinis stoma-
tichis, sicut anisum, proprie, & galanga, & ma-
stix, & similia, & confortatur ei solutio, & emen-
datur nocumentum, quod imprimit in intesti-
nis, permiscendo cum eo aliquid ex medicinis
acutis, sicut cordumeni proprie, & zingiber, &
sal panis, & sal gemma, & similia. Inquit Paulus.

B Accipe medullae eius drach. 10. cordumeni au-
reum 1. fac ex eis grana sicut cicer: & da. drach.
5. soluit enim sufficienter. † Dixit etiam, Liga ex
medulla eius quantitatem sufficientem in pan-
no: & suspende in oxymelle quando coquitur,
& erit solutiuum, et proprie si fuerit oxymel scil-
liticum. Inquit Alkanzi. Accipe medullae ip-
sius aur. 12. penidiarum aur. 4. cordumeni, zin-
gib. ana aur. 1. aggregentur omnia cum melle.
& fiant formae sicut nuges, & da vbi oportet,
vnam, vel duas. † Et dixit Galen. Decoquatur
medulla eius in iure galli, vel gallinarum cum
speciebus, & propinetur vbi oportet. Et dixit
etiā, ex medulla eius, & tertia ponderis ipsius ex
amygdalis, & sexta ex pincis, aggregentur om-
nia cum melle cocto, & succo scillae: fit lohoc
iuuamenti mirabilis ad ea, quae dicemus. Extra-
hitur ab ea oleum iuuamentorum multorum,
& eius operatio est sicut operatio olei de ben, &
olei amygdalarum.

C POSSIB. Solutione educit phlegma per ven-
trem, & vomitum, & similiter aquositates. & va-
let ad agnitudines ex eis, sicut est colica: & cly-
sterizatus valet similiter, & mundificat pectus,
& pulmonem, & proprie lohoc praedictum, &
alii modi administrationis eius, & clarificat vo-
cem: & similiter oleum ipsius, & vsus ipsius in
spermate augmentum efficit. † Flos vero eius
cum aqua mellis, remouet icteritiam.

DOSIS eius est a drach. 4. vsque ad aureos
quinque, & floris eius a drachm. 1. vsque ad
aureos 2.

De Cnico.

Cap. XI.

Nicus est agrestis (nam quem Indicum SYLV.

addunt, & nil vocant, cnicus non est) Carthamus.
& satius, idemque melior, semine Sic Theophr.

praeferim, & eo albo, magno [inæ-
quali] plano, pleno medullae pinguis, cortice te-
nui. Nec inutilis est flos, croci pilorum effi-
gie. Calfacit ordine primo, siccatur secundo. a-
grestis calidior, siccior. minus flos. Pituitam,
& aquas vomitu, & deiectione vacuat sumptus,
& clystere iniectus. Ob id morbis inde natis, vt co-
lico affectui, & similibus confert. Thoracem quo-
que, & pulmonem expurgat, praefertim eclegma-
tele-

L 2 tele-

DE SIMPLICIBVS.

Gal. lib. 3. fa. cnic. & fci pares per stonemifces ad tuto purgandum fci mu pituita, in quam re eadem me- dicamentu Aueroi p- fertur.

te fequente, & oleo suo. vnde & vocem claram reddit: sperma quoque vfu auget, sed alimentum est prauum. Stomacho valde noxium, in coque, & mammis lac dicitur cogere. Fastidiendum, ac nau- seabundum est, ac conturbans. Facultate est lacta- riarum plantarum, sed remissa: terget, aperit. etiam flore cum malsa icterum fanante. Ne ventriculum lædat, ei misce stomachica, anisum, galangam, ma- stichem: acria vero, vt cardamomum, zingiber, sal panis, sal gemmæ, addita, actionem ipsius cele- rant, & intestinorum noxam prohibent. Sic me- dullæ eius drach. 10. cum cardamomi aureo vno in catapotia cicerum magnitudine. drach. 5. suffi- cienter purgant Paulo auctore. Eadem medulla panno ligata, oxymeliti, præcipue scillitico dum coquitur mersa, purgatorium id facit. Medullæ eiusdem aurei duodecim, penidiorum aurei qua- tuor, cardamomi, zingiberis, ana aur. vnum, cum melle forma bolos nucis magnitudine. Da vnam, vel 2. Medulla eadem ex iure galli, vel gallinæ cū speciebus prædictis cocta idem præstat Galen. Vel medullæ eius drach. 3. amygd. drach. 1. strobilo- rum drach. semis, cum melle cocto, & succo scillæ, fac eclegma mirificum in thoracis affectibus. O- leum ex eo semine, vt amygdalis, & balano my- repfica, extrahitur. Datur à drach. 4. ad aur. 5. Flos à drach. 1. ad aureos duos.

De Cartamo.

MANA. Cnicum vocant Græci, & Latini, Cartamus iam ce- pit dici. DVORVM modorum est. Dioscorides de vnico loquitur, Theophrastus duo facit genera sylue- stre, & satium. CALIDVM est in primo, siccū in secun- do. Sic Auicenn. præceptor huius. Galenus autem, & Paul. calefacere dicunt in tertio, si quis extrinsecus vtatur. NOCET stomacho. Laudat eum valde Auerr. nobi- liorem esse dicens omnibus medicinis purgantibus, & quod pituitam euacuat absque timore. Sed & Gal. lib. 5. salubrium, præfert Cnicum Aloe, in soluenda aluo se- num, per triduum adstricta. DIMITTIT vestigia leni- tatis in visceribus. Galenus loco supra allato, potius vi- detur contrarium dicere. INQVIT Paulus. Paulus co- quit drachmas quinque, cum prisana, & paucis salibus, vt educat aquam, nec meminit Cardamomi. Et dixit Gal. Nescio vbi dixerit Galen. scio autem Dioscoridem dixisse, contundi eius grana, & dari cum aqua malsa, aut gallinacei iure. Et dixit etiā Dioscorides sic describit: Cnici albi sextarium, amygdalæ thasix tostæ, & expur- gatæ cyathos 3. anisi tantundē, vt Cnici, aphronitri dra- chmam, ficuum siccatum numero 30. interiorem car- nē. Galenus Caricas, & Cnicum misceat æquo pondere.

COST. Dioscorides Cnici tantum vnus meminit: eius ta- men genera duo facit Theophr. 6. de hist. plant. quod innuere idem Dioscor. videtur de semine etiam raso faciens mentionem, quod alioqui in vrbano est cā- didum. Mesues quum vtriusque meminerit, vrbani ta- men historiam solum prosequitur, quod hic in purgandi vsum assumitur. Sunt autem & hoc in loco rixæ. ac pri- mum, quum Mes. cnicum calidum primo ordine, & se- cundo siccum faciat: Galenus & Paulus calefacere, aut in tertio, si quis extrinsecus vtatur. Damnat etiam cnicum. Mes. quod obsit ventriculo: At contra laudat eum Aueroes, & nobiliorem ceteris medicamentis esse ait, quod pituitam absque noxa educat. Ita & Gal.

E 5. de tuenda sanit. aloe cnicum præfert in senum aluo laxanda. Ait item Mes. relinqui hoc assumpto, in inte- stinis, lenitatis vestigium: cuius contrarium Gal. senti- re videtur loco citato. Ceterum leuia hæc sunt, ne dicā odiosa. Primum enim si in tertio ordine calidū cnicum facit Gal. extra admotum, quis nō videt, Mesue de cni- co verba fieri ratione præsertim qua purgandi vim ha- bet, & intus assumitur? Ac si inter cetera purgatoria hoc Auerr. laudat; non tamen is vetriculo obesse negat, neque carere eum omni culpa asserit, quem sine timore, idest non admodum violenter ait pituitam expurgare, neque Gal. pro laxanda senum aluo cnicum aloe præ- fert, quia ventriculo magis sit utilis, aut omni noxa ca- reat; sed quia minus habet medicamentosi, alioqui etiā & Dioscor. aduersari hunc stomacho confirmat; & ob eius pinguem oleosamque substantiam innatare vetriculo, ac nauseam cōcitare, ratio ipsa, vel nullo asseren- te, manifeste docet. Ita etiam an in intestinis lenitatis vestigium relinquat, an contra exiecit aluum; licebit cuique vt ratione, cnici animaduersa substantia, explo- ret: quam, quum pinguis, & oleosa sit, lenigare potius, quam cohibere aluum verisimile est. De Galeno autem vbiā loci, & quibus verbis id innuat, quod Manard. putat, nondū vidi, quū tamen libri sexti de tuen. valet. locū pcurrerim in quo deleniēda senū aluo verba facit.

De Ben.

Cap. XII.

En est granum almesus, & eius aliud **ANT.** magnum, aliud paruum. Magnum autem est in magnitudine fructus a- uellanæ † triangulatum. Paruum ve- ro est sicut cicer, & vtrunque habet medullam vnctuosam, lenem, & albam.

ELECTIO. Maius icolume est. Paruū vero ma- lignū est. Magnū aut meli⁹ est. cuius cortex est al- bus, planus, tenuis, & cui⁹ medulla est alba, lenis, multæ vnctuositatis: & † qd est antiquū meli⁹ est recenti. & paruum melius est subnigrum decli- nans ad albedinē, & cuius medulla est vnctuosa, alba, & lenis, & antiquum melius est recenti.

COMPLEXIO, & proprietates. † Magnum ca- lidum est in principio tertij: siccum in secundo, & in ipso est humiditas superflua cum acredine, † & est incisuum, absterfuum, mūdificatiuum. & aperitiuum oppilationum, subuersiuium, vi- scerum conturbatiuum propter humiditatem eius superfluam, preparans ad vomitum & mi- nus fortius est in omni re, faciens operationes difficiles, & laboriosas perducentes ad casum virtutis, & sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Parui prohibenda est admi- nistratio, nisi in emplastris, & fricationib. & olei ipsius similiter nisi in vnctionib. Magni aut ma- litia est corrigibilis. Et sūt hæc corrigibilia in ip- so. † Nocet enim stomacho faciens in eo subuer- sionē, & est laboriosæ solutionis & tardæ. Et nos quidem diximus in canone, qd assatio eius resolu- it ab ea, & maturat humiditatē superfluam, & acré, causam ad subuersionem, & nauseam, & dimittit ei, vt sit solutiuum per ventrem tan- tum. Semen autem feniculi, & anisi cum eo re- ctificat nocumentum primum, & proprie mi- xta decoctioni ipsius. Et siūt ex medulla eius post coctio-

coctionem ipsius, & medio ponderis ex amygdalis dulcibus, & melle passularum formæ sicut auellanæ, & sunt iuuamenti magni ubi oportet. Operatio decoctionis eius. Accipe ex eis integris quantitatem, quam volueris, & inuolue in pasta, & coque in cinere calido, vel extrahe medullam eorum, & contere contritione multa, & pone ex seminibus, & speciebus aliquas, & inuolue papyro, & desuper inuolue pastam, & fac sicut superius diximus. † Oleum autem eius extrahitur sicut oleum de amygdalis.

POSSIB. † Per vomitum, & ventrem educit phlegma crudum, & crassum, & est mirabilis medicina ad colicam phlegmaticam, & ventosam, & etiam clysterizatum, & suppositum. Et fit emplastrum ex medulla eius, & farina hordei, & melle, & resoluit apostemata, & scrophulas. † Et emplastratur super hepar, & splenem, & proprie cum farina lupinorum, & spica, & confert duritiei, & oppilationi eorum. Ben autem paruum emplastratum ægritudinibus iam dictis est virtuosius: & similiter oleum eius: † & cum melle tantum valet similiter ad ægritudines neruorum frigidas, sicut est contractio, & spasmus: calefacit enim eos, & lenit duritiem eorum, & nodositatem. † Oleum autem de ben notum confert vestigijs vlcerum, & lentiginibus, & foeditati cutis, & morpheæ. Et distillatum in aurem confert dolori eius, & sonitui in ipsa, & surditati, & sibilo.

Dosis eius est a drach.s. vsq; ad drach. i. & s.

De Balano myrepfica.

Cap. XII.

SYLV.
Ben Arab.
Myrobala-
nus Gal. Pl.
& Actio di-
citur.

BAlanus myrepfica, idest glans vnguentaria, fructus est, magnus quidem nucis auellanæ magnitudine, triangulus: paruus vero ciceri similis, malus: vterque tamen medulla leni, & vnctiosa. Magnus est præstantior, præsertim si vetus est: cortice est albo, læui, tenui, medulla intus alba, leni, pingui. paruus, si ex nigro albescit, & medulla est alba, leni, pingui, & vetus, est innocentior. Calefacit maior initio ordinis tertij, siccatur secundo. Humiditatem habet excrementosam, & acrem, qua ventriculum subuertit, nauscam excitat, viscera conturbat: Pituitam crassam, & lentam vomitu, & deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoso, & flatulento, sumptus, balano, clystere, iniectione, cataplasmate ex ipsius medulla, hordei farina, & melle appositus, & calore suo neruorum frigidis affectibus spasmis, tetano, contractioni. Tumores quoque dueros, strumas, nodos resoluit cum melle. Hepati autem, aut licui obstructo, vel durato cum farina lupinorum, & spica confert inposita. Ad hæc autem fructus minor, & eius oleum efficacius admoventur. Idem oleum auri infusum, tinnitui, sibilo, surditati auxiliatur, cicatrices foedas, lentigines, alphas, & cætera cutis vitia emendat. Incidit enim, tenuat, terget, expurgat, aperit obstructa. Paruus autem ad omnia est valentior, moleste purgat, vires deiecit, sudorem-

A que frigidum mouet. Ob id non vtendus etiam oleo, nisi emplastro, vnctione, cataplasmate. Magnus ne ventriculo noceat, facit assatio, vt in canonibus diximus. Ea enim humiditatem excrementosam, & acrem horum symptomatum causam coquit, & resoluit, tuncque solum deiectione purgat. Adduntur præterea ipsi, præsertim coquendo semen anisi, & sceniculi. Ex huius autem ita cocti medulla cum dimidio pondere amygdalarum dulcium, & melle vuarum passularum, formæ fiunt auellanarum effigie. Ipsi autem fructus integri, vel potius horum medullæ multum tritæ aromatibus aliquibus, vel anisi, & sceniculi semine adiecto, inuoluuntur papyro, & maza, post coquantur sub cinere calido. Oleum autem ex his extrahitur, vt ex amygdalis. Datur a drach.s. ad drach. i. & semissem.

De Ben.

GRaci balanum myrepficem, Latini vnguentariam glandem vocant Plinius & Aetius myrobolanum nominarunt, diuersa quidem voce, sed eodem significato: quod scilicet, vt etiam Martialis ait, ex vnguento cõflet, & ex balano: res, vt olim celebris, ita paucos ante annos ferè ignota, nunc autem vnguentarijs ad odorum materiam notissima, & (vt audio) in Hispania frequens. Quo tempore hanc epistolam scripsi, ignota erat: nunc cœpit esse notissima. Est autem fructus, vt ait Diosc. arboris Myricæ similis. Plinius Heliotropij, Theophrastus myrti folio constare dicit. Et eius aliud magnum, aliud paruum. Non vidi quempiam magnitudine speciei huius fructus distinguentem, sed Dioscorides, & Plinius absolute magnitudine auellanæ definiunt, Theophrastus, Capparis quantitate, & figura. Plinius ex varietate regionum, in quibus nascitur, genera distinguit. TRIANGVLATVM.) Sane hoc intellige, triangulum enim æquilaterum in base habet, supra quem pyramis surgit triangula, & ipsa, sed quadam virtute circulari extuberantia, qualem in nonnullis auellanis, & capparibus inspicimus, quibus similis ab authoribus dicitur. E L A C T I O.) Illam eligit Dioscorides, quæ est plena, candida, & quæ suo cortice, facile spoliatur. Plinius petream optimam esse dicit nigro cortice, & candido nucleo. Et quod est antiquum melius est recenti. Totum contrarium scribit Dioscor. recentem videlicet esse meliorem. MAGNUM calidum est in principio tertij. Galenus succum carnis calidum esse dicit, sed nõ quo in ordine. Ego ex his, quæ probati de ea authores scribunt, non adeo calidam puto. Et est incisuum, abstergium. De facali parte scribit Gal. quod abstergit, & incidit: de toto fructu idem, addens quod astringit. N O C E T stomacho.) Dioscorides addit, valde. OLEVVM autem eius. Dubium est ex quam parte elici oleum debeat. Prima Dioscor. Græca æditio, ex interiore: secunda, ex quam parte elici debeat, nõ meminit. Hermolaus ex cortice, quod ego magis probo, ceu consonum Theophr. & Plin. Succo carnis eius vti vnguentarios ait Gal. Vnguentarios autem propterea eos vocabant olim, quia vnguenta odorata parabant. PER vomitum, & ventrem educit phlegma. Galenus: si quis carnis biberit drachmæ pòdus cum aqua mulsa, vomitorium experiet pharmacum, quod plerunque est per inferiorem ventrem copiose educit. Et cum melle rãtum valet similiter ad ægritudines neruorum frigidas. Dioscorides cum aqua mulsa imponit podagricis. Et emplastratur super hepar, & splenem, proprie cum farina lupinorum. Pro splene farinã orobinam, vel loliaceã miscet. Galen. Bibitur etiam cum oxycrato ad expurganda viscera, præsertim hepar, & lienem, quem etiam consumit secundum Dioscoridem pota drachmæ pondere.

Mesue.

L 3

OLEVVM

Ad splenem
farinã erod,
vel loli mi-
scet Gal. cū
oxycrato po-
ta drach. vi-
ma, viscera
purgat, præ-
sertim he-
par, lienem,
quem etiam
absorbet, Ga-
len. Diosc.

DE SIMPLICIBVS.

OLEVM autem de Ben confert vestigijs vlcera, & reliqua. Dioscorides totam ipsam glandem, Galenus faculentam partem cum aceto, ad scabies, & lepras apponunt. Dioscorides addito nitro ad vitilignes, & cicatrices nigras: & cū vrina, ad lentigines, varos, & ephelidas.

COST. **D**E glande vnguentaria, de qua hic sub Ben voce agitur, hæc se offerunt animaduertenda. Primum, in ea eligenda præfert Mes. antiquam recenti. At contra Dioscor. recentem præponit, quum ait [& quod est antiquum melius est recenti.] Hic vero etiam videtur Mesuæ contextus castigandus, quum post hæc verba rursum subdit. [& antiquum melius est recenti antiquo.] hanc enim periodum superfluere quidam opinantur, in qua idem repetat, quod prioribus etiam verbis admonuit: aut hoc pacto legendum [& antiquum melius est recenti acuto] vt ea vox [acuto] Mesuæ rationem illustret, quasi huius glandis acrimonia vetustate remittatur: sicuti etiam superflua humiditas resiccatur. alioqui etiam, quis eorum verborum sit sensus, si cum vulgatis codicibus legas [antiquum melius est recenti antiquo] diuinare oportet. De temperamento etiā ex ijs, (vt ait Manard.) quæ probati authores scribunt, non videtur huic assentiendum in tertio calidorum ordine hanc glandem reponenti. neque enim adeo esse calidam credendum. De oleo quoque, quod parari ex hac solet, quū hic extrahi asserat, sicuti ex amygdalis scrupulus incidit, an ex toto fructu, i. interna carne, & externo simul cortice, an ex carne dūtaxat, an ex solo cortice hoc exprimendum sit oleum. Diosc. in prima græca aditione ex interna parte eliciendum ostendit; in secunda, ex qua parte exprimi debeat non aperit: Hermolaus vero ex cortice exprimi debere putat, quæ res, & Theophrasto lib. 4. de hist. plant. & Plinio lib. 12. consentit, & Manardo magis placet. Verum vt ad hæc pau-
Cap. 1.
Cap. 21. cis satisfaciamus, cur vnguentaria glans vetusta à Mesuæ eligatur, colligi ex eiusdem verbis apertissime licet. inesse enim illi ait superfluam humiditatem cum acrimonia, cuius causa ventrem turbat, & nauseam inducit. In vetusta ergo, tametsi habet inter oleosa omnia peculiare, vt nunquam rancida euadat. quare & pro odoramentorum materia à nostri temporis vnguentarijs eligitur: humidi tamen illius, & excrementitij, & innati inest minus, & minus acrimoniæ, vt ventriculo etiā minus negotium faciat. Ob hoc igitur, & consulto quidem, & prudenter præfertur à Mes. vetusta, tametsi recens, & succi, & virium magis habet, quorum gratia à Dioscoride præponi recentem verisimile est. Quod sequitur de contextus castigatione, qui superfluere periodū illā secundo loco existimāt, cursim legisse hæc videntur, q̄ hic scribit. vt enim priorē periodū [& quod est antiquum melius est recenti] de magno ben scripserat: ita & posteriorem [& antiquum, & c.] de paruo, ita vt nihil superfluat. Fatemur tamen expungendam eam esse vocem [antiquo] & legendum [acuto] vt in antiquis quibusdam codicibus legitur; vt hæc vox causam etiam simul innuat, idest acrimoniam, ob quam vetusto postponitur recens. De temperamento autem, si cui cura est exactius æquilibrium; degustandus illi esset hic fructus recens, & perpendenda acrimonia, quam insignem illi inesse verisimile est, quando hic author ob acredinem, & humiditatem, recentem cauet. alioqui etiam si ad discutiendos duriores tumores, ad conuulsiones, & frigidos nervorum morbos, atque ad alia eius generis tantopere hic valet, vt illi ascribitur; non video quid sit à

E probatis authoribus memoria cōmendatum, cuius gratia adduci non possit Manard. vt putet in tertij ordinis calidorum initio hunc esse reponendum. Sed ad alia. De oleo quo pacto parandum sit, ex cortice ne an ex nucleo, quum Theophrast. vnguentarios contuso putamine fuisse vsos, fructum vero ipsum inutilem asserat; quum Plinius quoque Theophrasto subscribens cortices ab vnguentarijs, à medicis vero nucleum premi scribat, non est vt hos magnos viros recentiores tam prompte damnent: sed diligentius res examinanda. Itaque in vnguentaria glande; quamuis quæ ad nos asseritur duro tantum cortice, qui nucleo proximus est, & ipso nucleo constet: obducitur tamen cortex ille durior tenuiori alio cortice odorato, vt Theophrast. ait, quod putamen libētius appellem, quali & amygdala, & pistacia, & styracis fructus, ac nuces ferè omnes obduci solent. Ex his, sicuti ex interna carne facillime, & copiose oleum elicatur; ita ex medio cortice, vt exprimatur fieri nō posse existimo. ex putamine autem exteriori facile elici oleum verisimile est, quo pacto, & pistacij summo cortice, ex quo si digitis premas, oleosam prodire substantiam quandam animaduertes. De hoc ergo extimo cortice verba à Theophr. & Plinio fieri pro certo habeo, non autem de medio, vt recentiores autumāt. quando is præterquam, quod odoris nihil prorsus habet, cuius tamen gratia expeti illum ab vnguentarijs Theophr. scribit, ridiculum etiam est, vt ex eo semper, quantumvis recens sit, aridissimo, expressurum se oleum aliquis speret, aut alijs persuadeat. tametsi enim, chymistas ex siccissimis quibusuis rebus oleum ignis vi elicere non ignoro; id tamē Theophr. Plinijve temporibus cognitum fuisse nullum puto posse affirmare. Ita autem & de extremo cortice intelligendum arbitror, quod Celsus lib. 5. docet, quum ex vnguentaria huius glandis cortice, & nitro paribus portionibus contusis, & acerrimo aceto respersis malagma ad lienem parat. hoc enim si de medio cortice aridissimo, & lentoris omnis experite intelligas, re ipsa nunquam in malagmatiis crassitudinem posse hæc duci experire, ad quam duci Celsus desiderat. Etsi autē hoc pacto, vt diximus exprimi ex cortice oleū potest; quod tamen ad hunc locum facit, non ex cortice, sed ex ipsa met fructus medulla extrahendum putamus, modo quo ex amygdalis paratur, quod Diosc. lib. 1. & hoc in loco Mes. affirmant, quo pacto, & veteres medicos parasse testatur Plinius. Manardi vero iudiciū suspectum habemus, quādo magis è re medica nucleus est, quā cortex.

De lapide Armeno. Cap. XIII.

H Apisarmenus, † Inquit Alex. à verificantoribus est inuentus prærogatiuam habere in educēdo nigram cholera, cuius operatio est incolumior elleboro nigro, † & virtuosior lapide lazuli.

ELECTIO. † Melior est habes colorem medium inter viridem, & obscurum, terreum, & indum. & habet macularum distinctiones virides, & nigras, & qui non est in lapidis termino, immo est facile dissolubilis, & puluerizabilis: & qui est tactus lenis, carens asperitate.

COMPLEXIO, & proprietates. † Calidæ complexionis est in principio secundi, & sicca in ipso, † & est resolutius, absterfius, & est ex conturbantibus, & subuertentibus stomachum, & educit per vomitum; & per ventrem.

R B C T I

RECTIFICATIO. Nocet stomacho generans subuersionem, & faciens cum angustia solutiones. Et dixit Alex. Nō lotus per vomitum soluit, & per ventrem, & cum labore. Lotus autem soluit per ventrem, & sine molestia. Ars autem in lauando ipsum est hæc. Teratur cum facilitate in vase lapideo: deinde fundatur super ipsum aqua dulcis, & lauatur sicut terendo, & fiat illud trigies, semper innouando aquam, & adhuc decies post illud lauatur aqua rosata. Et dixit Alchindus. Lauetur cum aqua buglossæ post purgationem eius. Acquiritur enim ei mirabilis proprietas ex hoc ad ægitudines melancholicas.

POSSE. † Solutione educit cholera nigram, & cum virtute mundificat cerebrum ab ea: & valet ad ægitudines eius melancholicas, sicut est mania, & melancholia, & vertigo, & dolor capitis, & epilepsia, & ad ægitudines timoris, & suspicionis, & ad lepra, & ad ægitudines splenis, & ad cancerum, & ad morpheam nigram, & melancholicas febres.

† **Dosis.** Non loti potio est a drach. s. vsque ad drach. 1. s. Et loti potio ab 1. vsque ad 2.

De lapide Armeno. Cap. XIII.

SYLV.

Alibi Alex. apud quem valentior lapide Cyaneus non legitur. Lotus autem, nec calidus, nec siccus valde, & nec amarus nec insuauis. Alexander quinquagesies. Aetius grammata. 4. lib. 8. Alex. illi scriptura vel 4 loti s. vel sex praebet.

Lapis Armenus atram bilem purgat tuus, quam elleborus, & valentius, quam lapis Cyaneus, autore Alexan. Tralliano. Eligendus colore inter viridem, & obscurum terreum, Indumque, medio masculis tum viridibus, & tum nigris distinctus, tactu lenis, asperitatis expers, lapidea nondum duritie, sed facile friabilis, & puluerabilis. Calfacit, siccatur principio secundi ordinis, atram bilem vacuat etiam ex cerebro. Proinde melancholicis affectibus, melancholice morbo, mania, epilepsia, vertigini, cephalalgia, merori, timori sine causa manifesta, quartanis, cancro, lepra, lienis denique morbis succurrit, quia etiam terget, ac resoluit. Sed quoniam non solum deiectione purgat non lotus, sed etiam vomitu, ventriculum turbando, & euertendo, & augendo: lotus est dandus, quod is solum deiectione purget, & citra molestiam. Tritus autem lauatur aqua dulci, tricies mutata. deinde aqua rosarum, vel potius buglossi cum Alchindo, decies mutata, ut ei vis quædam mira ad affectus melancholicos acquiratur. Datur non lotus a drach. s. ad sesquid. lotus autem a drach. 1. ad drach. 2.

De lapide Armeno.

MANA.

Armenicum Galen. lib. 9. Plinius Armenium vocat, dicitque esse Chrysocollæ modo infectum, Inquit Alex. & reliqua. Alex. Trallianus, ubi reliqua non contulerint, hunc lapidem melancholicis præbet. quem præstare dicit Elleboro albo: non solum, quia efficacior: sed etiam quia absque molestia, & periculo operatur: & ideo legendum in Mesue pro Elleboro nigro, album. **Virtuosior** lapide lazuli. Hoc non lego apud Alexandrum. **Melior** est habens colorem medium inter viridem, & obscurum, & reliqua. Dioscorides probat eum in quo lauior est, & caruleus color cum

A æqualitate magna, illapido susque est, & facile frangitur. Plin. optimum esse dicit Armenium, quod maxime viri de est, communicato colore cum caruleo. **CALIDÆ** est complexionis in principio secundi. & sicæ in ipso. De loto ait Alex. quod neque calefaciendi, neque siccandi vim validam habet, sicuti nec amaritudinem, aut insuauem aliam qualitatem. Et est resolutius, absterfius. Galenus, abstergit cum pauca acredine, & minimè styphi. Ars autem in lauando. Alexander vult, ut lauatur quinquagesies. Tullius varo iuxta Galeni sententiam, toties abluere. aquamque tamdiu mutare, donec aqua ipsa pura ab omni forde videatur, omniq; sapore medicamenti careat. Docuit autem hoc Gal. non peculiariter de hoc lapide, sed in vniuersum de quauis re lapidosa, quæ sit abluenda. **SOLVTIONE** educit choletam nigram. Aetius, purgat atram bilem, & quicquid crassum, & tenax commixtum sanguini est. quare datur his qui atra bile vexantur, elephantiosis, nephriticis, asthmaticis. Dioscorides, potest omnia, quæ Chrysocolla, sed imbecillius, Plinius vero Chrysocollam dat in angina, & his qui non nisi recta ceruice bene spirant. Quare sequitur, ut etiam hic lapis in eisdem morbis bibi possit. Ophthalmicis quoque miscetur, & pilos auget palpebrarum. **Dosis.** Aetius grammata 4. quæ faciunt obolos 8. Alexander illoti 3. vel 4 scrupulos, loti quinque, vel sex præbet.

Modus lauandi lapides secundum Galenum.

Quod hic interrupto de plantis ordine lapidum **COST.**

limum, & gummi historia interponatur accusandus ne sit Mes. an librarium potius incuria, & superioris seculi conditio, quod alij quoque ante nos dixere, hic non differo. quo enim hæc ordine scribantur, nihil refert, dummodo recte scribantur. Armenius autem lapis de quo hic primum agitur, ex Armenia ex qua nomen sumpsit asserri solebat Plinij tempore, ut is testatur lib. 35. raro tamen nunc asseritur. & cavere officinas hoc lapide, ac rarissimum esse inuentum non temere aliqui contendunt. licet enim in Germaniæ aurisodinis cum ceruleo lapis frequenter viridis reperitur armenium prorsus referens, longe tamen is ab eo differt quem Armenia mittit. qualem nos apud Iacobum Antonium Cortusium nobilem Patauinum, & Georgium Myelichium pharmacopæum Venetum sape vidimus, colore gratissimo, puncticulis, & nigris quibusdam lineis interstinctum, quamuis de auro nihil meminerit Dioscor. neque cum alijs Arabib. Mesues.

Cap. 6.

De lapide Stellato. Cap. XIII.

Lapis stellatus est lapis de genere margaritarum habens maculas ex auro, & est alius albus, & dicitur marchasita. † alius viridis, clarus, coelestis, & vocatur lapis lazuli, & quandoque minera fert vtrumque simul.

ELECTIO. Melior est cuius color est viridior in colore lazulini, & habet maculas aureas. & mixtus cum marchasita est non bonus, & non maculatus est non bonus, & similiter levis.

COMPLEXIO, & proprietas. Est calidus in secundo, & siccus in tertio. & dixit Humain, est est in vtroque in tertio. † & est in ipso acuitas non vacuata stipticitate aliqua. & est ex parte acuitatis eius adustius, vicerarius, putrefactius, absterfius, & incisius. Et in non loto est proprietas radendi pilos. Lotus autem cōseruat, & prolongat eos, & generat pilos in palpebris.

RECTIFICATIO. Sunt in nocumenta, quæ diximus in lapide armeno, & expedit tollere nocu-

ANT.

DE SIMPLICIBVS.

documenta eius similiter cum ablutione, sicut diximus superius. Detrituratione autem sustinet plusquam lapis armenus. Quidam autem ex sapientibus posuerunt ipsum post eius ablutionem in confectionibus laticiae, & proprie drach. 8. ex eo, ad libram vnam ex confectione, & dabant cum succo buglossae depurato, & vino subtili antiquo, & est medicina solennis ad egritudines cordis melancholicas: dilatat enim animam, & facit in ea mineram gaudij. Confectio lapidis lazuli ex inuentione nostra. Accipe ex seta tincta ex kermes libra j. Submerge eam in succo pomorum dulcium, & aqua rosarum, ana lib. 1. & s. dimitte die vna: deinde fac modicum bullire vsque dum aqua rubeat. deinde extrahe ab ea setam, & pone zucchari tabarzethi. drach. 150. & coque vsque dum habeat spissitudinem mellis: & remoue ab igne: & proijce in eo calido ambrae crudae frustatim incisae drach. 6. & dimitte liquefieri in eo. Deinde proijce super eum puluerem rerum harum. Accipe ligni aloes crudi, & darseni, ana drach. 4. lapidis lazuli loti, & preparati drach. 12. margaritarum darc. 2. auri boni drach. 1. & tertiam. confice cum praedictis. Est enim haec medicina maximi iuuamenti ad pulsum cordis, & syncopim, & alguesgues, & tristitiam sine causa. Et est ex rebus animam confortantibus confortatione mirabili.

P O S S E . † Solutione educit melancholiam, & humores adustos, & mundificat venas, & sanguinem ab eis, & non lotus educit per vomitum, & per ventrem humores crassos, & melancholicos: & confert ad egritudines cerebri, & cordis, sicut est epilepsia, & mania, & melancholia, quarum est materia humor melancholicus. & confert iuuamentum sublime egritudinibus timoris, & tremori cordis, & syncopi, & confortat cor, & aufert documenta eius, & dilatat animam, & mundificat pectus, & pulmonem, & confert asthmati ab humoribus crassis, & egritudinibus splenis: & est ex rebus conseruantibus iuuentutem, & beatificantibus vitam. & ipse quidem praeseruat a lepra. & suppositus educit menstrua: & datur patientibus febres melancholicas, & curat eas. & confert vsus eius ad haemorrhoidas recentes.

D O S I S eius est a drac. 1. vsque ad drac. 2. & s.

De Lapide Cyaneo. Cap. XIII.

SYLV.

Lapis stellatus, & Lazuli, coruleus Latinus. Marchasita Arabica, pyrites Graecus. Vnde esse qui busta videtur. Cyaneus acer purgat, discutit cum quadam adstrictione. Galen. reprimat, ex effluuiis modice, crustam efficit, & exulcerat. Diosc. scilicet admodum.

Lapis Cyaneus marmoris species, vulgo etiam stellatus dicitur, quod maculas quasdam aureas stellarum modo radiantes habet, colore ex viridi, coeruleo, splendente, purus, grauis. Qui vero albus est, impurus, marchasitae mistus, marchasita item dictus, macularum expers, leuis, improbat. Calfacit ordine secundo, siccatur tertio, vel etiam tertio calfacit. Humain: acer est cum pauca stypticitate. Purgat melancholiam, & vltos humores, hisque venas sanguinemque expurgat. Ob id affectibus melancholicis magnopere confert, melancholiae morbo, maniae, epilepsiae, morori, & timori [sine causa manifesta] a lepra praeser-

uat, quartanas sanat, tremori cordis, syncopi prodest. Cor enim roborat, eius noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatam, & thoracem, & pulmonem crassum, & lentis humoribus expurgat. Ob id confert asthmati ab his nascenti, splenis affectibus remedio est. Menses suppositus educit, haemorrhoidibus recentibus vsu prodest. Acrimonia vrit, ulcerat, putrefacit, terget, incidit: non lotus quoque pilos radit, lotus eisdem feruat, productiores reddit, & in palpebris novos gignit.

Noxas habet cum lapide Armeno communes, ob id est, ut ille abluendus, diutiusque teri sustinet, quam Armenus. Nonnulli eius loti drach. 8. miscuerunt vni librae confectionum laticificantium, & dederunt cum succo buglossi depurato, & vino tenui antiquo contra cordis affectus melancholicos, animumque ita recrearunt, & gaudij ceu mineram quandam effecerunt, & nos hoc modo vtimur. Serici cocco baphica tincti libra vna mergatur hora vna, succi pomorum dulcium, & aquae rosarum ana libra vna dimidia, post modice coquatur, donec aqua rubeat. extracto tunc serico, reliquum ad mellis spissitudinem percoquitur cum sacchari albissimi lib. vna, & dimidia. Ab igne deposito, & adhuc calenti misce ambrae crudae frustatim incisae drach. 6. qua liquata, super da puluerem sequentem. ligni aloes crudi, & cinnamomi, ana drach. 4. lapidis Cyanei loti, & preparati drach. 12. margaritarum drach. 2. auri boni drach. 1. & tertias. misce praedictis. Remedium est praestantissimum ad cordis tremorem, syncopem, desipientiam, tristitiam sine causa, animamque mirum in modum roborat. Datur a drac. 1. ad drach. 2. & dimidiam.

De lapide Stellato.

Magnum hic certe chaos. A ster enim qui per stellatum lapidem hoc loco videtur intelligi, Dioscoridi, Galeno, Graecis omnibus, Samiae terrae species est, & pariter Plin. At quod Marchasita Arabes, Graeci Pyriten lapidem vocant, & quod illi Lazulum, hi Cyaneum, Latini Caruleum. Est autem tria, haec, altera videlicet, pyriten, & cyaneum, res diuersas, adeo est clarum, ut probatione non desideret. Meminerunt Graeci, ac Plinius rei vocat Sil, cuius vnum genus lucidum est, aliud marmorosum, in argenti, & auri metallis inuenta, sed coloris esse lutei dicunt. Quare difficile est iudicare, quas iste res intellexerint: licet hoc tantum ex dictis eius potest, quod lapidem Stellatum genus facit, & sub eo Marchasitam, & Lazulum veluti species reponit. Auic. libro suae medicinae tertio, capit. de Sputo sanguinis, lutum Samium, stellam terrae, & Talcum pro eadem re habet. At in v. viridis, clarus, celestis, & vocatur lapis Lazuli. Carulei coloris est, quod praeter nomen, res etiam indicat, & tam Graeci, quam Latini testantur. Theophrastus tamen, dum teritur, in quatuor mutari colores scribit, candidiorem, nigriorem, crassiorem, tenuiorem. De Armenio vero scribit Plin. quod optimus est, qui maxime viridis est, communicato colore cum coeruleo, ut supra in Armenio dictum est. **HABENS** maculas ex auro. Cyaneus, cuius nunc vsus, aliquando punctis aureis interstinctus inuenitur, aliquando absconditum intra se aurum tegit, quod arte quadam ab eo elicitur, quod mirandum non est, cum in metallis auri gignatur. **ET** est in ipso acuitas. De Cyaneo dicit Galienus, purga-

MANA

purgatoriæ, & discussiæ facultatis est, cū quadam sty-
si. Dioscorides, reprimat, modice ex est, crustam elicit, &
exulcerat. Omnia autem hæc intelligēda, dum foris ad-
hibetur. SOLVTIONE educit melancholiam. Græci nul-
lam talem vim ei adscribunt: sed videtur hæc vires ab Ar-
menio deriuata. Arabes enim vitumq; confundunt: Se-
rapion quidem, & Auerrois, sub Lazuli nomine de Ar-
menio tractantes. Auicenna de Azulo scribens, ferè ei
omnes vires attribuit, quas Græci vtrique. De Armenio
vero ea scribit, quæ Græci, solum addens, quod atram bi-
lem magis purgat, quam Cyaneus. Quæ omnia licet ve-
ra sint, non tamen ego his accesserim, qui non secus, ac
perniciosissimum venenum hoc formidant. Experien-
tia enim certa scio, quod si bene abluatur, multū iuuat,
& vel nihil, vel parum lēdit.

COST. **Q**uam hic lapidis stellati vocem, & cyaneo, & py-
ritidi rebus specie diuersis ascribit Mes. cōfunde-
re tamen res ipsas ego nō dixerim. quod eius aduersa-
rii, existimarim potius illius tpe hanc vulgo fuisse huius
vocabili vsurpationem, ipsumq; neglecta accuratiori
de vocibus inquisitione rebus ipsis fuisse intentum. non
impedio tamē vt suum quisq; genū sequatur. & de hoc
scriptore male sentiat. Sanē cyaneum lapidē de quo hic
verba facit, celesti esse colore pulcherrimo, & parari
ex eo azurū, vulgo nuncupatum, maximo precio habi-
tum à pictoribus; nulli est ignotum. quam ob rem quem
in stellati lapidis diuisione ad huius capitis initium scri-
bitur, [alius viridis, clarus &c.] legendū esse [alius ve-
ro clarus] vt in codicibus quibusdā antiquis legisse ali-
qui affirmant, pro certo habeo. Huius aut lapidis quum
eum Arabes purgandi gratia asserant deuorandū, Græ-
cis medicis ignota facultas fuit. tamen si enim recentio-
res nonnulli Galenum huius rei non insciū ob id faciāt,
quod 9. de simpl. medic. facult. καθαριστικὸν δὲ ὄντα μὲν
huic ascribat. tamen vt probe ante nos alij quoq; adno-
tarunt, quū καθαριστικὰ purgatoria sint medicamenta,
καθαριστικὰ non hæc sunt; sed quæ superficiem dera-
dēdi vim habent. Debemus ergo hoc Arabibus. At con-
tendunt tamen eorū aduersarij, perperā & magno mor-
taliū damno hunc exhiberi, quem Mes. vlcerauium,
& putrefactiūm esse testatur. Subscribere vero etiam
horum iurgij Gal. videtur 13. metho. ea medicamenta
prohibens deuorari quibus corruptrix vis sit admista,
veluti calcanthum, mysi, fori & alia id genus. Ceterū,
vt his satisfaciamus, cauenda semper quantum licet ea
esse quibus corrumperendi vis inest, nullus merito neget,
quando id à medico consilium perpetuo sequendum est,
vt tuto curet. ea tamen morbum quandoq; est conditio,
vt qui extremi sint non nisi extremis presidij curentur,
id quod in causa sapissime est, vt prudētissimi medici ad
noxia etiam pharmaca confugiant, prius tamen à noxa
omni quoad eius fieri potest, vendicata. Ita, & cyaneus
lapis in melancholicis affectibus, solutu scilicet contu-
macibus, vbi mitiora desunt, vsu venit: is vero adeo ca-
stigatus, vt quum plurimū conferat, nihil tamē obsit, id
quod frequens experimentum confirmat. Admirandum
ergo est de Fuchsio non mediocriter, Mesuen increpate,
qui tamen lapidem hunc non nisi crebra lotionē castiga-
tum proponit, ex qua scilicet, & sordidiores partes quæ
corrumpunt segregari, & acriores quæ vident, tēperari
solent. At hoc Græci, si modo semper ij imitandi sunt
(quod Fuchsius desiderat) non abstinuissent, qui & can-
tharides, & elleborum, & uiperarū carnes, atq; alia e-
ius generis multa deuoranda vsurparunt. neq; Gal. hoc
medicamēti genus interdixit, cui quicquid noxiū in-

A rat, artificio iam est detractum. Neq; vero, etsi Fuchsio
condonemus putrefaciendi vim cyaneo lapidi ex pro-
prietate inesse, ac propterea eius formā sequi: vt idem
tamen semper putrefaciat necesse puto. quando acci-
dentia rerum propria (quale hoc esse ille sibi persuadet)
corrupta forma, & ipsa corrumptur. attritione autem
ablutioneq; frequentiori lapidis huius formā corrumpi,
si quis neget, philosophi nomine est indignus. Hinc etiā
illud absurdum nō erit, quod Mes. ait, in quo tamen ad-
huc Fuchsium habet reprehēforem, cyaneum lapidem
quum non lotus psylotri vim habeat, ablutū pilos con-
seruandi producendiq; facultatem obtinere. noua enim
inducta forma noua quoq; vis inducitur. quamuis huius
generis qualitates non tam formam, quam materiam
sequi ego existimarim; acrimonia enim cuius gratia
exedere, vrere, & corrumpere acia possunt, calidiorū
B partium miscelē ascribēda est, quæ si segregentur, vt lo-
tionibus sit frequentibus, admirandū non erit, vt astrin-
gens quidē facultas sese exerat, cuius gratia fiat, vt ne
diffuant pili; merito autem attractricis quæ in modera-
to calore superest, producantur etiā, & gignantur: atq;
hoc pacto contraria ex eadem re effecta commode pro-
deāt. ne illud etiam interea repetam, quod Manar. ait,
ceruleo lapidi noxias eas inesse vires, vbi foris adhibe-
tur, non vbi deuoratur. huius enim generis sint multa
qualia piper, cepe, synapi, & acia ferè oīa, quæ foris
admota quū noxia sint, exurant, & crustā eliciant, salu-
bria tamen sint deuorata. siue id (vt doctissime Alex. 1.
probl. Job caloris actionē eueniat immutantis antea, & Probl. 30.
concoquentis, quam medicamētum agere incipiat; siue
qued medicamenti vehementia ventris humore nimio
hebetescat; siue ēt, quod internę partes validiores sint,
nec aque vt externa cutis sentiant; neq; acribus rebus
admotis, tēporis, quod satis est ad agendum, concedant.

S E N A.

De

DE SIMPLICIBVS.

De Sene. Cap. XV.

Ene est folliculus plantę quam vocant Persę abalzemer, & eius ortus est secundum semitam orobi, & inuenitur ex eo domesticum, & syluestre.

ELECTIO. † Melior pars plantę eius est folliculus, deinde folia, sed tamen in eis est virtus debilis valde, & melior folliculus est, cuius color accedit ad viriditatem, & subnigredinem quādam, & in quo est de amaritudine res modica cū stipticitate, & qui est magis completus, & in quo sunt semina ampla compressa. Subalbidus autem non est bonus, & incompletus similiter. Et meliora folia sunt viridia. subalbida vero, & tenuia non bona, & antiquum ex eo est sine spiritu, & stiptes eius sunt inutiles.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidum est in principio secundi, sicum in primo, & folia sunt in primo calida, & est absterfium, mundificatium conuenienter, & resolutium.

RECTIFICATIO. Est solutionis debilis, & tarde, † & debilitat stomachum. Verum confortatur eius operatio in permiscendo cum eo aliquid ex rebus acutis sicut zingiber proprie, & sal gemma, & sal indus. & medicinę cordiales cum eo, & stomatichę felicitant opus eius. † Et dixit Gal. decoquatur cum iuribus gallorum, aut gallinarum, aut carniū, & soluit sine molestia, sed oportet vt eius quantitas sit multa. Et si infundatur in aqua casei cum spica, deinde coquatur ebullitione aliqua, est medicamen bonum. & si propinetur puluis eius in lacte dulci fiet medicamen bonum. Similiter precepit quidam vt quantitas eius submergatur in musto, & sit mustum album, & post tres menses propinetur vbi oportet, est enim vinum solutium mundificans cerebrum, & sensus, & generans lætitiā. Et sunt qui propinant decoctionem eius, & prunorum, & spicę cum eis. & fit solutium bonum. De decoctione autem sustinet mediocriter.

POSS. † Solutione educit cum facilitate melancholiam, & choleram adustam. Et mundificat cerebrum, cor, & hepar, & splenē, & membra sensuum, & pulmonem, & confert egritudinibus eorum, & aperit opilationes viscerum, & confortat vtentē eo in iuuentute, & generat gaudium: causam aut tristicię amputat. Et ponuntur folia eius in lauacris ad caput, & proprię cū chamęmilla, & confortat cerebrum, & neruos, & secundum omnem administrationem eius addit in visum, & corroborat auditū. & est medicina bona febriū melancholicarum, & antiquarum.

DOSIS eius infusi potio est ab aureis iij. vsq; ad vnc. j.

De Senna. Cap. XV.

SYLV.

Enna est folliculus plantę Persis dictę abalzemer, orobi modo nascentis: satia est, & agrestis. Folliculo quam folijs est efficacior, præsertim si is ex viridi nigricat, modice amarus, subadstringit absolutus, recens, in quo semen amplum cōpressum,

E vetustate enim exanimatur: subalbidus, & imperfectus improbantur. Folia autem viridia sunt præstantiora subalbidis, & tenuibus: surculis est inutilibus. Calfacit initio secundi ordinis, siccatur primo, folia etiam primo calfaciunt. Terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam, & bilem vltam a cerebro, sensorijs, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis dictarum partiū ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus, & antiquis, gaudiū gignit ablatum humore sine causa externa tristante, & floridū corpus efficit. obstructions viscerum aperit. Foliolum huius, & chamęmeli decoctum lotionem cerebrum, neruos roborat. Eadē quouis modo vsurpata visum, & auditum firmat. Eius purgationem tardam, & imbecillam celerant, & intendunt mista acia, vt zingiber, sal gemmeus, sal Indus; ne vero stomachum lædat, cardiaca, & stomachica sunt miscenda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carniū, vt citra molestiam purget: vel sero lactis infusa, cū spica, deinde parum diu seruata, vel puluis eius ex lacte dulci sumendus est. Vno musteo albo miscet quidam vim magnam sennę, post tres menses potandum dabit, sicque purgabat cerebrum, & sensoria, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis, & spica facilius purgant. Mediocre autem coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam.

De Senna.

A Verrois hęc quoque reponit inter medicinas nouas. **MANA.** Auic. de ea non scribit ex professo, meminit tamen eius in fine capitis de fumoteriā, & capite de quintana. Scribit Serapion. sed nō affert (vt ferē alijs medicinis cōfuevit.) Diosc. vel Gal. de ea verba. Quidam Delphinio, alij Pelecinon, Isacius Peplion. Ego aliquando dubitauit an esset Empetron, aliquando an alypon. Parum autem refert scire, quo nomine a veteribus sit nūcupata, modo eius vires non ignoremus, quę certe nobiles sunt, & efficaces. **MELIOR** pars plantę est folliculus. Experientia ipsa ostendit, folia in purgandi vi esse potentiora, nascitur in Apulia: sed præstantior est quę ex Aegypto affertur. Calida est in principio secundi, sicca in primo. Auertois dicit sicca in secundo: Serapion pauca caliditatis, & siccitatis, cui ego credo. Et debiliat stomachum. Experientia contrarium ostendit, sap. orq; subamarus, & adstringens: sed nec illud dixit Serapion. Et dixit Gal. vti nam dixisses quo loco, & sub quo nomine: sed puto te hic, sicuti & alibi plerumq; hallucinatum. **DECOQUATVR** cū iuribus gallorū. De empetro dixit Diosc. decoquendum in iure vel aqua dulci, & nos scimus, ius in quo vulgaris hęc bullierit, vel per noctem maduerit, facile purgare: Serapion decoctam plus conferre ait, quam contritam. **SOLUTIONE** educit cum facilitate melancholiā, choleram adustam, Bilem absolute dixit Serapion, non addendo vltam: & quod valet melancholiā, thagadis, neruorum quassationibus, capillorum detritio, dolori capitis antiquo, scabiei, & morbo comitiali. Dioscor. de Empetro, quod purgat pituitam, bilem, & aquosas. Auertois negat Sennam posse purgare pituitam. Ego experientia didici, quod potest: & quod multum valet in morbo Gallico vocato. **DOSIS** eius infusi potio vique ad vnciam vnam. Serapion dat tritæ drac. j. decoctā quinque. Ego scio vtranque decoctam excedi tuto posse, vnciamque decocti ex aqua mediocriter purgare.

De

COST. **D**E Sena nō meminere Græci vno excepto. Actua-
rio qui lib. 5. sene ex ijs etiam medicamentis ait,
quæ Syria, & Aegyptus mittit. Quod autem errent qui
Theophrasti colyteam vulgatam esse Senā existimant,
iam compertum est omnibus. An vero hanc ipsam qua
vulgo vrimur senam Actuarius nouerit, nonnulli ad-
huc ambigunt, quod is suum sene (ita enim vocat ut &
Mes. & Arabes alij) fructum quendam esse ait. nostra
autem sena fructum gerit nullum. meo tamen periculo
affirmarim de folliculo Arabum, quorum exemplo de
medicamentis scribit, Actuarius intellexisse. etsi enim
fructum à semine distingui à Teophr. 1. de hist. plant.
non ignoro, solet tamen seminis vox pro fructu, & fru-
ctus pro semine interdum vsurpari. Ita Diosc. myrtho
semen tribuit, quod rectius fructum appelles, ut idem
quum de thymelea verba faciens proferre hanc ait fru-
ctum myrthi. Contra autem Tithymalo myrsinuti fru-
ctum ascribit, quod vere est semen: & Alysson fructum
ait gerere duplicis scuti instar, quod semen rectius ap-
pelles. est autem alyssi semini non dissimilis folliculus
senæ de quo hic loquimur: quare neq; admirandum est,
si ipsum fructum Actuarius vocet. Ex hoc vero conie-
ctari etiam licet, sene voce solum folliculum, non etiam
stirpem Actuarius tempore venisse, ut Mesuæ quoque
tempestate. hic enim de sene exordiens, folliculum esse
ait plantæ quam Persæ abalzemer vocant, quasi plan-
ta sene nuncupationem tunc temporis non obtineret.
hinc etiam solum folliculum ea etate purgandi gratia
fuisse vsurpatum folijs neglectis docemur, quare, &
Mes. folliculum præfert, Actuarius folia silentio præ-
termittit. Est tamen inter nostros medicos dissensio hac
de re, quum alij folijs alij folliculo uti malint. Verum
(ut dicam quod sentio) si folliculos tales haberemus
quales Mes. eligi docet, completos ut ipse ait, & semi-
nibus amplis compressis, colore ad viridem, & subni-
grum accedente, cum astrictione subamaros, tales au-
tem fiant qui quum ad perfectam magnitudinem deue-
nere colliguntur antea quam vesica vetustate resicce-
tur, colore virido, & sapore proprio exuatur, debiscat-
que ac sponte decidat; si inquam, tales haberemus, hos
ipsos tum ob perfectiorem etatem, ut doctæ Brasauolus
ait, tum ob densiorem substantiam ac vim contentorum
seminum excellere ego certe semper contenderim. at-
qui raro habemus tales. quo fit ut expectato euentu sa-
pissime frustreremur. folia vero, quorum maior est copia,
etiam minus detrimenti passa, & promptius ferri ad nos
solent. quare horum vsus tempestate nostra inualuit, fol-
liculorum vsus ferè aboleuit. non est ergo Mes. erroris
notandus, qui folliculum folijs præferat. Age autem ex-
pendamus cætera in quibus hic author reprehenditur.
In huius medicamenti correctione zingiber, sal gem-
ma ac sal Indum nuncupatum addit. Sunt tamen ex re-
centioribus nonnulli, qui perperam adijci sales existi-
ment, quod his noxa potius augeatur. rectius autem zin-
giber cinnamomum vnas passas eorum salium loco ad-
misceri ad augendam potius aut dirigendam senæ facul-
tatem, quam corrigendam. Laudare etiam quum ait
[deinde coquatur ebullitione aliqua, &c.] Mes. videtur
senæ decoctum. Longe tamen melius, & clementius di-
lutum quam decoctum expurgare experimento obser-
uatur, quod etiam dicat ratio, quando tennes, & igneæ
partes decoctione exhalant, maceratione vero foras in
ipsum dilutum educuntur. Est autem, & de huius viri-
bus controuersia, quando hic trahere duntaxat melan-

choliām, & exustam bilem scribit, vsu tamen etiam pi-
tuitam educere est deprehensum. Sed & illud animad-
uersione dignum videtur, cur Mes. hoc medicamentum
inter laboriose exoluentia reposuerit, quod tamen con-
stat esse imbecillum, ipso etiam Mes. teste, quum de hu-
ius castigatione verba facit. Hæc sunt de quibus Me-
suen accusant. Cæterum, quod ad sal pertinet, si Mesuæ
consilium assequamur, non erit fortasse accusationi lo-
cus. Senæ duplex inesse vitium docuit, alterum quod im-
becilliter, & sero expurgat, alterum quod ventriculo
laborem facit. duplici huic morbo duplici quoque præ-
sidio occurrit. primum ijs corrigit, quæ stimulandi exci-
tandique vires habent, qualia Zingiber, sal gemma, &
sal Indum: alterum ijs quæ ventriculo sunt amica. atq;
hæc quidem, mea sententia, apposite. Eslo ergo, ut sal no-
xam in ventriculo potius augeat, ut aiunt, hoc est, ip-
sum subuertat: addendus tamen is, aut quidpiam aliud
congeneris est facultatis, ut senæ pigra, & tarda vis ex-
citeur. ventriculi vero vitium alijs præsidijs, ut hic do-
cet, corrigendum. Et quanquam zingiberi vtraque fa-
cultas inest, cum stimulandi, tum corroborandi ventricu-
lum: ubi tamen salis vires perpendimus, quas liquandi
incidendi tenuandi, et expurgandi crassos humores hæt
longe quam zingiber efficaciores, non possumus huius
magis quam zingiberis vsum non probare. passulas ve-
ro nuncupatas quas maluit addere, quas ventriculo, &
naturæ nostræ amicas esse nouimus, non improbamus;
sed id tamen præstare minus quod ex sale Mes. expetit,
aut prius senæ vitium scilicet tarditatem castigare non
admittimus. Porro de diluto ac decocto vtrum horum
efficacius, & benignius expurget, non disputo. id enim
licet ut experientia vnusquisq; exploret. quomodo ta-
men decoctum is verbis præponat Mesues, non video.
is enim nō aliud quam infusi seu diluti parandi modum
docet, macerari iubens senam in sero cum spica, dein-
ceps (ut eius vtar verbis) coqui cum ebullitione aliqua
præcipiens. hæc enim diluendi seu infundendi exacta
est ratio, ut post macerationem leuissima vna aut alte-
ra, ut aiunt, bullitione res effervescent. hoc enim pacto
tenues medicamentorum partes non exhalant, sed quæ
abditæ erant in imis medicamenti partibus facultas fo-
ras in infusum extrahitur. An autem sena pituitam ex-
purgandi vires habeat, quod experientia docet, Mes.
quidē silentio inuoluit; Auer. vero 5. Coll. fieri posse ne-
gat, facile tamen est explicatu. quum sena sponte sua
tarda, & pigra sit in expurgando, ineptum itidem esse
medicamentum aut crassos humores ducat, quod Auer.
ait, verisimiliter est. permisso tamen sale, ut eos quoq;
extrahat, non est a ratione alienum, id quod non negavit
Auer. aut Mes. tenuem vero pituitam, & quæ in ventre
occurrit, ut irritata à medicamento natura cum alijs
quoque excrementis foras propellat, facile euenit. at-
qui hoc Mes. silētio præterit, forte quod nō ex propria se-
næ natura, ut dici solet, sed per accidens eueniat. memi-
nit tamen huius rei Actuarius. Quod superest, cur tam
imbecillum medicamentum inter laboriose soluentia re-
ponat hic author, liceat plura comminisci, si cui parē
semper accusationi defensionem asserre propositum ef-
set. nunc tamen, illud satisfaciatur, quod experientia nos
quoque, & alij multi quotidie obseruamus, excitari hu-
ius medicamenti assumptione tormina, & subuerti ven-
triculum, propterea quæ cum labore exoluere, tametsi
purgandi fines non excedat. alioqui etiam quum confon-
di hic salium, & plantarum historiam videamus, ex
quo

DE SIMPLICIBVS.

quo coniectavi licet esse de scriptoris oscitantia perturbata omnia, transpositum hoc caput fuisse eodem errore, non est à ratione alienum. Sed hunc qualisemque sit, & cuiusque culpa euenerit errorem, minimi ego semper faciendū duxerim, qui nullum à discēdo remoretur.

De speciebus salis. Cap. XVI.

ANT.

Alis ꝑ famosæ species sunt quatuor. Sal panis, sal gemma, sal naphthicus. ꝑ & sal indus. Sal panis alius est mineralis durior, & amarior. alius marinus, quem si aqua inueniat facile dissoluit. ꝑ Sal gemma vero, est sicut chrystallus scindibilis. Sal indus ꝑ alius subniger, alius subrufus obscurus. Sal naphthicus quoque niger est habens odorem naphthæ.

ELECTIO. Mineralis fortior est marino, & sal gemma eis, & sal naphthicus illis, Indus autē omnibus. & subrubeus melior est subnigro, & subniger est fortior, & omnis quanto amarior, tanto fortior.

COMPLEXIO, & proprietates Calidus est, & siccus in secundo, & quanto amarior tanto calidior est, & siccior: Est autem compositus ex partibus terreis adustis, & amaris, et ex partibus aqueis sine sapore, quæ si sint æquales, salis sapor perficitur. dominantibus autem terreis ad amaritudinem pronior. Aqueus vero in falsedine remissior. ꝑ Est autem sal liquefactius, incisuius, subtiliatus, & inspissatius, solutius, cōstrictius, & præseruatius à putrefactione, exiccatus, mordicatus, & subuersius stomachi, & conturbatius, præparans ad vomitum.

RECTIFICATIO. Sal non est sicut radix in re medicinae, sed nec in cibis, quanquam ex se sit solutius, sed ponitur sicut res dans vigorem radici. Confortat enim medicinas omnes tarde, & debilitat solutionem facientes: tamen ex miscilibus cum eo meliorantibus conditionem eius, non est æquiualens ad remouendum ferositatē ipsius, sicut myrobalani, & illud propter operationem substantiarum inuicem. Res etiam insipide similiter faciunt, & similiter inspissant.

POSSE. Omnis sal solutione educit crassos humores, viscosos, & eius solutio est liquefaciendū quod inuenit ex humiditatibus, & post illud stringit. Et sal pannis facilem efficit superfluitatum egressionem, & remouet fastidium ciborum, & excitat appetitum, & clysterizatus educit phlegma vitreum, & phlegma viscosum. Et mixtus cum alijs medicinis solutius confortat eas in soluendo. Quod autem ex eo tostum est cum tanto ponderis vasorum fractorum de Seni, quantum ipsum est, fit dentifricium bonum mundificans dentes, & auferens foetiditatem, & confirmans gingivam laxam, & miscetur cum ꝑeo lapis, quo alij lapides inciduntur, & fit dentifricium bonum ad ea, quæ diximus, & similiter fracturæ vitri. Et sunt qui miscent eis cyperum, & spumam maris, massacumiam, & cornu ceruinum, & similia. ꝑ Et sal bulitus cum oleo ponitur tepidus super combustionem ignis, & pro-

hibet à vesicatione, & inunctus super nervos confortat eos, & similiter coctus cum oleo, & pauca terebenthina ponitur super puncturam nerui cæcam, & prohibet ab apostemate, & spasmo. Et similiter super phlebotomiam cæcam. Et similiter mixtus cum furfure, & melle valet contritioni neruorum, & casui super membrum, & dolori auris. ꝑ Et sal mixtus cum oleo, & melle remouet vestigia percussionum nigra, & omnes quidem species salis consumunt, & auferunt additiones in oculis, sicut est panis, & ungula, & caro putrida, & similia. ꝑ Et conferunt synanchiæ, & casui vugæ, & mollificationi linguæ: & omnes faciunt subuersionem, & vomitum, & diminuunt spermam, & eorum vsus generat scabiem. Sal gemma quoque educit solutione phlegma vitreum, & expellit humores, quorum eradicatio est difficilis. Et mundificat instrumenta sensuum, & valet ad vertiginem, & proprie mixtus cum agarico, & tribus myrobalanis. & abstergit pectus, & mundificat stomachum, & confert dolori eius. & fit ex eo dentifricium bonum mundificans dentes. Naphthicus vero, & sal Indus fortiores sunt illis in omni re, & educunt ambo melancholiam fortiter, & phlegma, & præseruant corpora à putrefactione, & valent ad lepram, & ad egrotudines melancholicas. Verum non administrantur per se, sed ponuntur in confectionibus propter illud quod diximus, & pilulis, & enematibus, & collyrijs, & alijs modis administrationum.

De salis generibus. Cap. XVI.

G

Alis species sunt memorabiles quatuor, sal panis, sal gemma, sal naphthicus, sal indus. sal panis, vel fossitius est, idemque durior, & amarior, vel marinus est, & hic aqua facile soluitur. Sal gemma chrystalli modo scinditur. Sal naphthicus est subniger, naphthæ odore. Sal Indus, vel subniger, vel subrufus obscurus omnibus fortior: & subruber, melior subnigro: & subniger est fortior: & horum quuius quanto est amarior, tanto valentior. Post hunc sal naphthicus, post hunc sal gemma, cui proximus est fossitius, marino omnium maxime imbecillo fortior. Sal est calidus, siccus, ordine secundo, & quo est amarior, eo calidior est, & siccior. Sal constat substantia terrea per adustionem amara, & aquea insipida, quæ ambæ si sint æquales, saporem falsum perficiunt, si terrea vincit, amarior euadit, si aquea, falsugo est mitior. Sal liquat, incidit, tenuat, mordet, purgat, densat, adstringit, siccatur, à putredine ob hæc vindicat, ventriculum euertit, turbat, ad vomitum incitat, purgat humores crassos, lentos, ipsos vi sua liquando, postea stringendo. Sal panis purgat clementissime, appetentiam excitat profligato cibi fastidio, purgantibus additus actionem eorum iuuat, clystere iniectus pituitam vitream, & lentā educit. Puluis ex sale vsto, & portione equali vasorum de Seni fractorum, vel cum sminde lapide lapides alios incidente, vel vitro fracto, dentifricium fit optimū. Nam dentes purgat, firmat ad hec gingiuas

SYLV.

Salis. Qui sal lignu ꝑt, nigricat, rubet. Memphi, rufum circa Oxia, Centuripus purpureum.

Harmonia cum præfata Diopsia.

Ad lasitudines, hydræ per podagra præcautione Diopsia. Paul.

*Sal cum a-
cto, oleo,
melle, cyano,
ebonum, et
Sal cum mel-
le, sugilla-
ta delit, cu
aceto, & o-
leo prope i-
gnem inun-
ctum, impet-
iginem sca-
biem sedat,
sacris ignes,
& herpetas
cum aceto,
ut corpori-
bus tota in-
lat sale, &
filiis virium
disserit Pl.*

giuas laxas. Cui addunt nonnulli cyperum, spu-
mammaris, massacumiam, cornu cerui, & similia.
Oleum cui is sal incoctus est, tepidum, ambustis
illitum, vesicas gigni prohibet, nervos firmat, pun-
eturam nervi occultam, adiecta terebinthina à
phlegmone, & spasmo vindicat, phlebotomia
caca est remedio. Idem sal cum fursure, & melle
attritis nervis, contusis, lapsis, aurium dolori pro-
dest, sugillata cum oleo, & melle discutit. Omnis
sal oculi maculas, panos, vngues, carnem putrem,
& similia consumit, cynanchæ confert, vuc pro-
ductioni, linguæ ob humiditatem largam mollio-
ri, & solute: ventriculum euertit. vomitorium est,
sperma minuit, scabiem gignit. Sal gemma pitui-
tam quoque vitream educit, & humores alios e-
uellit difficiles, sensoria expurgat, vertiginem iu-
uat præsertim cum agarico, & tribus myrobala-
nis, terget thoracem, ventriculum expurgat, &
dolorem eius soluit, dentrifricio quoq; est aptus.
Naphthicus, & Indus alijs sunt ad omnia valen-
tiores, & ambo melancholiam valenter educunt,
& pituitam, corpusque a putredine præseruant, &
a lepra, & cæteris affectibus melancholicis. Per se
tamen non vsurpantur. sed alijs miscentur in ca-
tapotijs, confectionibus, enematis, collyrijs, &
cæteris remediorum formis. Sal vt alimentum nõ
est, sed condimentum: sic purgatoria basis non
est: sed alijs mistus vigorem addit, ac stimulos
omnibus medicamentis tarde, ac imbecilliter pur-
gantibus. Salis autem acrimoniam, & morsum
præter cætera tollunt myrobalani, & cætera ad-
stringentia, ac etiam insipida.

De speciebus salis.

MANA. **S**alis famose species sunt quatuor. Tres tantum
enumerasse species Dioscorides videtur, & alias,
arque aliter, quam Mesue. Diuidit enim salem primo
in marinum, & fossilem, & hunc in communem, &
ammoniacum. Cum tamen inter communes eligat
candidum, lucidum, illapidosum, densum, & aqua-
lem, eum intellexisse videtur quem ob perspicuitatem
luciditatemque, salem gemmam vocat. Huius non-
nullas glebas olim ego ex Pannonia adeo splendentes
portavi, vt veram crystallum, quotquot videbant, pu-
tarent. Sal naphthicus. Huius non meminit Dioscor.
Galenus lib. 4. & 9. de simpl. med. salem vocatum Sodo-
minum, fieri dicitur in mari Palestina Syria, mortuo vo-
cato, in quo etiam plurima Asphaltus gignitur, idest
bitumen. Est autem Naphtha bituminis species, a
qua Naphthicus sal. Plinius quoque lib. 3. 1. in Babylo-
ne fieri sal dicit. detracto prius bitumine. Et sal Indus.
Quid per salem Indum intelligebant Arabes
non facile quispiam iudicauerit. Auicenna lib. 2. con-
mutat reliquis, colore nigrum esse dicens, propria
nigredine, non acquisita. vt Naphthicus. libro vero
quarto Paulum secutus, dicit esse in colore salis, & dul-
cedine mellis: ita, vt clare cognosci possit, multiplicem
esse apud eum eius vocis significationem. Plinius me-
minit salis, qui in India ex Oromeno monte exciditur.
Nunc vendunt officinae pro sale Indo, metæ forma,
nigricantis in albo, salis glebular. **SAL GEMMA**
est sicuti crystallus scissilis. Hoc adscribit Dioscorid.
ammoniacum, dicens, quod est facilis scindi scissuris re-
ctis. Plinius vero similem colore dicit alumini scissi-
li, longis glebis, neque perlucidis. **ALIVS** subniger,
alius subrufus obscurus. Plinius quicunque lignis con-

Aficatur, nigrum esse dicit: & quod rubens est Mem-
phi, rufus circa Oxum, Centuripis purpureus. Qui
pro ammoniacum nunc habetur, non res naturæ est, sed
arte paratur, in vsum argentariorum magis, quam me-
dicorum. Indus est fortior omnibus. Dioscorides
præfert ammoniacum. Et autem sal liquefactius, &
reliqua. Dioscorides, astringit, terget, expurgat, dis-
fundit, reprimat, attenuat crustas sicut ea quæ vrunt,
facit. **LAPIDES** quo alij lapides inciduntur. Intellige
Smyridem: de quo cum scribat Serapion sub nomine
Adamantis, multis occasionem errandi præstitit. Et
sal bullitus cum oleo. Valet eodem modo ad lassitu-
dines, & aquam inter cutem, secundum Diosco. & se-
cundum Paulum, vt podagra caueatur. Et sal mixtus
cum oleo, & melle delet vestigia nigra. Dioscorides
sugillata cum melle, & cum oleo, & aceto prope ignem
inunctus, pruritum, impetiginem, & scabiem sedat.
Et conferunt Synanchia. Dioscorides cum aceto,
oleo, & melle. Et cum solo melle tostus, ad tonsillas, &
aphthas: cum eodem melle, & farina, luxatis. Sacros
ignes, & herpetas cum aceto, Multas quoque particu-
lares vires habet, quas ex Diosc. licet ediscere: & Plin-
io, qui demum ait, totis corporibus nihil esse vtilius
sale, & sole: & propterea cornea videri piscatorum cor-
pora. Salire quoque ob eam causam mox natos infan-
tes, & consueuisse antiquos, docent sacrae literæ, &
Gal. iubet primo libro salubrium.

Salis infinita propemodum species sunt, quando ar-
tificio chymistæ ex rebus omnibus vtilis, atque in
cinerem redactis sal eliciunt, vnde, & sal alchali. Hic
vulgatas tantum species enumerat. salem autem quem
panis nuncupat, quo scilicet in edulij vtimur, habe-
mus non solum fossilem, & marinum, sed etiam fonta-
num. In Lauda patria nostra agro castrum Sancolum-
bani fertilissimo colli adiacet. hic excavato superiori-
bus amnis puteo salsa aqua prodijt, ex qua salem eli-
ciunt. plures alibi fontes eius generis inueniri omnibus
constat. Sed de hac re, & generatim de sale plura ha-
bes ex Doctiss. Georgio Agricola lib. 3. de natura fossi-
lium. a nobis vero non est hic locus, vt plura adducan-
tur. Illud tantum commonedum putamus, quod, & alij
ante nos, salem Indum quem Paulus lib. 2. salis colo-
re, & mellis dulcore esse ait, quod etiam Auic. lib. 4.
esse candidum saccarum, nec recte nisi per similitudi-
nem salem nuncupari. alterius enim generis est, quod
& sapor, & ortus prodit.

De Baurach. Cap. XVII.

Baurach † aliud minerale: aliud arti-
ficiale. Minerale † aliud Armenum:
aliud Africanum: aliud Romanum:
aliud Egyptium. Armenum vero
est laminosum, albam habens permixtionem
rubedinis, & aliquid purpureitatis, & est salsum
mordicatum. Alia vero species in his proprie-
tatibus sunt remissiores, & debiliores. † Artifi-
ciale autem sicut dicitur est spuma nitri, † quæ
est alba, levis, salsa, & mordicativa. & est aliud
sicut artificiale, quod est flos parietum, & est fi-
cut flos salis.

ELECTIO. Minerale est fortius artificiali,
& Armenum est fortius Egyptio, & Egy-
ptium Africano, & Romano. & melius ex eis
est, quod habet proprietates 7. scilicet, quod
est laminosum, quod est frangibile, quod habet
in fracturis suis luciditatem, quod est leue, &
spongiosum, quod est album, habens permix-
tionem

Mesue.

M

tionem

Cap. 140
Fol. 1. c. 244

tionem rubedinis, & quod est falsum, & mordicatum, & ex artificiali melius est flos parietis, & quod est nitro fortius.

COMPLEXIO, & proprietas. Calidum est in principio tertij, & siccum in ipso, & est in ipso faldedo secundum plurimum, & de stypticitate aliquid, quare est cōueniens sua absterfio. est aut exiccatiuum, incisium materierum crassarū, resolutiuum, absterfium, mundificatiuum.

RECTIFICATIO. Non est ex medicinis, quæ sunt sicut fundamentum in cōfectionibus, sed est sicut hic proxime de sale diximus.

POSSE. administratur in cōfectionibus, & medicinis, & clysteribus, & suppositorijs, & solutione educit phlegma crudū, & viscosum à partibus difficilis eradicationis eius, & administratur cum melle, & educit ipsum per vomitum, & cōfert dolori stomachi, & interficit vermes, & educiteos, & confert secundum omnem modum administrationis eius colicæ phlegmaticæ, & vētosæ, & proprie clystere ex eo cum aqua, & oleo rutaceo, vel aqua decoctionis rutæ, & confert emplastrū cū ficibus, & stercore mulæ, proprie hydropisi, & dolori splenis, & stomachi frigido.

De Nitro. Cap. XVII.

SYLV. Nitrum aliud minerale, aliud artificiale. Minerale immittit Armenia, Aphrica, Aegyptus, Roma. Optimū ī his est laminosū, fragile in fracturis, lucidū, leue, spongiosum, ex rubro, & purpureo album, falsum, mordax: valentius Armenum Aegyptio, & id Aphrico, & Romano. Artificiale imbecillius naturali spuma nitri dicitur, alba, leuis, falsa, mordax: Alterum artificiale, flos parietis, vel salis dicitur, nitro valentius. Calidum innitio tertij gradus, siccum tertio, falsum maxima fui parte, subadstringens, terget, siccat, incidit humores crassos, purgat etiam vomitu, præsertim cum melle, pituitam crudam, crassam, lentam, partibus valēter impactam, ob id colico affectui p̄tuitoso, & flatulēto prodest, vermes necat, & vacuat: Vsurpatur cū melle, & alijs sumptus, vel balano suppositus, clystere iniectus, præsertim ex rutæ decocto, & oleo rutaceo. Idem emplastro cum ficis, & stercore mulæ prodest hydropi, dolori splenis, & stomachi, frigido. Medicamentorum basis non est, vt nec sal, ob id de hoc idem, quod de sale statuedum est.

De Baurach.

MANA. Nitrum appellant Græci, & Latini, rem olim quotidiani vsus in balneis, & escis, nunc ferē incognitam. **ALIUD** minerale, aliud artificiale. Salnitrum nunc vocatum, quod ex terra paratur, incognitum antiquis (vt reor) fuit: vtinam, & nunc esset, ad subitam tantam hominum necem, missilib. igne tormētis, quas Bōbardas vocant, quæsitum. Alia arte olim suum in Aegypto parabant antiqui, quū ex Pli. licet cognoscere: sed, & ex quercu cremata, eodē authore. **ALIUD** Armenū. Apud Medos exiguū nebat, ait Pli. quod vocabant Hal-

mirhaga: minus in Thracia iuxta Pilippos, quod appellabant agtrion. optimū copiosumq; in Clytis Macedonia, quod vocabatur calastricū. **ARTIFICIALE** sicur dicitur est spuma Nitri. Res naturæ est nitri spuma, tenuissima videlicet pars. non arte parata, vt ex Diosc. & ceteris constat. **QVAE** est alba lenis, & falsa. Optimū est Aphronitrum. Dicit Diosc. quod sit leuissimum, cruftaceum, ad frangēdum facile, subpurpureum, spumeū, & mordens. Plinius refert Lydiū. Et melius ex eis est, quod habet proprietates septem. Diosc. in 3. laudat. scilicet vt sit leue, rosei coloris, vel candidi foraminulētum, vt spōgia: taleq; esse dicit, quod ex Bunis affertur. Addit Plin. quod sit purum, syncerum, tenuissimū, & facile resoluatur. Videtur autē Mefue Aphronitri boni notas, his quæ sunt Nitri commiscere. **ET** mordicatiū, id quod est adulteratum, pungere ait Plin. Calidum est in principio tertij. Auicenna, in fine secundi. Dioscorides, vires habent Nitri, & Nitri spuma similes sali. Et de stypticitate aliquid. In Aphronitro adesse stypsin, negat Gale. Auicēna in capitis initio stypticitatem Nitro, quod Baurach vocat, ait nō esse: infra vero eodē capite, dicit in eo esse paucam stypticitatem. Est autem exiccatiuum, incisium, & reliqua. Plin. calefacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exulcerat, euocat, discutit. Confert secundum omnem modum administrationis colicæ. Tritum cum Cymino, & portum ex aqua mulsā, vel sapa, vel aliquo ex his, quæ inflationes possunt discutere, valet strophis, idest torminibus, ait Diosc. & ante suspectas accessiones prodest inunctum. Et Plin. facere ad papulas, pustulas oculorum, cicatrices, & argemata, & vngues, ad dentiū dolores, capitis animalia, lēdes, aures purulentas, albas vitilignes. Multa quoque alia potest, quæ legenti Plinium, & Dioscoridem patebunt.

DE nitro de quo hic agitur, hæc semper digna animaduersione mihi sunt visa. idem ne sit nitrum, aphronitrum, aphrolitrum, spuma nitri, flos nitri, quibus vocibus Gal. vtitur; an diuersum: an antiquis notum fuerit nitrum, quod vsurpatur etate nostra: an nostra tempestate verum antiquorum nitrum reperiatur: atq; an in medicina nostro nitro fassitio vti liceat. Breuissime ergo vt hæc expendamus, Nitrum quod Græce litron, à spuma nitri differre vox ipsa planē indicat, & ex Gal. colligere licet 4. de simpl. med. fac. & 9. quon de nitro agit, & ex Dioscoride lib. 5. & ex Paulo lib. 7. seorsim enim de nitro, & spuma nitri verba facit. At de aphronitro, & aphrolitro, de aphronitro item, & spuma nitri satis ambiguum est: quod aphronitrum, & aphrolitrum distinguere Gal. videtur 9. simpl. quā de aphrolitro agit, & aphronitru item à nitri spuma differre idem Gal. 4. de simpl. med. fac. & Pau. lib. 7. palam facit, de aphronitro mox, & spuma nitri veluti diuersis rebus scribens. cui aslipulari etiam Aetium dixeris, qui lib. 2. aphronitrum, hoc est, nitri spumā, & litri spumam inter se differre ait, quod litri spuma medicamentum magis exiccatorium sit, aspeffus farina triticee simile; aphronitrum vero substantia non farinosa, sed compacta conslet. Hæc igitur quum ita se habeant; nouimus nos in harum uocum explicatione intricari multos. paucis tamen enitendum vt ipsi ab hoc nodo extricemur. Nitrum, vt intelligere est ex Plinio lib. 3. 1. cui acceptum deferendum est quicquid de nitro habemus, duplex fuit antiquis: naturale, & fassitium. Naturale autem rursum duplex, alterum ex nitrosis aquis emergens, optimum candidum, purum, & sali proximum, calastricum nuncupatum; tale vero in Clytis Macedonia oriri docet copiosum, circa Canis orium in nitrosolacu, alterum ex nitrosa terra veluti efflore-

Auic. in fine secundi. Nitrum, & nitri spuma vires sali similes habet Diosc. Vires alias Diosc. & Plin. tri habent.

COST.

Cap. 106 & 21. Cap. 78.

Cap. 106 & 21. Cap. 50.

Cap. 12.

efflorescit; atque id apud Medos, sed exiguum, ca-
nescentibus siccitate conuallibus, halmirhaga voca-
tum. tale etiam in Thracia iuxta Philippos, sed mi-
nus, & terra sordidum, agrinum idest syluestre ap-
pellatum. Erat, & factitium duplex. alterum è quer-
cu cremata, Plinij tempore omissum: alterum ex a-
quis in nitrarias eodem quo sal modo infusis. tale apud
Aegyptios circa Naucratim, & Memphim conficie-
batur, influente in nitrarias. Nilo quum excederet,
abundantius quidem ipsum, sed deterius. fuscum nam-
que erat, & lapidosum: quamquam ibi etiam nitra-
ris erant, è quibus, & rufum exiret à colore terræ.
lapidescit vero hoc in acervis, vt ex eo etiam vasa fie-
rent, quæ sole inarescentia perficiebantur. Ex ijs-
dem quoque nitrarijs prægnantibus sed nondum pa-
rientibus, incidente rore, seu vt alij ex operimento-
rum fermento, quadam veluti spuma emergebat te-
nuissima, & probatissima: at hæc non nitri amplius,
sed spuma nitri nomen subit. non factitia quidem ip-
sa, si vt aiunt, non nisi incidente rore gignitur, id
enim naturæ est opus: factitia vero etiam quia ex ni-
trarijs arte paratis: præsertimque, si, vt alij puta-
runt, operimenti causa, concepto veluti fermento gi-
gnebatur. Præter hæc nitri genera, proxima ætatis sue
medicos testatur Plin. aphronitrum colligi in Asia,
tradidisse, in speluncis mollibus, quas Calycas voca-
bant, distillans, quod sole siccaretur. optimum vero
esse Lydium, minime scilicet ponderosum, & maxi-
me friabile, colore penè purpureo. hoc Plinij tempo-
re in patellis afferebatur, quum Aegyptium nitrum
in picatis vasis deferretur ne liqueceret. Hæc quum
ita se habeant, quo pacto propositis questionibus sa-
tisfacias patere potest. Ac primum quidem, quod que-
ritur de aphronitro aphrolitro spuma nitri, & spuma
litri, quamquam si verborum vim spectes, hæc voces
idem prorsus significant: litrum enim idem esse, quod
nitrum, & aphronitrum quod aphrolitrum: eoque
has duas voces ex τοῦ ἀφρονιτροῦ ex spuma, &
nitro compositas nullus ambigit: constat tamen ad di-
uersas res vocabula hæc fuisse translata. erat enim
spuma nitri, quæ etiam flos nitri quandoque a Galen.
vocatur, tenuissimum quiddam ac leuissimum, atque
adeo, quod Galen. ait, farina triticæ simile: partim
quidem naturale, quod ex incidente in prægnantes ni-
trarias rore fiebat; partium factitium, quod ex ope-
rimenti gignebatur. aphronitrum vero compactius,
& crassius quiddam erat in speluncis mollibus distil-
lans, atque a nitri spuma, & ortu, & consistentia di-
uersum: idem met, quod aphrolitrum, quamuis 9.
simplic. Galen. ab aphronitro distinguere videatur,
quod nusquam alibi, quamquam etiam non aphronitron
hoc in Galeni loco, sed aphronitron elemento abra-
so legitur, noua voce atque inusitata. Sane vero est
apud Galen. etiam præui aphronitri mentio. sed quale
nam hoc esset, ex ipso quidem Galeno, aut alijs nodum
obseruauit: sed Agricola 3. de natura fossil. fuisse hoc
ipsum ait fossile durumque, ac densum lapidis instar.
taleq; esse nitrum ex quo Venetijs boracem, idest chry-
socolam conficiunt. de qua re quid nos certi dica-
mus, non habemus. Illud sat habeo nunc ostendisse quo
pacto hæc voces, licet si etymon spectes eadem; diuersa
tamen significant. Quo in loco illud etiam non est præ-
tereundum, quamuis nitrum aphronitrum, & spuma ni-
tri, ita vt diximus distinguerentur, essentque diuersæ

A res: venire tamē omnia sub nitri vocem veluti sub suū
genus. sunt enim aphronitrum, & nitri spuma nitri spe-
cies. falli vero Agricola alioqui doctissimum hic su-
spicor, arbitratum Dioscoridem quum spumam nitri Ly-
diam præfert Aegyptiæ, Lydium aphronitrum eidē Ae-
gyptiæ spumæ prætulisse. quanquam enim aphronitrum
optimum, vt ait Plin. in Lydia nascitur, non tamē quod
illic nascitur, totū aphronitrum esse cōstat. neq; aphro-
nitrum fortasse nouit Dioscorid. alioqui non prætulisset
aphronitrum Aegyptiæ spumæ, quum generatim nitri
spuma, quia tenuissima, quous, & aphronitro, & nitro
longe sit melior. In nitro enim ait Plin. optimum, quod
leuissimum, & ideo spuma melior. An vero, quod secū-
do loco proponebatur, nitrum quo nūc vtimur, antiquis
notum fuerit; quanquam non ignoro magni nominis vi-
ros ignotum hys ipsum fuisse arbitrari: ex Plinio ta-
men, falli eos suspicor. neque enim halmirhaga,
quod ex senescentibus siccitate conuallibus, aliud
fuisse ipse video, quam salem petræ, quem Mes. hic no-
ster florem petræ nouit. ex quo nunc recocto splen-
didum nitrum conficitur: meminit etiam de factitio ex
cremata quercu Plinius, quo ne nunc quidem vtimur.
sed ex lotio hominum iumentorumue, immo ex terra
plane ipsa corrasa in quam meierint, nunc cōficitur ni-
trum salis fossili candore, & splendore non inferius, ama-
rum insigniter, ac salsum, quod antiquos ignorasse suspi-
cor; salē petræ tamen nonisse eos puto, quod erat in con-
trouersia positū. De tertio autem problemate, an nostra
ætate antiquorum nitrum noscatur, ne quid quam dicā
de halmirhaga nobis, quam antiquis magis cognito; ni-
trum tamen ex Aegypto quotidie Venetias affertur,
quod qui perpenderit factitium illud esse persuadebitur.
quod ex nitrarijs confici Plin. testabatur. naturale
vero id, & calastricum ex nitroso Macedoniæ lacu ema-
nans, neq; ipse hætenus vidi, neq; vidisse vllum intel-
lexi, licet a Macedonia Italia non longe absit. An autē
tale sit, quod. Quacelbenus Matthiolo è Bizatio misit,
an illud quoq; factitium sit ex nitrarijs Aegypti, Mat-
thiolus non significauit, vir alioqui diligentissimus. Ni-
tri spumā alias vidi apud Englebertum Germanū phar-
macopæum Venetijs, substantia tenuissima, colore roseo,
sapore amarissimo, ac etiam salso. visaq; illa est mihi
primo gustatu per totam diffundi linguam, ac intimas
eius partes subire dicto citius. unde is habuerit, non sa-
tis memoria habeo. Illud vero affirmat mihi Ioā. Krie-
gher Pomieranus vir mentiri nescius, in Pomerania to-
ta adnasci puteis, quos profundissimos habent, salnitri
velut i crustas, frigidissimi quidem illius si degustes, ac
tangas, colore autem cinereo, ac sapore amaro, & sal-
so, quo ad puluerem tormentorum, vt nostri nostro sal-
nitro vtuntur. sed hoc quum ex hys puteis dulces aquæ
emergant, halmirhaga nitrum esse arbitror, quale etiā
nostras, licet id vetustate fortasse concreseat, atq; indu-
retur magis. In Africa commentarijs legere est in De-
den monte Africa copiosissimum nasci nitrum. verū an
id in speluncis motis illius concreseat, atq; ipsum sit a-
phronitrum; an vero fossile; affirmare ex ea historia nō
possum. Quod superest, an vulgatum nitrum factitiū no-
stras assumi queat sine noxa, (neque enim extra admo-
neri quidquam prohibet) vt paucis dicam exploranda
ratio, & explorandum experimentum. Ac ratio equi-
dem doceat, si cuius nitri sapore expendas, huius inquā
factitij ex lotio, & sale petræ, tenuissimarum ipsum es-
se partium, deterforiumq; ac discussoriū, ac propterea

DE SIMPLICIBVS.

ijdem quibus antiquorum nitrum viribus praeſtare. experimento vero etiam didicimus, tum ex catapotij Alexandri de nitro, nuncupatis, in quas paſſim hoc vulgatum factitium aſſumitur; tum ex puluſculo quo ad tormenta vtuntur, quem conſtat, preſertim in caſtris ad coli cruciatus frequenter ſimi abſque vlla noxa, multo autem vſu. Quo fit vt non prorsus temere hoc ipſum in medicina vſum etiam admitti putem. quam ſuaſerim ego omnes vt Aegyptium, cuius non omnino penuria eſt, exquirant. Sed de propoſitis queſtionibus ſatis. Nunc autem vt ad Meſuen redeamus. Multa illi obijcit Manard. collatis ex Dioſc. Plinio, & Galeno locis, quae derogare huius fidei videantur. At primum quum hic ſpumam nitri artificialem eſſe aſſerit, obijcit ex Dioſc. eſſe naturalem. Quum eandem albam eſſe ait, obtrudit Dioſcoridem, qui optimum dicit aphronitrum leuiſſimum eſſe, cruſtaceum, ad frangendum facile, ſubpurpureum, ſpumum, & mordens; atque adeo alias illi notas aſcribit, quam Meſues. Aſſert deinceps optimi nitri ſigna Meſ. quum ait, [et melius ex eis, &c.] quo in loco, ait Manard. aphronitri boni notas cum ijs, quae ſunt nitri videtur commiſcere. Adde quod idem inter eius nitri optimi indicia ponit, vt ſit mordicans: At Plin. adulteratum pungere teſtatur, non quod ſyncerum eſt. Ait itē Meſ. nitro in eſſe nonnihil aſtriſtionis: At Gal. in aphronitro ad eſſe tyſim negat. Hae ſere Manard. ne ſingula perſequar momenti nullius. Quae tamen facillime conſutantur. Primum enim quod ſpuma nitri artificialis ſit, ex ijs quae ſupra attulimus, ſenſiſſe aliquos conſtat, qui ſcilicet non niſi opertis nitrarijs, & fermento, vt ait Plinius, operimentorum gigni illam putarunt: Sed ijs tamen aſſentiri Meſuen non dixerim, qui ita ferri dicit, neque aſſerit ipſe, aut negat. Quum vero eandem nitri ſpumam albam aſſerit, ſubſcriptorem Galenū habet 9. ſimplic. farinae triticeae comparantem. In eo vero etiam Manar. fallitur, quod aphronitrum a ſpuma nitri non diſtinguit, atq; de aphronitro Dioſcor. adducit teſtem, qui de eo nihil. loquitur enim de nitri ſpuma. hanc vero albam reperiri, & ruſam non eſt a ratione alienum, quando & nitrum, cuius haec eſt (ita dixerim) flos, ex alijs nitrarijs ruſum, ex alijs album colligitur ſoli ratione, vt etiam conſtat Plin. Quod ſequitur, an optimi aphronitri notas hic conſundat cum ijs, quae ſunt nitri; norint qui vtriuſque hitoriam expenderint. Mihi vero in nitro eadem a Dioſc. & Plinio videntur notae deſiderari, quas aſſert Meſ. Optat Dioſcor. quod leue, colore candido, aut roſeo, ſpongioſum: ac Plin. quod ſali proximum, ideſt quod hic ait, laminoſum, & fragile, ac lucidum. quare haſtenus ab alijs non diſcrepat. neque, vt ego video, quae ſunt aphronitri, nitro aſcribit ſigna. Quod vero ſubiungit mordicare nitrum, ac falſum eſſe; ſi ob id fortatte a nitro Manar. abdicet, quia nullus id ſcribat; & quia adulteratum nitrum pungere Plin. teſtetur: at perſuadendus ſpumae nitri exemplo, qd Dioſc. mordicare ait. habere n. nitri ſpumam qualitates a nitro non diuerſas veriſimile eſt, quando ea ex illius veluti ſemine emergit. Sed neq; id negare Plinū dixerim. ſyncerum ille ait facile reſolui, adulteratum pungere. atq; his uerbis mordacitatem in ſyncero nitro momentaneam (talis certe eſt) in adulterato vero diutina inuere ipſum exiſtimo. Quod ſuper eſt, an nitrum falſum ſit, ſi alicuius teſtimonium Manar. velit; Serapio id ipſum aſſerit, ne in pluribus conquirendis teſti-

bus laborem. alioqui autem qui id neget nullum haſtenus obſeruauit. Inferre ergo ex his licet, Meſuen veras nitri notas aſſerre, neq; conſundere cum aphronitro. Quod autem poſtremo loco obijcit, ex Galeno nullam aphronitro in eſſe aſtriſtionem. qui ſenſum, & Galeni verba diligenter expenderit, non diſcrepare a Gal. Meſuen conſitebitur. amara omnia ſunt, & nitrum, & aphronitrum, & ſpuma nitri. atqui quae amara ſunt aſtriſtionis habere nonnihil paſſim Galenus docet. ſed hanc tamen quae in nitro, pro nihilo habebis cum Galeno, ſi eam deterſoria eiſdem nitri qualitati conſeras, aut etiam ſi compares ſali. quod Galen. facit.

De Sarcocolla. Cap. XVIII.

Arcocolla eſt guma arboris, quae eſt ſicut frutex, & eſt ſpinola, cuius rami ſunt nodoli, collecti ad arborem, & colligitur ex ea gummi, & eſt eiſ aliud album ſicut thus, & aliud ſubcitrium.

ANT.

ELECTIO. † Fortius eſt ſubcitrium albo, & quod eſt amariuſ melius.

COMPLIXIO, & proprietates. † Calida eſt in ſecundo. Et eiſ ſiccitas eſt minor caliditate ſua, & eſt maturatiua & abſterſiua, & reſolutiua, & aperitiua, & eſt in ea virtus ſigillatiua vulnerum, & conglutinatiua, & mundificatiua, & incarnatiua.

RECTIFICATIO. Tardae ſolutionis eſt, & debilis: & conturbat cum, in cuius ſtomacho dominatur cholera. quare oportet ne eiſ in cuius ſtomacho dominatur caliditas, & in quo eſt cholera, propinetur. Vigorat autem eiſ operationē zingib. & cordumēni. Conſectio pilularum de ſarcocolla, quas fecit Haly ſenex. Rec. ſarcocollae drach. iij. turbit drach. iij. interioris colocynthidis drac. j. s. zingib. tantundem, ſalis gemmae drach. j. Diſſolue ſarcocollam in aqua roſata, & conſice: & fac pilulas. Sunt enim mirabiles ad ea, quae dicemus. Nutritur autem ſarcocolla in lacte aſinae, omni die lac inſundendo ſuper eam in ſcutella vitrea per quinque dies. † Et eſt medicamen bonum aegritudinum oculorum.

POSSE. † Solutione educit phlegma crudum, & humores craſſos, & proprie quod eſt in iuncturis & anchis: & mundificat cerebrum, & neruos, & pulmonem. & conſert tuiſſi, & aſthmati, & eſt ex rebus conferentibus ſenibus, & proprie phlegmaticis. Vſus tamen eiſ generat caluicium. † Inquit Dioſcorides. Vſus eiſ impinguat corpus & augmentum efficit in ſpermate. † Et ipſa eſt medicina ſublimis ophthalmiae, & lippitudini, & proprie nutrita ſicut diximus. Et conſert vlceribus putridis in aure, & ſanioſis, & proprie lychino inuncto in mellicrato, & inuoluto in puluere eiſ, & poſito in aure, eſt virtuola ad illud. & eſt medicina ſublimis omnium vulnerum recentium, & putridorum antiquorum. & mundificat ea: & generat carnem in ipſis, & conſolidat. Et haec eſt proprie virtus.

Dosis eiſ eſt a drach. j. vſque ad ij.

De

De Sarcocolla. Cap. XVIII.

SYLV.

Arcocolla est arboris fruticosæ, spinosæ, ramis nodosis arbori appressis, gummi album, thuris modo, vel pallidum, idque amarius. & ob id valentius. Cal facit ordine secundo, siccat minus, coquit, terget, aperit, digerit, vulnera etiam vetera putrida terget, carne implet, glutinat, [vnde illi nomen.] Purgat pituitam crudam, & humores alios crassos, præcipue a cerebro, neruis, iuncturis, vt ischio, pulmonibus. Ob id senibus pituitosis, asthmaticis, tussientibus prodest, sed caluitium accersit, corpus impingat, sperma auget Diosc. Ophthalmiā, & lippitudinem, & alios oculorum morbos, mire iuuat nutrita in vase vitreo dies 3. in lacte asinæ, nouo quotidie affuso. Aurium vlceri putrio, & fanioso vtiliter imponitur linamentum multa mersum, & puluere huius inspersum. Datur cum zingibere, & cardamomo, vt citius & valentius agat: vel his catapotijs Haly senis: sarcocollæ drach. iij. turbith drach. iij. medullæ colocynthidis, zingiberis, ana drach. j. & s. salis gemmæ drach. j. sarcocolla in aqua rosarum soluta, fiant pilulæ in dicta opera efficacissimæ. Ventriculo calido & bilioso est nocentissima sarcocolla: ob id vitanda picrocholis est, alijs datur a drach. j. ad drach. ij.

De Sarcocolla.

MANA.

Nomen inuenit apud Græcos, & seruauit apud Latinos, ex eo quod carnes glutinat. Est autem gummi arboris eiusdem nominis in Perside nascentis. For- TIVS est subcitrinum albo. Dioscorides colore esse ait subrufo. Plinius candidam meliorem esse dicit, quam rufam, & vetustate nigrescere. CALIDA in secundo. Galenus non meminit in quo ordine calefaciat, sed ex his quæ dicit innui videtur, non esse adeo calidā. mixtam enim habere dicit vim ex emplastica quadam substantia, & exigua amaritudine, & propterea sine morfu exicare, ac vulnera glutinare. Plin. cum quadam acrimonia esse dulcem dicit, & Diosc. subamaram: quæ qualitates non valde calere ostendunt. SOLVTIONE educit phlegma. Inuentum hoc Arabum. Græci enim ea non nisi extrorsum utebantur. An vero purget, & si purgat, quomodo id faciat, cum expertus non sim, dicere non audeo. INQVIT Dioscorides, vsus eius impingat corpora. Non hoc Diosc. nec video quo pacto non pugnet cum his, quæ dicta sunt: si enim purgat, & stomachum, vt dixisti, turbat, quomodo pinguecere facit corpora, & semen auget? nisi humores purgare forte dixeris, qui nutriti corpus prohibebant. Sed quare alia, quæ purgant, non idem possunt? quod tamen alteri pharmaco non adscribis. EST medicina sublimis ophthalmiæ. Experientia ipsa sæpius cognoui eius iuuamen in ophthalmia discutienda. Dioscorides dixit, quod oculorum sistit fluxiones, & Plin. quod eū vino sistit fluxiones. Sane tamen hoc intelligendum, præsertim in oculorum inflammationibus: non enim ab initio fluxionum ea vitandum, sed vbi iam discutiendi surgit intentio.

COST.

Sarcocolla nullus Græcorum soluendi ascripsit vires, sed inuentum, & hoc Arabū est, vt multa alia. hoc ipsum nouit, & Auic. vt videre est 2. Canon. Qualis autem sarcocolla deligenda sit, quum Plin. lib. 24. albam præferat, Mesues subci trina: non facile est indicare. si tamen Dioscoridi præstanda est fides, quum

Cap. 14.

A is rufum huic colorem ascribat, Mesue credendum potius erit ad Dioscoridis sententiam proprius accedenti, quam Plinio. An vero in depressiori calidorum ordine, quam secundus est, reponenda veniat sarcocolla, vt Manard. vellet; ex sapore explorandum erit, & ex effectis. ex Galeni autem verbis id non video elici, quod Manar. ait. quando, quod sine morfu desiccet, & vulnera agglutinet, leni, & emplastica qua ea constat, substantia, videtur referendum, non calori imbecillo. alioqui etiam, quum acrimonia huic quadam insit, vt Plin. ait; vt aperte calefaciat (quod faciunt secundo ordine calida) necesse erit. Sed si etiam Manardo assentiari, exigui res est momenti, potesq; Mesue verba de secundi ordinis initio intelligere, & litem sedare. Illud autem his prætermittis, nunc perpendamus, si sarcocolla purgatoriam vim habet, qui fieri possit, vt eius vsus semē augeat, & pinguiora reddat corpora, quod hic scribit. Sane fieri aiunt nonnulli, vt huius vsu pinguescat corpus, quia succos vnit, & agglutinat: atque vt semen eadem augeat, quia pituitam calefaciens in sanguinē, atq; adeo seminis materiam ipsam vertit. alij vtrinq; horum ob id fieri putant, quia humores expurgat, qui ali corpus prohibebant. Caterum quum alia multa agglutinatoria, & calfactoria vi præstent æque, vt sarcocolla, quum alia itidem humores noxios educat, a quibus prohiberi corporis nutritio potest. quæ tamen huiusmodi vires non habent; friuola etiā huiusmodi causa videntur. Fortasse autem, quod & alij dicunt, inest huic medicamento peculiare aliquid, cuius gratia, & ventriculus firmari, & in eo coqui facilius, & felicius alimenta possint, id quod ad sanguinis, & seminis incrementum, & corporis obesitatem plurimum facit. aut etiam ascribuntur hæc sarcocollæ vires, non quia vere hæc præstet, sed quod aliorum medicamentorum comparatione minus corpora attenuet ob lætorem, cuius vi minor spirituum diffusio in expurgando fiat. excitat etiam forte viscidiores flatus, quod in causa est, vt venis appetentia adueniat, atque ob id augendi seminis facultas illi quamuis improprie ascribatur.

De Sagapeno. Cap. XIX.

Agapenum est gummi alhasce hunt- ANT. deg, † & est arbor similis oleandro montano.

ELECTIO. † Melius est cuius color est inter subrubeum, & subalbidum, † & quod habet odorem porrorum, † & quod est facile resolubile in aqua, & quod est clarum cum spissa substantia: & quod ex eo est leuius est melius, † & quod non est in vehementia odoris assæ, nec habet odorem chalbani. Ipsum enim est sic adulteratum.

COMPLEXIO, & proprietas. Minus est sicum, quam calidum, & eius caliditas est in tertio. Siccitas vero est in secundo, & in ipso est amaritudo cum acuitate, sicut acuitas porrorū. Et est cōpositū ex substantia subtili ignea & terrea. Sed substantia subtilis est dominās, & † est resolutiuū, carminatiuū vëtositatum crassarū, subtiliatiuū, extenuatiuum, solutiuum, & prouocatiuum.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho & hepati. Verum tollunt nocumenta eius aliqua ex medicinis stypticis habentes, sicut ma-

Mesue.

M 3

stix

fix proprie, & spica. Enula quoque sigillat ei
proprietas mirabilem ad ea, quæ oportet. Et
narrat Mes. modos præparationis eius duos fa-
tis bonos. Primus perforat colocynthis, & abij-
ciantur grana eius tantum, & impleatur aqua
cum pauca spica, & mastice, & bulliat in cine-
re calido usque ad consumptionem tertiæ ipsius.
Deinde nutriatur sagapenum cum hac aqua se-
per, aut modicum infundendo usquedum pin-
guescat. Deinde exicetur, & fiant trochisci,
sunt enim ultimi ad ægrotudines iuncturarum,
& aquam citrinam. Et alius modus est proxi-
mus huic, & fit permutatio ab aqua colocynthi-
dis ad aquam myrobolanorum tantum. Mo-
dus alius ex inuentione nostra. Accipe succi e-
nulae sicut est, vnc. 17. & infunde in ea spicæ, &
mastice, ana drachm. 3. & bulliant vsque ad
consumptionem medietatis, & post illud cole-
tur, & nutriatur sagapenum cum eo, sicut dici-
mus. Nutritur etiam propter ægrotudines oculo-
rum cum succo rutæ, aut fœniculi, & aliquo
ex fellibus, & proprie auium rapacium, & fit
medicamen sublime ad ea, quæ oportet.

P o s s e. † Solutione educit humores visco-
sos, & phlegma crassum, & aquam citrinam, &
eius proprietas est mundificare cerebrum, &
neruos, & educere materias eorum, † & confer-
re ægrotudinibus eorum frigidis, & proprie se-
cundum omnem modum administrationis ip-
sius: quæ sunt dolor capitis antiquus, & hemi-
cranea difficilis, & epilepsia, & vertigo, & para-
lysis, & tortura, & tremor. Et fit linimentum ex
eo, & succo rutæ, & aceto, & confert similiter
ægrotudinibus nunc dictis, & contritioni lacer-
torum. Et est ex rebus valde bonis ad mundifi-
candum materias, quæ sunt in pectore, & pro-
prie nutritum cum aqua rutæ, aut cum aqua
enulae proprie, & confert dolori eius bibitum,
& linitum dolori laterum, & tussi antiquæ, &
difficultati anhelitus, & est ex medicinis ma-
gnis hydropisi. Extrahit enim aquam citrinam,
& proprie cum duplo ponderis eius ex myroba-
lanis citrinis: & modi nutritionis eius prædi-
cti sunt ad hoc mirabiles, & confert duritiei sple-
nis, & resoluit inflationem eius sumptum in
potu, & superlinitum cum succo capparis, &
aceto, & resoluit scrophulas, & durities, & no-
dositates membrorum, & nutritum cum succo
rutæ, & fellibus sicut diximus † confert obscuri-
tati visus. Et est medicina magna descensui
aquæ ad oculum, & proprie alcohol factum
ex eo. Et linitur cum aceto super ordeolum,
& delet ipsum, & confert secundum omnem
modum administrationis eius doloribus iun-
cturarum, & est potens in eradicando materias
eorum: ita quod ex anchis, & profundis iun-
cturis, & clysterizatum valet similiter. & bibi-
tum, & clysterizatum confert colicæ frigidae,
& ventosæ, & dolori ventris. † & bibitum, &
suppositum † prouocat menstrua, & interficit
foetum, & confert dolori matricis, † & præso-
cationi ipsius.

D o s i s eius est a drach. s. vsque ad aur. 1.

De Sagapeno. Cap. XIX.

Sagapenum est liquor fruticis ferula-
cei oleandro montano similis: bonū
quidem, colore ex albo subrubente,
odore porri, substantia crassa, sed in
aqua facile solubili: leue, improbum vero notis
his destitutum, ac præterea odore sylphij perfici
viroso (assam foetidam vocant) aut galbani, quo
est adulteratum. Calidum ordine tertio, siccum
secundo, amarum, & porri modo acre, substantia
tenuis, & ignea plus, quam terreæ complexum.
Purgat pituitam crassam, & alios humores len-
tos, & aquas a ventriculo, intestinis, cerebro, ner-
uis, thorace, pulmone, iuncturis etiam longinquis,
& profundis. Morbis harum partium, & aliarū
frigidis inde natis succurrit quouis modo vsurpa-
tum, vt cephalalgia antiquæ, hemicrania contu-
maci, epilepsia, paralyfi, vertigini, psafmo cynico,
tremori, dolori ventriculi, aut coli pituitoso, aut
flatulento, cum succo rutæ, & aceto dictis parti-
bus illitum, & attritis musculis, vel cum liquore
idoneo sumptum, & clystere iniectum. cum aqua
rutæ vero, aut helenij nutritum, & potum, cras-
sa, & lenta ex pulmonibus, & thorace, & poten-
ter educit. Illitum quoque tussi antiquæ, difficul-
tati spirandi, dolori laterum prodest. Cum duplo
item myrobalanorum citrearū in hydrope aquas
serosas mire extrahit. Splenis quoque duritiem, &
inflationem dissipat potum, & cum succo cappa-
ris, & aceto illitum, ite chyradas, nodos, & alios
tumores duros. Nutritum quoque cum succo ru-
tæ, aut fœniculi, & felle auis alicuius rapacis, vi-
sum clariorem reddit. Fluxionem in oculum præ-
cipue factum ab ea cohol sanat, hordeolum ex ace-
to illitum delet. Menses quoque potum, & suppo-
situm euocat, foetum necat: dolori vteri, & præ-
focationi prodest, quoniam tenuat, resoluit, dissi-
pat, prouocat, soluit. Quod autem ventriculo, &
hepati noceat, cum stypticis, mastiche, spica, & si-
milibus sumitur. cum enula quoque proprietate
quadam mira perficit. Si colocynthis feminibus
tantum abiectis, aqua cum pauca spica, & masti-
che impleta sub cinere calido ad tertiæ partis con-
sumptionem coquatur, & hac aqua paulatim sæ-
pe affusa nutriantur sagapenum, ex eoque ficcato
trochisci fiant, magnarum sunt virium ad iunctu-
rarum affectus, & aquas serosas vacuandas. Potest
nutriri aqua macerationis myrobalanorum citrea-
rum, vel succi enulae non purgati vnc. 17. cum ma-
stiches, & spicæ nardi, ana drachm. 3. coctis ad di-
midij consumptionem, & colatis. Datur a drach.
semisse ad drach. 1.

De Sagapeno.

Sagapenum Græci, & Latini vocant: sunt & qui Sa-
copenium. Ferulaceæ plantæ succus est, in Media
natis: vel potius planta ipsa, vt tradit Galenus. Sed
quia inutilis alioqui planta est, ideo succo ipsi nomen re-
liquit. Et est arbor similis oleandro. Similem Panaci
scribit Gal. in lib. de antidotis. **M e l i v s** est cuius co-
lor

SYLV.
Sagapenum
arbor simili-
lu panaci
Galenus an-
tidoti, opti-
mus liquor
splendidus
feru rufus
intus albus
acer odore
medio inter
sylphium &
galbanum
Dioscor. quod
in Sagape-
num muta-
tur Gale. in
antido. Vm
per inferna
purgatrix
Græci tunc
runt Arabes
inuenerunt

for inter subrubeum, & subalbidum, & reliqua.) Ex-
cellit teste Dioscoride splendidum, exterius rufum, in-
terius album, gustu acre. Quod habet odorem porro-
rum. Nescio, ubi Mesue olfecerit, praeterim cum ipse
met scribat paulo posterius haec verba. Et quod non
est in vehementia odoris assae, nec habet odorem Gal-
bani. Quae verba licet non bene, ex Dioscoride accepta
sunt, scribente, odore esse medio inter Silphium, & Chal-
banen. Nec mirum est si odorem habet Chalbani,
quum adeo propinque naturae sint, ut Chalbani mute-
tur in Sagapenum, sicuti scribit Gal. eodem de antido-
tis libro. Et, quod est facile resolvable in aqua.) Verum
Sagapenum ibidem scribit Gal. aqua infusum, aut vi-
no, statim dissolui. Et eius caliditas est in tertio. Gale-
nus dicit calidum, & tenuium partium, sicut alij opi-
ideft lucci: nec dicit in quo ordine: sed cum dicat Chal-
banem esse calidum in fine secundi: vel principio tertij,
idem de hoc pariter sentiendum. Est resolutivum.)
Galenus tenuium esse partium, & habere, quid dixit ab-
sterfivum. SOLVTIO. N. educit humores viscosos.)
Inuentum, & hoc Arabum: non enim purgatoriam ei
vim adscribunt Graeci. Purgatiuam vim cum dico,
per inferiorem ventrem intelligo: scribit siquidem Dio-
scor. quod crassos humores ex pulmone expurgat. Et
conferre agritudinibus eorum, scilicet cerebri, & neruo-
rum.) Conferre opisthoronicis scribit Dioscorides, idest
rigori, quo caput ad scapulas trahitur: ad rupta quoque,
& conuulsa. B. B. I. T. V. M. prouocat menstrua.) Cum
aqua dulci, scribit Dioscor. Et praefocationi matricis.)
Si cum aceto illud mulier odoretur, ait Dioscor. CON-
FERT obscurati vitus. Cicatrices quoque oculorum se-
cundum Galenum attenuat, & expurgat. Dimittit au-
tem Mesue vim qua praecipue excellit, in his quos serpen-
tes momorderint.

COST. **A**rabum, & hoc inuentum est, quod Sagapenum
purgatrice vi sit praeditum: neque id Graecorum
vllus animaduertit. In eius electione quum Aui-
Can. sen eius potius interpret id praeferat, quod interius
album, & foris subrubrum est: praefendum tamen est,
quod extra rufum intus autem album, ut docet Diosco-
Atque in hoc certe Mes. porri odorem desiderat, de
quare alij ne verbum quidem: sed astipulari huic sen-
sum dices, si ore paululum detinueris, quod, & Brasia.
ante nos scribit, quamuis allium ferè verius redoleat,
quam porrum. At vero, quum Sagapenum ferulaceae
plantae gummi esse Dioscord. asserat, quam Galenus pa-
naci similem esse ait. 1. de antido. Mesue autem ex ar-
bore oleandrum montanum emulante prodire scribat:
nondum tamen qualis ea planta sit, arborne, an herba,
certo scimus, iconem autem, quam appingunt nonnulli
a Persa, ut aiunt, mercatore acceptam, suspectam, &
profectu a peritioribus habitam intelligimus.

De Euphorbio. Cap. XX.

ANT. **E**uphorbium est gummi, & excedens
omnia genera gummi in calefacien-
do, & subtiliando. Est enim ex rubifi-
cantibus, & exiccantibus: & Et est ex
arbore desertorum locorum hispidorum: cuius
folia in primis cum eleuantur sunt sicut lanugi-
nes, deinde cadunt, & nascuntur folia similia po-
lio marino.

ELECTIO. & Melius est leue frangibile ha-
bens colorem palcarem, & clarum, & quod est
vehementis acredinis, & odoris valde acuti, &
quod est recens, super quod iam praeterijt an-

ANUS. Recens vero anni sui, est sicut venenum,
& ignis. Et est ex gummis, quae dissoluntur in
olco, & proprie quod est recens. Antiquum ve-
ro fortassis non dissoluitur.

COMPLEXIO, & proprietates. Calidum est,
& siccum in quarto: & est calidius, & subtilius
omni eo, quod calefacit ex gummis: & est in eo
virtus & adustionem faciens, & rubificationem,
& est penetratiuum, absterfivum, excoriativum,
& est ex facientibus operationem cum labore,
& angustia vehemēti producente ad syncopim,
& sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Est inimicum hepati, &
stomacho propter vehementiam virtutis suae,
quoniam est acutum vehementer, ferrosū, &
inflammabile. oportet ergo virtutem eius fran-
gere, & proprie cum rebus obtundentibus acu-
men eius, & extinguentibus inflammationem,
& acquirantibus ei lubricitatem: & oportet, ut
sit earum quantitas multa vestiens, & tengens su-
perficiem eius: & oportet, ut non multum tera-
tur. & Dixit Alkanzi. Accipiantur frusta citri, &
sepeliuntur grana eius prius inuoluta in oleo
amygd. in acetositate ipsius, deinde inuolantur
pasta, & decoquantur. rectificatur autem ex hac
arte, & remouetur acumen eius. Modus alius vir-
tutem eius frangens sicut narravit Hamech. In-
uoluatur in oleo amygdal. deinde sepeliatur in
succo liquiritiae, aut fereniabin dissoluta, aut in
aliquo ex robur dissolutis stipticis, & sit eorum
quantitas multa, & fiant ex eis pilulae, & propi-
nentur ubi oportet. & Et dixit Humain. Propi-
nentur cum aqua mellis, & aliquibus speciebus ale-
fanginis. Mastix autem, & spica sunt ex rectifica-
tibus communibus emendantibus quaecunque
ex acuitate medicinarum timentur. Audaciam
autem eius expellunt medicinae lubricificatiuae,
& extinctiuae sicut est aqua hordei, proprie cum
oleo amygd. & fiat exhibitio post exhibitionem
frequens.

POSSA. Solutione & educit phlegma visco-
sum, & crassum a locis profundis corporis, mun-
dificans iuncturarum vacuitatem ab humori-
bus crassis difficilis eradicationis. Nec est ei res
similis ad hoc, & est ex rebus mundificantibus
neruos, & consumentibus humiditates imbibita-
tas in eis. Et dissoluitur in oleo de cheiri, & iun-
gitur cum eo, & confert agritudinibus neruorum
frigidis, sicut est paralytis, & stupor, & tremor,
& tortura, & spasmus, & est res mirabilis ad il-
lud. Et inungitur super hepar, & splenem, & con-
fert doloribus eorum frigidis, & ventosis, & fri-
catur pulvis eius super morpheam cum aceto
fricatione forti, & delet eam. Et sumptum in po-
tu secundum modum emendationis eius, est me-
dicina magna doloribus nodosis, qui vadunt, &
veniunt per iuncturas, & est ex rebus, quae faciunt
sternutationem cum fortitudine: & est medici-
na bona lethargo, obliuioni, & proprie inunctio
ex eo, cum oleo de spica in occipitio. & Et est ex
medicinis educentibus aquam citrinam. Et dixit
Diosc. Aureus vnus ex eo interficit.

DOSSIS. eius est a chirat 1. vsque ad 3. Con-
seruatur autem quadriennio. Recens autem an-
ni

DE SIMPLICIBVS

ni sui est perniciosum. Is autem, qui sumit ipsum timeat frigus. Conseruatur autem nec cito senescat, in milio, vel fabis, vel lentibus.

De Euphorbio. Cap. XX.

SYLV.

*Splendidum, ut
sarcocolla,
acre erui ma-
gnitudine ui-
tres in vātri-
bus enā col-
lectis praefert
Diosc. Plin.
Isidori Gal.
recent albu,
verius flauū
scribit esse.
Si cum odo-
rata portione
bibatur i-
schuati me-
detur Diosc.*

Vphorbium liquor est arboris in deser-
to frequentis, hispide, folijs item priori-
bus hirsutis, quibus delapsis succedunt
alia polio marino similia. Id esse debet

leue, fragile, clarum, colore pallido, acerrimum sa-
pore, & odore: recens, & annotinum est veneno-
sum, igneum calidum siccum ordine quarto, om-
nium lachrymarum calidiss. tenuiss. vrit, rubrifi-
cat, vlcera, penetrat, terget, tam violenter agit, vt
præ angustia, & labore syncopen, & sudorem frigi-
dum accersat. Purgat autem præter cætera pi-
tuitam crassam, & lentam, quantumvis impactam
etiam a neruis, & iuncturis remotis, & profundis
sumptum, sed vt mox dicam, emendatum. Idem ex
oleo leuocij lutei solutum, affectibus neruorum fri-
gidis, paralyti, stupori, tremori, spasmo, spasmo cy-
nico, nodis, illitu mire conducit, hepatis quoque,
ac lienis tumoribus, & dolori ab intemperie frigi-
da, & flatu, & ei, qui per iuncturas, & partes alias
turgit, occurrit. Puluis eius ex aceto alphis valen-
ter affricus eos delet, idem sternutamentum valen-
tissime ciet. Cum oleo de spica illitum occipiti,
lethargicæ obliuioni prodest, aquas quoq; vacuat.
Ventriculo, & hepati nocet suæ actionis vehemen-
tia, ob id parum tenuiter est terendum, & miscen-
dum acrimoniam obtundentibus, calorem flam-
meum extinguentibus, lubricantibus, & horum
omnium tanta copia, vt superficies eius vndique te-
gatur, & vestiatur. Alkanzi quoque euphorbij
grana oleo amygdalino inuoluta mergit mali ci-
trei diuisi succo acido; & malum maza circunda-
tum coquit. Sic obtusa acrimonia fit innocentius,
vel oleo amygdalino inuoluta, deinde cum succo
glycyrrhizæ, vel manna, vel sapa ex larga styptico-
rum copia soluto, in catapotia formentur, danda
quibus opus est. Humain quoque euphorbium
propinat cum mulla, & aromatibus quibusdam,
& mastiche, spica, communibus aliorum medica-
mentorum valentium epiceraisticis. Aqua hordei
autem, & alia lubricantia cum oleo amygd. sape
post euphorbium potanda, vt calorem extinguat,
& leniendo celeriter ex corpore deturbent. Aureo
vno sumptum necat Dioscor. Datura siliqua vna
ad siliquas tres, quo sumpto frigus vitandum est.
Anno primo est venenosum, ad annum vsque
quartum est validum, præsertim cum milio, vel lé-
tibus, vel fabis seruatur.

*Euphorbium
cū mastiche
& tragacā-
tis collum
in pane de-
dit in motu
italico Ma-
nardus: &
sine manife-
sta noxa ui-
uit.*

*Id in Diosc.
non legit, sed
drach. 3. ne
care scribit.
Rhaſes, Sc-
rap. Auic.*

De Euphorbio.

MANA.

Euphorbion græce, & latine dicitur: apud quosdam
Græcos Eupholbium, arbor est secundum Diosco-
ridem, secundum Plin. herba, secundum vtrunque seru-
lacea. Plin. folijs acanthinis, in monte Athlante Diosco-
rides monte Tmolo Mauritania, opo plena acerrimo,

EXCEDENS omnia genera gummi. Non inter gummi,
sed inter opos reponit Gal. Diosc. abundare dicit Euphor-
bium arborem opo accerrimo, ad eo, vt sine metu colli-
gi non possit. Est ex arbore desertorum locorum. Nec
apud Græcorum, nec apud Arabum quæquam legi, qua-
lis sit hæc planta. Plin. tantum folijs esse acanthinis Eu-
phorbium, & a Iuba rege inuentum, ac nomine sui me-
dici Euphorbium vocatum. Fuit enim Euphorbus me-
dicus Iubæ, & frater Antonij Musæ. MELIUS est lene,
frangibile. Eligendum secundum Diosc. id quod splen-
didum est, & acre: esse enim eius duo genera, alterum splen-
didum, vt Sarcocolla, Erui magnitudine: alterum quod
in auium ventribus colligitur, vitreo colore. Plin. lacteū
succum commendat, & habere dicit thuris effigiem: ad-
ulterari hēdino lacte, sed discerni igne: quoniam id quod
syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Diosc.
adulterari Sarcocolla, & glutino. Galen. lib. 2. de medic.
comp. secundum loca circa finem, id quod recens est, al-
bilimum esse, antiquius ad flauius vergere. AD VSTIO-
NEM faciens. Galenus causticæ esse virtutis dicit, & te-
nuum partium. DIXIT Alchanzi. Iussi aliquando, vt
in pane coqueretur, addens mastichem, & gummi ex
Tragacantha, eoque vius sum in Gallicis artuum dolori-
bus, & sine manifesto nocumento iuiuit. Et dixit Hu-
main. Dioscorides cum melle absolute, Paulus cū mel-
le cocto præbet. EDVCIT phlegma viscosum. Paulus
simpliciter pituitam. A locis profundis corporis. Si cū
odorata portione bibatur, coxendicis doloribus mederi
scribit Diosc. Est ex medicinis educentibus aqua. Pau-
lus educere magis aquam, quam pituitam dicit, datque
ad hunc effectū siliquas 5. vel 7. Et dixit Diosc. aureus
vnus ex eo interficit. Non hoc dixit Diosc. sed Paulus,
quidem dat drachmam j. cum melle cocto, ad pituitā, &
aquam educendam. Rasis, Serapion, & Auic. dicunt tres
drachmas interficere. Discunt etiam suffusiones, & squā-
mas ossium resoluit, secundum Dioscor. DOSIS eius est
Chirat 1. vsque ad tres. Ad drachmam vsq; accedit Dio-
sc. vt superius diximus. Auicēna dat tres analosat, id est
obolos. Serapion duas, secundo practicæ excedit aureū.

Euphorbium liquor ferulaceæ arboris Diosc. herbæ folijs acan-
thinis in monte Athlante, Plin. in Tmolo Mauritania. Dio-
scorides a Iuba rege inuentum, ab Euphorbo suo Medico Antonij
Musæ fratre, vocatum. Paulus dat siliquas quinque, vel septem: im-
mo drach. i. cum melle cocto, ad pituitam, & aquam duceodam, ad
drach. i. accedit Diosc. Auic. tres obolos. Serapion duos. Cætera de
hoc, & alijs ex nostris simplicibus locupletare potes.

EX quali nam planta Euphorbium prodeat dissentit
inter se herbarie historie professores, atque alij ar-
borem esse aiunt, quod, & Diosc. & Mes. alij herbam,
quod Plin. Hic autem quom ostendant nonnulli imagi-
nem quandam arboris, a Sarraceno, aiunt, mercatore
ex Africa allatam; persuadent tamen nos Africa com-
mentaria mercatori huic non esse præstandam fidem.
Legere equidem in his est euphorbij plantam spinosam
esse (hoc vero, & Gal. 9. de comp. med. per loca, & Plin.
lib. 25. qui acanthi folia illi ascribit) syluestri cinara si-
milem, ex cuius radice numerosi fructus viridi colore,
cucumerum facie prodeant, sed longiores. hos autem
ubi maturuerint punctim aperiri, & lacteum, ac lentū
liquorem exire, qui cultello exceptus in vtre condatur.
Porro licet euphorbio purgandi melle vires, neq; Diosc.
neq; Gal. norit; norunt tamen, & Aetius, & Actuarius.

De Opopanace. Cap. XXI.

Popanax est gummi plantæ similis se-
rula, cuius stipes eleuatur super ter-
ram circiter cubitum vnum, vel
duos, & folia eius sunt minora fo-
lijs ferulæ. Et eius thyrsus est pælearis in colo-
re, &

SYLV.

COST.

ANT.

re, & eleuantur super eum flores odoris boni, coloris auri, & sunt † secundum semitam florum anethi. † Et faciunt cultores eius incisiones paruas inter radicem, & eleuationem thyrsi eius circiter palmum medium, † & egreditur humiditas aurea, quæ coagulatur, & fit opopanax.

ELECTIO. † Melius ex eo est, quod est citrinum extra, & subalbidum intus, † & quod est amarum, & quod facile frangitur, & facile dissoluitur in aqua: † & quod est odoris boni proprii. Et sunt ex hominibus, qui adulterant ipsum cum ammoniaco proprie, super colorando grana minuta ex eo: † sed odor, & albedo fracturæ deocculant fallaciam. Et melior pars plantæ eius est gummi eius, & radix ipsius.

COMPLEXIO, & proprietates. † Calidum est, & siccum in tertio, & radix eius est in secundo, † & est resolutiuum, carminatiuum ventositatum crassarum, subtiliatiuum, lenitiuum, mundificatiuum, & abstersiuum, & similiter radix ipsius.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho faciens sitim. Et est operationis tardæ. De rectificatione autem fac, quod in sagapeno diximus.

POSSE. Solutione educit phlegma crassum, & viscosum a partibus remotis, & iuncturis propriis; & mundificat cerebrum, & nervos, & confert ægrotudinibus eorum frigidis: & est ex rebus addentibus in visu proprie, secundum omnem modum administrationis ipsius, & mundificat pectus, † & confert tussis antiquæ, & difficultati anhelitis, similiter, & radix eius. Et fit emplastrum ex eo, & succo apij, & aceto bono super splenem resoluens duritiem eius. Et dixit quidam, Ponitur pars aliqua ex eo in musto, & administratur post tres menses, & confert hydropis, & magnitudini splenis. † Et emplastratur super nodositates membrorum, & super scrophulas, & resoluunt eas. Et colluitur os cum aceto decoctionis ipsius, & confert dolori dentium, & corrosioni eorum, & bibitur cum aqua mellis calida, † & confert guttationi vrinæ, & prouocat ipsam, & menstrua, † & facit abortum. Et est medicamen bonum † præfocationi matricis, & ægrotudinibus ipsius frigidis. & est medicina magna doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori genuum, & fortis † ischiaticæ, & proprie secundum omnem modum administrationis ipsius, etiam linitum, & emplastratum, & proprie cum succo caulis, & melle, & sale pauco. Et est ex medicinis bonis expertorum iuuamentorum † vulneribus antiquis, & putridis, & eis, quæ sunt difficilis consolidationis. Facit enim in eis nasci carnem, † vestit ossa nuda, & est ei proprietas in hoc. Et narrauit Ebengezar, quod si ex eo, & medio ponderis ipsius, & rasura panni antiqui subtilis, mundi, & vino, & melle, & oleo rosaceo, fiat vnguentum sic terendo in mortario, nunc coleum, nunc vinum infundendo, illud fit mirabile ad implenda vulnera carne, & proprie in quibus videtur difficilis incarnatio. Et posteriores addiderunt ex lythargyrio, & aloë, & myrrha, & sarcocolla, sicut ana quartam partem quantitatis opopanaci, & fit medicamen mira-

bile sanans fistulas, & vlcera fraudulenta. Et est medicamen expertum rigori febrium, & proprie bibitum cum aceto ante horam paroxysmi, & linitum in spina dorsii dissolutum cum iucco apij, & oleo anethino.

DOSIS. eius a drach. j. vsque ad ij.

De Opopanace. Cap. XXI.

Popanax est liquor plantæ similis ferulæ, caule cubitali, vel bicubitali pallido, folijs ferulæ, sed minoribus, floribus anethi modo in umbella dispositis, odoris, flauis. Secto autem caule digitis duobus, aut circiter supra radicem liquor effluit flauus, qui coagulatus est opopanax optimus, si intus albus est, foris flauus, amarus, fragilis, in aqua mox solubilis, odoris boni, sed sui. Adulterant hammoniaco, intestis, scilicet ex ipso granis opopanace vero. Dolum prodit odor, & albedo in fracturis. Radice etiam planta hæc utilis est, calida sicca tantum ordine secundo, tertio autem opopanax. vtrumque terget, digerit, tenuat, flatus dissipat crassos, lenit, expurgat. Purgat pituitam crassam, & lenit etiam a remotis partibus, cerebro, nervis, sensorijs, iuncturis, thorace. Ob id prodest harum partium affectibus frigidis inde natis, visui imbecillo, tussis antiquæ, difficultati spirandi, ischiadi, gonagræ, podagræ. Vino musteo incoctum post tres menses potu hydropem leuat, & lienis tumorem. Ex mulla calente potum stranguriam sanat, menses mouet, abortum facit, alioqui ab vtero præfocationi, & frigidis vteri affectibus saluber. Stomacho idem nocet, sitimque excitat, tarde purgat, corrigitur, vt sagapenum. Idem aceto solutum collutione dentium dolorem, & erosionem sanat. Potum cum aceto hora vna ante accessionem, & cum succo apij, & oleo anethino spinæ illitum, rigorem febrem prohibet. Ex ipso autem, & succo apij, & aceto bono emplastrum leni impositum ipsius diuritiem dissipat. Datur a drach. j. ad drach. ij. nodos, strumas emplastro dissipat, & resoluunt, & ischiadem, gonagram, podagram, & aliorum articulorum dolores quouis modo vfurpatum, hoc est, sumptum, clystere iniectum, admotum præsertim cum succo brassicæ, melle, pauco sale. Vlcers fistulosa, antiqua, putrida, cacoetha, dyssepulotica expurgat, carne implet etiam super ossa nuda (quod opus illi est peculiare) & cicatrice tegit, si (Ebengezar ait) opopanaci † j. rasuræ panni antiqui tenuis, mundi, vncia dimidia cum vino, & melle, & oleo rosato paulatim alternis affuso, teratur in mortario, donec fiat vnguentum. Huic tamen posteriores addiderunt litargyri, aloës, myrrhæ, sarcocollæ, ana drach. ij.

De Opopanace.

Popanacem Græci, Latini vocant liquorem Panacis Herculei: triplicem enim Panacem tradunt Herculeum, Alclepium, & Chironium. Videtur tamen non Herculeum, sed Asclepium potius describere, dum ait: Gummi plantæ similis ferulæ, & reliqua. De Herculeo liqui-

SYLV.

Panax. Herodotus li-
quit omnib.
dictur, ta-
men Ascle-
piu panax
hic potius de
scribi cogna-
tæ ex v-
triusque no-
tu a Diosc.
expressum.

MANA.

DE SIMPLICIBVS.

si quidem scribit Diosc. quod caulem habet, & vmbellā. non quod planta sit similis ferulæ. Sed nec ex duobus reliquis generibus vllum ferulaceum facit. Cuius stipes eleuatur super terram, circiter cubitum vnū, vel duos, Herculei caulem dicit Diosc. esse altissimum, Asclepij tenuem, & cubitalem. Et folia eius sunt minora folijs ferulæ. Hoc nullo pacto potest Herculeo congruere, quē folia habere dicit Diosc. fico similia, in quinque partes per ambitum diuisa; sed respondet potius Asclepio, quē folio faniculi constare dicit, sed maiore: quod etiam de ferula dixit Mesue. Flores odoris boni, coloris auri, hæc fere sunt Diosc. verba de Asclepij floribus, Herculei vero flores, dicit esse melinos, hoc est luteos. SECUNDVM feminam florum Anethi. Hoc vtrique potest aptari. De Herculeo tamen peculiariter Dioscor. quod vmbellam anethi habet. Ex his igitur patet, Asclepium potius hic describi, quam Herculeum cum tamen omnes medicinarum authores, ex Herculeo, non ex Asclepio fieri opopanax scribant. Et faciunt cultores eius incisiones paruas, inter radicem, & eleuationem thyrī, circiter palmū medium. Radicem ipsam scindi scribit Diosc. germinantibus caulibus, caules vero messis tempore. Et egreditur humiditas aurea. Egredi liquorem candidum scribit Dioscor. sed vbi inaruerit croci colorem exterius acquirere. MELIUS ex eo, quod est citrinum extra, & subalbidum intus. Laudar Diosc. eum, qui sit interius candidus, vel subrufus, exterius croceus. Et quod est amarum. Amarissimum dicit Diosc. Et quod est odoris boni. Grauis odoris esse debet secundum Diosc. & præterea pinguis, friabilis, dissolui facilis, ac lauis, nigrum, & mollem esse malum dicit. Opor, & albedo fracturæ deocculant fallaciam, Dioscorides, verus digitis in aqua cōtritū, diluitur, & lactescit. CALIDVS, & siccus in tertio. Galenus calidum in tertio, sic cum in secundo. Est resolutiuum, & reliqua. Gal. calefacit, mollit, discutit: radix vero abstergit, siccatur, & quia non vehementer calefacit, ideo carnem generat. SOLVTIONE educit phlegma. Nec Diosc. nec Gale. vim ei purgandi adscribunt. Est ex rebus addentibus in visu. Dioscorides, ad claritatem oculorum inungitur. CONFERT tussis antiquæ. Dioscorides, valet ad lateris dolores, & tussis cum aqua mulsa, aut vino sumptus, & ad rupta, ac conuulsa. Et emplastratur super nodositates membrorum, & super ferofulas. Durities inquit Diosc. vteri, & inflationes discutit, cum melle solutus. Confert guttationi vrinæ. Dioscorides, ad strangurias, & vesicæ scabies, ac tormina cum aqua mulsa, aut vino. Et facit abortum. Dioscorides cum melle dissolutus fetus occidit. Et de radice ait, quod abrafa, & supposita educit fetum. PRÆFOCATIONI matricis. De fructu hoc scribit Dioscor. si cum vino bibatur. Et podagræ. Cum vna passa linitus, ait Diosc. SCIATI CÆ secundum omnem modum administrationis. Dioscorides, inunctum Vulneribus antiquis. De radice hoc ait Diosc. Gal. quod valet ad vlcera mali moris, atque in eis generat carnem. VESTIT ossa nuda. De radice hoc quoque scribunt Diosc. & Gal. tanquam de minus calida, quam opos. Adde ex Diosc. quod acopis, & capitis medicinis miscetur, ac canis dentium, dum dolent: Carbutulus rumpit, & spicæ mixtum est contra morsum rabidi canis optimum emplastrum.

COST. *Quum panax ex qua opopanax succus nuncupatus, Hercules tantum sit Dioscoridis testimonio, transfertur tamen hic, & Asclepij, & Chironij historia, quæ certe in re aut ex deprauata Diosc. historia, quæ de prauatam hunc habuisse certum est, hoc quicquid erroris est fluxisse suspicor; aut a sciolo aliquo margini affixa hæc in contextum etiam irrepsisse. Ceterum quicquid alij hæc de re sentiant, etsi in plantæ huius descriptione erratum sit; in ijs tamen, quæ deinceps sequuntur, deesse accusationi locum existimo, si citra odium legantur. neque enim quanquam Diosc. alia, aut aliter de opopanax*

scribit, culpandus tamen hic erit si vera sint, quæ de suo, aut alieno addit. veluti quum ait dignosci opopanax, an ammoniaco adulteratus sit, ex odore, & colore albo; Diosc. vero diuerso experimento id probat. vitan quæ sane fallaciam prodit. Omitto cetera, quæ etsi aliter quam Diosc. non tamen contra, quam ille scripserit. quæle etiā quod de odore opopanax. hunc Diosc. grauis odoris esse ait: hic eū eligit, q boni odoris proprij, idest, qui odorē suum maxime seruat. atqui hæc contraria nō sūt.

De Mezereon. Cap. XXII.

Mezereon est planra vocata apud Persas ANT. rapiens vitam, & a quibusdam faciēs viduas, & a pluribus leo terræ vocatur, & est planta, cuius stipes eleuatur super terrā circiter cubitos duos, & folia eius sunt similia folijs oliuæ, sed maiora, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & est planta lacticiniorū maior & cuius species sunt plures. Est enim quædam magna habens folia subtilia; & est parua habens folia sicut folia oliuæ, & spissā minus: & est habens folia crispa, & aspera. & ex eis aliud est habens colorem viridem, & aliud habens colorem subnigrum producentem colorem pauonis.

ELECTIO. Est melius est habens magna folia tenuia, & viridia, & quod oritur in locis liberis, & in vicinitate plantarum speciei eius. Et quando oritur ex eo, planta vna in toto ambitu loci est mortalis. Et quæ oritur in locis thermarum est sicut venenum; & parua habens folia, & spissa, est malum: & similiter habens crispa, & aspera, & quod est subnigrum similiter.

COMPLEXIO, & proprietates. Est calidum est, & siccum in quarto, & dixit filius Zesar est in fine tertij. Sed non verificatur illud: est enim in eo virtus acuta, ignea, & acrimonia vehemens, & est excoatiuum, vlceratiuum, ferrosū, & inflammabile, & est consumptiuum, & dissolutiuum virtutis.

RECTIFICATIO. Est proximum veneno. nocens membris, quæ sunt minere virtutum; debilitans, & dissoluens eas. Conandum est igitur frangere malitiam, & acuitatem eius, & hoc faciemus cum auxilio rerum frangentium ea, & permutantium inflammationem, & scrofitatem eius, sicut sunt olea frigida, & proprie res extinctiuæ, sicut est mucillago psyllij, & succus portulacæ, & succus endiuie, proprie: est enim mirabile: & aqua alkekengi, & aqua solatri humidi, & altarasacon, & aqua berberorum. Et frangunt adhuc acuitatem eius res inspissatiuæ, & ponticitatem habentes, sicut sunt myrobalani; sunt enim sublimes ad illud. Et dixit filius Zesar. Duplum ipsius ex absinthio iunctum cum eo emendat malitiam eius. Inquit Diosc. Infundantur folia eius in aceto die vna, & excidentur, & frangitur cum arte hæc virtus ipsius ferrosa, & inflammabilis. Et dico quod si in aceto coquantur aut infundantur citonia, aut maciana, aut berberi, erit melius: & sigillatur almezereon bonitas ex hoc ad ea, quæ opotet, & si ex aceto infusionis eius, aut decoctionis ipsius fiat syrupus

sympus acetosus, inuenitur expertorum iuuamentorum ubi oportet. Et ex rebus adhuc emendantibus, & remouentibus malitiam eius est, vt infundantur folia eius in lacte dulci, aut acetoso, & proprie sumpto ex asina, aut capris. Et quando que ponuntur folia almezereon in aqua lactis, & bulliunt cum facilitate, & aufertur spuma eius, & colatur, & propinatur cum securitate, † & dixit Gale. Infundantur folia eius in syrupo rosarum parum antequam terminetur coctio ipsius, & propinetur syrupus ubi oportet. non est enim in eo timor. Et dixit iterum, Decoquatur in iure gallorum antiquorum, & est sine nocumento, & quandoque oleum almezereon administratur cum permixtione aliarum medicinarum virtutem eius fractionem habentium, & eius operatio est talis. Accipe foliorum eius drach. xl. & super ea projice aqua dulcis lib. iij. & dimitte die, ac nocte, deinde fac bullire lento igne donec redeat ad lib. j. & med. & in colatura eius ponantur olei sumpti ex amygdalis dulcibus, vnc. viij. & bulliat faciliter vsq; ad aqua consumptionem: tunc si ponatur oleum cum folijs, & aqua, & bulliant simul ad aqua consumptionem, erit in virtute fortius. † Et dixit Rufus, Submergatur in aqua ex folijs eius † circiter vnc. ij. in cada magno multo, & dimittatur mensibus tribus, & erit res mirabilis ad hydropisim. expellit enim sine nocumento aquam citrinam. Confectio almezereon ex inuentione nostra. Accipe foliorum almezereon preparatorum partes x. carniū citoniorum elixatorum in aceto vini, & zucchi. tabarzet ana. partes lxx. tereniabin partes xl. aqua casei infusionis agarici partes xxx. olei almezereon partes xij. Dissoluatur zuccharum, & tereniabin in aqua casei prædicta, & misceatur cum carne citoniorum, & coquatur cum facilitate vsque ad mellis spissitudinem, & inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iā dicto, & conficiatur cum eis. est enim medicamen benedictum ad hydropisim. Confectio pilularum almezereon valētium similiter ad hydropisim, & ad expellendum aquam citrinam cum fortitudine sine timore. Rec. foliorum preparatorum drach. 5. myrobalanorum citrinorum drach. 4. chebulorum drach. 3. confice cum tereniabin, vel tamarindis dissolutis in aqua endiuia. † Et scito, quod almezereon de decoctione modicum sustinet, & contritio laboriosa virtutem eius destruit. Expellunt autem nocumenta eius a corpore aqua hordei, & aqua pastularum. verum aqua endiuia, & altaracon aufertur inflammationē relicta ab eo in corpore. Et iciuisti, quod medicina cōpressiua audacia medicinarū expellunt.

Posse. † Solutione educit aquam citrinam cum fortitudine vehementi. Et dixit Alex. luncta cum rebus educentibus melancholiam educit eā, & cum rebus educētibz phlegma educit ipsum. Et absinthium duplicatum ei, aut myrobalani addunt ei bonitates notas, & faciunt educere cholera. Maius autem iuuamentum, quod ex eo expectatur, est ad hydropisim. Aquā enim educit aggregatam in ventre. Nocet tamen hepatis, imo omnibus membris nutritiis. † Et inter-

facit lumbricos, & vermes, & solutione educit eos, & serpentes viscerum. † Et si fiant testæ ex eo, & melle curat fistulas, & vlcera fraudulenta, & fit collutio ex aceto decoctionis ipsius. † Et confert dolori dentium, & corrosioni eorum, & gingiua sanguinea, & mollificata. † Et fit vnguentum ex eo, & aceto, & oleo, & cera ad scabiem bonum, † & fit ex eo linimentum cum sulphure, & melle, & aceto forti ad morpheam, & albas, & lentiginem, & delet eas. Et quandoque fit confricatio super morpheam, & baras cum folijs eius, & aceto forti, & est vltimum. Et dixit Ioannitius. Valet ad quartanam.

† Dos eius est a drach. s. vsque ad 3. i. Et hoc in coctionib. & plurib. a Karaētis 2. vsq; ad 5.

De Thymelæa. Cap. XXII.

Hymelæa (quæ Persis † mezereon, id est SYLV. rapiens vitam, alij faciens viduas, multis leo terræ vocatur.) planta est lactariarum maxima, caule bicubitali: folijs oliuæ, sed † maioribus, fructu nigro: myrtarum magnitudine, eaq; multiplex, vna folijs magnis, tenuibus, altera folijs quidem paruis oliuæ modo, sed multo spissioribus, alia folijs crispis, asperis. Ex his item quædam folijs virentibus, alia nigricantibus, colorem pauonis referentibus. Præstantior est, quæ folijs est magnis, tenuibus, virentibus, in loco libero nata prope alias speciei eiusdem. Quæ vero sola in magno agri ambitu oritur, perniciofa est, vt etiam, quæ prope thermas, & quæ folijs est paruis, & spissis, item, quæ crispis, asperis, itemq; nigricantibus. Calida est, ac sicca ordine quarto potius, quam tertio, vt filius Zesar censuit. Vis enim ei inest valenter acris, ignea, vlcera, mordens, inflammans, consumens, virtutes dissoluens. A quas serofas valenter purgat, melancholiam quoque, vt ait Alex. si melanogoga misceatur, pituita si phlegmagoga, bilem flauam si cholagoga, vt absinthium duplum, aut myrobalani. hydropem ob id mire iuuat aquis ex ventre eductis. Lumbricos, & animalia alia interanea necat, pellitque. Sed hepatis, ceterisq; partibus nutritorijs nocet. Ad quartanam cōmendatur a Ioannitio. Turunda ex ea, & melle vlcera fistulosa cacoethea, id est maligna curat. Accutum cui hæc incocta est, collutione dentium dolori, & erosioni, gingiuarum eruentarum mollitiei medetur. Eadem cum aceto, oleo, cera, vnguentū est ad scabiē vtile, cū aceto autē forti, melle, & sulphure, alphas, leucem, lentiginē delet. Quin, & folia ex aceto forti ijs aftricta idē possūt. Quoniā autem id partibus principibus facultatum nos gubernantium, ceu fontibus veneni modo nocet eas deiciens, ac dissoluens, eius vis acerrima, & maligna frangatur contrarijs, acrimoniam, & calorem flammæ obtundentibus, & extinguentibus, qualia sunt olea frigida, adstringentia. Muccago pyllyij, succus portulacæ, & magis intybi, aut hellebori, aut solani humidi, aut sonchi, aut aqua oxyacathæ, myrobalani quoque, absinthium duplum, aut ore Zesar

† Mezereon
Rapiens vitam
alij faciens
viduas, multis
leo terræ
vocatur.
† Absinthium
Dissoluit
pituitam
phlegma
mordens
inflammans
consumens
virtutes
dissoluens

Apud Aul.
ad lecturam
Diosc.

Syruporum
non memi-
nit Galen.

Zezar, acetū item vno die traditā sibi thymelæam corrigi Diosc. Idē acetū cui incocta, vel infusa fuerit in syrupo acetoso coctum, magnarū, & expertarū est viriū, melius si eodē aceto ante macerata fuerint cydonia, vel maciana, vel vua oxyacanthæ. Folia quoq; eius lacte, vel afinino, vel caprino, dulci, vel acido, vel sero lactis infundantur, vel igni lento coquantur despumado, & coletur. Tuto id pro pinatur malitia eius sic ablata. Syrupus rosatus antequam sit percoctus, si eo maceretur aliquātisper thymelæa, saluber est, ac securus Gal. Idē ius galli antiqui si in eo macerata sit, pollicetur. Oleum quoq; thymelææ alijs mistum virtutē ipsius frangentibus est efficacissimum. Fit autē sic, Foliorum thymelææ vnc. 5. macera horas 24. aquæ dulcis lib. 3. coque igni lento ad dimidias, colato adde olei amygdalarum dulciū vnc. 8. percoq; ad aquæ cōsumptionem. Foliorum quoque horum vnc. 2. cado magno multū inpositæ, post tres menses vinum id ad hydropē efficaciss. reddunt, autore Rufo, expulsis ab eo citra noxā serosis excrementis. Ad eundem hydropem benedictū confecimus medicamentū ex foliorū thymelææ præparatorū drac. 10. carniū cydoniorū ex aceto coctorum sacch. albiss. ana drac. 70. mannæ drac. 40. feri lactis cui infusus sit agaricus drach. 30. olei thymelææ prædicti drac. 12. saccharum, & manna in sero illo soluantur, carni cydoniorum misceatur, coque igni lēto ad mellis spissitudinem. Pulvis foliorū oleo dicto inuolatur, & misce omnia. Catapotia idem valenter, & tuto præstantia recipiunt foliorū præparatorū drach. 5. myrobalanorum citrearum drach. 4. cepularum drach. 3. misce cū manna, vel tamarindis aqua intybi solutis. Mediocriter coqui potest. multa tritura vis eius vanescit. Aqua hordei, & vuarū passarum noxas eius in corpore abolent, aqua autem intybi, & sonchi calorem ab eo in nobis relictum extinguunt. Styptica quoq; medicamenta depellunt ex corpore, & frangunt violentiā acriū. Datur decocto a drach. semiss. ad drachmam vnā, pul. autem ad filiquas quinque.

De Mezereon.

MANA.

Mezereon Serapionis, est absque dubio Chamelæa Diosc. ab hoc autē scriptore describitur Thymelæa, atq; vt sequens est, aliud Mezeron, si hoc Mezereon est, qui quod a Serap. **ELEVATUR** a terra circiter cubitos duos. De Thymelæa scribit Diosc. q̄ ab ea surgunt rami tenues, speciosi, binū cubitorū. de Chamelæa vero, quod dodrantes, id est, duodecim digitorum longitudine. Et folia eius sunt similia folijs oliuæ, sed maiora. Hic est error manifestus. De Thymelæa siquidē scribit Diosc. quod folia habet Chamelææ similia, sed angustiora, de Chamelæa vero quod similia oliuæ, sed tenuiora, ex quibus sequitur, non posse Thymelæam habere folia maiora absolute quam oliua, secundum Diosco. Et producit grana nigra in magnitudine fructus Myrti. Quod magnitudine Myrti fructum ferat, congruit Diosc. Thymelæa in colore dissidet: siquidem dicit Diosc. quod in initio viridis, de hinc rubēs, operimētoq; tegitur duro, & nigro exterius, intus, cādido. **CURSUS** species sunt plures. Licet voluisse vītus sit describere Thymelæam, per hæc tamen verba putare videtur Mezereon esse genus ad

E Thymelæam, & Chamelæam, & quod magis absurdum est, ad album, & nigrū Chamelæonta, diuersas omnino ab his plantas, quod et peccauit Auicenna in quarto, & aliquatenus in secundo, maxime vbi vires enumerat. Est enim quardā magna habens folia, & subtilia. Hic videtur tangere Chamelæam. Et est parua, habēs folia sicut folia oliuæ, & spissa nimis. Hic tangit Thymelæam, de qua dicit Diosc. quod folia habet angustiora, & pinguiora. Et est habens folia crispā, & aspera. Hic tangit Chamelæonta, neutra. n. illarum. Thymelæam dico, & Chamelæā folia habet crispā, & aspera, sed oliuæ similia. Et ex eis est habēs colorē viridē. Albū designat Chamelæontā. Et aliud habens colorem subnigrū. Nigrum hic innuit Chamelæonta, nomen. n. habet a varietate foliorū fm Diosc. quæ valde viridia interdū, modo cyanea, modo sub alba, modo rubra, iuxta locorū differentias, visuntur. **MELIVS** est habens magna folia. Hic videtur eligere Chamelæā, sequutus Auicennam. **CALIDVM** est, & siccum in quarto. Licet Gal. Chamelæā non reponat in ordine, non videtur tñ adeo calidā putasse dominantem enim amarā habere qualitātē dicit, & sordida vlcerā curare, quæ non videntur rebus tā impense calidis conuenire. Thymelææ autem causificam vinū tribuit Paulus, & Diosc. eius grana vrere fauces dicit, folia gustū mordere, & fauces scarificare, qui tñ effectus in alijs quoq; rebus inueniuntur, quæ non sunt in summo calidæ. Est proximiū veneno, nocens mēbris, quæ sunt mineræ virtutū. Nec de Chamelæa, nec de Thymelæa lego, q̄ sit proxima veneno, sed de Chamelæonte nigra, scribit. n. de ea Galen⁹, q̄ radix eius habet quid venenosū de Thymelæa Diosc. q̄ nocet stomacho. Et hoc faciemus cū auxilio rerum frangentīū ea. De folijs Thymelææ, quæ dicit vocari Cneorū, vnde (vt puto) deriuata est vox Mezereon, de eius, inquam, folijs ait Diosc. q̄ tundenā sunt, ab eis omnes fibræ separandæ, & si minorem volumus fieri purgationē, elixas, & lentū, vel concisus oleribus admixtas, dare debemus. **DVPLVM** eius ex absinthio. Hoc dicit Diosc. de folijs Chamelææ, factis ex eis catapotis cum dulci aqua. Inquit Diosc. infundantur folia eius in aceto die vna. Hoc non legitur apud Dioscoridē, sed apud Auicennā. Et dixit Gal. infundantur folia eius in syrupo rosarum. Non memini me aliquod horū apud Galenum legisse, alioqui neque syrapi rosacei vspiam meminisset Gal. Et dixit Rufus. Nescio an id dixerit Rufus: scio autem Dioscoridem docuisse modū parandi vinū Thymelæite, & Chamelæite, **CIRCITER** vnciæ duæ in cado magno. Diosc. ponit drachmas triginta Thymelææ colicorum, foliorum, & seminis, in congios 3. & coqui iubet donec remaneant duo: & ex Chamelæa simili quidē proportionē, sed non coquit, verum bullire finit mustū duobus mensibus. Et scito quod Mezereon de decoctione modicū si finet. Dioscorides vt supra diximus coquit Thymelæā donec tertia pars vini sit consumpta. Serapion Chamelæā, donec duæ partes ex tribus. Vtraque autem multa dici potest, non modica decoctio. **SOLVTIO** NE educit aquam. Chamelæa secundum Dioscoridem ducit per aluū pituitam, & bilem. Paulus ad aquā intercutē dat Chamelæam cū æquali ære, & aniso. Dioscorides Thymelææ folia messis tempore collecta, & in vmbra exiccata. Semen vero, quod coccum, vel granū Cnidiū vocat, euacuare dicit per aluū bilē, & pituitam, & aquā. Et interficit lumbricos, & vermes, & serpentes viscerū. De Chamelæonte albo scribit Dioscorides, q̄ ponere oxybaphi educit vermē latū: nullā talem vim Chamelææ, aut Thymelææ adscribens: verū tamen simile est, quod & ipsæ possint vermes interficere. Et si fiant tentæ ex eo, & melle, curat fistulas, & vlcerā fraudulenta. De Chamelæa scribunt Dioscorides, & Gal. quod cum melle purgat sordida vlcerā, & crustosa: de Chamelæonte vero nigra, ait idem Diosc. quod valet phagedenicis comedentibus, & feris vlceribus. Et confert dolori dentium. De Chamelæonte nigra scribit Diosc. quod eius de cocto vtiliter dolentes colluntur dentes, & quod dolentem

tem dentē cum graphio imposita cōfringit. Capite vero de Chamelæa, & Thymelæa, nulla dentū mentio. Fit vnguentū ex eo & aceto, & oleo, & cera, ad scabiem. De Chamaleonte nigra scribit Diosc. quod curat scabiem cū calcantho, cedria, & axungia: non de aliqua illarū. Et fit ex eo linimentū ex sulphure, & melle. Admixto sulphure, & alumine, ait Diosc. valere eandē Chamaleonta contra impetigines, si ex aceto coquatur & inungatur. Et cū sulphure solo, ad vitiligines ephelides. Do s s s in decoctione à drach. s. ad drach. vñā in puluere à 2. certijs ad 5. Paul. dat quatuor drachm. Chamelæa in aqua mulsæ corylis duabus coctas, donec quarta pars super sit: quosdamq; conficere catapotia, ex duabus absinthij partibus, & vnica Chamelæa, purgareque dicit, ut elleborum. Cnidia vero grana, à viginti vsque ad triginta.

SYLV. Thymelæam coquit Diosc. ad tertie partis vini consumptionem, chamelæam Serapion ad duarum ex tribus partium, quæ vtrique coctio multa dici potest.

COST. Vid Mezereon sit, si modo lactaria planta est, vt Mes. ait, nihil ipse ausim affirmare. Chamelæam. n. ac Thymelæam quas hoc nomine Serapion intelligit, inter lactarias non ponit Diosc. arbitrandū aut ignotum de facie mezereon fuisse ipsi Mes. & ex corruptis aliquibus herbaria historię cōmentarijs hac emanasse. Verū, vt errasse hic Mesuē demus, vocum similitudine deceptū; si ēt mezereon suo adscribat, quæ alijs nigro chamaleoni; nō ob id tamen confudisse hūc chamaleonis nigri historiā cum chamalea aut thymalea, aut errasse ipsum ausim affirmare, quando alia præter chamaleonta easdē habere vires nihil prohibet. sed quidquid alijs hac de re sentiant, sicuti (mea sūa) Mesua mezereon nostra tempestate ignoratur, ita ēt de chamelæa ac thymelæa notissimis sorte plantis Dioscorida tpe video nūc habere omnes. cum aliqui easdē esse has cum duplici Theophrasti cneoro afferant, Matthiolus contra neget: alias

A pro chamalea ac thymelæa plantas ostendat Matthiolus, alias Anguillarius. Ita vero, & Coccum Gnidium Diosc. fructum esse ait Thymelæe; Apuleius lib. simpl. & ricini semē coccum Gnidium vocari testatur: Matthiolus pro eo piper montanū, Anguillarius sua Thymelæa fructū esse tuetur à montano pipere logē diuersum. Hæc ergo quā ita se habeant, nos quid certi hoc in loco afferamus, nunc habemus nihil. de Cocco Gnido tantum id libet adnotare, quid Plinium in errore impulserit, vt ipsum, alium sistere præter aliorum opinionem literis cōmendarit. emulatur nempe Theophrastum lib. de hist. plant. 9. scribentem δὰ πρὸς τῆς κοιλίας λύσις ad al-
ni solutionem. potes enim ex his verbis tam cohibendæ, quam citandæ alio cōmodum id esse medicamentū colligere. Sed vere, vt & Diosc. & alij omnes alium soluit Gnidium granum, non sistit. Aliud hic aduertendum superest, in quo variare à Diosc. & Serapio. Mesues noster videtur, quum ait, mezereon modicam ferre coctio-
nem. At contra Diosc. Thymelæam coquit, vt tertia vini pars absumatur: Serapion vero chamelæam, vt duæ ex tribus sint consumptæ. atqui multa (ait Manard.) hæc est coctio non modica. Sed Manardi pace, si mezereon Mesua lactaria est planta, affirmare nullus potest esse hoc Dioscoride, aut Chamelæam, aut Thymelæam. atque adeo de diuersis hi agunt rebus. sed vt easdem tamen esse plantas demus, si violentum hoc medicamentum est, vt vere est; non mirum à Dioscor. & Serapion. diutius, vt seruescat præcipi, reprimendæ, atque, vt ita dicam, exoluendæ acrimoniam, ac violentia illius gratia: Mesues tamen non id, sed medicamenti substantiam, ac naturam spectat, cuius quum purgandi vires in superficie fortasse resideant, si integrum medicamentum velis, à longo seruire erit abstinendum.

APIOS. SEBRAN MAGNUM.

PITYVSA. SEBRAN PARVVM.

D

Mesua.

N

De

DE SIMPLICIBVS.

De Alsebran. Cap. XXIII.

ANT.

Alsebran ¶ est species lacticiniorum, & est solutium rusticorum. Et eius ¶ aliud est magnum habens radices rotundas, & crassas, & ipsi corticis, & densi, & ponderosi. Et aliud est paruum habens radices subtiles, & est tenuis corticis.

ELECTIO. ¶ Magnum est malum abscondens viscera. Paruum verò est illud, quod eligitur. ¶ Et melior pars plantæ est cortex radicis eius, & lac eius est acutius, & fortius. Et melior radix ipsius est, habens proprietates quinque; bona; scilicet cuius cortex est utilior, & leuior, & facile frangitur, & est habens de rubedine aliquid, sicut cassia proprie, & super quam iam præterijt mediū anni. recens verò mensis sui tatum est mala. Nigra verò est perniciofa. Et orta in locis thermarū similiter. & melius tempus collectionis radicis ipsius est principium veris; lactis eius in fine ipsius.

COMPLEXIO. Et Proprietas. ¶ Calide complexionis est, & sicca, in principio tertij, & lac eius calidius, & est compositum ex substantia ignea acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica, & est incisuum, subtiliatium, exiccantium materiarum submersarum, liquefactium, & aperitium, disruptium orificiorum venarum.

RECTIFICATIO. Nocet cordi, hepati & stomacho, & disruptit venas, & excoiat viscera, & derelinquit inflammationes facientes cadere in febres. Et emendatur primum nocumen tum, quod ex eo timetur, permiscendo ei aliquas ex medicinis cordialibus, & stomatichis, & hepaticis cum eo. & secundum, & tertium nocumen tum corrigitur acquirendo ei bonitatem cū medicinis conglutinatius, & coadunantibus, & consolidantibus: sicut est tragacanthum proprie, & gummi, & bdellium, & mucillago psylli, & succus portulacæ, & similia. Et quartum nocumen tum eius tollitur permiscendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentibus aliquas. Et ex hoc faciētibus apud me est, vt infundatur in succo altarafacon, aut in succo endiuie, & pauco aceto. Et si fuerit acetum decoctionis, aut infusionis citoniorum erit melius. Myrabolanī quoque sigillant ei bonitates notas, & absinthium similiter, & aloë. & dixit Iudæus, Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouet in eo, lac multoties, & exiccetur. reprimatur. n. sic à sua malitia. Et dicit Rufus, Si solutio per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. ¶ Mihi quoque videtur verbū inconueniens. Circumstans. n. frigidum includit, & coadunat virtutem medicinæ, & corroborat eā, necnō & medicinas adiuuans ad vias expulsionū repellit materias, sicut te scire fecimus. Succurrendū est igitur tunc sicut in canone diximus. Cōfectio pilularum de alsebran conferentiū hydropisi. Accipe eius præparati partes 4. myrobalanor. citrinorum partes 4. aloes partes v. confice cū succo feniculi, aut endiuie, & est dosis earum, à drach. i. & s. vsq; ad iij. ¶ Et quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & solunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto, & zuccharo, & lacte ipsius, & quidam

cum carne citoniorum, & mastice faciunt solutium bonum.

POSS. Solutione educit phlegma vehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias à iuncturis, & confert doloribus earum. Et est ex medicinis magnis ad hydropisim. Veruntamen nocet hepati, & desiccatur corpus vtentis ipso: & consumit sperma. & lac eius hoc vehementius facit. Et facit cadere in febres.

¶ Dos is corticis radicis eius est à caractis iij. vsq; ad vij. & lactis eius à caracto j. vsq; ad iij.

De Esula. Cap. XXIII.

Sula herbarum lactiarum species, rusticorum purgatorium. Huius vna est magna, radicibus rotundis, magnis, densis, & graui cortice intectis. Altera

parua, radiculis exiguis, cortice tenui intectis. Maior viscera vlcera, ob id perniciofa. parua est præstantior, præsertim cortice radicis tenui, leui, fragili, subrubro cassiæ modo, ante sex menses collecto. Nam recens, quo mense collecta mala est, vt & niger, & orta loco aliquo prope thermas. Colligenda est Veris initio. Lac autē quod calidius, acrius, ac valentius, sine Veris. Calida, & sicca, principio tertij gradus, substantia constat tenui, ignea, acri, incidente, tenuante, fundente, siccante, aperiente, & terrea stiptica etiam siccante materias altius immersas: purgat valenter pituitam, aquas, atram bilem etiam à iuncturis, ob id harum doloribus confert, & hydropi insigniter, sed nocet cordi, stomacho, hepati: viscera excoiat, venarum ora disruptit, corpus immodice siccatur, semen absomit, febres inflammando excitat, lacte suo maxime. Ob id miscenda ei sunt cardiaca, stomachica, hepatica, ad hæc glutinosa, cogentia, & adstringentia, glutinantia, vt gummi: tragacanthum, bdellium, mucago psylli, succus portulacæ. postremo refrigerantia, & calorem illum extinguentia. Infundatur ergo in acetum, præsertim, quo cidonia sunt macerata, aut decocta, & succum intybi, vel sonchi, vel portulacæ, vel solani; additis autem myrabolanis, absinthio, aloë, præstantior euadit. Iudæus infundendo in acetum, aut lac sæpe mutando, & siccando corripbat. Si te autem immodice purgat, sede in aqua frigida ex Rufi consilio. Frigus enim ambiens, & medicamenti virtutem in vnum cogit, ipsumque roborat, & per accidens iuuat, protrusis à se materijs ad meatus, per quos sunt vacuandæ. succurrendumque est, vt in canonibus diximus. Catapotia ex ea facta idem possunt. recipiunt autem esula præparata, myrobalanorum citrearum, anarachi. iij. aloes. drach. v. cum succo feniculi, aut intybi misce, dantur à drach. j. & s. ad drachm. iij. Quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas purgatorias. Alij ex lacte, aceto, saccharo, alijs carne cydoniorum, & mastice. Datur autem cortex radicis à siliquis duabus, vsque ad siliquas septem; lac vero à siliqua vna vsque ad tres.

De

De Alsebran.

MANA.

IN hac quoq; planta, quam & Alsebran & Esulam vocant, non oino conueniunt Arabes. Serapion. n. absq; dubio intellexit vocatā a Diosc. Pityusam. Auic. licet in ea describēda a Diosc. & ab ipso ēt Serapione discordet, eandē tñ rem intellexit. Mes. potius in species distinguit, quā ostēdat qualis sit. Nescio aut, an Cyparissiam speciem quandā Tithymalli hic intellexerit, vel Paralium: satis. n. tres hae plantae inuicē conueniunt, Pityusa, videlicet, Cyparissia, & Paralium. Paralium. n. lini folio, Cyparissia Picea, sed tenuiore gracilioriq; & similiter Pityusā describit Diosc. satisq; suspicor, ne q̄ nūc Esula vulgo vocatur, Paralios potius sit, quā pityusa: folio. n. lini constare vocatā Esulam, nostri affirmant herbarij. Est species lacti ciniorum. Si paralios vel Cyparissias est, vera species est Lactaria. Si pityusa, genus per se, secundū Diosc. & Gal. licet inter lactarias, ob succi similitudinem, & purgandi vim enumeretur. **ALIUD** est magnū, habens radices rotundas, & crassas. Diosc. postq̄ pityusam descripsit, eaq; habere dixit radicē candidā, crassā, lacteo liquore manantē, subdit: Inuenitur quibusdam in locis grandis hic frutex. Non igitur putasse vī aliam esse tenuibus. aliam crassius radicibus, vt dicit Mesue. **MAGNUM** est malū. Non hoc Græci, sed Serapion, autoritate cuiusdā Abix vocati, & sequutus cū Auic. Et melior pars plātē est cortex radicis eius. Nec hoc dicit aperte Græci, sed cū maiore quantitate prēbeat Diosc. radicis quā seminis, vī minus potētē exiitmasse, & folia debiliora radice eadē ratione, quia scilicet plus eorū dat, quā radicū, vel seminū. Lac vero an putauerit fortius incertū ita est sicuti incerta est cochlearis mensura. Gal. n. septimo artis curatiuā, duplicis mentit cochlearis, maioris, videlicet, & minoris. Quicquid aut alij sentierint, Gal. hūc ordinem ponit inter Lactariarū partes, vt opon fortissimū, radicē debillissimā, & semen, & folia in medio reponat. **CALIDAE** cōplexionis est, & sicca in principio tertij. Gal. pityusā in ordinē nō redigit, sed cū vi similē dicat lactarijs, quorum succos calidos, posuit in quarto ordine, vī quoq; pityusē succū in eodē ordine statuisse. **MITHI** quoq; vī verbū incōueniens. An id dixerit Rufus, nescio. scio aut sciri **DRACVN CVLVS. LVF** crispa.

A pisse Auic. qđ sed ere in aqua frigida, superfluā eius abscondit purgationē. Paulus vī cū Mes. sentire. Forte dici posset, ex parua mora fluxū augeri, ex longa tolli, frigoris vi ad intima attingente, & veluti stuporem inferēte. Er quidā ex lacte, & farina faciunt oblatas. De Pityusā scribit Diosc. ex eius succo cū farina fieri catapotia. **DOSIS** corticis radicis eius a cetarijs duobus vsq; ad septem, & lactis ab uno ad tres. Exigua certe est quantitas. Diosc. siquidem radicis pityusē drach. 2. fructus vnam, succi cochlearium, foliorum ternas drachmas exhibet.

R Adicis pityusae drachmas duas, fructus vnam, foliorum tres, **SYLV.** succi cochlear dat Diosc.

Quid hic etiā intelligat Scebran nomine iudicatu difficile est. si. n. scebran maius radices rotundas, habet, ut Mes. ait, nō pōt pityusa Diosc. hoc esse. sed maius scebran erit potius apios, cuius hic imaginē damus, quem etiam Apuli rotundam esulam vocant. minus vero fortasse pityusa est, quam sub scebran noīe Serapion describit. eritq; hoc pacto in his maioris, ac minoris differētia non ex plantarū proceritate, sed ex radice desumpta. sed hoc neq; ipse ausim affirmare, neque multū alioqui in medicina vsus esse pōt huius medicamenti agnitio, adeo perniciosi, ut Mes. affirmat. Sanē quū scebrā minus, quā, vt dixi, pityusā esse uidetur, maiori Mes. p̄ferat, ex eiusdē ēt partibus radicis corticem deligit, vō minus noxiū, nō quod valentius purget. importune ergo Manar. semen pityusē radice imbecillius Græcorū testimonio differit. De temperamento vero ēt, licet descrepare Mes. a Gal. idē Manar. credat, qđ hic in tertij ordinis initio calidā pityusam facit, Gal. vero tithymalorū succos quibus haec est similis quarto ordine calidos putat: nobis tamē dissentire nō videtur. si. n. pityusae radix eiusdē lacte imbecillior est, vt Gal. nō negat; ipsā vero radicē in tertio ordine Mes. reponit (de hac. n. loqui ipsum pro certo habeo ex partib. ceteris deleta) ipsum ēt lac, vō in quarto ordine, vel propē quartū ponat, necesse puto.

ARVM. LVF plana.

N 2 De

ANT.

VF, idest Serpentaria est planta, quæ
† dicitur collum draconis, & ex ea
alia est plana habens folia: alia cri-
spa. & radix planæ est ad nigredinem
attinens exterius, interius vero alba est. † Crispa
vero exterius cineritia, interius vero alba, & ad
citrinitatem declinat † & super vtriusque radi-
cem eleuantur thyrsi habentes maculas ad mo-
dum serpentis.

ELECTIO. Melior pars totius plantæ est ra-
dix. Et melior radix est crassa, completa, & orta
in locis liberis. † Et melius tempus collectionis
est ver, & principium æstatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † In-
quit Dioscor. Crispa calidior est, quam plana. Et
dixit Rufus, Plana calida est in primo gradu: Cri-
spa in secundo. † Et dixit Gal. Plana calida est in
principio secundi. Crispa in fine eius. Et est qua-
si verius. Et est in vtraque caliditas, & acuitas, quæ
posita in superficie cum substantia terrea est vin-
cēs plus. Et vtraque est absterfiva, incisiva, penetra-
tiua, & aperitiua, subtiliatiua humorum crasso-
rum, & viscosorum adherentium. Crispa autem
ad hæc omnia est fortior.

RECTIFICATIO. † Nocet vtraque acui-
tate sua, & stomacho, & hepatis debilibus, fa-
ciens reumatizationem, & mordicationem. Et
reumatizat ad stomachum materias à vicinis
membris. Et illud, quod magis sapientes elege-
runt ad corrigendum primum nocumentum
in ea, est, vt propinetur cum rob, aut cum mel-
le passularum, & speciebus alefanginis. Et tolli-
tur secundum nocumentum eius permiscendo
ei aliquid ex rebus stomachicis stypticis, sicut est
mastix, & citonia; & propinare trochiscos dia-
rhodon, post eius exhibitionem, tollit enim se-
cundum nocumentum ipsius. Electarium,
quod sibi comparat Hamech super iuuamen-
to, cuius non est dubietas in resoluendo humo-
rem crudum in stomacho, & membris nutriti-
uis, & renibus, & sanat hæmorrhoidas, & resol-
uit ventositates earum, & confert dolori ea-
rum, & doloribus renum, & excitat coitum,
cuius permixtio hæc est. Mundetur radix cri-
spæ, & lauetur in vino. Deinde coquatur in a-
qua, & quandoque non coquitur, & est for-
tius, & teratur, & sint eius libr. ij. rob. libr. vj. Et
alibi habetur. Mellis, & rob. ana lib. iij. piperis,
cinamomi, zingiberis, macis, gariophyllorum
ana drach. vj.

DOSIS eius est, à drachm. iij. vsque ad dra-
chm. vj. Confectio hieræ luf descriptione Her-
metis super quam expectatur fiducia experto-
rum iuuamentorum ad dolorem capitis, &
hemiraneam, & vertiginem, & epilepsiam, &
tremorem, & torturam, & paralyfim. Et edu-
cit superfluitates humorum viscosorum, & cras-
sorum, & subtilium à capite, & neruis, à sto-
macho, & iuncturis, & à toto corpore. Et con-
fert iuuamentum magnum doloribus iunctu-
rarum, & doloribus renum, & doloribus ma-

tricis, cuius hæc est permixtio. Recip. aloes, vn-
ciam vnam, interioris colocynth. drach. viij. ra-
dicis vtriusque luf sicæ, ireos, turbith, agarici,
sagapeni, myrabolano. citr. chebulorum Indo-
rum, ana drachmam vnam, & s. & zingib. ci-
namo. mastich. ellebori nigri, & euphorbij, af-
sari, cassiæ libr. salis Indi, croci, castorei, apij,
cheisim, seminis mezereon, stoechadosana,
drachm. vnam, scillæ assatæ drachmas ij. & s. &
scammon. drachm. ij. Fiat omnium contritio
bona, & inuoluatur puluis in succo cucumeris
asinini, quantitate, qua bene inuoluatur. De-
inde sicetur, & iterum denuo inuoluatur in
prædicto succo, & oleo pauco nucum, deinde
sicetur, & inuoluatur melle despumato, quan-
titate, qua fiat totum, sicut pasta, & propinetur
post sex menses, & sit dosis eius, à drachm. j. vs-
que ad ij. † Dixit Philagrius, fiant tortellæ, ex
radice planæ recentis, & mundæ, & tritæ vlti-
ma contritione, cum pondere sui de farina tri-
tici, & coquatur, sicut panis, & propinetur om-
ni mane habentibus hæmorrhoidas, & delet eas.
Vtraque autem luf de decoctione sustinet ad
plenum.

POSS. † Solutione educit phlegma subtri-
le, & crassum, & mundificat, & confortat renes.
Et † prouocat vrinam, & excitat coitum. Et
† est ex rebus mundificantibus pectus, & pul-
monem, & confert eis, super quibus timetur fre-
quentia asthmatis, & tussis, propter exuberanti-
am humoris viscosi in eis, & proprie loch, ex
succo eius cum melle, & rob, & quandoque ad-
ministratur cum ouis, & valet similiter. Dixit
Democr. Iuuamentum vtriusque speciei eius est
magnum omnibus doloribus hæmorrhoida-
rum, & ventositatibus earum, secundum om-
nem modum administrationis ipsius, etiam sup-
positum, & emplastratum, & nos experti su-
mus. Et est magni iuuamenti super crudum hu-
morem, qui est in stomacho, & renibus. Et di-
xit Galenus. Resoluit apostemata dura, & du-
ritiem splenis, & aliorum membrorum. Et con-
fert vlcerebus fraudulentis, & fistulis. consumit
additiones carniū in eis, & consumit additio-
nes carniū in naribus, prohibet corrosionem
fieri in eis, & cancerum. † Succus autem eius
cum melle destillatur in aurem, & confert tinni-
tui, & surditati, & dolori auris, & abstergit sor-
dities eius, & exiccat vlcera ipsius. Vtraque
ipsius species est ex rebus, quæ mundificant fa-
ciem: & abstergit foeditatem cutis, & delet pan-
num, & lentigines, & morpheam, & proprie
cum melle. † Et fiat emplastrum ex ea, cum mel-
le, & stercore caprarum super podagram,
& contusionem neruorum, & con-
fert doloribus eorum. Supposi-
tio facta ex ea educit men-
strua, & facit abor-
sum, & dicitur,
quod fugat
serpen-
tes,
& viperas, & vermes
venenosos.

De

De Dracunculo. Cap. XXIII.

RACVNCVLVS (collum draconis dicta à quibusdam) duplex, vnus folijs planis, radice foris nigricante, intus alba, alter est folijs crispis, radice foris ci-

neritia, intus alba pallescente. Caulis vtriusq; maculis, ceu serpentis est variegatus. Radice valet, magna, perfecta, in locis liberis nata, legenda Vere: aut Aestatis initio. Crispa Dioscoridi calidior, quam plana. Nam Rufo illa est calida secundo gradu, hæc primo, seu potius cum Galeno crispa calida in fine secundi gradus, plana in principio eiusdem. substantia constat ignea, calida, acri, superficialia terrea largiore. Terget, incidit, tenuat humores crassos, & lentore hærentes, aperit, penetrat, sed crispa potentius, quam plana. Pituitam tenuem, & crassam purgat, etiam à thorace, & pulmonibus, ob id asthmatis, & tussi humide confert, præsertim eclegmate ex succo eius, & melle, & sapâ, vel data cum ouis. renes roborat, vrinas mouet, venerem excitat. Vterque hæmorrhoidum dolores, & flatus vel suppositus, vel emplastro admotus, vel quouis alio modo vsurpatus, mire sedat Democrito, id quod experti sumus. Humorem quoq; crudum ventriculi, & renum mire iuuat. Tumores etiam duos splenis, & aliarum patium resoluit, carnem supererescens in vlcibus fistulosis, & malignis, & naribus consumit, rosionemq; ac cancrum in eis nasci prohibet. Succus eiusdem cum melle in aurem instillatus tinnitum, surditatem, dolorem auris sanat, terget eius sordem, & vlcera in ea siccant, faciem vterque terget, & cutim expurgat, lentiginis, psorium, alphas, præsertim cum melle delet. Cum melle item, & stercore caprarum podagram, & contusionem neruorum, & dolorem emplastro sanat. Pessio menses trahit, & abortum facit. Fugare etiam serpentes, viperas, vermes venenosos dicitur. Vterque dracunculus nocet acrimonia sua ventriculo, & hepatis imbecillis, morsuque suo ex vicinis partibus in ventriculum fluxionem allicit. Priorem noxam periti prohibent, miscendo sapam, aut mel vuatum, & aromata: secundam additis stomachicis adstringentibus, vt mastiche, cydonijs, trochiscis quoque diarrhodon post dracunculum sumptis. Hamech verò ex radice crispâ, in vino lota, cocta si imbecillius vis medicamentum, non cocta si valentius, trita ad libras ij. cum sapâ libr. vj. vel mellis, & sapâ ana libr. iij. & piperis, cinamomi, zingiberis, macis, cariophyll. ana drachmâ vj. facit electarium dandum à drac. iij. ad drac. vj. quod certissime humorem crudum, & ab eo flatus in ventriculo, partibusque alijs nutritionis, & renibus resoluit, & inde natum harum partium dolorem mitigat, hæmorrhoidas sanat, venerem excitat. Ex eadem radice Hermes hieram descripsit efficacem ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem epilepsiam, paralysem, tremorem, torturam. Humores enim cras-

A fos, lentos, & tenues educit à capite, neruis, ventriculo, iuncturis, & corpore reliquo. Ob id natis inde doloribus renum, iuncturarum, vteri, mire subuenit. Recipit autem aloes vnciam j. pulpâ colocynthidis drach. viij. radices vtriusque dracunculi siccâ, ireos, turbith, agarici, sagapeni, myrobalanorum citrearum, cepularum, indarum ana drach. j. & semissem, zingiberis, cinnamomi, mastiches, ellebori nigri, euphorbij, asari, casia lignea, salis Indi, croci, castorij, apij, libyftici, seminis thymelææ, stegados, ana drach. j. scillâ assatâ drachmas ij. & sem. scammonij drach. ij. Omnia curiose terantur, & succo cucumeris comprehendantur, siccantur, iterum eodem comprehendantur, & pauco nucum oleo iterum siccantur, & melle despumato excipiantur in mazâ crassitiem. Post sextum mensem detur à drach. j. ad drach. ij. Philagrius ex radice plani recenti, munda, pertrita curiose cum æquali farina tritici tortellas format, & panis modo coquit, & dat quotidie ad hæmorrhoidas delendas. Vterq; dracunculus perfectam coctionem sustinet.

De Luf.

D E tribus plantis scribunt Græci, magnam inter se MANA affinitatem habentibus, Dracontio videlicet maiore, & minore, & Aro magne (vt inquit Plin.) cū Dracunculo litis. Theophrastus Aro genus putauit, diuersas sub se species continentem: hunc Syri, teste Diosc. Lupa vocant, Serapion sub Luf nomine, eodem capite de Aro scribit, & minore dracontio, & similiter Auic. sed dracontium appellat Luf crispam. Aron planam: in remedijs tamen vtrunq; miscet dracontium. Mes. Auic. (vt ferre solet) secutus est. Dicitur collum draconis. Dracontium dicitur, vel dracunculus. Radix plantæ est, ad nigredinem attingens exterius, interius alba. Aron dicit Diosc. habere radicem albam, similem Dracontio, Plin. nigram. CRISPA verò exterius cineritia, interius verò alba, & ad citrinitatem declinat. Diosc. radicem maioris dracontij dicit candidam, rotundam, cum tenui cortice. Minoris, bulbosam, raphano similem. Adeo autem albam dracontij radicem putauit Hipp. vt absoluto sermone radicem candidam cum dicit, eam intelligat. Et super vtriusq; radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis. De maiore dracontio ait Diosc. quod caulis colore est adeo vario, vt sit similis draconi. De minore quod varium habet caulem, serpenti simile, cum purpureis lituris. de Aro, quod in purpuram tendit. Et melius tempus collectionis est ver, & principium æstatis. Radicem vtriusque dracontij messibus colligendam, docet Dioscor. IN QVIT Dioscor. Dicit Diosc. quod minorem acrimoniam ostendit Aron, dum manditur, quam dracontium: & Galenus, quod dracontium acrius amariuscque est, & propter hoc tenuium magis partium, & calidius Aro. Et dicit Galen. plana est calida in principio secundi. Galenus Aron dicit calidam, & siccam in primo. Dracontium verò non ponit in aliquo ordine, sed dicit calidius Aro. NOCET vtraque acuitate sua, & stomacho, & hepati. Ratione adstringentis virtutis, quæ amara, & acri coniungitur, est inter efficacia, & præcipua medicamina secundum Galen. reponenda, nec videtur multum posse nocere, cum scribat Dioscor. quod radix minoris cruda, & cocta, more clerum à sanis estur, nosque vidimus homines folijs libenter vesci, & absque noxa. Galenus etiam inter ea quæ vescenda sunt, Ari & dracontij radices in libro de eicis enumerat. DIXIT Philagrius. Plin. dixit Cleophantum.

Mesua.

N 3

tum

Aron podagram, & contusionem neruorum, & dolorem emplastro sanat. Pessio menses trahit, & abortum facit. Fugare etiam serpentes, viperas, vermes venenosos dicitur. Vterque dracunculus nocet acrimonia sua ventriculo, & hepatis imbecillis, morsuque suo ex vicinis partibus in ventriculum fluxionem allicit. Priorem noxam periti prohibent, miscendo sapam, aut mel vuatum, & aromata: secundam additis stomachicis adstringentibus, vt mastiche, cydonijs, trochiscis quoque diarrhodon post dracunculum sumptis. Hamech verò ex radice crispâ, in vino lota, cocta si imbecillius vis medicamentum, non cocta si valentius, trita ad libras ij. cum sapâ libr. vj. vel mellis, & sapâ ana libr. iij. & piperis, cinamomi, zingiberis, macis, cariophyll. ana drachmâ vj. facit electarium dandum à drac. iij. ad drac. vj. quod certissime humorem crudum, & ab eo flatus in ventriculo, partibusque alijs nutritionis, & renibus resoluit, & inde natum harum partium dolorem mitigat, hæmorrhoidas sanat, venerem excitat. Ex eadem radice Hermes hieram descripsit efficacem ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem epilepsiam, paralysem, tremorem, torturam. Humores enim cras-

Arum poda-
gram, & con-
tusionem
neruorum,
& dolorem
emplastro
sanat. Pessio
menses tra-
hit, & abor-
tum facit. Fu-
gare etiam
serpentes,
viperas, ver-
mes veneno-
sos dicitur.
Vterque dra-
cunculus no-
cet acrimonia
sua ventricu-
lo, & hepatis
imbecillis, mor-
suque suo ex
vicinis parti-
bus in ventri-
culum fluxio-
nem allicit. Pri-
orem noxam
periti prohibent,
miscendo sa-
pam, aut mel
vuatum, & aro-
mata: secundam
additis stom-
achicis adstringen-
tibus, vt mas-
tiche, cydonijs,
trochiscis quoque
diarrhodon post
dracunculum
sumptis. Hamech
verò ex radice
crispâ, in vino
lota, cocta si im-
becillius vis
medicamentum,
non cocta si
valentius, trita
ad libras ij. cum
sapâ libr. vj. vel
mellis, & sapâ
ana libr. iij. &
piperis, cinamomi,
zingiberis, macis,
cariophyll. ana
drachmâ vj. facit
electarium dan-
dum à drac. iij.
ad drac. vj. quod
certissime humo-
rem crudum, &
ab eo flatus in
ventriculo, parti-
busque alijs
nutritionis, &
renibus resoluit,
& inde natum
harum partium
dolorem mitigat,
hæmorrhoidas
sanat, venerem
excitat. Ex eadem
radice Hermes
hieram descripsit
efficacem ad cepha-
lalgiam, hemicraniam,
vertiginem epilepsiam,
paralysem, tremorem,
torturam. Humores
enim cras-

tum dedisse purulentā excreantibus, farina permixtum in pane cocto. & Diosc. quod in Balearibus insulis parantur placenta ex radicibus minoris, cum multo melle, & in conuiuijs datur. **SOLVIT** vtrūne educit phlegma. Græci non videntur vim ad purgandi per inferiora, vel superiora adscribere: Galenus siquidem, & Paulus eum sequens, expurgari ab eo viscera dicentes, non videntur de ea purgatione loquuti, quam habent medicamenta cathartica vocata, sed de obstructionis resolutione intellexisse, quod parere potest per verba Galeni dicentis, crassos precipue, & tenaces attenuans humores Plinius tamen dixit folia ex sale, & aceto sumpta, aluum inanire. **PROVOCAT** vrinam, & excitat coitum. De minore scribit Diosc. quod vrinam, & venerem excitat radix pota in vino. De maiore tantum, quod venerem. Et est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem. De vtroque hoc scribit Diosc. Et confert vlceribus fraudulentis. De vtroque etiam scribit Dioscor. Galenus vero ait femine curari Cancrum, & Polipum. Et fistulis. Collyrijs factis cum melle, ait Diosc. **SVECVS** autem eius cum melle destillatus in aurem. Cum oleo dicit Diosc. & Plin. & loquuntur de succo seminis. Et fit emplastrum ex ea, cum melle, & stercore caprarum ad podagram. De Aro scribit Diosc. quod priuatim podagris illinitur. Plinius, folia cum sale recentia, vel sicca articulis podagricis. Et facit abortivum. Solus odor radice secundum Diosc. Multas alias vires potes è Plin. & Diosc. colligere, ex quibus vnam tantum addam, quod in pestilentia salutaris est radix in cibis.

COST. **L**us crispum minorem dracunculum, planum vero arum esse intelliges si, & que hic scribit animaduertas, & Serapionem atque Auic. consulas quos emulatur. namque licet in his pingendis breuissime se expediat, ita tamen vtrumque ob oculos ponit, ut absque diuinatore, si velis, quid velit intelligas. Quam enim lus vtrumque; draconis collum vocari ait, & caules ferre serpentis modo comaculatos, si modo dracunculum vnuquidam videris, diffiteri non potes eius speciem aliquam describi. Distingui vero id quod dracunculus speciatim vocatur ab aro, ex radicis delineatione intelliges. vbi scilicet dracunculum, radice foris cineritia, arum nigra esse didiceris. Neque autem mirum, quod eodem lus nomine dua planta genere distincta Mauritanis veniant, quando & Græcis Theophrasto auctore lib. 7. de plant. historiariū sub dracunculi fuit nomine usurpatum. Porro quedam hic animaduersione digna occurrunt. ac primum, lus plane, id est ari radicem foris nigram intus albam asserit: Diosc. vero albam foris esse affirmat, & draconio similem. De legende quoque radice huius tempore differens, vere & æstatis initio colligi iubet: Diosc. vero in messibus. Quum item de huius castigatione verba facit, obesse ait ventriculo, atque hepati imbecillis. at contra, ratione adstringentis facultatis, que amara, & acri adiungitur, putat Manar. inter efficacia medicamenta esse reponendum, & carere noxa, quum præsertim ari, & cruda, & cocta radix, necnon eius folia in ciborum usum veniant. De viribus etiam postremo lis exoritur. quum enim Mes. inter soluentia medicamenta hoc reponat; talem vim tamen non videntur illi adscripsisse Græci, expurgari ab eo viscera dicentes, id enim de obstructionis resolutione intelligendum, quum Galen. ad crassos, & viscidos humores ipsum probet. Caterum ut his satisfaciamus, quod Mesues lus plane, id est ari foris nigram, intus candidam radicem asserat; crispa autem, id est dracunculi extra cinerem intus albam, sed ad luteum inclinantem scribat: non discrepat à Dioscor. neque veritati aut repugnantia. Dioscorides equidem

non extimum quo radix obducitur corticem, sed intimum ac illius veluti cutim obseruat: Mesues. de extimo illo meminit, quem in aro magis, in dracunculo minus atrium videre ipsa licet. dissecta autem radix alba est, sed candidior in aro, quam dracunculo, ut propterea non temere Mesues dracunculi sui radicem exterius cinereo colore, intus autem albo vergente ad luteum esse dixerit. alioquin candida est radix tota, præsertim si non aro comparaueris. Quod autem hic vere, aut æstatis initio eruendam esse radicem hanc scribat, non est à ratione alienum. tempus deligere hunc puto, quo, succo nondum in folia, aut caulem diffuso, radix humore adhuc multo est pragnans. tunc vero viribus maxime pollet. in messibus autem folia defluunt, atque adeo ab instituto non recedit Dioscor. tunc legendas radices generatim præcipiens, quum folia decidunt. Vterque; ergo recte. Verum sicuti vbi ex draconis ariue radice colligendus est succus, ver maxime opportunum tempus videtur: ita vbi seruanda ipsa est radix, expectare etiam foliorum defluuium decet. At vero, an ari draconisve radix ventriculo, atque hepati noxia sit, consulendum experimentum, consulenda vero, & ratio. hæc certe Mesues astipulatur, quando acrimonia huic medicamento inest insignis, cuius gratia detergere valenter potest, & a Galen. inter efficacia medicamenta reponitur. acrio autem, tam imbecilla, ut acrimonia temperare vires nequeat. Licet vero arum quod Cyrenaicum est 2. de alim. facult. in cibum veniat rapa modo, minime scilicet acre, ac medicamentosum; non absque noxa tamen usu veniat Asiaticum, aut Italicum, cui & acrimonia, & medicamentosum virus inest insigne. Folijs vero ari libenter vesci nonnullos, ut Manar. ait, & absque offensa, non mirum, quum & marina brassica, & sambuci cime, & alia id genus multa in cibos interdum veniant sine presenti noxa. at crebro usu obseruanda res est mea sententia, tunc vero an obsit æstimandum. De purgandi facultate, quod sequitur, licet vere Galen. de diffecrice non etiam de purgatrice vi verba faciat, quod Manar. obijcit; ab experimento tamen non est discedendum. Plin. folijs purgandi vires ascribit, nec defuit, qui alium huius radice usu expurgari, obseruasse affirmant. quod etiam eiusdem acrimonia potest persuadere. Reliquas autem vires quas huic medicamento Mesues tribuit, si ad experimentum, & rationem reuocaris, confiteberis ipsam non desipere, quamuis ab alijs interdum variet.

De Alfescera. Cap. XXV.

ANT. **A**lfescera est planta quam vocant vitem albam, cuius radix est terre coloris exterius, interius vero alba. & eleuantur super radicem eius stipites multarum inuolutionum super alias arbores, & nascuntur super ea botri sicut botri vuarum, & vocantur lupinæ, & est species eius fesceresin, cuius radix est cineritia exterius, & interius alba non albedine prioris, & vocatur cucurbita reptilium.

COMPLEXIO, & proprietates. Alfescera inquit Dioscor. calida est, & sicca in tertio, & est composita ex partibus igneis cum partibus terreis adustis, & igneitas est dominans, quare est acris, mordicativa cum amaritudine pauca. Et dixit Galen. est in ea de stipticitate aliquid

* Ita legit manuscr. m.

& est incisiua, rubificatiua, subtiliatiua, et abster-
siua. Fescerese vero est minus calida, & parster-
rea in ea est maior igneitate eius, propter quod
est cum amaritudine vincente superacredinem
ipsius, & est in omnibus debilior, quam fescera.

RECTIFICATIO. De rectificatione autē
eius fit secundum quod diximus in luf. propter
quod pars ista continuatur illi. Confectio alfe-
scera, quam scribit Democ. mundificans cere-
brum, & nervos, & nucam, & est afferens iua-
mentum manifestum epilepsie, & vertigini, &
paralyti, & egrotudinibus nervorum frigidis. cu-
ius hæc est permixtio. Accipe radice alfescera
mundata, & contrite libras v. mellis passularum
libras iij. scillae assatae, pinearum mundatarum
ana vnc. i. & s. nucis muscate, cordumeni, macis,
zingiberis, ana drach. ij. caryophyl. piper. lōg. ana
drach. j. & s. fescelos, salis gemmae, gallie ana dra-
chm. j. spica drach. s. agarici drach. iij. stœchados
drach. j. s. Dosis est a drach. ij. vsque ad v. Datur
post sex menses. Inquit idem. Accipe succi eius
vnc. v. aceti scillitici libram j. aquae coctionis ori-
gani, hyssopi sicce, leuistici, fescelos, cordumeni,
stœchados, libram j. mellis passul. libr. v. mellis
libras ij. fiat syrupus valens ad ea, quæ diximus,
& est dosis eius vnc. ij. Dixit filius Zesar, Fiat ex
succo eius, & melle passularum hoc bonum
ad asthma, & tussim.

POSSIB. Vtriusque radix, & proprie succus
eius solutione educit phlegma, & prouocat vri-
nam, & mundificat cerebrum, & nervos, & mē-
bra anhelitus a superfluitatibus phlegmatis, &
putridis, & aperit oppilationes viscerum, & re-
num, & confert secundum omnem modum ad-
ministrationis eius epilepsie, & vertigini, et egri-
tudinibus nervorum frigidis. & affert iuua-
mentum manifestum tussi, & asthma, & proprie sum-
ptum lambendo. & confert dolori laterum, &
comeditur talis eius in primis cum crescit, &
proprie cum speciebus, & confert fautori oris, &
proprie corruptioni stomachi. Verū tamen per-
mitcet spiritus in cerebro, sicut dicitur eius vsus
frequens. & est ex resoluētibus apostemata du-
ra, & apostemata splenis, & proprie emplastrum
factum ex ea cum ficibus, & vino, & similiter
oxymel eius sumptum continue, & abscindit cū
vino panarium, & confert vlceribus malis, ex-
trahit fracturas ossium, & spinas, & ligna, & pro-
prie cum vino, & melle. Sorbitiones factæ ex suc-
co eius, & frumento decocto, & melle faciunt
exuberare lac, & sedere in coctione eius, munda-
ficat matricem, & facit abortum, & etiam sup-
positum, & comestum. Radix quoque eius, &
succus eius abstergit faciem, & foeditatem cutis,
& pannum, & velligia, quæ remanserunt post
vulnere, & proprie cum farina cicerum, & faba-
rum. & cocta cum oleo aufert occultationem
sanguinis. Confectio trochiscorum clarifican-
tium faciem, & abstergentium foeditatem cutis,
& faciētium colorem bonum cum permixtio-
ne rubedinis. Accipe farine similaginis, farine
hordei, ciceris albi, farine fabarum, amygdala-
rum dulcium, tragacanthi, omnium, ana drach. ij.
radicis fescerae siccae drach. j. s. fac trochiscos cū

A albumine oui, & lini cum aqua hordei, & post
duas horas ablue cum aqua furfuris. Ex succo au-
tem fescerae, melle & vino, & proprie parti-
bus æqualibus fit potio ad scrophulas, & est ex-
pertum. & similiter fit emplastrum ex ipsius ra-
dice & melle, & delet eas. Confert autem morfi-
bus animalium venenosorum.

Dosis autem radice fescerae est ab aur. j. vs-
que ad aur. ij. & succi est a drach. j. vsque ad ij. &
similiter fescerese.

VITIS ALBA.

De Bryonia.

Cap. XXV.

Bryonia est planta, quam vitem albam SYLV.
vocāt, radice foris terre coloris, intus
alba, ex qua pullulant stipites arbori-
bus alijs plexu multiplici inuolui so-
liti, & in his racemi vuis similes, quos vuas lupinas
vocant. Alia est vitis nigra radice foris cineritia,
intus alba, minus tamen quam prior, quæ reptiliū
eucurbita dicitur. Minus item calida, & ad omnia
imbecillior, quam alba, quod in ea plus sit substan-
tiæ terreæ amaræ, quam igneæ acris. Bryonia enim
Diosc. calida, & sicca ordine tertio, cōstans substā-
tiā terrea, pauca adusta, ob id amarā; multa autem
igneā, acri, mordente. † Galeno autem incidit, te-
nuat, terget, rubrificat, subadstringit. Vtriusque ra-
dix, ac præcipue succus, pituitam etiam putri cere-
brum, nervos, partes respiratorias purgat, obstru-
ctiones viscerum, & renum aperit, vrinas mouet.
Quapropter epilepsia, vertigini, & cæteris [cere-
bri, &] nervorum affectibus frigidis confert aper-
te, ac

Hæc radice
foris nigra
intus alba
Diosc. vitis
alba ad vna
simili, sed
imbecillior
lib. vi. simpl.
falsa, fructus
radices di-
cit acris.

† Hoc nō ha-
bet Gal. lib.
6. simpl. Ra-
dix 3. i. an-
no nato putui
datur epilep-
ticu Diosc.

te, ac etiam tussi, & asthma, præsertim lambendo sumptum, & laterum dolori. Turiones eius cum primum crescunt, eduntur præcipue cum aromatibus, orisque odori emendant, præsertim quem humorum in ventriculo corruptio excitat. Spiritus tamen in cerebro miscere dicitur vsu cerebro. Tumores duros etiam splenis resoluit, præsertim cum vino, & fici emplastri modo imposita radix, & oxymelite ex hac facta, & sumpto. Paronychia cum vino sanat, confert vlcibus malignis, fragmenta ossium extrahit, & spinas, & ligna, præsertim cum vino, & melle, sorbitio ex succo eius, frumento cocto, & melle, lac auget, bene coctum vterum purgat, abortum facit sumptus, & suppositus. Tam radix, quam ipsius succus faciem terget, & cutis reliquæ foeditatem, pannum, vulneris vestigia, præsertim cum farina cicerum, & fabarum, coctumque cum oleo fugillata delet. Fiunt inde trochisci faciem claram reddentes, foeditatem cutis tergentes, colorem bonum, ac roseum, seu rubro permixtum facientes. Accipe farinæ puræ, tritici, hordei, ciceris albi, fabarum, amygdalarum dulcium, tragacanthi ana drach. ij. radices bryoniæ siccæ drachmam vnam, & dimidiam, cum albumine oui fac trochiscos, line cū decocto hordei, & post duas horas ablue decocto furfuris. Ex succo autem bryoniæ nigrae melle, & vino præsertim ana, fit portio ad strumas experta, & emplastrum ex ipsius radice, & melle eadem delet. Confert moribus animalium venenosorum. Corrigitur vt dracunculus, ob id illi mox hanc subiecimus. Et bryonia medicamentum à Democrito compositum aperte efficax, ad epilepsiam, paralysem, vertiginem, & ceteros affectus frigidos cerebri, spinalis medullæ, & ortorum vtriusque nequorū, accipit radices bryoniæ mūdātæ, & trita, libram dimidiam, sapa, vuarum passerarum lib. iij. scille assata, strobilorum purgatorum ana vnc. j. & semissem, nucis moschatae, cardamomi, macis, zingiberis ana drach. ij. caryophyllorum, piperis longi, stœchados ana drach. j. & semissem, seseleos, salis gemmae, galliæ ana drachm. j. spicæ drach. s. agarici drach. iij. Dat post sex menses a drach. ij. ad drachm. v. Idem accipit succi bryoniæ vnc. v. aceti scillini librā j. aquæ coctionis origani, hyssopi sicci, libystici, seseleos, cardamomi, stœchados ana drach. j. sapa, vuarum passerarum lib. dimidiam, mellis libras ij. Fiat syrupus idem pollens, quod prior compositio, si detur vnc. ij. Ex succo eiusdem, & sapa vuarum passerarum eclegma ad tussim, & asthma efficax, filius Zesar componit. Datur autem radix bryoniæ, & vitis nigrae similiter ab aureo vno ad aureos duos. succus autem a drachm. j. ad drach. ij.

De Alfescera.

MANA.

Græci Ampeloleucen, & Bryoniam, & Pylotum vocant. Latini Vitem albam. Cuius radix est terrei coloris exterius, interius vero alba. Dioscorides radices colorem non expressit. Plinius albam dixit, & grādem. Et est species eius fesceræ sin. videtur hic loqui de

nigra, quam Græci Ampelomelam vocant, Latini vnam Tamuniam, Tamnum vel Tannon. Eius radix est cineritia exterius, & interius alba, non albedine prioris. Loquitur de ea quam vocant fesceræ sin. Arabes, & Latini Tamnum: De cuius tamen radice ait Diosc. quod foris est nigra, intus buxæ coloris. Fescera inquit Dioscorides calida, & sicca in tertio. Hic est manifestus error. siquidem (vt alias sæpius diximus) de medicinarum gradibus non est locutus Diosc. Galenus radicem dixit moderate calidam. Noster Mesue secutus est Auic. qui tamen male sibi constat. Nam cum dixisset calidam in tertio, paulo post dixit, quod temperate calefacit. Et est composita ex partibus igneis, cum partibus terreis adustis, & igneitas est dominans. Nec hoc dixit Diosc. sed quod folia, fructus, & radices acris sunt. Et dixit Gal. est in ea de stypticitate aliquid, & reliqua. De asparagis huius plantæ dixit Gal. quod boni stomacho sunt ob stypticum, quam subamaram, & debilitat acrem habet. De radicibus vero, quod abstergunt, siccant, & tenuium partium sunt. Fesceræ sin. vero est nimis calida. Lege minus, non nimis, nihil enim de ea scribit Gal. nisi quod albæ in omnibus est similis, verum debilior. Vtriusque radix, & proprie succus eius, solutione educit phlegma. De alba dixit Diosc. quod succus radices vere exprimitur, bibiturque cum multa aqua, & pituitam educit. Epilepsia. Drachmæ pondere anno integro radix pota datur comitialibus, ait Diosc. Et comeditur talis eius in primis cum crescit. Intellige primæ veris germina, quæ elixa aluum, & vrinas mouent, si manduntur, secundum Diosc. & secundum Gal. ob stypticum, quod & superius dixi, sunt bona stomacho, Plures tamen virtutes ascribit Diosc. asparagis nigra, quam albæ, scilicet, quod menses mouent, lienes minuunt, comitialibus, vertiginosis, & resolutis sunt viles. Verum tamen pettilent spiritus. Dioscorides ubi multiplices radices vitis albæ vltus ostendit in comitialibus, attonitis, vertiginosis, serpentum moribus, abortibus, subdit, mentem interdum perturbat. Est ex resoluentibus apostemata dura. Non duros tumores, sed phlegmonas discutere ex vino, emplastri modo impositam, & abscessus rumpere, dicit Diosc. Et apostemata splenis. Lienem, inquit Diosc. de alba loquens, liquat, trium obolorum pondere per dies triginta cum aceto pota. Postea subdit, Ad eundem cum fico vtiliter illinitur. Galenus, pota, & extrinsecus cum ficis admota. Et abscindit cum vino panaritium. Cum oleo donec colliquescat excocta, delet prerygia, secundum Diosc. de alba loquentem, & fugillata. Et colit vlcibus malis. De eadem alba inquit Diosc. folia, semen, radix acris habent virtutem: vnde cum sale ad chironia, gangranica, phagedænica, & cum putredine crurum vlcera, faciunt imposita. Et trahit fracturas ossium, & spinas, & ligna. Dioscorides de ossibus tantum scribit. Quod si radix albæ trita emplastri modo imponatur, ossa educit. Sorbitiones factæ ex succo eius, & frumento decocto, & melle. Diosc. non apponit mel, sed dicit, si succus cum triticeis granis decoctis bibatur, exuperare lac facit. Radix quoque eius, & succus eius abstergit faciem, & reliqua. Et subdit, & proprie cum farina cicerum, & fabarum. Dioscorides cum eruo ephelides, ionthos, lentigines, ac nigras cicatrices. Confert moribus animalium venenosorum. Contra viperæ morsus, ait Dioscorides, pota duarum drach. pondere.

DE vitis albæ temperamento, quam fescera vocat COST. Arabes, controuersia est. Hic ex Dioscorid. auctoritate in tertio ordine calidorum, & siccorum ponit. At Dioscor. de temperamento, aut gradu nihil: Galenus contra temperate calidam putat: Auic. vero primo idem quod Mes. sentit, mox Galeno assentitur, scribens eam temperate calefacere. Verum ad hæc Dioscorides, & folia huius, & fructus, & radices acres esse ait. ac si gustatur radicem experire acrimoniam amariori

tori coniunctam senties insignem: acria vero quæ sunt insigniter etiam calefacere Gal. non semel docet. quo fit, vt non perperam tertio ordine calida censeatur, sed hæc fortasse acrimonia humore multo quo eascatet radix obruitur, ac veluti temperatur: vt propterea licet gustatu vehementiorem præ se ferat caliditatem, non nisi temperate tamen calefacit. ac merito à Galeno, & Auicena. moderate calida iudicetur. hoc pacto sedari hoc forte dissidium potest. quanquam, neque ego hoc plane ausim affirmare, & expurgandi vis, quam huius radices succo inesse experimur, Mesue potius, quam Galeno astipulatur. Illud etiam de Mesue hic repetam, quod iam sæpe, non esse admirandum si Dioscoridem, aut Galen. eorum interdum authores facit, quæ ipsi non scribunt. habuisse enim Arabes Dioscoridis, aut Galeni libros non nisi deprauatos multa sunt, quæ nos doceant. Alioqui vero, quæ hic de suo addit, aut immutat, vera ne sint, an falsa non tam aliorum autoritate (quod Manar. facit) quam ratione sunt expendenda. Porro duo hic scribit, quæ non omnibus placent. alterum quum ait, [mundificat cerebrum] alterum vbi dicit [verumtamen permiscet spiritus in cerebro.] Primum equidem, quum antea medicamento huius succo pituitam expurgari dixerit, pituita vero sedes cerebrum est auctore Hippocr. superflue ergo (aiunt) hoc adiectum est, quod expurget cerebrum. Alterum vero etiam est suspectum. quum enim ipsomet Mesue affirmante hoc medicamentum epilepticis, ac vertiginosis opituletur, epilepsia vero, ac vertigo frequentius ex spirituum commotione procreantur, quam hoc medicamento sedari necesse est si eos affectus curat; qui fieri potest, vt idem spiritus etiam commoueat? Verum neque hæc temere Mes. scribit. Vt demus profecto pituita sedem cerebrum esse Hippocrati, licet aduersus Galeni sententiam eius sedem ventriculum facientis, & aduersus rationem, quando mucus vere est cerebri excrementum non pituita: est enim pituita semicoctus sanguis, mucus vero ille à sanguinis natura tam alienus, vt quavis coctione verti in sanguinem nunquam possit. vt hoc tamen demus pituita sedem cerebrum esse: at imbecilliam tamen medicamentorum pituitam expurgantiam vis cerebrum non attingit: propterea ergo non insulse cerebrum vitis alba vsu expurgari commouit, efficacem huius medicamenti facultatem significans, quod non pituitam solum extrahit, sed à longinquis etiam partibus educit. An vero alba vitis quum epilepsiam, & vertiginem arceat, spiritus etiam commouere possit; si Dioscoridem consulas, fieri is vtique ait. quo vero pacto, & commoueri spiritus, & idem commoti sedari eodem possint medicamento, difficile equidem est explicari, si eiusdem generis motus sit qui sedatur, & citatur. Atqui diuersa res est, vt puto. Epilepsiam, & vertiginem facit vaporum qui ex pituita effluunt inordinatus motus in cerebro: at insaniam animalium spirituum certa quadam intemperies, ac à naturali eorum statu perturbatio. coniunguntur autem insanis interdum utraque hæc, & vaporum inordinatus motus, & spirituum animalium intemperies, ac perturbatio illa veluti etiã in ebrijs, at quum ebrii stare loco nequeant, circumuerti putent omnia, vt vertiginosi; alij tamen insani multi nihil tale patiuntur. id quod non eandem vtriusque affectus causam esse plane docent. cuius etiam rei id argumentum præbet, quod vertiginosi, ac epileptici non statim etiam sunt amentes. diuersum ergo spirituum mo-

rum sedat idem medicamentum, & facit. ac propterea neque hic, neque Dioscor. accusandus. Quod si quis tamen eandem motuum, & spirituum in vertiginosis, ac insanis specie esse contendat; nos certe quo pacto vtrumque horum obeatur, fatebimur ignorare. fieri tamen vtrumque posse exemplo etiam tuebimur. opium enim sedare animalium spirituum motum potest, quod & sensus obligat omnes, & motum omnem aufert. atque idem tamen eosdem etiam spiritus cõcit, atque alacres præter modum, ac amentes eos reddit qui illo vtuntur. quod Turcis prælium inuitis euenire intelligimus. Atque referri equidem diuersorum horum effectuum causa in certam quandam, vel intemperiem, vel mēsuram potest. sed quenam aut qualis hæc ipsa sit, non secus ac venenosum certa causæ latent, latere nos hoc ipsum profiteamur.

CYCLAMINVS.

De Arthanita.

Cap. XXVI.

Arthanita est panis alcurith, & ab alijs ANT. dicitur panis fauni, & ab alijs panis porcinus, & ab alijs cyclamen. Et inuenitur ex eo magnum, & paruum. Magni autem radix est in modum rapæ rotundæ, cuius pars exterior est terrea, nigra. Interior vero alba. Et eleuantur super radices frondes, & flores secundum semitam violarum subalbidarum sine eleuatione stipitis super eius radicem. Paruum vero habet radices subterraneas plurimas in modum auellanae, & cicerum. ELECTIO. vtrumque bonum est, & competit vsui medicinæ.

COMPLEXIO, & proprietas. † Calide complexionis

DE SIMPLICIBVS.

plexionis est, & sicca in principio tertij. Et est
† incisuum, subtiliatuum, calefactuum, reso-
lutuum, abstersuum, mundificatum, aperitiuum
oppilationum. Et est ex rebus sudorem exuberare
facientibus. Et est ex maxime mundificantibus
cutim, & ex remouētibus scdritatem eius.

RECTIFICATIO. Recipit de rectificatione
hoc idem, quod diximus in capitulo de luf,
& in capit. de alfecera. † Dixit filius Serapionis.
Accipe succi eius drachm. iij. & dissolue cum
zuccharo, & coque vsque ad tertiam, & propi-
netur in mane, & est medicina certa, & experta
ad icteritiam. Et dicit Græcus, Succus eius cum
mellicrato, aut secaniabin, & proprie de quolibet
partes æquales sumptæ, & coctæ secundum
superiorem doctrinam est medicina experta ad
icteritiam citrinam. Vnguentum arthanitæ ex
inuentione Alexan. quo vngitur venter, & fe-
mur, & ilia, & soluit solutione cathartici. Et pro-
pinandum est non valentibus sumere medicinā.
Et si linitur super stomachum facit vomitum.
Et confert hydropisi, & solutione educit aquam
citrinam. Cuius hæc est permixtio. Accipe
succu arthanitæ libras iij. succu cucumeris asini
libram vnam. olei irini lib. ij. butyri vaccini li-
bram j. pulpæ colocynthidis vnc. iij. polypodij
vnc. vj. euphorbij vnciam j. Quæ terenda sunt
tere & submerge in succis, & pone in vase vitreo
stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte
per octo dies. Deinde bulliat totum bullitione
vna, & coletur, & pone super colaturam sagape-
ni aur. v. myrrhæ aur. iij. ita quod resoluantur
prius in aceto vini quantitate sufficienti. Ag-
grega omnia simul, & bulliant semper agitan-
do cum fuste vsque ad succorum ferè consum-
ptionem. Tunc ponantur ceræ vnc. v. fellis vac-
cini aur. v. & ferueant donec liquefiat cera, tunc
accipe scammonij, aloes, mezereon, colocyn-
thidis ana aur. v. euphorbij aur. ij. salis gemmæ
aur. iij. turbith aur. v. piperis long. zingib. cha-
mæmillæ, cinnam. omnium ana aur. ij. Pulue-
rizontur, & misce cum eis simul terendo in
mortario donec perficiatur. Vnguentum aliud
arthanitæ, & est resoluens apostemata dura
splenis, & lapideitatem ipsius, & scrophulas.
Cuius hæc est permixtio. Accipe succi eius, &
viscositatis, quæ mulgetur ex radice filicis ana
libram j. succi extremitatum tamarisci. vnc. ij.
olei irini lib. ij. hyssopi humidæ ana vnc. xv. ace-
ti vnc. ij. ammoniaci, bdellij vnc. j. & s. ceræ ci-
tr. vnc. vj. fiat sicut superius diximus. Arthani-
ta decoctionem sufficientem sustinet.

POSSSE. † Solutione educit phlegma muc-
laginosum sumptum, & suppositum, † & etiam
linitum super femur, & ilia, & partes adiacentes
ei. Et aperit oppilationes viscerum, † & maxi-
me splenis, proprie sumptum cum oxymelle, &
similiter emplastratum. & confert colicæ phleg-
maticæ, & ei, quæ sit ex retentione foecis. & est
ex rebus mundificantibus caput, & oculos, † &
proprie caputpurgium factum ex eo, & abscin-
dit hemieraneam frigidam, & sodam, & confert
torturæ, & paralyfi, & ad ægitudines cerebri
phlegmaticas, & proprie si fiat caputpurgium

E post assumptionem hieræ, aut theodoricon, aut
pilularum foetidarum, & similia. † & confert
caputpurgium ex eo factum debilitati visus, &
aquæ quæ descendit ad oculum. Et est experta
res ad icteritiam, conuertens in vaporem, & fu-
mum, & sudorem materiā eius, & proprie suc-
cus eius cum secaniabin, aut mellicrato. & oportet
vt sumens cooperiatur multum, vt sudet su-
dore vehementi citrino; † & secundum omnem
modum administrationis eius confert duritiæ
splenis, & aliorum apostematum, & scrophulis.
& tam bibitum, quam suppositum prouocat
menstrua. & est ex maxime aperientibus orifi-
cia hæmorrhoidarum. & dicitur quod si suspen-
datur in collo mulieris radix eius, non concipit.
& linitur ex eo anus, & confert exitui eius.

DOSIS eius ab aur. ij. vsque ad drach. iij. &
proprie succi eius.

De Cyclamino.

Cap. XXVI.

Cyclaminus panis dictus, his fauni, alijs SYLV.
porci, maior inuenitur, & minor. Ma-
ioris radix rapæ modo † rotunda, fo-
ris tetra & nigra, intus alba, à qua fo-
lia, & flores violæ nigræ similes, subalbi, sine cau-
le. Minoris radix sub terra plurima auellanae, &
cicerum forma. vterque est medicatorius, calidus,
siccus initio tertij ordinis. incidit, tenuat, resoluit,
terget, expurgat, obstructions aperit, sudorem co-
piosum mouet, cutem scdritate eius ablata omniū
maxime expurgat. Pituitam lentam, & crassam
sumptus, & suppositus, atque adeo femori, ilibus,
& vicinis partibus illitus purgat. Obstructions
viscerum, præcipue splenis aperit, maximeque ex
oxymelite, & sumptus, & emplastri modo admo-
tus colicum dolorem à pituita, aut stercore sup-
presso sanat, caput & oculos insigniter expurgat,
præsertim errhyno ex ipso in nares recepto, præ-
sertim post purgationem per hieram, aut Theodo-
ricon, aut catapotia fetida, aut similia. Quapropter
visui imbecillo, & aquis in ipsum ruentibus, hemi-
craniam, cephalalgiam, torturam, paralyfi, & cæteris
cerebri affectibus frigidis confert, errhyno, vt di-
xi, attractus. Icterus sanat experientia certa, præ-
sertim succo cum oxymelite, vel œnomelite sum-
pto, & operto deinde diligenter corpore. Nam sic
sudore largo materia etiam in vaporem versa bi-
lioso excremento exonerabitur. Duro lieni con-
fert, quouis vtendi modo, & tumoribus alijs, vt
etiam strumas iuuat. Menfes mouet sumptus, &
suppositus, hæmorrhoidas potētissime aperit. Eius
radix collo mulieris appensa conceptum prohibe-
re dicitur. Sedis procidentiam illitus iuuat. Corri-
gitur vt dracunculus, & bryonia. succi huius dra-
chm. iij. cum saccharo solutas, & ad tertiam coctas,
mane sumptas, icterum sanare certissimum, & ex-
pertissimum affirmat filius Serapionis. Idem præ-
stare succum cum æquali portione oxymeli-
tis, vel œnomelitis, vt prius, coctum, & sumptum
Græcus testatur. Vnguentum præterea est Alexan-
dri

Panem porci-
nis.
† Panem latum
est, & nigra
caule digitu-
m, quatuor
modo disto.
Flor. viola-
ceus, quidā
ad purpu-
ram vergens,
sed forma
violæ nigræ,
altera autē
eius species
flor. candida
radice inuē-
ti nulla mul-
titudine mē-
tionis disto.
Gal.

dri ex cyclamino, quod ventri, femori, ilibus inunctum, aluum deiectione purgat, stomacho autē vomitu vacuat aquas serofas, idoneum hydropicis, & à medicamento abhorrentibus. recipit autē succi cyclamini lib. iij. succi cucumeris agrestis lib. j. olei irini lib. ij. butyri vaccini lib. j. euphorbij vnc. j. pulv. colocynthidos vnc. iij. polypodij vnc. vj. trita, quæ teri possunt. succi octo dies mergantur in vase vitreo angusti oris, obstructo probe, post hos semel seruescat, coletur: colato, adde sagapeni, aureos quinque: myrrhæ aureos tres in aceto prius dissolutos, quanto est opus. coque semper rudicula mouendo, donec succus prope omnis consumptus erit. tunc adde ceræ vnc. v. fellis vaccini aur. v. coque donec cera erit liquata, tunc adde scammonij, aloes, cocci cnidij, colocynthidos, turbit, ana aur. v. falis gēmae aur. iij. euphorbij, piperis lōgi, zingiberis, chamæmeli, cinnamomi, ana aur. ij. puluerizata in mortario permisceantur. Vnguentum quoque alterum ex cyclamino fit ad resoluendam duritiem splenis etiam lapidosam, & strumas, recipit succi cyclaminis, humoris lenti ex radice filicis emulsi, ana lib. j. succi extremorum tamaricis fureculorum vnc. ij. olei irini lib. ij. æsopi vnc. xv. aceti vnc. ij. hammoniæ, bdellij ana vnc. j. & semis, ceræ flauæ vnc. vj. fac ut prius. Cyclaminus coctionem sufficientem sustinet. Datur præsertim succo ab aur. ij. ad aur. iij.

De Arthanita.

MANA. Cyclaminon Græci, Latini Rapum, vel umbilicum terræ, aliqui orbicularem vocat. MAGNI radix est in modum rapi rotundi. Diosc. parū latam dicit, & res ipsa idem ostēdit. Cuius pars exterior est terrea, nigra, interior alba. Dioscorides absolute nigram dicit. Et eleuantur super radices frōdes, & parū infra, sine eleuatione supitis. Error est hic manifestus, caulē enim Dioscoride, & re ipsa teste, fert quatuor digitorū, sed nudū. Flores, secundū semina violarum subalbidarū. Error & hic. Flores. n. cōis Cyclaminis rosacei sunt, & ad purpurā vergētes. Altera verō & secunda species, florē fert candidū: sed de ea nondum loq. cepit. PARVVM verō hēt radices subterraneas plurimas. Nescio vbi hæc inuenerit iste homo. Dioscorides, & Galenus radice esse aiūt inutili, nulla de hac pluralitate habita mēione. Calidæ complexionis est, & sicca in tertio. Gradū ei, nec Galenus determinat, nec Auic. Et est incisuum, & reliqua. Addit & aliam vim Gal. quod attrahit. DIXIT filius Serapionis. accipe succi eius drach. iij. Trium drach. pondere, ait Diosc. cum passo, aut mellierato aquoso bibatur radix, in morbo arquato. SOLVTIONE educit phlegma mucilaginosum. Pota, inquit Diosc. cum hydromelite, pituitam educit, & aquam. Et etiam linitum super femus. Succus illius umbilico pectini, & coxendicibus, dicit Diosc. aluum molliat, & aborsum facit. Et maxime splenis. De altera Cyclamino scribit Dioscor. quod denario acinorum eius, in vini albi cyathis duobus, per quadraginta dies pota, lien emittitur per aluum, & vrinam. Et proprie Caput purgum. Succus cum melle ait Dioscor. Et confert Caput purgum ex eo factum debilitati visus, & reliqua. Non inmissam naribus hoc facere scribit Dioscor. sed inungi oculis suffusis, & hebetibus eius succum cum melle. Et secundum oēm modum administrationis confert duritiæ splenis, & aliorum apostematū, & serofulis. Miscetur, inquit Gal. his quæ tubercula, strumas, omnesq; durities discutiunt. Multa quo-

A que alia potest, sed hoc præcipue, quod cū vino bibitur, contra venena omnia secundum Dioscoridem.

Cyclamini quum duas species faciat Dioscor. posteriorē adhuc ignorant peritiores herbarij. Mesues priorē speciem describens in magnū, & paruum rursus dimidit. atqui an paruum hoc radice parua, & multiplici constans, specie ve à magno differat, dissensio est. sunt enim qui eandem speciem putent sola ætate differentem. Verum quum paruum hoc flores vere ipso promat Anguillario teste, ac radices semper paruas habeat; alterū verō flore at autumnō, radicibus innitatur magnis, duas has cyclamini species esse confiteri necesse puto. Quod autem magni cyclamini flores Mes. subalvidos esse dicat, non aduersatur Dioscoride. solet enim non tam purpureo, quam subalbido, ac etiam luteo flore spectari Anguillario adnotante. De stipite verō, seu caule quo Cyclamen carere Mes. ait Dioscor. quatuor inesse digitorum scribit, ut Manardus obijcit; nullus est qui non videat, cui flores insident, pediculum verius atque aptius, quam caulem nuncupari. sed caulem tamen pro pediculo interdum usurpare Dioscorides solet, ut in viola facit purpurea.

De Aristolochia. Cap. XXVII.

Aristolochiæ tres sunt species, scilicet, longa, rotunda, & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum vitis. **ANT.**

COMPLEXIO, & proprietas. Inquit Diosc. Omnes calidæ sunt in principio tertij, sicca in secundo. & videtur quod longa sit calidior, & quamuis terreatas eius vincat super terreatatem rotundæ. & videtur ex hoc quod rotunda sit subtilior, quare ad omnes operationes promptior. & est vtraque aperitiua opilationum, resolutiua, attractiua, & extrahens spinas, & fracturas lignorum infixas carni. & vtraque est subtiliatiua, sed rotunda magis propter id quod diximus. Alia verō species eius in omnibus his est debilior, propter illud non est famosa.

RECTIFICATIO. Soluendo non nocet, imò cōfert visceribus, & exigit in alijs de rectificatione secundū quod diximus in Lus, & de decoctione, & trituratione rem plenam sustinet.

POSSIBILITAS. Solutione educit humiditates phlegmaticas: & dixerūt aliqui, qd ē cholericas. & est ex rebus maximè mūdificantibus pulmonem, & pectus à phlegmate, & putredinibus, & cōfert iuuamentum manifestum, & asthmati, & tussi, secundū oēm modum administrationis eius, & est suffumigatio ex eo administrata per embotum. Confectio formarum quarū iuuamentum magnificatum est ad asthma antiquum, & tussim humidam, & proprie quādo recipitur suffumigatio per interualla ex vna earum per traicitorium. Accipe aristolo. rotundæ, arsenici citrini partes æquales. Aggrega cum vitello oui, & fiant formæ sicut auellanæ. Adhuc autem aristolochia est ex rebus mundificantibus cerebrum, & est conferens epilepsiæ, & proprie rotunda. Confert etiam stomacho, remouens singultum ventosum, & sedat dolores omnes à ventositatē, in visceribus, & aufert oppilationes splenis, & ventositates in ipso, & proprie rotunda, & hoc cum oxymelle

DE SIMPLICIBVS.

oxymelle radicem, † & omnes quidem species eius mundificant matrices foetarum, & prouocant menstrua, & faciunt abortum. & rotunda quidem est ex medicinis magnis ad vlcera mala fraudulenta, & est mundificans fistulas, & generans carnem in ipsis: & emplastratio ipsius cum melle, & sale pauco, confert podagræ, & contu-

sioni lacertorum. Cum hydromelle autem curat vlcera aurium, & corroborat auditum. Acetum autem coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis, etsi cōfricantur cum ea dentes abstergit eos. † & est medicina bona rigori febrium.

Dosis eius est à drachm. j. vsque ad aur. j.

ARISTOLOCHIA LONGA.

De Aristolochia. Cap. XXVII.

SYLV.

Longa mas-
rotunda fo-
mina Diof.
Anacard.
Diof. sunt
bigrada.

Aristolochiæ † tres sunt species, † longa, rotunda, & clematidis, id est farnentaria dicta, quod radices vitis farnentorum similes spargat. Omnes calidæ sunt Diof. in principio ordinis tertij: sicca secundo; longa tamen calidior videtur, quamuis terræ in ea substantia plus sit, quam in rotunda, quæ ob id tenuioris est substantiæ, & ad omnia efficacior. Vtraque tamē obstructions aperit, resoluit, attrahit, spinas extrahit, & lignorum fragmenta carni infixæ tenuat, sed hæc omnia rotunda magis ob dictam prius causam. pituitam purgat, & quorundam sententia etiam bilem, thoracem quoque, & pulmones pituita etiam putri expurgat insigniter: quapropter tussi humidæ, & asthmatis etiam antiquo maximè prodest, quouis vsus modo, etiam si suffitu vaporem per infundibulum æger inspiret, horum præsertim trochiscorum accipientium. Aristolochiæ rotundæ, arsenici pares portiones comprehendendas oui vitello in trochiscum, aut auellanæ formam fingendas, vnius

fumum certis intervallis, vt dixi, per infundibulū inspiret æger. Aristolochia quoque, præsertim rotunda, cerebrum expurgat, ob id epilepsie confert, stomachum etiam eadem iuuat, singultu à flatibus conflictatum. Hos enim non modo à stomacho, sed liene, & alijs visceribus dissipat, horumq; obstructions liberat, & natos inde dolores sedat, præsertim cum oxymelite radicato. Omnis autem Aristolochia vterum à partu † expurgat, menses mouet, abortum facit. Rotunda præter hæc, vlcera maligna, fistulas mire iuuat, quia terget, & carne implet. Podagram quoque, & musculos contusos cum melle, & pauco sale emplastri modo admota iuuat, cum hydromelite verò curat aurium vlcera, & auditum roborat. Acetum denique cui incocta est, gingiuas adstringit, & putredinem ab his aufert, dentes quoque confricatu deterget. Rigori etiam febrili remedium est singulare. Purgando non nocet, sed visceribus confert. Quod ad alia attinet, vt dracunculus, corrigenda. Conquiterique plurimum potest. Datur à drach. j. ad aur. j.

† Cum pipere, & myrrina, & pef. s. subdita Diof. de longa, Rotunda cu aqua pota valet rigori Diof.

De

De Aristolochia.

MANA.

Aristolochia, apud Græcos hoc nomen adeptæ est, quod ad ea, quæ in puerperis desiderantur, optime faciat. Latini ferè eodem nomine appellant: sunt tamen qui malum terræ, siue erraticum vocent. Aristolochiæ tres sunt species.) Addunt nonnulli quartam, quam Pistolochiam nominant, vela radicum multitudine, Polyrhizon Longa.) Marem hanc vocat Dioscorides. Et rotunda. Et hanc fœminam. Et alia, cuius radix currit secundum similitudinem vitis.) Clematidis hæc dicitur, quasi sarmentariam diceret. ramos tenues habens, & folia modicè rotunda, minori semperiuo similia. Inquit Dioscorides, omnes calidæ sunt in principio tertij.) Hic est error, sicuti, & alibi plerunque: non enim hoc Dioscorides, sed Auicenna. Et videtur, quod longa sit calidior.) Galenus dixit longam non minus calefacere, sed forte magis. Quamvis terreitas ipsius vincat terreitatem rotundæ.) Minus tenuium partium est, inquit Galenus, quam rotunda. Est utraque aperitiua, & reliqua.) Galenus absolute sermone dixit radicem vtilissimam esse ad medicinam, cum sit amara, & subacris. De longa verò dixit, quod abstergit, & discutit, sed minus quam rotunda: & ideo vtilior est, ubi opus est moderate abstergere, sicuti in generanda carne, in vlcibus, & vteri fomentis. Extrahens spinas.) Rotundæ hanc vim adscribunt Dioscorides, & Galenus: Paulus sesquidrachmam Clematidis educere ait, ut Colocynthis. Aeris drachmas duas fructus sicci, purgare bilem, & pituitam. Asthmati, & tussi.) Rotundam dixit Galenus auxiliari asthmaticis, singultientibus, epilepticis, podagricis, si cum aqua bibatur. Ruptis quoque, & vulsis, atque his doloribus, cui obstructiones sequuntur, aut incocti spiritus crassitiei: sanare putredines, sordida vlcera expurgare, dentes, ac gingiuas limpidare. Et omnes quidem species eius mundificant matricem foetuum.) Cum pipere, & myrrha pota, ait Dioscorides de longa: eademque posse subditum ex ea pessulum. Et est medicina bona rigori febrium. Rotundam ait Dioscorides, cum aqua potam valere rigori: & Galenus Clematidem cum oleo: aut suillo adipe inunctam: suffumigio verò graves ad febres.

COST.

Aristolochia tres itidem species facit Dioscorides, ut Mesues, rotundam, longam, clematida: sed quæ nam clematidis sit, adhuc dissentiunt recentiores. alij tenuem esse contendunt, quæ longis, & sarmentosis radicibus innixa passim reperitur. Contra alij ignorari clematida putant, sarmentosamque illam longæ speciem esse autumant. hæc verò fusiuss Matthiolus, & Anguillarius viri diligentissimi, quorum scripta hortamur, ut consulant studiosi. Porro de Aristolochiæ nomenclatione controuersia est. Dioscorides ita vocari ait, quod ἀρίστου λέγουσιν, optima puerperis: Plinius quod ἀρίστου λέγουσιν, quod optima sit vtero habentibus. Atqui si aristolochia vires expendas, quum abortum faciat, errare etiam Plinius videtur. Contra tamen quia postremo loco scribit Plinius gloriam summam aristolochiæ, id esse quod traditur, inditam eam vuluis prægnantium cum bubula carne, mares figurare; emanasse ex hoc eam vocem, recteque de eius etymologia Plinium sensisse tueri, quispiam fortasse crediderit. Sed quum gloriam hanc, non omni, sed longæ tantum aristolochiæ Plinius ascribat, quo pacto admitti hoc ex eo effectum etymon debeat, non satis scio. falsum eum potius fuisse

A suspicor ex malo Dioscoridem codice, legisse quæ ἐχούσας per λοχούσας. neque enim tam rudem Græcorum literarum fuisse eum dixerim, ut harum dictionum vim ignoraret.

RICINVS.

De Albemesuch. Cap. XXVIII.

Albemesuch dicitur proprie granum Regum, & est ex eo aliud magnum, aliud paruum, & dicitur quod magnum est Kerua. **ANT.**

ELECTIO. Magnum, & paruum competunt vsui medicinæ, sed magis, magnum, quapropter eligitur.

COMPLEXIO, & proprietates. † Dixit Dioscorid. Calidæ complexionis est, & sicca in tertio. & dixit Hamech, est in principio tertij.

RECTIFICATIO. Meretur de rectificatione hoc quod diximus in ca. de Ben. Oleum autem vtriusque extrahitur sicut oleum de amygdalis.

POSSE. Facit vomitum, & solutionem laboriosam, & educit phlegma vehementer, & aliquando cholera, & materias a iuncturis, & aquam citrinam, † & coquantur grana eius, & proprie contrita in iure galli antiqui, & confert colicæ, & doloribus iuncturarum. & podagræ, & dolori sciaticæ: & coquantur cum aqua casei, aut mulgetur super ea lac caprinum, & colatur, & confert hydropisi. † Oleum autem de Kerua confert colicæ phlegmaticæ ventosæ.

DOSIS. † Sumuntur ex Kerua a granis v. vique ad vij. & vltius a granis vij. vsque ad xv.

Mesua.

O

De

DE SIMPLICIBVS.

De Ricino. Cap. XXVIII.

SYLV.

† Magnus
est palma
Christi, vul-
go lathyrus:
vulgo cata-
putia, est
parvus.

Oleū id ad
lucernas est
vtilissimum
sensu par-
uum, & ca-
lidum, quā
communis
† Alij du-
decim.

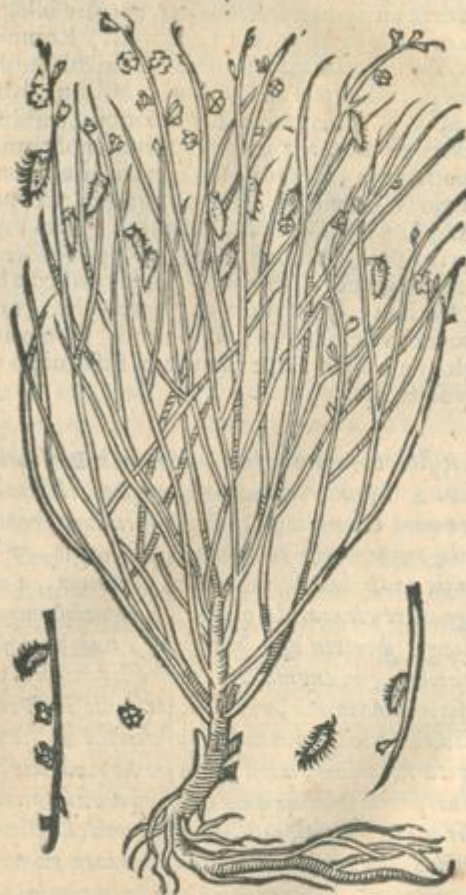
Ricinus granum regium est duplex,
† paruum, & magnus, (quod Ker-
ua Mauris dicitur,) vterque medi-
camentis aptus, sed magnus magis,
ob id eligendus. Calidus ficans
gradu tertio Dioscorides. Hamech autem in
principio tertij. Pituitam, ac interdum bilem
violenter purgat deiectione, & vomitu, mate-
rias quoque, & aquam serosam a iuncturis attra-
hit. Dantur autem grana eius cocta, & trita in
iure galli antiqui, conferuntque colico dolori,
& iuncturarum, vt podagræ, ischiadi, aut co-
quantur in aqua casei, aut lac caprinum super ea
mulgetur, & colatur, & datur hydropicis vtili-
ter. Oleum autem cicinum, seu ricinum colico
dolori a pituita, & flatibus confert. Corrigi-
tur, vt balanum mirepsica. Ex vtroque oleum ex-
trahitur, vt ex amygdalis. Datur a granis quinque
ad grana septem, alterius a granis septem ad grana
† quidecim.

De Albemesuch, idest Kerna.

Cicini vel Crotoma, Dioscorides, & Græci, Ricci-
num, Latini primam eius speciem vocant. Nota
fatis planta. Mirasolem vulgo apud nos vocant, & ad
decorem solum in hortis ferunt, nescientes non exi-
guum ex ea, quæstum facile haberi posse, parato, ex se-
mine oleo ad lucernas vtili, Aliud magnum, aliud par-
uum. Magnum, iam diximus esse Ricinum: paruum
Lathyridem Græci, vulgo Cataputiam nominant.
Dicitur Dioscorid. Calidæ complexionis, & ficcæ.)
Hoc non dixit Dioscorid. sed nec cuius sit temperatu-
ræ. Galen. vim habere discutiendi, & abstergendi di-
cit Ciceon, oleumque ex fructu factum, calidius esse,
tenuiorumque partium, quam commune. Lathyr-
idem verò similem, quo ad vim, Tithimallis. Fa-
cit vomitum, & solutionem laboriosam.) Edi-
cunt triginta eius grana, ait Dioscorid. per ventrem,
pituitam, bilem, & aquam, & vomitum mouent.
Valde tamen insuavis est, & laboriosa talis purgatio,
stomachum vehementer peruertens. De Lathyride
verò ait, quod eadem idest aquam, pituitam, & bilem,
purgant grana eius septem, vel octo deglutita, vel po-
ta. Galenus verò de Ricini folijs, quod abstergunt, di-
scutiunt, & purgant, minus tamen omnia hæc faciunt,
quam fructus. Et coquantur grana eius, & proprie
contrita in iure galli antiqui.) De folijs Lathyridis,
ait Dioscorid. quod cum gallinaceo, aut oleribus cocta,
eandem habent seminibus operationem. Oleum au-
tem confert colicæ.) purgare hoc oleum aquam dicit
Dioscorid. & valere lumbricis alui, scabiei, & vlceri-
bus capitis, sedis inflammationibus, & vteri præfo-
cationibus. Sumuntur ex Cherua a granis quinque, vsq;
ad septem, & alterius a granis septem, vsque ad duo-
decim. Dioscorides, vt superius tetigimus, Ciceos
quidem exhibet grana triginta. Lathyridis septem, vel
octo cum caricis, aut dactylis, aqua frigida super bibita.
Paulus vsque ad quidecim, ita vt robusti, & qui pluri e-
gent purgatione, ea mandant. Debiliores, & qui malo
sunt stomacho, sincera deglutiant. Plinius vicena
grana cum aqua pura, aut mulsâ, purgare, ait facile bi-
lem, & aquam, si munda sumantur: si cum folliculis,
vehementius purgare, & stomachum ledere.

E Ricini, ac lathyridis dosi varij varia profe-
runt. Mesues noster ricini quod vocat Albemesuch,
alijs etiam cherua, quinque aut septem grana exhibet:
in lathyride quam is albemesuch minus, alijs catapu-
tiam nuncupant, a septem ad quidecim, vsque pro-
greditur. Dioscorides ricini triginta, lathyridis se-
ptem tantum exhibet, aut octo. Paulus prioris qua-
draginta, alterius robustis corporibus quidecim.
Actius quem Actuarius emulatur, lathyridis grana
maiora dat quidecim, minora viginti. Plinius la-
thyridis vicena dat grana. Atqui vbi hæc perpendi-
mus, & medicamenti huius usum ad nostræ ætatis ob-
seruationem traducimus, videntur paulo audaciores
fuisse omnes præsertim Græci: quando nostra hac tem-
pestate ricini præsertim Syriaci, quo vti multos noui,
grana duo, aut tria strenue admodum, & multa noxa,
ac ventriculi molestia expurgant. Puto ergo in Dio-
scoridis codice non defuisse, nec deesse mendum. ac de
ricino quidem, contextus Matthioli antiquus nos per-
suadet pro triginta rēis, tres legens: de lathyride ve-
rò a Serapione ex Abenguesit testimonio commone-
mur, qui antiquorum audaciam admiratus quide-
cim lathyridis grana exhibentium, non plura, quam
duo, aut quinque admittit ex recentiorum iudicio. ex
Dioscoride ergo emanasse in ceteros errorem puto.

S P A R T V M.

De Albrabin, siue Abrahunc, & est geneſtra.
Cap. XXIX.

Albruhin, est capistrum arborum. Et ANT.
est arbor montana, super cuius stipte
eleuatur † densitas fustium multæ
rectitudinis, & dum plicantur non
patiuntur fracturas, vnde ligantur ex eis ar-
bores:

bores. Et producantur flores figuræ lunaris citrinitatis multæ.

Et proferunt folliculos secundum semitam orobi habentes semina distincta sicut lentes. Sed in lingua latina Genestra, siue mirica appellatur.

ELECTIO. Vltamarina est melior, & omnes quæ in partibus orientalibus oriuntur.

COMPLEXIO, ET PROPRIETAS. Inquit Dioscorides. Calidæ, & sicca est complexionis in secundo, & semen eius est calidius. Et in flore eius, & stipitibus ipsius est humiditas superflua cum virtute incisiva, quare multiplicat vomitum. Et sunt omnes partes eius conturbatiuæ, incisivæ, subtiliatiuæ, & prouocatiuæ.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho, & cordi. Et dixit Philagrius. Cum melle rosato tollitur nocumentum eius. Et similiter cum rosis, & mastice. Semen autem eius propinandum est cum aqua mellis rosati. Anisum autem, & semen fœniculi, & daucus, & similia auferunt nocumentum ipsius. Flos autem eius de decoctione sustinet modicum. Semen verò eius plus.

POSSE. Per vomitum, & per ventrem educit phlegma cum fortitudine vehementi, & materias quæ sunt in iuncturis, & mundificat renes ab omnibus superfluitatibus. Et prouocat urinam fortiter, & frangit lapidem in renibus, & vesica, & non permittit materias figi in eis, & densari in lapidem, & quando flores eius contriti propinantur cum melle rosato, aut cum ouo, resoluunt scrophulas. Et oxymel ex eis, aut ex seminibus ipsius resoluunt apostemata splenis. Et si frequenter eis vomitus, confert ischiaticæ, & podagræ, & dolori renum.

DOSIS eius, & proprie florum est a drach. ij. vsque ad v. Et seminis a drachmis ij. vsq; ad iij.

De Genista, seu Spartum.

Cap. XXIX.

SYLV. Myrica ramum latum effundit. Phasoli semina, & surculorum suorum stremus prouocatur Galen.

Spartum, genista Latinis, & myrica, est arborum capistrum, est autem arbor montana, cuius rami desinunt in virgas multas rectas, flexiles, fractu contumaces, quibus vites, & alia ligantur, flores habet flauos, lunata figura, filiquas et orobinis similes, & semina in his lenti similia, interuallis distincta. Vltamarina, & orientalis est melior, calida sicca ordine secundo Dioscor. Semen verò calidius, floribus, & ramulis humiditas inest incidens, sed excrementosa, & ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus suis partibus conturbat et prouocat, incidit, tenuat. Pituitam, & materiam a iuncturis violentè purgat vomitu, & deiectione, renes omnibus excrementis perpurgat, urinas valèter mouet, calculum frangit in renibus, atque adco in vesica, nec in his materias figi, ac in calculum durescere finit. Flores quoque huius cum melle rosato, aut ouo, strumas resoluunt. Oxymel item ex his, vel seminibus, tumores lienis resoluunt. Vomitus quoque cum his frequens ischiadi, podagræ, & renum doloribus prodest. Nocet stomacho, & cordi, ob id

A cum melle rosato sumi, vult Philagrius, ut his partibus nocere desinat, & eadem ratione cum rosis, & mastice. Semen vero eius cum aqua mellis rosati sumendum est. Anisum quoque, & fœniculi, vel dauci semen eius noxas castigant. Flos modicum coqui potest, semen diutius.

Datur præsertim flore a drach. ij. vsque ad drach. v. semine autem a drach. ij. ad drach. iij.

De Abrachin.

Spartion Dioscorides vocat, Galenus Spartum, Latini Genistam. Vtinam omnia æque cognouisset, & de scripisset hic vir: non tamen facere potuit, ut errorem omnino effugeret, pro Phaselo Orobum scribens. Densitas fustium. Dioscorid. virgas longas habet, absque folijs, solidas, ad frangendum difficiles. Flores lunares. Dioscorid. Leucoij. Inquit Dioscorides calidum, & siccum in secundo. Nihil de hoc Dioscorides. Et in flore eius, & stipitibus est humiditas superflua. Nec hoc lego apud Dioscoridem, vel Galenum, sed ait Galen. semina, & surculorum succum attrahere non ingenerose. Per vomitum, & per ventrem educit phlegma cum fortitudine. Semen, & flores, cum melicrato pota, sine periculo purgant per superiora, sicuti Elleborus, inquit Dioscorides. Et per ventrem. Semen purgat per inferiora, ait Dioscorides, ramis verò in aqua madefactis extractus succus, in ieiunio cyathi quantitate potus, coxendice, & angina laborantibus est utilis. Plinius macerat pluribus diebus in aceto pro coxendicis dolore: perungique eodem succo docet cum oleo. Sunt tamen, inquit Dioscorid. qui macerent muria, aut marina aqua, & clysterem impo- nant his, qui coxendice laborant, educunturque cruenta, atque strigmenta. Quidam ad stranguriam vtuntur semine, ut Plin. testatur, qui etiam sanari genua dolentia Genista ait, tusa cum axungia. Dosis eius, & proprie florum. Dioscorid. ex semine, & floribus dat quinque obo- los, Plinius drachmam, & dimidiam.

Qum Spartum carere folijs, & flores alba viola habere Diosc. asserat, Genista autem veris initio ad totius ætatis postremum sua folia habeat ac flores non albos, aut violæ similes, sed luteos, ac lunares proferat; differre has inter se plantas constat. id & de quo Plinius ambigit libr. vigesimoquarto. Atque qui Hispaniam lustrarunt, spartum ex quo funes ad nauium ar- mamenta, & edificationum machinas expetita, ex quo calciamenta, & pastorum vestes, ex quo corbes fiunt: eodem sæpe loco cum frequentiori genista spectari etiã affirmant. Non idem tamen hi de huius planta facie referunt. alij iuicem describunt folijs, flore, ac semine viduum, alij plantam, aliam folijs tantum non etiam flo- ribus, aut semine vacuam appingunt. Qua quidem in re si vera hi referunt, aliud spartij genus esse satendum erit, quo nunc vtuntur, & aliud quod Dioscorid. delineat. Atque ad Dioscoridis certe historiam accedit Matthioli pictura: sed quum in ea folliculi pingantur a phasoli thecis, non parum dissimiles, herere etiam hic cogor, an id verum sit Dioscoride spartum. Ex his, quum Mesues de genista hic non de spartio verba faciat, non admirandum tamen si etiam Dioscorid. testem adducat, qui, ut sæpe iam dictum, non nisi deprauatam Dioscorid. historiam habuit. Genista autem huius the- cæ cruum, & semina, tam belle lenticulam quandam paruam emulantur oculis nostris, ut mirari de ijs su- beat, qui errasse Mesuem aiunt, & in describenda the- ca pro phasolis orobum, & in delineandis seminibus

O 2 pro

DE SIMPLICIBVS

pro vitia, aut eruo lenticulam reponentem. Sed hac in re, non alius, quam ipsi oculi index est consulendus. Porro nascitur in Insubria passim incultis locis frutex interdum tricubitalis, crebris a radice ramis fractu non admodum contumacibus, folijs multis sylvestris pruni fere æmulis, sed longè minoribus, leuiter lanuginosis, ac tenuibus. hæc autem flore, theca, semine, ac radice genistam, adeo æmulatur, vt genistam sylvestrem incolle nuncupent, neque certe inepte. Eius flores recentes oleo insolantur, & duos lienis tumores insigniter discutunt, quod nos interdum obseruauimus.

De Elleboro. Cap. XXX.

ANT.

Elleborus est barba albugi. Et eius duæ sunt species. Nam alius albus, & alius niger.

ELECTIO. † Niger verò incolumior est albo: immo minatur albus accidentia terroris. Niger verò, acquirit iuuenescientiam, & incolumitatem. † Et quod ex eo magis eligitur proprie est cuius sapor est acutus, mordicans gustum, & habens colorem, sicut asfarum proprie, & quod est frangibile, & mediū inter subtile, & crassum, & medium inter recentem, & antiquum, & medium inter ponderosū & leuem. Immo plus leuis est, quam ponderosus. Et qui est leuis carens asperitate. † Et melior pars totius plantæ est radix ipsius. † Melior pars radicis sunt fustes, † & melior pars eorum est cutis ipsorum. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & Aestas. † Albus verò † maioris est acuitatis, & mordicationis, & eius mordacitas non est apparens subito, & est maioris magnitudinis, quam niger. In alijs autem proprietates nigri habet, sed plus de antiquitate quam niger patitur.

COMPLEXIO, & proprietas. † Niger est calidus, & siccus in tertio. Et est subtiliatus, absterfius, resolutius, & corrosius additio- num carniū, quæ fiunt in vulneribus, & dicitur, quando nascitur apud radices arboris, quod sunt fructus eius solutiui. Albus verò calidus est, & siccus in medio tertij. & similiter absterfius, & mordicatiū, multiplicans vomitum, & faciens sternutationem cum fortitudine.

RECTIFICATIO. † Albus corporibus nostri temporis est molestus, immo est eis, sicut venenum proprie præfocans. † Nigri autem, vsque ad tempora nostra virtus tolerabilis est, licet adhuc difficilis. Inquit enim Hippocrates. Molestus est helleborus eis quorum lana sunt corpora. Ars autem, & sollicitudo est in rectifi- cando, & propinando, quando, & cui oportet. Facit enim tunc operationem incolumen- ti. Inquit filius Zesar. Fit tereniabin, sicut mel, & submerguntur in eo tepido ex fusticulis nigri partes conuenientes circiter horas viij. & extra- huntur ab eo, tunc propinetur altereniabin, quo- niam est habens virtutem hellebori. Et consi- mile fit de melle passularum. Et quandoque submerguntur in iure gallinarum, aut carniū, & fit similiter. † Et aliqui perforant radicem raphani, & intromittunt frustum hellebori per

diem, & post auferunt, & propinant rapha- num habentem virtutem hellebori. † Et quan- doque infunduntur in oxymelle, & similiter fit. Et quandoque fit in vino dulci, & quandoque in condito, aut aliquo ex syrupo, aut robur, & quandoque infunditur in iure gallorum, aut car- niū, & coquitur in iure, & postmodum ad- dunt arte chist, aut hordeum fractum, aut rizū. Et quandoque sorbetur ius solum per se. † Dau- cus autē, & piper longū, & anisum, petroselinū, & hyssopus sicca, & calamentum, & origanum, & hæc bonificant operationem eius. † Bene autem miscetur cum epithymo, & polypodio, & sale indo, & similibus. Confortant enim se se. Confectio pilularum quas scripsit Haly, qua- rum iuuamentum est vltimum ad agritudines melancholicas, & cancerum, & lepram, & mor- phicam nigram difficilem, quarum hæc est per- mixtio. Rec. hiera picra drachm. xij. hellebori nigri, & polypodij ana drach. v. epithymi, stoe- chados ana drachm. vij. agarici, lapidis lazuli, salis indi, colocynthidis ana drachm. iij. Dosis earum est a drachma. j. vsque ad aur. ij. & sunt sana, & experta. Expellit enim virtutem vtriū- que a corpore, aqua mellis, & aqua passularum, & aqua hordel, & ius gallorum, & gallinarum cum oleis, aut melle, aut amygdalarum, & si- milium. † Puluerem tamen hellebori sumere non tutum est.

POSSA. Diximus vitari album, quia præfo- catius est. Nigrum autem debere sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum se- cundum artem, & legem, & non conuenit, ni- si robustis, & animolis corporibus, & proprie tempore Veris. Datus quidem quando, cui conuenit facit acquirere iuuenescientiam, & incolumitatem, & mores laudabiles, & com- plexiones bonas. Hæc enim est proprietas ipsius, sicut dixit Hippocrat. Et ipse quidem mundificat totum corpus a superfluitatibus membrorum corruptis. & solutione educit, cum facilitate choleram permixtam crassam, & phlegma, & choleram nigram cum virtu- te sine molestia. Et mundificat sanguinem. Et attrahit a venis superfluitates mixtas san- guini, immo a toto corpore, & concauitati- bus membrorum, & partibus remotis, & cu- te. Et est ex rebus tolembus in mundificando cerebrum, & caput totum, & instrumenta sen- suum, & neruos, & viscera, & vesicam, & matri- cem. & confert iuuamentum manifestum egri- tudinibus eorum, sicut est soda proprie, & hemi- cranea, mania, & melancholia, vertigo, epile- psia, & paralyfis, & aque ad oculum descendenti. Et confert agritudinibus iuncturarum, & du- ritiei, & apostematibus eorum, & scrophulis, & est sicut theriaca, & medicina antonomaftice ad lepram, cancerum, & species herpetis, & bothor, qui se comedunt. † Et quædo ponitur niger hel- leborus in alcohol, confortat visum. † Et distil- latur acetum decoctionis eius in aurem. Et con- fert tinnitui, & sibilo, & corroborat auditum. Et si colluitur os cum aceto prædicto confert dolo- ri dentium. Et confert agritudini splenis, & fe- bribus

bribus antiquis longis, & quartanæ cholericæ, & ægritudinibus melancholiæ difficilis eradicationis. Et prouocat vrinam, & menstrua. Visus autem eius colorem efficit bonum, & acquirit corpori odorem bonum, & ori similiter, & remouet ægritudinem cutis, sicut est morphea, & bara secundum omnem modum administrationis eius, & fricatur cum aceto similiter, & remouet fœditatem cutis, & pannum. † Albus ve-

A rò difficulter, & fortiter vomere facit cum accidentibus terroris. Et confert fricatio ex eo ad ægritudines cutis, & confert cum virtute. Et curat scabiem, & impetiginem, & lentigines. Et confert vterq; helleborus fistulis, & vulneribus putridis, & fraudulentis.

Dosis † eius est à karatis sex, vsque ad tertiam drachmæ vnius, vel vsque ad drachm. j.

VERATRVM ALBVM.

De Ellebore. Cap. XXX.

SYLV.

LEBORVS duplex, albus, & niger, idemque salubrior albo, quin, & albus symptomata terribilia minatur, niger autem corpus incolume, & velut iuuenile tuetur. Eligendus in eo genere est sapor acris, gustantem mordente, colore, asari, fragilis, medius amplius, & gracilis, recentis, & vetusti, grauius, & leuius, aut potius leuior, quam grauior, leuius autem, ac sine asperitate. Radix eius est præstantior, & in ea fibrarum, ac radicularum cortices. Vere, aut Aestate colligatur. Albus autem minus est, tû acer, tum mordax: neque mox acrimonia eius apparet, si amarior est nigro. Cætera nigro facultate est similis, nisi quod diutius seruari potest. Niger est calidus, siccus ordine tertio, tenuat, terget, resoluit, carnem vlceribus supercrescentem exedit. Adde quod si is ad arboris alicuius radices crescat, fructus ipsius purgatorios reddit. Albus autem calidus siccus in medio tertij, similiter terget, mordet, sed vomitu multo purgat, & strenutamenta

VERATRVM NIGRVM.

violenter mouet. Vitandus autem hic est, quod strangulet. Niger autem omnium consensu sumendus, præsertim castigatus natura, & arte, solis robustis, & animosis dandus, & vere ipso. Datus autem, & quando, & cui conuenit, temperamentum facit melius: ob id mores quoque probatiores reddit, & corpus incolume, ac velut iuuenile efficit. Hæc enim propria ipsius sunt opera, Hippocrate autore. Corpus enim totum excrementis corruptis expurgat, clementer, ac sine molestia vacuat bilem vtranque, & pituitam, sanguinem proinde puriorem reddit, attrahendo, scilicet excrementa in venis sanguini mixta, nō à solis cavitatibus partium, sed à toto corpore, ac etiam remotis partibus, & cute ipsa. Ad cerebrum quoque purgandum, & caput totum, & sensuum instrumenta, & nervos, & viscera, & vesicæ, & vterum, est efficacissimus, cerebrique affectibus, vt cephalalgia, hemicrania, mania, melancholia, vertigini, epilepsia, paralyti, aquarum in oculos defluxui aperte confert, iuncturarum quoque morbis, vt nodis, & tumoribus scirrhis alijs, strumis etiam. In summa, est velut the-
riaca,

DE SIMPLICIBVS.

* Rethor pu-
bula vocat
variorum
afflictarum
genes.

* Morphe
et herae.

riaca, & per antonomasiam medicina elephantiae, cancri, herpetis, erysipelatis, † exanthematū, phagedenarum. Pulvis quoque tenuissimus ellebori nigri, visum roborat. Acetum quoque cum hoc decoctum, auri instillatum, tinnitui cōfert, & auditum roborat. Idem acetum si os colluat, dentium dolori confert, praterea splenis affectibus, febribus diuturnis, quartanę biliosę, reliquis affectibus melancholicis sanatu contumacibus. vrinam, & menses mouet, corporis colorem, & odorem bonum efficit, ac etiam oris, cutis affectus, † alphas vtrosque quouis vtēdi modo sanat, ex aceto affric- tus cuti, eius sceditatem, & panos delet. Albus au- tem vomitu immodico, & violento symptomata excitat horrenda, foris autem affricus cutis vitia, scabiem, impetigines, lentigines valenter iuuat, Vterque autem fistulis, & vlceribus putridis, ac ma- lignis medetur. Albus igitur quia huius tempesta- tis corporibus est molestus, quin, & velut venenū pręsertim suffocans, vitetur. Nigri autem virtus ad nostra vsque tempora est tolerabilis, licet etiā dif- ficilis. Sanis enim corporibus elleborus est mole- stus, inquit Hippocrates. arte autem, & industria nostra castigatum, quando, & cui oportet, recte propinamus, agitque salubriter. Filius autem Ze- zar, manna melli simili tepida quantitatem corti- cis radicularum ellebori aptam horis octo mace- rat, colatum dat, in quo virtus est ellebori. Idem fit in melle vuato, aut iure gallinarum, vel carniū, aut oxymelite, aut vino dulci, aut condito, aut sy- rupo, aut sapa aliqua, superaddendo polentam, vel orizam, aut pultem, & forbitioni per se datur. Sūt, qui in radicem raphani perforatam ellebori fibras immittūt die vno, postridie fibris ablatis, dant ra- phanum vires ellebori habentem. Daucus item, & piper longum, anisum, petroselinum, hyssopus, succus calaminthę, origanum, opos cyrenaicus, efficaciorē ipsum reddunt, & prater hęc, epithy- mus, polypodiū, sal Indus, & similia, se enim hęc confirmant. Ex hoc item catapotia formauit Ha- ly, ad affectus melancholicos, elephantiam, alphas nigros contumaces efficacissima, quę recipiunt hierę picrę, drachmas xii. ellebori nigri, polypo- dij, ana. drach. v. epithymi, stęchados, ana. drach. vij. agarici, lapidis cyanei, salis Indi, colocynthi- dos, ana. drachm. iij.

Dantur tuto ā drachma vna. ad aur. ij. Vtriusq; verō ellebori virtutem ex corpore deturbat mulla decoctum vuarum passarum, aut hordei, aut gal- lorum, aut gallinarum, cum oleo nucū, vel amyg- dalarum dulcium, vel simili. puluerem verō elle- bori sumere tutum non est. Datur autem ā fili- quis sex ad tertiam drachm. i. vel vsque ad drach. i.

De elleboro.

Latini Veratrum, Gręci Elleborum: sunt, & qui ni- grum Melampodion vocent. Hippocrat. Ectomō. Niger incolumior est albo, immo minatur albus accidē- tia terroris. Quondam, ait Plinius, terribile fuit, postea tam promiscuum, vt plerique studiorum causa sumpsē- rint. Idem tamen Plinius album multo terribilius esse,

E ait nigro. E t quod ex eo magis eligitur. Dioscorid. eli- git carnosum, speciosum, interiorē partem tenuem ha- bens, gustuq; acre, & feruidum, asperis tumulis, & siccis locis (qualis est Anticyra natum, in frangendo puluerem emittens, ait Plinius. Et melior pars totius plantę est ra- dix ipsius.) Solas radices in vsum venire, ait Dioscorid. a quibusdam tamen semen purgationibus adhiberi. M. E. L. I. O. R. pars radices sunt tustes. Intellige radicales gra- ciles, ex cępso veluti capite procedentes: has enim in vsum solas venire dicit Dioscorides, & similiter Plinius, qui eligi dicit tenuissimas radices breues, & veluti decur- tatas, summam, quę est veluti cape, dari canibus, purga- tionis causa. E t melior pars earum est cutis. Eximitur ex vtroque secundum Dioscoridem interior medulla. E t melius tempus collectionis est ver, & aestas. Mestiū tempore colligendas albi radices, docent Dioscorides, & Plinius. A. L. B. V. S. * minoris est acuitatis. Galenus ama- riorē. & minus acrem esse dixit album, quam nigrū.

E t est eius mordacitas non apparens subito. Videntur hęc sumpta ex Diosc. in electione albi: inter reliqua. n. eligendum docet id, quod gustu quidem feruens est, nō vehementer tamen, sed saluam non simul, sed particu- latim mouet. Addit etiam, vt sit mediocriter extentum, candidum, fragile, carnosum, nō acuminatum, aut iun- ceum, nec dum frangitur puluerulētum, sed interiorē medullam exilem habens: laudari maxime Cyrenaicū, periculosius esse Galaticū, Cappadociū, & Italicū, quę & albiora, & magis purulenta. A. L. B. V. S. corpori- bus nostri temporis est molestus, immo est eis sicut ve- nenum. Pauli tempore vtebantur Elleborismo per al- bum, & hoc etiam tempore, eum qui bonus sit, non pu- to esse venenosum. N. I. G. R. I. autem vsque ad tempora nostra virtus tolerabilis est, licet adhuc difficilis: inquit enim Hippocrates molestus est Elleborus eis quorum sana sunt corpora. Experientia certa didici, operationē eius non esse difficilem: neque aphorismus propositum probat, siquidem alia quoque purgatoria medicamina sanos offendunt iuxta eundem Hippocratem in alio a- phorif. & secundum Galenum. Cum Elleborum absolu- te dicimus, album intelligimus. I. N. Q. V. I. T. filius Ze- zar, sit Tereniabin sicut mel. Bonam esse oportebit Elle- bori quantitatem, alioqui parum proficies: siquidē dra- chinā integra sola pota, parum operatur. Paulus in- fundit aquę oncias ij. per dies quinque. E t aliqui per- forant radicem raphani. Modum hunc esse Elleborif- mi simpliciorē dicit Paulus si fiat cum Elleboro albo. E t quandoque infunditur in iure gallorum. Dioscori- des de albo inquit, datur per se, & cum Sesamo, aut Tha- psia succo, aut alica, aut mulla aqua, aut pulte, aut lenti- cula, aut forbitione alia. De nigro vero, quod coquitur cum lēte, aut aliquo iure. D. A. V. C. V. S. autem & piper. Miscet aliqui, ait Paulus, Pulegium, Thymbam, vel aliud simile. B. E. N. E. autem miscetur. Cum scammo- nio, & sale, dat Dioscorides nigrum, Paulus dat debili- bus cum succo prisaę, aut alicę, aliove simili. P. V. I.

H V. E. R. E. M. tamen Ellebori sumere nō est tutum. Pau- lus valde nocere ait album in puluere potum, & suffoca- tiones facere; nigrum vero tritum, dat cum mellicrato. E t solutionē educit cum facilitate choleram permix- tam grossam, & phlegma. De nigro ait Dioscorides per inferiora purgat bilem, & pituitam. Paulus bilem ma- xime flauam. Album vero, inquit Dioscorides purgare per superiora varij coloris. Et Plinius rem terribile vi- su in varijs coloribus vomitionum. A. B. Leptram, Can- crum, & species Herpetis. Paulus Elleborum dicit bo- num esse his qui exanthemata, impetigines, lepras, her- petas, erysipelataque patiuntur, & ictericis. Et quando- que ponitur Elleborus in alcohol. Confortat visum. De albo ait Dioscorides, quod apponitur oculorū collyrijs contra caligines. Plinius, oculorum caliginem fotu di- scuit. E t destillatur acetum decoctionis eius in aurē. Indi auri dicit Dioscorides, & post biduum triduum ve- eximi, ad difficilem auditum: loquens de nigro. Prouo- cat

* Alia lize-
ra. maior.

V. I. 72

eat vrinā, & menstrua.) De albo ait Dioscorides menses educit, & foetus occidit suppositus. De nigro appositus menses agit, & fetus occidit. E t remouet aggritudines cutis.) De nigro dicit Dioscorides, quod scabiem curat, cum thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus: cū aceto vitiliginem, impetiginem, & lepras. A t b v s difficulter vomere facit cum accidentibus terroris. Illū qui sit puluerulentus, ait Paulus suffocationes facere, incidi propterea debere in formas sesamorum magnitudine. In quibus vero suspecta sit acceptio per os clymate iisundit decoctum duarum drachmarum. Antylus medicus. Supponitur, & balanus ex eo facta cum melle, secundum Paulum. Dioscorides cum aceto balanus format. E t confert vterque Elleborus fistulis.) Dioscorides nigrum ait appositum, si triduo maneat, fistulas purgare. D o s i s eius a ceratij sex ad drachmas tres vel drachmam vnam.) Dioscorides dat nigrum trium obolorum, aut drachmā pondere, adiecto etiā scammonio, quod & nos aliquādo experti sumus, drachmā grana ij. scammonij in coroneo malo adijcientes, minorque, & leuior sequita est purgatio, quam ex pilularum, quas aggregatiuas vocant, aqua quantitate sequi consueuerit. Albi autem) vt refert Plinius.) Themison binas drach. dabat: sequentes quaternas dedere, antiquorum vitium cognoscentes, qui propter metum parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Verant tamē dari senibus, & pueris, item mollibus, ac femineis corporibus. Paulus dat drachmas ij. ad summum, ad minus, drachmam j. debilioribus in succo prisanæ, aut alicæ: robustioribus cum calida, aut meliocrato: sectum tamen, non in puluerem redactum, vt supra etiam notatum est. Ego albo nunquam vsus sum: puto tamen homines regionis nostræ robustos ferre eum posse. Non dandum tamen nisi in diuturnis, & fortibus morbis, & qui per alia auxilia non sunt sanati, vt Hydrope, Cachexia, Elephanto, Paralyfi, Epilepsia, Podagra (vt Paulus testatur) quibus ego adicio morbum, qui Gallicus nuncupatur, quoniam, & pessimus, & longissimus, communiaq; auxilia veluti contemnit. Hæc sunt quæ in Pannonia olim margini simplicium medicamentorum cuiusdam mei, enchiridij forma, Mesue, ad proprium potius, quam cōmunem vsū annotaui: quæ quum iuuenibus profutura cognoscerem, quibus alio modo nūc prodesse, ob bellicos tumultus non poteram, publicanda cōcessi. Quod si forte in manus doctiorum venerint, æqui rogo boniq; consulant, & amice, quando nihil melius agunt, legant: & si quod non probant, scripto potius, quam verbis corrigant. Vos vero bonæ mentis iuuenes, a Deo optimo maximo votis, & precibus bonum Pontifi. expetite, qui pacem, quam moriturus nobis reliquit, mundo reddat, vt pacatiore animo, & quieta mente, prout vobis despondi, vtilitati vestræ valeam inferuire. Valete. Ferrariz. Nonis Decembr. M D X X I. postridie eius diei, qua ad nos delatum per ocyslimos tabellarios fuerat, Leonem X. eius nominis Pontificem maximum, attonito morbo subito corruisse.

SYLV. R Adiculae graciles, & breues, velut decurtatæ ex ceposo velut capite procedentes, in vsū solæ veniunt Dioscoride, nec hæ totæ, sed harum cortex deligendus, carnosus, speciosus, medullas intus partem, quæ eximenda est, habens tenuem: gustu acer, & feruidus, asperis stimulis, & locis siccis qualis Anueyza est, natus, in frangendo puluerem emittens. Plinius. Semen tamē a quibusdam purgationibus adhibetur. Summa quoque radix, quæ velut expe canibus datur purgationi causa. Mollibus albi radices leguntur. Dioscorides, & Plinius. Alb⁹ amarior est. & minus acer nigro, Galenus. Albus eligendus gustu feruens, non tamen vehementer, sed saluam particulatim, non simul mouens, mediocriter extensus, candidus, fragilis, carnosus, non acuminatus, aut iuncus, nec, dum frangitur, puluerulentus, medullam interiorem habens exilem, qualis Cyrenaicus, improbanus Galatius, Cappadocius, Ital⁹, albi⁹, & magis puluerulentus. Pauli tempore utebantur elleborismo per album, & nunc quoque, si enim bonus est, venenosus non fuerit. Quia ellebori nomine apud Hippocratem & Galenum albus venit, vt Aphorismor. i. libr. 5. Apud Arabes contra Helle-

A bori nigri cum alijs nisti vsus non est difficilis, sepe magno succellu in melancholia morbo sum vsus syrupo Saporis, largo sari helleboro nigro incocto, & Manardus non difficilem eius vsū expertus est, & drachmam integram solam potam parum profecisse. Paulus infundit aqua dies quinque, vne. ij. ergo multus satis manna, vel melli, vel alijs incoquatur. Si in radicem raphani immittatur albus helleborus, helleborisim⁹ mod⁹ simplicior est Paulo. Albus datur per se, & cum sesamo, aut thapsia succo, aut alicæ, aut mulla, aut pulle, aut lenticula, aut forbitione alia. Nigro autē coquitur cum lente, aut iure aliquo Dioscor. Nigrum cum scammonio & sale dat idem. Album debilius cum succo prisanæ, aut alicæ, aut alio simili, Paulus. Nigro pituitam, & bilem inferne purgat Dioscor. Bilem maxime flauam, Paulo. Albus autem vomitu purgat res varij coloris Dioscor. Rem visu terribilem in varijs coloribus vomitionum Plin. Helleborus bonus ad exanthematā, impetiginem, lepras, herpetas, erysipelata, ieterum, Paulo, Albus oculorū collyrijs contra caligines imponitur Dioscoridi. Oculorum caliginem foui discit Plinius. Nigro auri inditur, & post biduum, aut triduum eximitur in difficili auditu. Albus & nigro menses eiecti, & factum occidit suppositus Dioscorides, vel appositus. Nigro scabiem curat cum thure, aut cera, & pice. & cedrino oleo inunctus: cum aceto vitiliginem, impetiginē & lepras, Dioscoride albi puluis suffocationem facit, ob id incidendus in formas sesamorum magnitudine. Quibus vero per os accepisse suspectum est, ij. drachm. decoctum clystere iniicitur, & balanus ex eo, & melle facta Paulo supponitur, & Dioscoridi cum aceto facta balanus. Nigro appositus si triduo maneat, fistulas purgat Dioscor. Nigri obolos tres, aut drach. j. dat Dioscorides, adiecto etiam scammonio. Manardus quoque drach. j. dedit cum granis ij. scammonij in malo cydonio alii, minusque & leuius purgant, quam iusta dosis pilularum, quas aggregatiuas vocant. albi Themison dabat drach. ij. Sequentes quatuor, antiquorum vitium cognoscentes, qui ob metum parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Verant tamen dari senibus, & pueris, & mollibus, ac femineis corporibus. Paul⁹ dat a drach. j. ad drach. ij. debilioribus in succo alicæ, aut prisanæ, fortioribus in aqua calida, aut meliocrato, sectum tamē, non in puluerem tritum, vt ante monuimus. albo non est vsus Manard. ex Italici tamen non robustos ferre posse putat: non dandum tamen nisi in diuturnis, & valentibus morbis per alia remedia non sanatis, vt hydropi, cachexia, elephanto, paralyfi, epilepsia, podagra, morbo Italico, qui pessimus esse consuevit, & auxilia communia videtur continere.

E lleborum album, ac nigrū de facie non nouit Theo COST. phrasius, vt videre est 9. de hist. plant. nunc autem nulli ignotus est, vel tenui herbario. Est tamen in nigri historia, quam reliquit nobis Diosc. insignis scrupulus, quem animaduertisse Anguillarium video. flores inesse illi ait Dioscorides racematim coherentes seu racemos vna modo, vt Hermolaus vertit. atqui tales in vulgato elleboro non videmus. spectabis sane duos, aut interdum plures eidem pediculo inhaerere flores: racematim tamen coherere non videbis. Serapion aliter legit. insidere uidelicet, ait, cauli florem in purpura albū, & inesse illi veluti racemum, in quo semen est cnico simile. aut vulgati nigri ellebori semen non racemo, sed capitulo inest interensantibus membranis distincto nigelle in modum. Hæc ergo quum ita se habeant, non temere de vulgato elleboro suspicabimur legitimusne sit niger elleborus, an in Dioscoride potius sit mendū, quod maxime arbitror. sed de hac re alij iudicant. Porro præter triplicem elleborum quem Matthiolus diligentissimus appingit, memini ostensa nobis fuisse ab acerri- mo Andrea Cesalpino Pisis herbariam historiam proficiente, duo alia genera facie secundi illius ellebori quæ Matthiolus pingit, sed eo alterum quidem triplominus, alterū vero etiam decuplo. folia pediculo inerant quatuor digitos longo a radice prodeuntia. caulem aut florem videre non licuit. Caterum vt ad Mesuem veniamus, scribit, & hoc in loco nonnulla quæ non omnibus placeant, ac primum quum de colligendo elleboro agit, ver &

DE SIMPLICIBVS.

ver, & æstium deligit. at Dioscorid. album elleborum in messibus colligendum ait, quod, & Plinius. Hic item albo maiorem acrimoniam, ac amarorem, quam nigro ascribit, Galenus contra album minus acrem facit. Album hic elleborum maxime molestum, & exitialem putat. at quum Pauli tempore elleborismus pararetur ex albo, & atate nostra familiare hoc medicamentum sit; perniciæ causa non in eius naturam, sed in situm, ubi nascatur, vel malam præparationem referenda est, ac in summa ellebori tantum mali, non promiscue omnis est culpa. Ex nigro item ait Mesue purgationes difficiles, sequi, quod Hippocratis testimonio probat elleborum sanis periculosum esse afferentis. atqui idem Mesue paulo postea ijs verbis. [Et solutione educit cum facilitate] facilem purgationem sequi confitetur, quod etiam tempore nostro obseruatur, quo opportune exhibitum adeo mite est, vt vix inter soluentia debeat numerari. Ac sententia, quam ex Hippocrate affert, non id infert elleborum absolute esse periculosum, quod Mesue putat; sed probat sanis esse periculosum, id quod purgatorijs medicamentis omnibus est commune. ne id etiam silentio prætermittatur de elleboro albo aphorismum esse intellectum Galeno etiam teste, elleborum album interpretante, ubi ellebori absolute mentio fit, neq; nigrum adijcitur. Interdicit etiam Mesue ijs verbis [puluerem tamen ellebori] ellebori in puluerem redacti usum. at Paulus eundem exhibet cum melicrato. Hæc ferè sunt, quæ partim Manardus, partim alij Mesue obijciunt, digna vt recte expendantur. Sed & hic tamen, quod etiam in superioribus, malo odio concitatos video, qui hæc scribunt. neq; enim adeo a ratione Mesue deniat, vt sit spernendus. Primum autem quum colligendo elleboro ver, aut æstatem deligit, si de albo quidem elleboro intelligas, a Dioscoride non uariat, qui colligendum scribit in messibus. De nigro autem [de quo vere Mes. id pronunciat] non errare etiam ipsum arbitror. quum enim is hyeme floreat, ac vere & ipso æstatis initio. ad sementem veniat; vires etiã peracto semine in radices mittit: atq; adeo tunc temporis eius radices usu non sicut inutiles. At vero, an maior insit albo, quàm nigro acrimonia, explorandus est sensus, atq; id aduertendum, quod Mesue admonet, albi non statim acrimoniam illam insignem prodire, sed postea. qua quidem in re, quia subscriptor etiam Dioscor. habet. non est vt plura afferam. illud tantum dixerò, Galenum id literis commendasse, quod primo gustatu sensit, neq; illi tamen Mesuen aduersari. An etiam tutus albi ellebori sit usus, si periculum quis fecerit, & eum non castigatum obtulerit (de quo scilicet Mes. intelligit) id spectabit, quod videre multi, cruciatu primum ventriculi intolerabiles, mox etiam animi deliquia, ac virium lapsus, quem subsequitur postmodum, aut mors, aut inemendabiles noxa. Vera ergo Mes. scribit. neq; tamen perperam periti illum medici in usum interdum reuocant, castigatum tamen antea diligentif-

Er sine quantum licet. referenda ergo huius noxa culpa in medicamento huius naturam elleboro omni non tantum malo communem, quam tamen arte si immutemus, mirum etiam non est immutari. De nigro elleboro idem dixerim, non paratum, atq; importunè exhibitum difficiles facere purgationes. contra paratum, ac opportune propinatum faciles. quod quum Mes. afferat, non sibi aduersatur. Atq; est sane medicamentum omne sanis corporibus insalubre, elleborus tamen præsertim periculi nomine fugiendus, quod ex propria natura nervoso generi (vt ego puto) aduersum conuulsionem faciat, qua noxa ex alijs par non eueniat. alioqui enim si non peculia re, ac præcipuum quidpiam huic inesset, quod alijs non inest, diuinum Hippocratem id literis nunquam traditurum fuisse credendum est. atq; ellebori certe nomine fateor album priscis fuisse intellectum: nihil tamè obstat, quin etiã de nigro idemmet, quod Hipp. ait, intelligas, qui eandem noxas parit. An vero, quod ultimo loco queritur, elleborum in puluerem redactum exhibere liceat, quum Paulus exhibuerit, non id interdicit Mes. sed de periculo admonet, ac non satis tutum esse aduertit, quod verum esse fatebitur, qui eius acrimoniam, & scepticam vim expendit.

MANARDVS.

Simplicia quedam medicamenta aluum purgantia ex alijs scriptoribus sumpta, nec a Mesue descripta.

Cum præter simplicia medicamenta ad aluum ciendam, a Io. Mes. scripta, alia nonnulla apud medicinarum authores inuenerim, ea annotationibus huius nostris præmittere, visum est non inutile. Ea sunt: Myxa, idest Sebesten: Cynocrambe, hoc est, Canina brasica. Pullegium, Bdellium Arabicum, Parthenium, idest Matricaria: Tragoriganum: Iuli nucis iuglandis, catuli vocati: Fex vini, Tarrarum dicta: Attriplex, Malua, Asphodeli radix, Allium, Beta, Blitum, Cestri, idest Vetonica folia. Brasica semicocta. Aqua stillans a cucurbita in fornace excocta. Chamepytis, dicta Iua. Lapathon vulgò Rumex vocatum, Lac, præcipue asininum, butyrum. Lentis primum ius. Semen cornicularis, & spumei papaueris, Resina pini, picæ, & Laticis, quæ vulgo putatur, & vocatur Termentina. Itè vera quæ nunc adfertur ex Terebinto, terebintina, Vrtica, Sesamoides maior, & minus. peplis, peplos, Chamæfice, Lappago, Clematidis semen. pignocomon. Apios, idest sylvestris raphanus, Alipon, Empetron, Heliotropion, Maghes, Cortex radicis capparis, Thlaspi, Hos aris, squamma aris, Mandragoræ succus, Daphnoides, quæ & laureola, Sambucus, Ebulus, Lac, & Cimæ ficus, Filicis feminæ folia, Peponis & Cucumeris radix, Lactuca, sylvestris, radix peucedani, Staphis agria: Thapsiæ succus, Androsamos, Ascyros, Hippophaes, Hippophaestos, Lactariæ multæ species, Mercurialis, Struthion, idest, Radicula, vel Côdes. Horum historiam, & vires, ex ipsis authoribus, licet ediscite: mihi satis sit hoc loco nomina conscripsisse.

Purgatorio medicamina a Mesue omissa.

F I N I S.